

20—21 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 20 maj fm.

	Sid.
Minnesord över avlidnen ledamot av kammaren.....	5
Svar på fråga av fröken Vinge ang. befogenhet för länskolnämnderna att avgiva yttrande över behovet av yrkeslärtjänster.....	5
Svar på interpellationer av:	
herr Ohlin ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor.....	7
herr Rimmerfors ang. visumtvånget för flyktingar.....	15
Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.....	17
Befälsordningen vid armén m. m.....	25
Vissa anslag under riksstatens fjärde huvudtitel m. m.:	
Förändringar beträffande försvarets musikorganisation.....	44
Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.....	45
Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.....	48
Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.....	49
Flygvapnet: Luftförsvarsrobot.....	50
Reglering av prisstegringar.....	50
Vidgning av direktiven för 1959 års besparingsutredning för försvaret	51
Stiftskansliernas organisation m. m.....	52
Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m.....	54
Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.....	57

Fredagen den 20 maj em.

Granskning av statsverket m. m.:

Det statliga buss- och biltrafikväsendets organisation.....	73
Citadellet i Landskrona.....	74
Kommerskollegiets organisation.....	75

	Sid.
— nr 45, rörande åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.	97
— nr 61, ang. restitution av energiskatt på bränsle.	101
— memorial nr 65, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande ändring i kommunalskattelagen, m. m.	104
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit.	104
— nr 22, om fortsatt valutareglering, m. m.	116
— nr 23, ang. ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om bankrörelse.	116
— nr 24, ang. omorganisation av riksgäldskontoret.	116
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 33, om ändrad lydelse av 27 kap. 16 § strafflagen, m. m.	116
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. avgiftsbelagda trafikaneläggningar m. m.	116
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.	116
— memorial nr 32, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa norrlandsfrågor.	148

Lördagen den 21 maj

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 137, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut om statsbidrag till en estnisk skola i Göteborg.	151
---	-----

Fredagen den 20 maj

Kl. 11.00

§ 1

Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Åter har en av våra kamrater lämnat vår krets. Ledamoten av kammaren Hjalmar Åhman avled i onsdags efter en tids sjukdom.

Åhman har såsom kommunal förtroendeman och landstingsman gjort mycket betydande insatser. Han invaldes i riksdagen år 1949 och har varit verksam i tredje lagutskottet och jordbruksutskottet, där hans erfarenhet och sakkunskap utgjort en värdefull tillgång, speciellt vid behandlingen av jordbruks- och skogsfrågor.

Hjalmar Åhman var en man som utan stora åthävor höll fast vid och kämpade för sin övertygelse, och han var högt skattad av både meningsfränder och motståndare. Vi lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Justerades protokollen för den 13 innevarande maj.

§ 3

Herr TALMANNEN anförde:

Av tryckeritekniska skäl har sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 icke kunnat utdelas till kammarens ledamöter förrän i dag på förmiddagen. Ärendet torde därför icke böra företagas till avgörande i dag utan behandlingen uppskjutas till tisdagen den 24 maj.

Vid det plenum, som hålles i morgon kl. 13.00, kommer endast bordläggningar och andra formella ärenden att behandlas. I nästa vecka anordnas bordläggningsplenum på måndag kl. 16.00 och arbetsplena på tisdag kl. 10.00, onsdag kl. 10.00, fredag kl. 11.00 och lördag kl. 10.00. Samtliga arbetsplena torde komma att fortsättas på kvällen.

§ 4

Svar på fråga ang. befogenhet för länskolnämnderna att avgiva yttrande över behovet av yrkeslärartjänster

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Fröken Vinge har frågat, om jag vill vidta sådana åtgärder, att länskolnämnderna får befogenhet att i former liknande dem, som gäller vid fastställande av ämneskombinationer för vissa adjunks- och ämneslärartjänster, avge yttrande över behovet av olika slag av yrkeslärartjänster, innan dylika tjänster ledigförklaras av den kommunala skolstyrelsen.

Ämneskombination för adjunks- eller ämneslärartjänst inom det allmänna skolväsendet fastställes av länskolnämnden eller i vissa fall av skolöverstyrelsen. Någon motsvarighet till denna anordning finns inte beträffande yrkeslärartjänsterna i enhetsskolan eller yrkesskolorna. Detta sammanhänger delvis med att man vid skolstyrelserreformen endast sparsamt tilldelade länskolnämnderna uppgifter i fråga om den direkta ledningen och administrationen av yrkesskolväsendet. Denna ordning betraktades dock ej såsom definitiv utan det förutsattes att

Svar på fråga ang. befogenhet för länskolnämnderna att avgiva yttrande över behovet av yrkeslärartjänster

frågan i vad mån nämnderna skulle ha ytterligare sådana uppgifter fick upptagas sedan erfarenhet vunnits angående den nya regionala organisationen.

Det är väl också så, att något trängande behov av en befogenhet för länskolnämnderna av den art, fröken Vinge åsyftar, knappast föreligger för närvarande. I och med att utbildningen av lärare i yrkesämnen får fastare former och yrkesutbildningen ytterligare utvidgas kan det emellertid bli påkallat att ta upp denna fråga till prövning. Jag har förvissat mig om att överstyrelsen för yrkesutbildning har sin uppmärksamhet riktad därpå. Spörsmålet torde väl även, från delvis andra utgångspunkter, bli aktuellt i samband med de slutliga övervägandena inom 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning, m. m. och i samband med den definitiva utformningen av den förberedande yrkesutbildningen inom enhetsskolan.

Härpå anförde

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka eklesiastikministern för svaret på min enkla fråga. Det är givetvis riktigt, att man vid skolstyrelseren bara rätt sparsamt tilldelade länskolnämnderna uppgifter i fråga om den direkta ledningen och administrationen av yrkes-skolväsendet, men man kan inte komma ifrån, att länskolnämnden har ansvar för planeringen av hela skolväsendet inom länet. Därvidlag intar yrkesutbildningsfrågorna en mycket väsentlig plats. Just nu har nämnderna i allmänhet ett utmärkt tillfälle att öva inflytande på denna planering, när man håller på att fastställa de organisationsplaner, som kommunerna ingav vid årsskiftet, men i fortsättningen aktualiseras dessa frågor egentligen bara när skolstyrelserna själva föreslår någon ändring av sina organisationsplaner.

Det finns väl knappast något utbild-

ningsområde, där utvecklingen går så hastigt som just på yrkesutbildningens fält. Vissa kurser och avdelningar behöver läggas ned, och nya utbildningsområden behöver tas upp. Om man då har yrkeslärare, som har en mycket speciell utbildning och är stationerade på en viss ort, uppkommer många problem, t. ex. i fråga om omskolning av yrkeslärarna och beträffande transporter. Det är alldeles riktigt att en del av dessa problem måste tas upp av 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning, vilka bl. a. skall syssla just med frågan om omskolning och fortbildning av yrkeslärare. Men man skulle säkerligen i framtiden kunna minska behovet av omskolning, såväl för lärare som för de elever vilka utbildas av dessa lärare, om man särskilt omsorgsfullt planerade vilka utbildningsgrenar som skall finnas inom en kommun och aktualiserade den frågan varje gång en ny tjänst skall tillsättas. Det gäller i varje fall beträffande ordinarie yrkeslärare.

Visserligen är det länskolnämnden som utnämner dessa ordinarie lärare, men jag vill se den länskolnämnd som skulle vägra att utnämna en lärare, ifall tjänsten varit ledigförklarad i vederbörlig ordning och det funnits kvalificerade sökande. Jag är säker på att man i de flesta fall då utnämner läraren, även om man tycker att det inte stämmer med länsplaneringen att just i ifrågasvarande kommun ordna en utbildning av det slag det gäller.

Nu antydde statsrådet att dessa frågor bör ytterligare övervägas, och de delade meningar, som statsrådet och jag har, avser väl huvudsakligen frågan om hur pass trängande detta behov är. För min del är jag övertygad om att statsrådet får anledning att mycket snart på nytt överväga dessa problem.

Med det anförda ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Ohlin frågat, om jag vill delge kammaren min uppfattning om möjligheterna att nå praktiskt betydelsefulla resultat vid det närmaste decenniets utbyggnad av universitet och högskolor genom samverkan med övriga nordiska länder.

Herr Ohlin pekar i sin interpellation på några av de praktiska resultat, som hittills nåtts i fråga om nordiskt samarbete på den högre utbildningens och forskningens områden. Han nämner institutet för teoretisk atomfysik i Köpenhamn och den högre journalistutbildningskursen i Århus. Jag vill för egen del till en början erinra om ytterligare ett antal redan vidtagna åtgärder, syftande till vidgat nordiskt samarbete.

När det gäller forskningen och forskarutbildningen har man under de allra senaste åren inom ramen för OEEC fått till stånd ett skandinaviskt samarbete genom att åtta naturvetenskapliga och tekniska institutioner — två danska, två norska och fyra svenska — vilka var och en inom sitt område representerar den absoluta toppen av vetenskaplig aktivitet, åtagit sig att bl. a. svara för gemensam forskarutbildning företrädesvis för yngre nordiska vetenskapsidkare.

Genom dansk-norsk-svenskt samarbete inom OEEC har vidare ingångsatts en gemensam vidareutbildning för lärare i matematisk-naturvetenskapliga och tekniska ämnen.

På samma sätt har nyligen startats utarbetande av gemensamma läroböcker för universitetsstudier i matematik, fysik, kemi och vissa tekniska ämnen.

Vidare kan nämnas, att finska veterinärstudier delvis erhåller sin utbildning i Norge och Sverige och att vid

konstakademien i Köpenhamn ett antal svenskar brukar genomgå en högre kurs i trädgårdsarkitektur.

Vad gäller den högre utbildningens område i övrigt vill jag här vidare särskilt erinra om att beslut inom kort torde komma att föreligga om en betydelsefull lättnad för universitets- och högskolestudier i nordiskt grannland. En svensk student kan från och med nästa läsår utnyttja sitt statsstipendium och sina lån för studier i något av de övriga nordiska länderna. Motsvarande ordning avses skola gälla för studerande från dessa länder. Dessa nya bestämmelser bör kunna leda till ett väsentligt ökat studentutbyte i framtiden.

Slutligen kan här erinras om att på initiativ av Nordiska kulturkommissionen man framgångsrikt lyckats lösa den svåra frågan att få till stånd internordisk tentamensgiltighet i ett antal ämnen inom de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

Vad så gäller det egentliga spørsmål som nu aktualiserats av herr Ohlin — samarbete med anledning av den förestående utbyggnaden av universitet och högskolor — vill jag först peka på att i propositionen 1960:119 förordats att den av universitetsutredningen föreslagna utbyggnaden av de tekniska högskolorna görs något mer omfattande för att bland annat möjliggöra för studerande från de nordiska grannländerna att här bedriva tekniska studier inom ett område, där vi har speciella förutsättningar att meddela undervisning. Jag åsyftar förslaget att för detta ändamål öka intagningen vid avdelningen för bergsvetenskap.

I övrigt vill jag framhålla att jag helt delar herr Ohlins uppfattning att man bör eftersträva att inom ramen för tillgängliga ekonomiska resurser genom en viss arbetsuppdelning och samverkan mellan de nordiska länderna söka effektivisera utbyggnaden av den högre undervisningen och forskningen.

När det gäller de tekniska högskolornas utbyggnad — herr Ohlin synes i

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

direktiven för de av denna fråga berörda organisationskommittéer, som kommer att tillsättas vid bifall av riksdagen till propositionen 1960:119, framhålla, att de på lämpligt sätt bör pröva möjligheterna att realisera de rekommendationer rörande samarbete på det tekniska högskoleområdet, som Nordiska rådet i november förra året tillställde berörda regeringar.

Till sist vill jag nämna, att den rekommendation från det senaste nordiska undervisningsministermötet, som herr Ohlin omnämner i interpellationen och som går ut på att myndigheter och utredningsorgan i de nordiska länderna skall vara uppmärksamma på möjligheterna till nordiskt samarbete i här aktuella avseenden, för iakttagande tillställts samtliga universitets- och högskolemyndigheter, forskningsråden samt de sakkunnigutredningar och andra organ, för vilka sådana möjligheter är eller kan tänkas bli aktuella. Att i enlighet härmed de, som omhänderhar det praktiska arbetet med utbildningsväsendets utbyggnad, fortlöpande bevakar de ifrågasvarande samarbetsmöjligheterna, synes mig vara den mest effektiva vägen allmänt sett att nå praktiskt betydelsefulla resultat. En allomfattande utredning i ämnet, såsom herr Ohlin ifrågasatt, anser jag därför inte för närvarande påkallad, särskilt med hänsyn till att Nordiska kulturkommissionens sektion I har som en av sina viktigaste uppgifter att just i samordnande syfte fortlöpande bevaka utvecklingen på förevarande område och ta de initiativ till specialutredningar eller liknande åtgärder, som kan finnas motiverade.

Vidare anförde:

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret. Jag är mycket

glad över hans allmänna instämmande i den syn på detta spörsmål som jag uttryckt i interpellationen och som jag tror kammaren allmänt är benägen att acceptera. Det är icke desto mindre värdefullt att ecklesiastikministern här klart deklarerat, att man bör eftersträva »att inom ramen för tillgängliga ekonomiska resurser genom en viss arbetsuppdelning och samverkan mellan de nordiska länderna söka effektivisera utbyggnaden av den högre undervisningen och forskningen».

Det är klart att en sådan deklaration för framtiden kommer att kännas förpliktande. Enligt min mening har detta konsekvenser på många olika områden i den högre utbildningen och forskningen. Jag syftar inte speciellt på de tekniska högskolornas utbyggnad, vilket intryck statsrådet fått, utan min interpellation har en mera allmän syftning. Vad som skett beträffande handläggningen av den tekniska utbildningen erbjuder emellertid ett mycket stort intresse dels i och för sig och dels därför att det möjligen kan bli ett exempel att efterfölja på andra områden.

Jag vill därför erinra om vad som skett. Nordiska rådet tog ett initiativ och skrev till regeringarna och förordade nordiskt samarbete för att få till stånd en bättre teknisk utbildning, som tidsläget motiverade. Regeringarna översände denna skrivelse till Nordiska kulturkommissionen. Denna tillsatte då, uppmantrad av denna speciella hänvändelse från regeringarna, två kommittéer, varav den ena för den högre tekniska utbildningen. Denna kommitté har avlämnat en rapport, där den ger ganska detaljerade rekommendationer, som för övrigt finns redovisade i den av herrar Helén och Boija väckta motionen. Dessa rekommendationer gäller ett samarbete som kan komma till stånd utan någon mera radikal organisatorisk samordning. Nordiska rådet rekommenderade sedan på nytt regeringarna att

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

påskynda och trygga genomförandet av dessa rekommendationer.

Nu säger ecklesiastikministern att han om riksdagen bifaller propositionen 1960: 119, har för avsikt att uppdra åt berörda organisationskommittéer att på lämpligt sätt *pröva möjligheterna att realisera* de rekommendationer rörande samarbete på det tekniska högskoleområdet, som Nordiska rådet har tillställt berörda regeringar. Löftet att man skall pröva möjligheterna är kanske en smula vagt. Mot bakgrunden av ecklesiastikministerns allmänna deklaration hyser jag emellertid den förhoppningen, att direktiven till dessa kommittéer skall få ett mera positivt tonfall. Vad beträffar samordningen även på andra områden än det tekniska säger ecklesiastikministern att nordiska undervisningsministermötetets allmänna deklaration, att myndigheterna på detta område i Norden skall samarbeta, tillställts samtliga universitets- och högskolemyndigheter. Dessa uppmanas vara uppmärksamma på möjligheterna till nordiskt samarbete. Det tycks vara till stor del till dessa uppmaningar statsrådet för framtiden tänker lita.

Här måste jag göra det påpekandet att universitets- och högskolemyndigheter utan särskilda direktiv, utan ekonomiska möjligheter och utan tillfälle att själva besluta om väsentliga organisatoriska förändringar endast har handlingsfrihet i frågor av ganska begränsad räckvidd. Jag vill dock ingalunda underskatta dessa myndigheters möjligheter, t. ex. när det gäller organisationen av gemensam forskning inom lämpliga områden, men när det gäller själva undervisningens organisation är deras möjligheter många gånger begränsade. Frågan om arbetsfördelning och specialisering och därigenom mera effektiv utbyggnad av den högre undervisningen är t. ex. en fråga som dessa underordnade myndigheter inte har någon egentlig möjlighet, utom i undantags-

fall, att själva handlägga. Nog behövs det ett större grepp på mera centralt håll för att *önskvärda* resultat skall kunna vinnas. Låt mig påpeka att utredningen rörande de tekniska högskolorna var ett sådant centralt grepp, där regeringarna faktiskt efter uppmaning från Nordiska rådet gjorde en hänvändelse till kulturkommissionen, som sedan blev det organ vilket tillsatte en central nordisk utredning.

Skulle det inte vara lämpligt, herr statsråd, att försöka få till stånd motsvarande åtgärder på andra områden än det tekniska, var för sig täckande icke oväsentliga delar av den högre undervisningen? Det anser jag. Man bör alltså företa liknande utredningar som den tekniska vilken i mitt tycke gav gott resultat, låt vara att på andra områden ännu mera radikala åtgärder kan befinnas lämpliga. Såvitt jag kan se tarvas *initiativ från regeringarna*. Det är ju inte bara fråga om allmänt nordiska utredningar, avseende alla de fem nordiska länderna eller de fyra som närmast blir berörda. Det kan gälla samarbete mellan universitet och högskolor parvis, mellan Sverige och Danmark, Sverige och Finland eller Sverige och Norge. Att Nordiska kulturkommissionen skulle vara den naturliga instansen att självständigt sköta allt detta utredningsarbete utan initiativ från regeringarna, kan icke antagas. Nordiska kulturkommissionen har synnerligen begränsade resurser vad gäller sekretariat och synes inte vara det organ som ligger närmast till att ta upp frågor sådana som t. ex. arbetsfördelning och samarbete mellan Umeå universitet och universitetet i Uleåborg. Det förefaller mig angeläget att *regeringarna* även utan sådana speciella uppmaningar från Nordiska rådet som den vilken i det omnämnda fallet kan väntas medföra goda resultat på det tekniska området — *själva engagerar sig* för att inom lämpliga organ få till stånd ett frukt-

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

bärande utredningsarbete. Tanken på att decentraliserade överväganden, t. ex. av institutionscheferna i ett visst ämne i samtliga nordiska länder, skulle kunna lösa alla här föreliggande problem, är orealistisk. Jag är övertygad om att ecklesiastikministern heller inte på allvar menar att detta är problemets lösning. Men då räcker det inte med en hänvisning till de decentraliserade lokala kontakterna utan då tarvas mera centrala initiativ av liknande art som det som förekommit på det tekniska området och i vissa fall med starkare tonvikt på organisationens anpassning efter behovet av arbetsfördelning.

Jag hoppas fortfarande att statsrådet Edenman och jag i grund och botten har samma inställning till denna fråga. Jag finner ingen anledning att av hans svar, även om jag skulle ha önskat att det gått längre i konkret riktning, dra någon annan slutsats än denna. Men jag vill uttrycka önskan att han själv i en nära framtid kommer att dra längre gående praktiska slutsatser av sin inställning än dem han här i dag har redovisat.

Jag får kanske göra en liten hänvisning till att det inom justitiedepartementen i de nordiska länderna sedan rätt länge funnits vissa kontaktorgan som väl inte saknat betydelse när det gäller att få det nordiska samarbetet att glida, ett samarbete som är och länge har varit omfattande på juridikens fält. Även socialdepartementen kan sägas ha en viss organiserad central kontakt. Jag hoppas att även de nordiska ecklesiastikdepartementen inte skall anse att den ministerresolution som har antagits och, som jag nämnde, är det enda som nu behöver göras, utan att ecklesiastikdepartementen, för Sveriges del då i synnerhet statsrådet Edenmans, skall vilja handla i samma anda som Nordiska rådets uttalande av år 1958, ur vilket jag skall be att få citera: »Nordiska rådet hemställer till regeringarna

att företaga regelmässiga och ingående undersökningar rörande samarbetsmöjligheter vid uppbyggandet av universitet och högskolor med utgångspunkt från departementens behandling av dessa institutioners budgeter och med stöd av det utredningsarbete som utförts av Nordiska kulturkommissionens vetenskapliga sektion.» Tanken bakom detta uttalande är ingalunda att allt arbete skall lämnas till Nordiska kulturkommissionens vetenskapliga sektion och att regeringarna skall sätta sig i efterhand. Tanken är att regeringarna och ecklesiastikministrarna, som har ansvaret för budgetbehandlingen, skall ta centrala initiativ som kan medföra de framsteg som säkerligen inte bara ecklesiastikministern och jag utan hela kammaren skulle önska.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag kanske bör ge en del kompletterande upplysningar utöver vad jag nämnde i mitt interpellations-svar. I sakfrågan har jag inte någon mening som avviker från herr Ohlins.

Herr Ohlin efterlyser större grepp på dessa frågor. Större grepp kan man ha fog att önska, men innan man tar dem, eller förmår ta dem, måste vi i det nordiska samarbetet på detta område lära oss en metodik som är praktiskt tillämpbar. Den utredning vi båda har talat om och som gjordes angående samarbetet mellan de tekniska högskolorna har pekat på en sådan metodik.

Jag ber här att få nämna några praktiska ting. Man föreslår t. ex. en kvotordning mellan länderna. Det är en mycket viktig sak. Ännu viktigare är ett förslag om en clearingrapportering för att på det sättet relativt snabbt kunna använda lediga studieplatser, liksom också ett förslag rörande det ömsesidiga studentutbytet för kortare delar av studietiden och en hel del andra utmärkta förslag med full frihet för licen-

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

tiater att flytta mellan institutionerna o. s. v. Jag har den uppfattningen att det är lämpligt att börja just på det tekniska området, där resurserna är stora och där man kan lära sig hur man så att säga skall arbeta när det gäller denna form av institutionellt samarbete.

Jag vill också tillägga något om det OEEC-samarbete som jag nämnde i mitt interpellationssvar. Jag sade där att det fanns två danska, två norska och fyra svenska institutioner som samarbetade i forskning och forskarutbildning, och de institutionerna är utplockade med den riktningen för ögonen att de skall vara absoluta toppinstitutioner på världsnivå.

Jag tar mig friheten, herr talman, att nämna vad det är för institutioner, och även där kommer vi att lära oss mycket teknik när det gäller sådant samarbete. Det rör sig om två institutioner i Köpenhamn. Det är korrosionslaboratoriet och ett elektroakustiskt laboratorium. Norrmännen bidrar med två institutioner i Trondheim. Den ena är institutionen för servoteknik och den andra en för teknisk kemi. Själva har vi dels institutet för masspektrometri under ledning av professor Sune Bergström vid karolinska institutet och dels en mycket uppmärksammad institution som arbetar med taltransmissionen på tekniska högskolan. Vi har även institutionen för termokemi i Lund och vidare är en grupp samarbetande biotekniska institutioner här inkopplade.

Herr talman! Jag tror att även detta OEEC-samarbete, som är finansierat på så sätt, att OEEC betalar halva kostnaderna och de deltagande länderna den andra halvan via forskningsråden, kommer att lära oss ganska mycket om hur man skall förfara under det praktiska vardagsarbetet.

Men även andra initiativ kanske kan nämnas. Vi har ett gott samarbete institutionellt när det gäller marinbiologi.

Samarbete har på initiativ av Nordiska kulturkommissionen kommit i gång även med de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga institutionerna i Köpenhamn. Det upplystes här om dagen att man i Lund inte aktar för rovt att låna en spektrometer från Köpenhamn. Det är en dyrbar apparat, men den lånas generöst ut under en viss period och fraktas sedan tillbaka över Sundet. Över huvud taget tror jag att man t. ex. mellan Lund och Köpenhamn har mycket mera intimt samarbete än vi i allmänhet föreställer oss när det gäller dessa ting.

Även i budgetarbetet har det faktiskt förekommit ett visst samarbete på det sättet att vi söker ta hänsyn till de specialiteter som finns i andra länder. Om jag inte blir missförstådd, skall jag lämna ett exempel.

Det gäller det keltiska språket. Jag tror att jag vågar påstå att det är en specialitet. Vid Oslo universitet finns en professur i keltiska, och det har under flera år gjorts framställningar om att vi skulle kunna få något liknande i Stockholm eller Uppsala och att vi skulle kunna få börja med forskning i keltiska språket även här. Det är faktiskt på det sättet att professuren i Oslo har varit ett av argumenten när vi har framhållit att en tjänst i keltiska icke har legat allra högst uppe på angelägenhetsskalan. Vi har helt enkelt sneglat mot en nordisk arbetsfördelning.

Jag kan nämna andra exempel på liknande saker i fråga om vilka man i Norge, Danmark och Finland helt enkelt i sitt budgetarbete har tagit hänsyn till de resurser som finns i andra länder, exempelvis Sverige.

Slutligen säger herr Ohlin att den nordiska kulturkommissionen väl ändå inte kan vara kapabel och inte har resurser att klara de större greppen på detta område. Då vill jag bara erinra om att Nordiska kulturkommissionen inte är ett vanligt utredningsorgan —

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

det vet herr Ohlin lika väl som jag — utan ett direkt regeringsorgan. Det är ett organ som har helt andra möjligheter att så att säga arbeta i regeringarnas och ministeriernas anda. Saknar det resurser, är det självfallet att det blir hämmat, men något annat organ att arbeta med eller att arbeta över än Nordiska kulturkommissionen har vi enligt min mening, inte behov av för närvarande.

Herr talman! Eftersom vi önskar samma sak — jag vågar kanske hänvisa till mitt förflutna i Nordiska kulturkommissionen — kan jag nämna att även jag tror att vi så småningom behöver ett större grepp på det nordiska samarbetet. Men vi måste först lära oss en massa praktiska ting i den vanliga, vardagliga förvaltningen.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet säger att man nu kan börja på det tekniska fältet. Ja, det tycker jag också är mycket bra, men det föreföll mig som om herr statsrådet inte motiverade varför man inte nu skall börja och gå vidare även på andra områden. Vi skulle i några ämnen kunna öka kapaciteten utöver behovet i varje nordiskt land, t. ex. genom tillsättande av en extra lärarbefattning eller genom att på annat sätt utvidga institutionerna för att ta emot studerande från andra länder på samma sätt som man skall göra i fråga om bergsvetenskap vid tekniska högskolan i Stockholm. Varför inte göra en översyn sektionsvis av möjligheterna på andra områden än de tekniska. Varje sektion bör representera ett större fält än ett enstaka ämne och vara t. ex. en naturlig del av ämnena inom en fakultet. Så kan man pröva vilka möjligheter som kan finnas.

Nordiska kulturkommissionen har inte den expertis — det vet statsrådet lika bra som jag eller bättre — som behövs för att göra en sådan översyn. Om

statsrådet tycker att själva tillsättandet av utredningen skall gå via kulturkommissionen, har jag ingenting att invända mot det. Huvudsaken är att regeringarna här är villiga att ta initiativ — utan speciella uppmaningar från Nordiska rådet som i det »tekniska fallet» — och se till att man får till stånd utredningar, vari ingår den tekniska kunskap, vilken Nordiska kulturkommissionen inte har och inte kan ha på alla de områden det här är fråga om.

Skulle det inte vara möjligt, herr statsrådet, att statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet eller någon annan lämplig person i varje land finge vara ett permanent kontaktorgan, som bl. a. hade till uppgift att till tjänst åt ministrarna förbereda tillsättandet av sektionsutredningskommittéer för två eller flera nordiska länder och för lämpliga sektioner? De kunde utgöra motsvarigheter till den tekniska och de skulle kunna åstadkomma resultat under de närmaste åren. Jag tror inte att vi bara skall sitta och vänta på erfarenheter från det tekniska fältet. Tiden synes vara mogen för att göra en liknande översyn även på de andra områdena.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill bara tillägga ett exempel på att den nordiska aspekten är levande för den svenska regeringen. Jag tar mig friheten att citera några rader ur den proposition angående regionsjukvården, som inrikesministern i dag överlämnar till riksdagen. Han skriver där bl. a.: »I detta sammanhang vill jag slutligen framhålla, att jag beträffande regionsjukhuset i Umeå med tillfredsställelse skulle se att ett nordiskt samarbete kunde komma till stånd. Om möjligheter öppnades för patienter från Nordnorge och norra Finland att mottagas för vård på regionkliniker i Umeå, skulle det säkerligen i många

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

fall underlättas för patienter från dessa områden att erhålla specialistvård på ett lättillgängligt sätt, samtidigt som patientunderlaget för regionsjukhuset i Umeå skulle förbättras. Förutsättningarna för en dylik anordning torde därför böra undersökas ytterligare.»

Jag tar för givet att sådana aspekter på nytt kommer in i bilden vid planeringen av såväl den odontologiska som den medicinska utbildningen i Umeå.

Jag vill slutligen göra ytterligare ett påpekande, nämligen att Nordiska rådet i sommar kommer att få ta ställning till hela frågan om den nordiska läkarmarknaden.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna än en gång betyga, att jag inte på något sätt ifrågasätter vare sig ecklesiastikministerns eller regeringens i övrigt levande nordiska intresse. Jag är alldeles övertygad om att det intresset finns. Men jag beklagar i alla fall, herr statsrådet, att jag inte fick något svar på min fråga, om inte regeringen kunde finna lämpligt att i samråd med de andra nordiska regeringarna ta initiativ, så att man i en någorlunda nära framtid finge till stånd en översyn av samarbetsmöjligheterna inom lämpliga sektioner av den högre undervisningen och forskningen. Det skulle vara en översyn av ungefär det slag, som har ägt rum på det tekniska fältet. Jag tycker det är av mindre betydelse, om denna översyn skall ske genom att utredningar tillsättes via kulturkommissionen eller inte. Huvudsaken är att jag efterlyser ett regeringsinitiativ, medan statsrådet inte alls kommenterat detta förslag i sina yttranden.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! En av huvudfrågorna, herr Ohlin, vid de nordiska minister-

mötena är just diskussioner om den problematik, som herr Ohlin här själv berörde.

Det är ovanligt att ett statsråd interpellerar en ledamot av kammaren, men vi har här i dag närvarande en mycket välkänd sådan, som dessutom är representant för Nordiska kulturkommissionens första sektion. Denne representant kan säkerligen intyga att just denna sak, att försöka finna ut områden som är lämpliga för nordiskt samarbete, tillhör huvuduppgifterna även vid Nordiska kulturkommissionens sammanträden. Då man finner ett sådant område, gör man alltså separata framställningar på det sätt som skett under de gångna åren.

Det finns dessutom, herr Ohlin, numera mycket goda telefonförbindelser i Norden, varför det samarbete på statssekreterarplanet, som herr Ohlin talar om, också redan nu förekommer. Jag vill tillägga att under hela universitetsutredningens arbete, framför allt när det gällde prognosverksamheten, hölls departementen och ministerierna i de övriga nordiska länderna kontinuerligt underrättade om utredningsarbetets gång.

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Att jag tar till orda i denna interpellationsdebatt beror på att jag har ett behov av att uttrycka min tacksamhet till både herr statsrådet och till interpellanten för att denna stora och betydelsefulla fråga har blivit aktualiserad.

Mitt tack till statsrådet är närmast föranlett av vad han har sagt beträffande den tekniska utbildningen och samarbetet på det tekniska planet mellan de nordiska länderna, men också av vad han framförde beträffande möjligheterna till ett ökat studentutbyte i framtiden. Jag hälsar vidare med tillfredsställelse att stipendierna skall bli mera allmängiltiga i de nordiska länderna samt också att det så småningom

Svar på interpellation ang. samverkan med de övriga nordiska länderna vid utbyggnaden av universitet och högskolor

skall bli en internordisk tentamensgiltighet.

Mitt tack till professor Ohlin, interpellanten, är närmast av personlig art. När jag går till nummer 8 av Nordisk Kontakt, där interpellationen redovisas, finner jag mot slutet en liten kommentar, där det sägs att tankegångar av samma slag som professor Ohlins tidigare i år har ventilerats i Nordisk Kontakt. Det är min ringhet det är fråga om. I ett tidigare nummer har jag skrivit en artikel, där jag aktualiserat ungefär motsvarande problem. Detta skall inte på något sätt föranleda mig att påstå att interpellanten har hämtat sina intressanta synpunkter och frågor från denna artikel, långt därifrån. Frågorna är ju väsentliga och ligger så att säga i tiden, och ingen kan egentligen påstå att han varit först och utnyttjats av den andre.

Vad jag närmast vill säga är, att det skulle vara mycket värdefullt om det kunde bli en partipolitisk konkurrens i dessa frågor, där professor Ohlin utnyttjade sina goda kontakter med de liberala partierna i andra nordiska länder och fick dem att arbeta på ett motsvarande sätt för att stimulera aktivitet på detta område. Jag vet att det redan i dag finns ett starkt och levande intresse inom socialdemokratien i samtliga nordiska länder för att aktualisera dessa frågor och få dem att också ta konkret form i politisk handling. Det är den konkurrensen och de initiativen som jag skulle vilja efterlysa hos folkpartiet och professor Ohlin.

Beträffande själva ämnet vill jag framhålla, att jag liksom herr statsrådet tror att det fordras större grepp i det nordiska samarbetet; framtiden väntar det av oss. Det är närmast en fråga om hur man rent praktiskt skall kunna ge den nordiska kulturkommissionen större administrativa resurser. Jag tror att vi behöver göra denna kulturkommission till ett verkligt planeringsutskott

för den högre nordiska utbildningen och forskningen. Egentligen borde ingen väsentlig utredning i dessa frågor tillsättas i något nordiskt land utan att man såg till att observatörer eller experter från grannländerna fick delta i överläggningarna och diskussionerna, kanhända enbart som observatörer. I många fall skulle det dock vara värdefullt och praktiskt om de också kunde delta som arbetande medlemmar i olika utredningar.

Detta är, herr talman, mitt lilla bidrag till denna debatt.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det var inte min mening att fresta herr talmannens tålmod, men ecklesiastikministerns uppmaning gör att jag här från talarstolen måste understryka, att det vore olyckligt om denna debatt gav intrycket, att det viktigaste nu är att så att säga mäta temperaturen i vårt nordiska intresse på ömse håll. Den är hög, och alla är väl tacksamma för exempelvis den insats herr Kellgren gjort som opinionsbildare genom åren. Men här är det ju en fråga inte bara om teknik utan också om effektivitet i själva utredningsarbetet, och då måste jag nog beklaga att ecklesiastikministern inte personligen vill ta på sig ett litet större ansvar för att utvecklingen går så pass långsamt för närvarande.

Låt oss se på den fråga, som här tagits fram som modell: frågan om möjligheterna att få grannländernas studenter att studera vid de nordiska tekniska högskolorna. Redan på ett tidigt stadium har det alltså kommit fram ett sådant förslag, som exempelvis den nuvarande ecklesiastikministern personligen då var intresserad av. Det kom till Nordiska rådet, som skrev till regeringarna med en rekommendation. Regeringarna hänsköt saken till kulturkommissionen. Denna tillsatte som utredningsmän högskolerektorerna, de mest

Svar på interpellation ang. visumtvånget för flyktingar

eminent sakkunniga som stod till buds. Dessa utredningsmän kom med ett enhälligt förslag, men tyvärr togs det förslaget inte upp till behandling av exempelvis det svenska ecklesiastikdepartementet i princippropositionen nr 119. Det förslaget har nu tagits upp i en motion, och enligt särskilda utskottets i går justerade utlåtande avlåtes nu en skrivelse till ecklesiastikministern. Bollen är därmed på sätt och vis tillbaka till den som satte den i gång, och det har inte hänt så mycket på vägen annat än att man har fått de tekniska hjälpmedel, som behövs för att göra någonting.

Jag är litet rädd för att det nordiska samarbetet för närvarande har karaktären av pingpongspel. I och för sig är det välmentade och välriktade bollar som slås, men det blir liksom aldrig något riktigt resultat annat än på områden, där regeringarna med sina större resurser kan ta initiativ. Det marinbiologiska samarbetet och growing point-programmet, är just sådana saker där regeringarna har varit involverade och satt in sina krafter.

Nordiska kulturkommissionens ekonomiska och personella resurser är utomordentligt blygsamma, och vi kommer att upprepa våra önskemål till regeringen att få en fastare förankring i departementet. Det är nog nödvändigt att ecklesiastikministern, trots den arbetsbörda han har inom sitt mycket stora departement och trots de utomordentligt viktiga svenska frågor som pockar på hans uppmärksamhet, ändå avdelar en liten del av sin välmöblerade hjärna åt ett ständigt tankearbete och handlingsvilja även i dessa frågor.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet nu för att göra något tillägg i debatten med statsrådet Edenman. Jag är fortfarande optimistisk och tror att han snart skall komma längre när det gäller centrala initiativ än han velat redovisa i dag.

Jag vill bara i anledning av herr Kellgrens anförande säga, att om jag hade läst herr Kellgrens artikel i Nordisk Kontakt innan jag framställde min interpellation, så skulle jag givetvis inte ha underlåtit att av courtoisie hänvisa till den artikeln, vilken uttrycker tankegångar av samma slag som jag företräder. Vi är säkert båda två mycket glada åt att ingen av oss kan göra anspråk på någon upphovsmannarätt till dessa tankar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. visumtvånget för flyktingar**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Rimmerfors har i en interpellation frågat utrikesministern, om han har för avsikt att inom den närmaste framtiden vidtaga åtgärder för ratificering av Europarådets konvention den 20 april 1959 angående upphävande av visumtvånget för flyktingar samt om utrikesministern avser att verka för en samtidig ratificering av konventionen i de övriga nordiska länderna. Då interpellationen främst berör inrikesdepartementet, har det överlämnats åt mig att besvara den.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Innebörden av konventionen i fråga är i huvudsak, att flykting med gällande resedokument, utfärdat av vederbörlig myndighet i den stat där han är bosatt, skall få inresa utan visum i annan stat som tillträtt konventionen för ett besök under högst tre månader samt att den stat som utfärdat resedokumentet skall vara skyldig att återtaga flyktingen, såvida denne icke fått tillstånd att varaktigt bosätta sig i besökslandet. Kon-

Svar på interpellation ang. visumtvånget för flyktingar

ventionen, som träder i kraft när tre medlemmar av Europarådet undertecknat den utan förbehåll om ratifikation eller ratificerat konventionen, har hittills undertecknats av Belgien, Frankrike, Västtyskland, Luxemburg och Nederländerna, de tre sistnämnda dock under förbehåll om ratifikation.

Konventionen har utarbetats av Europarådets specialkommitté för förenkling av gränsformaliteter, i vilken kommitté även de skandinaviska länderna är representerade. Sedan konventionen antagits av Europarådet i april 1959 har frågan om tillträdande av konventionen upptagits till särskilda överläggningar mellan de nordiska länderna. I dessa överläggningar deltar även Finland, som visserligen icke är medlem av Europarådet men som på grund av den nordiska passöverenskommelsen direkt kommer att beröras av att övriga nordiska länder tillträder konventionen.

Även om ett tillträdande av konventionen möjligen skulle kunna medföra vissa olägenheter är det av humanitära skäl angeläget att på olika sätt så långt möjligt försöka undanröja sådana bestämmelser, som försätter flyktingarna i en undantagsställning. Deras belägenhet är svår nog ändå. Jag anser det därför önskvärt, att även Sverige tillsammans med de övriga skandinaviska länderna om möjligt tillträder konventionen.

Jag vill slutligen tillägga att i avbidan på nyssnämnda överläggningar Kungl. Maj:t i dagens konselj — efter samråd med övriga nordiska länder — beslutat upphäva viseringstvånget för i Norden bosatta flyktingar vid resor mellan de nordiska länderna.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig först få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepar-

tementet för svaret på min interpellation. Jag ställde den till utrikesministern med tanke på att det gällde ett fördrag, en europeisk konvention, men jag uppfattar det som helt konsekvent att jag får svaret på interpellationen från det departement som behandlar flyktingärendena. Detta är också i första hand en flyktingfråga, en fråga som direkt berör praktisk flyktingpolitik.

Jag har aldrig tvivlat på att Sverige så småningom skulle ansluta sig till Europakonventionen av den 20 april 1959. Den föreligger här enbart i grundtext under rubriken European Agreement on the Abolition of Visas for Refugees. Men när det gick över ett år utan att någonting hördes av, tyckte jag att man borde efterlysa hur långt frågans behandling hade fortskridit. Sedan måste jag erkänna att jag blev litet orolig, när jag i UD:s redogörelse för Europarådets arbete under 1959 fann en kommentar, som ger vid handen att, som det heter på sidan 36 »Sverige tills vidare icke kan ansluta sig till avtalet, i avvaktan på ytterligare erfarenheter av den nordiska passunionens verksamhet».

Det låter ju en aning mera tveksamt än inrikesministerns positiva ord om sin inställning till frågan i dagens interpellations svar.

Sedan vill jag beträffande statsrådets svar först av allt konstatera den klart flyktingvänliga tonen. Något annat var ju heller inte att vänta. Sverige har hedrande traditioner att försvara och fullfölja på detta humanitära fält. Under världskrigets hårda år liksom i tider av revolution och skräck i andra länder har Sverige fått tjäna som en fredens och räddningens ö i ett upprört folkhav. Vi bör därför om möjligt vara bland de första att underlätta flyktingarnas livsvillkor även när det gäller den större europeiska gemenskapen.

Den visumlättnad för de nordiska länderna som medgivits i dagens konselj är ett steg i rätt riktning. Låt oss

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

hoppas att erfarenheterna av dessa lättnader skall öppna väg för en helhjärtad ratificering även av det större avtalet, Europarådets. Frågan är ju enligt statsrådets meddelande redan föremål för förhandlingar mellan de nordiska länderna, och därmed har den andra delen av min fråga redan besvarats tillfredsställande.

Jag är, herr talman, glad att kunna konstatera, att frågan motionsvis redan har kommit upp i Nordiska rådet. Jag har här i min hand en rekommendation som är inlämnad till Nordiska rådet av norrmännen Nils Hönsvald och Jon Leirfall samt dansken Ole Björn Kraft. I motionen sägs beträffande denna fråga, att man vill tillråda de nordiska länderna att ansluta sig till den europeiska konventionen av den 20 april 1959 om upphävande av visumtvånget för flyktingar bosatta i Europarådets medlemsstater. Denna konvention, fortsätter motionärerna, har ännu inte trätt i kraft. Den är bara ratificerad av Belgien och Frankrike men den har därutöver undertecknats av Förbundsrepubliken Tyskland, Luxemburg och Nederländerna utan att ännu vara ratificerad av dessa länder. Norden bör, menar motionärerna i Nordiska rådet, markera sin anslutning till strävandena under »Världens flyktingår» att lindra flyktingarnas situation genom att antaga den nämnda konventionen på samma sätt som alla de fem nordiska länderna har ratificerat eller biträtt flyktingkonventionen av år 1951. Vi finner det föga rimligt, förklarar motionärerna, att flyktingarna, som har genomgått så stora lidanden och gjort så stora förluster innan de nått friheten, skall vara väsentligt sämre ställda när det gäller resemöjligheter än övriga resande. Så långt motionen. På det internordiska fältet kommer frågan sålunda upp till behandling.

Låt mig sluta, herr talman, med att säga, att det mest hoppingsivande för flyktingarna och det mest tillfredsställande för oss som är verksamma inom

det svenska flyktingarbetet är inrikesministerns klara ord, att han anser det önskvärt att även Sverige tillsammans med de övriga skandinaviska länderna om möjligt tillträder konventionen. Det bör, synes det mig, vara möjligt och jag ber att få tacka för detta svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 21—23.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter m. m. inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 253, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter m. m. inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde.

§ 10

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1959 och 1960 vid dess elfte ordinarie möte fattade beslut jämte i anledning av propositionen väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I utrikesutskottets utlåtande nr 5 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 113 beträffande samtliga de beslut som Europarådet träffade vid sitt elfte ordinarie möte. Det gäller generalförsamlingens sammanträden i april och september förra året och i januari i år. I samband med denna proposition har jag väckt en motion tillsammans med herr Heckscher och herr Regnell.

Herr talman! Läget i Europa är sådant, att det borde kunna motivera en ingående debatt med utgångspunkt från rapporten från Europarådet. På grund av den tidsnöd vi nu befinner oss i under vårsessionens sista dagar finns inte utrymme för en sådan större debatt. Jag skall inskränka mig till några få synpunkter, som i huvudsak är knutna till den motion vi väckt.

Det kan visserligen invändas, att den dominerande frågan vid de sista sammanträdena med generalförsamlingen, nämligen frågan om förhållandet mellan de sex och de sju och de handelspolitiska förhållandena över huvud taget i Västeuropa, har varit föremål för mycket ingående debatter inte minst i samband med antagandet av EFTA-konventionen. Jag kan instämma med departementschefen när han betonar vikten av att EFTA-staterna, som ju i olikhet mot den gemensamma marknaden inte har tillgång till någon gemensam parlamentarisk församling, får möjlighet att inför ett representativt europeiskt forum framföra sina synpunkter på de handelspolitiska frågorna. Jag kan också instämma när departementschefen säger, att det är värdefullt att Europarådets rådgivande församling med kraft har varnat för faran av en splittring av Europas ekonomi. Jag vill tillägga en förhoppning om att det gemensamma sammanträde, som skall äga rum i Strasbourg under midsommarhelgen mellan Europarådets rådgivande församling och den gemensamma mark-

nadens parlament, skall få ett positivt resultat. Så långt tror jag inte att det finns några som helst meningsskiljaktigheter.

Men den livliga debatten om de ekonomiska och handelspolitiska förhållandena bör inte få skymma bort det viktiga arbete, som Europarådet har sigt förelagt på det kulturella, sociala, humanitära och juridiska området. Vi har i motionen uttryckt det så, att just faran för splittring i ekonomiskt avseende gör det så mycket viktigare att man tillvaratar alla de möjligheter som finns till samverkan mellan Europas länder på övriga områden. I det avseendet har vi som kallar oss funktionalister, vi som i dagens läge inte syftar till en politisk union av Europas alla fria stater, sannerligen inte mindre ansvar än de s. k. federalisterna.

I motionen har vi tagit upp det arbete som Europarådet utför för att skydda de mänskliga rättigheterna. Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna utgör ett av de värdefullaste resultaten av rådets arbete. Vid januarsammanträdet i år beslöt församlingen enhälligt att anta fyra rekommendationer för att utvidga och effektivisera den europeiska domstolens för de mänskliga rättigheterna arbete. Motionen går ut på dels att Sverige skulle avge en förklaring, som innebär att vi ställer oss under domstolens jurisdiktion, dels att riksdagen skulle uppmana regeringen att medverka till att de enhälligt antagna rekommendationerna blir fullföljda.

Får jag innan jag går vidare nämna, att i propositionen endast en av dessa fyra rekommendationer är återgiven in extenso. De övriga tre är endast rubrikmässigt angivna. För att riksdagen skall få tillfälle att ta del av Europarådets beslut på detta område har vi motionärer fått ombesörja en översättning av de övriga tre rekommendationerna, som vi har fogat som en bilaga till motionen. Jag skulle vilja uttrycka en öns-

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

kan om att hans excellens utrikesministern, som jag ser är närvarande här, i fortsättningen i större utsträckning låter riksdagen få del av texten till sådana rekommendationer som rör centrala europeiska frågor.

Den viktigaste av rekommendationerna, nr 233, är den som går ut på att ministerkommittén skall uppmana de fördragsslutande stater, som ännu inte gjort det, att avge en förklaring som innebär att vederbörande stat ställer sig under den europeiska domstolens jurisdiktion. Sverige tillhör de länder som ännu inte gjort detta. Trots att yrkanden om en sådan förklaring har framställts vid många tillfällen har den svenska regeringen hittills intagit en avvaktande hållning. En av motiveringarna till denna avvaktande hållning har varit, att domstolen ännu inte kommit i arbete, att det inte har anhängiggjorts några mål inför den och att man ännu inte fått någon erfarenhet beträffande lämpligheten eller behovet av att domstolen i stället för ministerkommittén handlägger mål som rör de mänskliga rättigheterna.

Nu har vi i alla fall för första gången fått ett gemensamt europeiskt rättsligt forum, sedan i januari förra året ledamöter valdes till denna domstol. Det finns bland annat en svensk domare i den. I mars i år anhängiggjordes också de första målen inför domstolen. Jag tycker därför, herr talman, att tiden borde vara inne också för vårt land att underställa sig denna domstol. Inte har väl vi större anledning än Belgien, Danmark, Västtyskland, Irland, Island, Luxemburg, Holland och Österrike att undandra oss en sameuropeisk rättslig prövning av vår handläggning av frågor som rör de mänskliga rättigheterna? Dessa länder har ju underställt sig domstolens jurisdiktion.

Utskottets utlåtande på denna punkt är intressant. Man säger att det inom utskottet fortfarande råder tveksamhet om huruvida »tiden erfarenhetsmässigt

är inne och vägande skäl nu föreligger för ett beslut att Sverige skulle underställa sig domstolens avgörande». Det sägs också att det är delade meningar inom utskottet om »en sådan förklarings principiella och praktiska värde». Men utskottet fortsätter i en ganska positiv anda: »Utskottet skulle finna det naturligt, att under regeringens fortsatta prövning samråd äger rum särskilt med Norge, som tills vidare också intar en liknande avvaktande hållning, och jämväl med Danmark och Island, som i saken fattat positivt beslut.» Det påpekas också att medlemsförslag väckts i Nordiska rådet och att det därför blir tillfälle att dryfta frågan vid dess kommande sammanträde. Utskottet förutsätter vidare att »frågans läge redovisas för nästkommande års riksdag i samband med den årliga propositionen om Europarådet».

Utlåtandet bär tecken av att vara en kompromiss, och det verkar som om utskottet velat vara tillmötesgående mot den av motionärerna väckta tanken utan att dock binda sig. När jag nu, herr talman, underlåter att ställa något yrkande om bifall till motionen på denna punkt, så sker det i den förhoppningen, att man vid den fortsatta behandlingen i Nordiska rådet och vid de fortsatta överläggningarna i andra sammanhang skall komma fram till det resultatet, att riksdagen redan nästa år får ett positivt förslag från regeringen. Jag anser det önskvärt att vi i denna fråga skall kunna bevara den enighet vi hittills haft i de stora europeiska frågorna.

Beträffande de övriga rekommendationerna kan jag, herr talman, yttra mig mera kortfattat. Rekommendationen 231 uppmanar ministerkommittén att sammankalla experter för att utarbeta en multilateral överenskommelse om att domstolens kompetens skall utvidgas så, att den skall avge rådgivande yttranden rörande tolkningen av andra avtal än konventionen om de mänskliga rät-

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

tigheterna. Det framgår av utskottets skrivning, att denna fråga utreds av generalsekreteraren och att den är mycket komplicerad. Utskottet har nämnt en rad svårigheter som skulle inställa sig om man skulle försöka förverkliga tanken. Jag skall inte gå in på dessa svårigheter i dag. Det finns anledning att vänta tills utredningen är avslutad. Med anledning av vad utskottet skriver vill jag emellertid påpeka, att förslaget ju bygger på den förutsättningen, att man inte skall komma i konflikt med de avtalsslutande parternas konstitutionella system och att tolkningen endast skall avse avtal eller konventioner som gäller medlemsstater i Europarådet.

Tolkningen skall kunna begäras av den högsta domstolsinstansen och gälla fördrag beträffande vilka vederbörande stat medgivit att domstolen skall få tolka bestämmelserna. De av domstolen avgivna utlåtandena skall vara rådgivande. Vi kan väl vara överens om att det är värdefullt att ha tillgång till en aktivt arbetande allmän europeisk domstol och att denna domstol på europeisk basis kan tolka avtal, som ingåtts på europeisk grundval.

Rekommendation 232 föreslår, att en expertkommitté skall tillkallas beträffande utvidgning av den europeiska domstolens kompetens att tolka den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna även i de fall, då ingen rättslig tvist föreligger. I första hand skulle förslaget innebära, att Europarådets generalsekreterare, ministerkommitté och dess rådgivande församling skulle kunna begära en tolkning av konventionen hos den europeiska domstolen. I begränsad omfattning skulle detta också gälla medlemsstaterna.

När den s. k. ställföreträdarkommittén hade sitt sammanträde i mars uttalades inom kommittén stora sympatier inom densamma för tillsättande av en sådan expertkommitté, och för min del kan jag inte förstå annat än att det skulle vara till fördel att ha tillgång till

en möjlighet att på detta sätt tolka konventionen. Jag har hört att man om måndag skall ha ett nytt sammanträde med ställföreträdarkommittén, och jag vill inför utrikesministern uttrycka den förhoppningen, att den svenska representanten vid detta sammanträde inte skall lägga hinder i vägen för en dylik konferens.

Rekommendation 234 slutligen gäller frågan om utvidgande av de rättigheter som innefattas i konventionen. Jag noterar med stor tillfredsställelse, herr talman, att den svenska regeringen sedan dessa motioner väckts genom sin röst i ställföreträdarkommittén har bidragit till att föra denna fråga ett steg närmare sin lösning.

Herr talman! Jag har intet yrkande för dagen. Detta innebär inte att jag anser att motionerna varit onödiga. Jag tror det är viktigt att fästa uppmärksamheten på dessa frågor i den svenska riksdagen, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att tiden skall arbeta för deras lösning.

Herr **BENGTSSON** i Halmstad (s):

Herr talman! Eftersom herr Gustafson i Göteborg huvudsakligen uppehöll sig vid den europeiska domstolen skall jag be att få säga några ord på den punkten.

Jag skulle först vilja rätta till ett som jag tror rätt vanligt missförstånd. Jag vill inte alls påstå, att motionärerna gjort sig skyldiga till det — de har fullt klart för sig hur frågan ligger till. Men jag tror att när vi riksdagsmän liksom folk i allmänhet diskuterar den här saken är det många som tror, att eftersom vi inte är anslutna till den europeiska domstolen eller rättare sagt inte ställt oss under dess jurisdiktion, så skulle anslutningen till konventionen om de mänskliga rättigheterna vara av noll och intet värde. Det förhåller sig emellertid inte alls på det sättet, ty redan accepterandet av konventionen om de mänskliga rättigheterna ger den enskil-

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

de individen en betydande rättssäkerhet.

Man skall hålla detta i minne när man bedömer denna fråga. Man skulle med en viss förenkling kunna säga, att konventionen har tre instanser. Den första är kommissionen, som har karaktären av ett förlikningsorgan. Om en enskild anser sin rätt kränkt, tar kommissionen för de mänskliga rättigheterna upp frågan och försöker förstå parterna att göra upp i godo; den felande parten försöker man påverka för att undanröja missförhållandet. Kommissionen i sin tur kan hänvisa målet till domstolen, men den enskilde individen kan inte anhängiggöra sitt mål inför domstolen; detta kan endast kommissionen eller en stat göra. Den instans, dit målet också kan hänskjutas, är ministerkommittén. Här kommer troligtvis de flesta målen att slutgiltigt avgöras. Om denna med två tredjedelars majoritet konstaterar, att en kränkning av konventionen förekommit, fastställer den en tidsfrist under vilken rättelse skall göras.

Så långt har alltså vårt land accepterat konventionen. Det skall inte döljas, att då vi fattade detta beslut skedde det med viss tvekan. Varför? Jo, framför allt därför att man frågade sig: Skall en anslutning betyda, att vår interna rätt att suveränt stifta och tillämpa våra egna lagar på något sätt äventyras? Men vi accepterade konventionen trots vår tvekan, detta i förlitande på att ministerkommittén dock bestod av erfarna politiker, som knappast skulle låta tillämpningen av Europarådets konvention gå utom gränsen för vad jag skulle vilja kalla praktisk internationell politik.

När det gäller den fråga som motionärerna nu aktualiserat, förslaget att Sverige skall acceptera även domstolen, inställer sig givetvis denna tveksamhet och dessa farhågor på nytt, nu med ännu större styrka och eftertryck. Det är på denna punkt som utrikesut-

skottet i år liksom i fjol förmenar, att det kan vara skäl i att ställa sig avvaktande tills man erhållit något säkrare bedömningsgrunder.

Det finns, såsom också har framhållits i utskottsutlåtandet, inte mycket att ta på när det gäller att erfarenhetsmässigt bedöma det hela. Dessutom kan vi i år hänvisa till att frågan kommer upp vid Nordiska rådets nästa session i Reykjavik och att det kan ha sin betydelse att invänta resultatet av överläggningarna där.

Jag skall inte dölja, att det finns folk här hemma som menar, att domstolen t. o. m. kan vara onödig. Man pekar på våra försök att synkronisera den nordiska lagstiftningen, där vi inte ett ögonblick funderar på något sådant som en gemensam domstol utan låter varje lands domstolsväsende fungera suveränt.

Det vore självfallet mycket mer att säga om denna sak — jag har bara pekat på en del problem. Utskottet har ju penetrerat även andra ting som herr Gustafson i Göteborg var inne på. Jag skall emellertid inte fördjupa mig mera i saken utan hänvisar till utskottsutlåtandet. Låt mig bara sluta med att konstatera, att vi lyckats bli eniga i utskottet trots att motionärerna haft åtminstone en representant där. Detta tycker jag visar, att utskottet haft förståelse för och ställt sig positivt till de tankegångar som förts fram i motionerna. Det finns emellertid svårigheter och problem i sammanhanget som man inte utan vidare kan gå förbi.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag vill gärna vitsorda riktigheten av den redogörelse, som herr Bengtsson i Halmstad i början av sitt anförande gav om de olika instanser som bevakar de mänskliga rättigheterna, och jag vill också, som jag gjorde

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

även i mitt förra anförande, uttrycka min glädje över den förståelse för motionärernas synpunkter som utskottet visat. Jag skall emellertid inte i detalj gå in på sakfrågan utan gör bara en kort reflexion.

Om man var tveksam, när man beslöt anta konventionen och gå med på att ministerkommittén i sista instans skulle kunna göra en prövning av dessa frågor, så kan jag förstå detta från de utgångspunkter herr Bengtsson anförde. Men om man nu tagit det steget, tycker jag det skulle vara mera betryggande att låta det sista avgörandet ske i en rättslig instans med erfarna, kompetenta domare än att överlämna det till en politisk instans, vilket ministerkommittén dock är. Detta är ett av de skäl som jag anser kan anföras för att man, när man gått så långt att man antagit konventionen, också skall vara villig att ställa sig under domstolens jurisdiktion.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag vill bara till den intressanta debatt som här förts foga förhoppningen, att författningsutredningen skall noga penetrera de problem som följer med att vi antagit Europarådets konvention angående de mänskliga rättigheterna.

Läser man den mest auktoritativa tolkning vi har av våra grundlagar, Malmgrens grundlagskommentarer, framgår det på flera punkter att vederbörande statsvetenskapsmän — det är ju numera flera som står för utgivandet av Malmgrens grundlagskommentarer — uttalar att det är tvivelaktigt, huruvida vi i svensk rätt följer Europarådets konvention angående de mänskliga rättigheterna. När det gäller uttolkningen av § 16, som en gång med viss överdrift kallades Sveriges magna charta, kan ju författningsutredningen inte gärna undgå att noga undersöka problemen. På denna punkt är ju vår suverä-

nitet inskränkt genom ett överstatligt organ, kan man säga. Vi måste, när vi får ny regeringsform och nya grundlagar över huvud taget, se till att vi verkligen till punkt och pricka följer de deklamationer vi antagit genom att ansluta oss till den nu ifrågavarande konventionen. Det är ju inte särskilt glädjande att läsa en kommentar, där framstående statsvetenskapsmän ifrågasätter om vi verkligen noga följer konventionen. Vi betraktar ju Sverige som en gammal rättsstat, och vi får då verkligen hoppas, att författningsutredningen inte nonchalerar dessa stora och centrala problem.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Då det inte finns någon reservation antecknad vid detta utskottsutlåtande är det kanske onödigt av mig att ta ordet. Men jag skall yttra mig i alla största korthet.

När man diskuterar frågan om domstolsförfarande vid meningsskiljaktigheter angående konventionen om de mänskliga rättigheterna bör man inte lämna ur sikte, att denna konvention sveper över ett mycket stort fält och att det därför ligger i sakens natur, att den inte kan i alla hänseenden täcka förhållandena i samtliga de länder, som ansluter sig till konventionen. Jag skall bara ta ett exempel från ett område som diskuterats rätt mycket här i landet.

Konventionen kräver för administrativa frihetsberövanden av olika slag att de organ, som berövar medborgarna friheten, skall vara instanser av judiciell karaktär. Nu har vi på vissa områden här i Sverige inte i vanlig mening domstolar utan organ sådana som barnavårdsnämnd, alkoholistnämnd, nämnd som beslutar angående sinnessjukas internering o. s. v. Vi har alltså en typ av instanser, som vi anser vara praktiskt lämpliga och riktiga, men om vilka det med viss argumentering

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m.

skulle kunna sägas, att domstolar är de inte, och detta skulle alltså stå i strid med konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Nu har vi från regeringens sida resonerat så, att en sådan konvention som denna måste tolkas på ett sådant sätt, att uppfattningen om de bestämmelser som där finns inte blir för formalistisk. Jag kan nämna i fråga om speciellt barnavårdsnämnderna, att lagrådet vid sin behandling av förslaget till ny barnavårdslag fann anledning uttala, att det inte var i strid med konventionen om de mänskliga rättigheterna, att barnavårdsnämnden hade den sammansättning som där stadgas. Men det är klart, att om man skulle gå till en internationell domstol med frågan, om barnavårdsnämnd är att betrakta som ett judiciellt organ eller inte, skulle det kanske vara ovisst, vilket resultat domstolen skulle komma till.

Däremot är det ganska sannolikt, att om frågan skulle hänskjutas till ministerkommittén i Europarådet, vilken består av utrikesministrarna eller deras ställföreträdare, denna kommitté skulle ha mera blick för det praktiska härvidlag och inte tolka konventionen alltför formalistiskt. I själva verket menar jag — i motsats till herr Gustafson i Göteborg — att den instansordning, som Sverige har accepterat genom att godta kommissionen, varav följer att vi även godtar ministerkommitténs utlåtande såsom instans ovanför kommissionen, är en bättre anordning än om man skulle skicka en sådan fråga till den nya domstolen. Det skulle alltså inte vara mera betryggande att ha domstolen som avgörande organ i stället för ministerkommittén. Enligt min mening förhåller det sig tvärtom med hänsyn till arten av de bestämmelser som skall tolkas av domstolen.

Sedan vill jag säga, att det inte är så förfärligt angeläget, att man i fråga om stater i samma ställning som Sverige och de andra skandinaviska länderna

och en del övriga länder som har accepterat kommissionen för de mänskliga rättigheterna kumulerar möjligheterna att få till stånd en internationell rättsskipning. Det är långt mera angeläget att få de stater, som hittills har undertecknat konventionen och inte har accepterat kommissionen för de mänskliga rättigheterna, att ta det steget. Jag tycker att församlingens nit främst borde sättas in på den punkten. Det vore av större betydelse att få ett större antal stater att acceptera kommissionen för mänskliga rättigheter som instans än att få de stater som gjort det att kumulera de olika procedurerna för behandling av frågor om konventionens tolkning.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Med anledning av att hans excellens utrikesministern sist sade att Europarådet borde inrikta sitt nit på att få de stater, som inte gått lika långt som Sverige, att göra det kan jag säga, att den frågan diskuterades så sent som vid aprilssammanträdet i Strasbourg. Givetvis kommer man med all kraft att fortsätta arbetet på detta.

Utrikesministern nämnde vidare en del svårigheter som skulle uppstå, om Sverige skulle underställa sig domstolens jurisdiktion. Det är klart att det finns vissa svårigheter; i annat fall hade väl Sverige redan för länge sedan gjort det. Men frågan gäller ytterst, om man anser att det är av värde att ha en arbetande europeisk domstol. Anser man detta vara av värde, måste man söka sig fram på de vägar som kan leda till att man finner det möjligt att ställa sig under denna domstols jurisdiktion. Alla de övriga länder som gjort det har givetvis också haft betydande svårigheter men lyckats överbrygga dem.

Jag vill uttala den förhoppningen, att den anda som finns i utskottets skrivning skall vara vägledande och att man skall finna vägar att överbrygga de

Vissa av Europarådets rådgivande församling åren 1959 och 1960 fattade beslut m. m. skillnader som för närvarande finns i uppfattningarna på detta område.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde herr Braconier. Jag vill bara helt kort säga, att det är självklart att vi i författningsutredningen skall tänka på dessa konventioner när vi håller på med vårt lagstiftningsarbete.

Jag hör till dem som i utrikesutskottet har ansett, att vi har all anledning att iakttä ett visst festina lente då det gäller denna fråga. Skälen härför överensstämmer med dem hans excellens utrikesministern redan redovisat. Jag har tillsammans med andra varit i tillfälle att syssla med sådana här frågor, icke inom Europarådet men inom Förenta Nationerna. Där stöter man gång på gång på sådana svårigheter som hans excellens utrikesministern pekade på.

Tag exemplet med barnavårdsnämnden. Då det gäller försumliga familjefädder har vi ett förfarande som innebär ett frihetsberövande utan att det kan sägas, om man ser saken formellt, att det representerar ett domstolsförfarande. Vi är ju själva fullt övertygade om att det i alla fall föreligger full rättstrygghet. Men som utrikesministern påpekade är det alltid svårt att skriva internationella konventioner så, att de täcker alla förhållanden. Vi laborerar i olika länder och olika kulturmiljöer med olika innehåll i begreppen. Vi har olika anordningar för att se till att dessa fri- och rättigheter skall kunna upprätthållas. Jag skulle tro att en jurist som ser på dessa frågor skulle komma till det resultatet, att en barnavårdsnämnd inte i egentlig mening kan anses som domstol. I en politisk församling däremot, där representanter för de mest skilda länder är samlade, förstår alla oss när vi säger, att vi inte har ett regelrätt domstolsförfarande men att vi har anordningar som fyller exakt samma uppgift.

Jag skall inte gå in på någon ytter-

ligare saklig diskussion. Utrikesutskottet har ju redovisat att det föreligger olika åsikter i denna fråga, och vi får upp ärendet mycket snart, under alla förhållanden redan när den vanliga propositionen angående Europarådet kommer nästa riksdag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Wahlund gjorde vissa jämförelser med arbetet i Förenta Nationerna. Jag har vid ett par tillfällen haft möjlighet att i New York på litet avstånd följa arbetet beträffande dessa frågor. Svårigheterna är givetvis mycket större i Förenta Nationerna än i Europarådet. Det har också visat sig, att man där har fått nöja sig med att ha en förklaring om de mänskliga rättigheterna. Trots ett oerhört arbete har man inte lyckats få fram någon konvention. I Europarådet har man i det avseendet lyckats komma ett steg längre och fått fram gemensamma värderingsgrunder i en utsträckning som gjort det möjligt att få till stånd en konvention och vissa organ, som ser till att konventionen hålls. När man nu har dessa organ och när Sverige för sin del accepterat kommissionen och ministerkommittén som slutligt avgörande och när man dessutom har en domstol, som nu arbetar, tycker jag det borde vara naturligt att verkligen anstränga sig för att nå fram till en möjlighet att ställa sig under denna domstols jurisdiktion. En rad övriga stater har ju lyckats med detta.

Herr Wahlund sade inte något annat än att vi bör skynda långsamt i denna fråga, och vi får väl avvakta utgången av de nu förestående överläggningarna.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Att domstolen arbetar är väl litet för mycket sagt. Där har anhängiggjorts två mål. Kan vi inte vänta och se, hur de målen kommer att behandlas?

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag tackar herr Wahlund för den upplysning han gav om författningsutredningens arbete. Samtidigt vill jag uttrycka den förhoppningen att även frågan om domstols prövning av administrativa frihetsberövanden tas upp där. Skall man verkligen se till att Europakonventionen angående de mänskliga rättigheterna följes i svensk lagstiftning i alla dess olika faser, får nog författningsutredningen — bl. a. med hänsyn till de påpekanden som göres i sista upplagan av Malmgrens grundlagskommentarer, ta upp denna stora fråga. Den är visserligen kontroversiell här i riksdagen, men om vi anser oss bundna av konventionen får vi också se till att vi följer den när det gäller frihetsberövanden utan domstolsförfarande — en fråga som även tas upp i Malmgrens grundlagskommentarer, där det riktas en viss kritik mot vårt nuvarande svenska rättssystem. Jag hoppas alltså att författningsutredningen inte förbigår denna stora fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till handelshögskolan i Stockholm,

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Handelshögskolorna: Stipendier, och

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Familjebidrag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Befälsordningen vid armén m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befälsordningen vid armén m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 109 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960, föreslagit riksdagen besluta dels att befälsordningen m. m. vid armén och befälskårernas uppgifter, utbildning, rekrytering och tjänstgöring skulle utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen föreslagit, dels att premie till värnpliktig för fullgjord särskild befälsövning och reservofficersutbildning vid armén finge utgå i enlighet med vad departementschefen föreslagit, dels att tjänstgöring och ekonomiska förmåner för reservofficer vid armén finge bestämmas i enlighet med vad departementschefen föreslagit, dels ock att av departementschefen föreslagna förändringar beträffande avlöningsförmåner i för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar vid försvaret finge genomföras.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 616) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.* (II: 769), i vilka hemställts att riksdagen, förklarande att den icke nu vore beredd att taga ställning till frågan om reservofficerarnas utbildning, tjänstgöring och ekonomiska förmåner m. m., måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition i befälsfrågan i nämnda avseenden samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan bleve föremål för fortsatta överväganden,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hedblom m. fl.* (I: 617) och den andra

Befälsordningen vid armén m. m.

inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II:767), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 109 måtte besluta att

1) avslå förslaget om övergång från reservpensioner till premiesystem,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att förslag förelades riksdagen i fråga om möjligheten för studerande att vid tillträde till högskolor, universitet och andra högre läroanstalter i merithänseende få tillgodoräkna sig genomgången militär utbildning,

3) frågan om tjänsteställningsförhållandena vid armén på sätt i motionerna anförts bleve föremål för riksdagens ståndpunktstagande, innan något slutligt beslut fattades,

dels en inom andra kammaren av herr *Fröding m. fl.* väckt motion (II:768), vari hemställts att riksdagen måtte

1) antaga Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 109 med följande tillägg och ändringar, nämligen såvitt avsåge yrkandet under a) med det uttalandet, att reservofficer som vore därtill särskilt lämpad skulle kunna avses för krigsplacering jämväl som bataljonschef, likställd befattning i stabstjänst eller motsvarande, samt såvitt avsåge yrkandet under c) med det uttalandet att vad reservofficerslönen beträffade en förhöjning av denna motsvarande löneklassuppflyttning för statpersonal skulle vara möjlig och att vad de två premierna för fullgjord reservofficers-tjänstgöring beträffade dessa finge beskattas såsom ackumulerad inkomst,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

a) att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen de förslag till ändring eller förtydligande av skatteförfattningarna som kunde erfordras för att de två premierna för fullgjord reservofficers-tjänstgöring skulle kunna beskattas såsom ackumulerad inkomst,

b) att frågan om befälets tjänsteställning måtte underställas riksdagen,

c) att Kungl. Maj:t måtte utfärda nya bestämmelser rörande reservofficersutbildningens meritvärde såväl vid intagning till statlig läroanstalt som vid sökande av statlig tjänst,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II:770), vari hemställts att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1960:109 måtte besluta att befälsordningen vid armén skulle grundas på *enhetsbefäl* enligt de riktlinjer, som drogos upp av reservanterna i 1948 års befälsutrednings betänkande Befälsordningen vid infanteriet samt att utskottet vidtoge de ändringar i propositionen vartill ett bifall till motionen kunde föranleda.

Utskottet hemställde

a) att motionen II:770 icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att motionerna I:616 och II:769 icke måtte av riksdagen bifallas;

c) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen II:768, i vad den avsåge reservofficerarnas krigsplacering i bataljonschefsbefattning, besluta, att befälsordningen m. m. vid armén och befälskårernas uppgifter, utbildning, rekrytering och tjänstgöring skulle utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;

d) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:617 och II:767, i vad de avsåge övergång från reservpensionstillsystem, besluta, att premie till värnpliktig för fullgjord särskild befälsövning och reservofficersutbildning vid armén finge utgå i enlighet med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit;

e) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen II:768, i vad den avsåge löneklassuppflyttning, besluta, att tjänstgöring och ekonomiska förmåner för re-

servofficer vid armén finge bestämmas i enlighet med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit;

f) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att i berörda statsrådsprotokoll föreslagna förändringar beträffande avlöningsförmåner i för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar vid försvaret finge genomföras;

g) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 768, i vad den avsåge beskattning av premier under tjänstgöring som reservofficer, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

h) att motionerna I: 617 och II: 767 samt II: 768, i vad de avsåge reservofficersutbildningens meritvärde, icke måtte av riksdagen bifallas;

i) att motionerna I: 617 och II: 767 samt II: 768, i vad de avsåge frågan om tjänsteställningsförhållandena vid armén, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Axel Johannes Andersson, Pålsson, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Hansson* i Skegrie och *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort i nedan angivna delar hemställa

b) att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 616 och II: 769, avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad avsåge reservofficerarnas utbildning, tjänstgöring och ekonomiska förmåner m. m., samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan härom bleve föremål för fortsatta överväganden;

c) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 768, i vad den avsåge reservofficerarnas krigsplacering i bataljonschefsbefattning, besluta, att befälsordningen m. m. vid armén och befälskårernas uppgifter, utbildning, rekrytering och tjänstgöring, dock med undantag av reservofficerskåren, skulle utformas i hu-

Befälsordningen vid armén m. m.

vudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;

d) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 617 och II: 767, i vad de avsåge övergång från reservpensions- till premiesystem, besluta, att premie till värnpliktigt för fullgjord särskild befälsövning finge utgå i enlighet med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit;

e) att Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 768, i vad avsåge tjänstgöring och ekonomiska förmåner för reservofficer vid armén, icke måtte av riksdagen bifallas;

g) att motionen II: 768, i vad den avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande beskattning av premier under tjänstgöring som reservofficer, icke måtte av riksdagen bifallas;

2) av herr *Åkerström*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Den kungl. proposition, som kammaren nu har att behandla, bygger huvudsakligen på 1954 års befälsutrednings förslag. I sin tur bygger denna på 1948 års befälsutrednings majoritetsförslag. Denna fråga har följaktligen varit föremål för utredning under relativt lång tid. I princip bygger förslagen i övrigt på 1942 års försvarsbeslut.

Skälen för den föreliggande utredningen har varit svårigheterna att rekrytera olika befälskårer. Det förslag som nu framläggs i propositionen får hälsas med tillfredsställelse. Det har också accepterats i huvudsak av vederbörande befälsorganisationer; det gäller i synnerhet det aktivt anställda befälet. Vad beträffar det icke aktiva befälet, som representerar mellan 85 och 90 procent

Befälsordningen vid armén m. m.

av befälskårerna, kan det måhända hyssas tveksamhet om huruvida rekryteringen är tillräckligt tillgodosedd genom propositionen. Jag skall inte beröra frågan om reservunderofficerskåren, ty den är utelämnad i propositionen och kommer senare att bli föremål för behandling. Angående de värnpliktiga officerarna vill jag bara understryka, att det är rätt angeläget att fullfölja den antydan som ges i propositionen om att de skall ha möjlighet att övergå till att bli reservofficerare efter vederbörliga kurser.

Vad jag nu kommer att säga berör följaktligen närmast reservofficerskåren. Här har väckts en fyrpartimotion med yrkande på att även frågan om denna skulle bli föremål för ytterligare överväganden. Orsaken till denna motion är bland annat, att man förlängt tjänstgöringstiden för reservofficerarna utan att tillerkänna dem den erforderliga ekonomiska kompensationen. Statsutskottet har visserligen i sitt nio sidor digra yttrande uppräknat en lång rad av till synes tillfredsställande förmåner, men alla dessa måste jämföras med den inkomst, som vederbörande i det civila livet har möjlighet att erhålla. Uppenbart är, att en försämrad ekonomisk situation inträder, om den förlängda tjänstgöringstiden genomföres.

Redan nu förefaller det att vara svårt att få den nödvändiga rekryteringen. Det har sagts, att ungefär 50 procent av de lämpliga inte tar anställning som reservofficerare. Utbildningen är självfallet en betydande belastning för den som har civilt arbete — här är det ju ofta fråga om personer i ledande ställning — men samtidigt är man ur rekryteringssynpunkt angelägen att få kvalificerat befäl. Avsikten är som bekant att reservofficerare jämte statofficerare och underofficerare skall bekläda kompaniechefsbefattningar.

Jag skall inte upprepa de synpunkter, som anföres i vederbörande motion och i den reservation, som är fogad till ut-

låtandet, utan hemställer, att kammarens ledamöter själva tar del av dem. Emellertid vill jag ytterligare betona, att bakgrunden till reservationen är behovet att tillgodose en erforderlig rekrytering.

Utskottet säger mot slutet av utlåtandet, att »därest utvecklingen skulle besanna de farhågor beträffande rekryteringsutfallet, som yppats i de föreliggande motionerna, utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger de förslag till ändringar i tjänstgöringsförhållanden och förmåner, som i så fall kunna befinnas erforderliga».

Jag föreställer mig, att utskottet har varit något tveksamt, när det tillstyrkt den kungl. propositionen, men i övrigt kanske denna skrivning i någon mån är en överloppsgärning. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t under alla omständigheter i ett sådant läge kommer att ompröva frågan, men då kan det vara alltför sent och ytterligare ökade kostnader kan vållas.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! I det avsnitt av detta ärende, som avser reservofficersinstitutionen, har jag tillsammans med herr Hamilton och herr Edlund väckt en motion. I denna motion ifrågasätter vi visserligen till en början, om inte ställningstagandet till detta avsnitt borde uppskjutas och frågan bli föremål för ytterligare utredning, men vi nöjer oss slutligen med att framställa vissa ändrings- eller tilläggsyrkanden i anledning av propositionen.

Den behandling som statsutskottet ägnat dessa våra yrkanden har i stort sett varit så välvillig, att jag, även om inte motionärerna fått allt vad de begärt, skall dra mitt strå till stacken för att på denna jäktade dag söka undvika en alltför långvarig debatt i detta ärende

Befälsordningen vid armén m. m.

genom att kort och gott förklara, att jag kommer att stödja det yrkande om bifall till utskottets utlåtande som väl strax kommer att framställas.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse man nu konstaterar, att efter ett långt utredningsarbete har det äntligen beretts tillfälle för riksdagen att ta ställning till frågan om befälsordningen vid armén samt det speciella befälsbehovet vid ett normalinfanteriregemente.

Kungl. Maj:ts proposition bygger, såsom här tidigare sagts, i väsentliga delar på 1954 års befälsutredning, som i fjol somras avslutades.

Även om det skulle vara intressant att gå in på de av departementschefen anförda principiella synpunkterna beträffande vårt försvar, skall jag nu avhålla mig därifrån. Jag vill i detta sammanhang endast framhålla två ting. Dels vill jag understryka, att den militärtekniska utvecklingen medfört avsevärt större krav på befälsutbildningen. Dels vill jag i likhet med statsutskottet uttala, att det måste anses som ett samhällsintresse att officersyrket alltmer rekryteras även från socialgrupperna 2 och 3.

I stället vill jag, herr talman, anföra några synpunkter rörande det icke-aktiva befälet, som ju har en synnerligen viktig roll i vår krigsorganisation. Såsom herr Svensson i Stenkyrka framhöll är ungefär 85 procent av befälsposterna anförtrödda åt denna kategori, och de mera kvalificerade av dessa poster har hittills rekryterats och kommer även i fortsättningen att rekryteras på frivillighetens väg. Det är därför inte att förvåna sig över att reservbefälets och de värnpliktigas organisationer ställer sig litet undrande inför det förhållandet, att såväl utredningen som sedermera propositionen huvudsakligen uppehåller sig vid det aktiva befälets ställning i krigsorganisationen.

En från många synpunkter känslig sak härvidlag gäller just tjänsteställningen. Sälunda har Värnpliktiga underofficersares riksförbund inte kunnat godta att t. ex. rustmästare och överfurir skall placeras före värnpliktig sergeant. Jag vill helt instämma i de synpunkter som därvid anförts.

Det har sagts att förslaget skulle, om det går igenom, minska den värnpliktiga ungdomens intresse för att underkasta sig såväl obligatorisk som frivillig utbildning till värnpliktig underofficer. Vi skall vidare hoppas att departementschefen inte tar fasta på chefens för arméns förslag att tilldela dessa grader beteckningen kornett. Det för såvitt jag förstår tankarna på någonting helt annat, och man kan faktiskt vara rädd för att den värnpliktige fanjunkaren skulle komma att få heta fagott!

Den föreslagna tjänsteställningen skulle otvivelaktigt medföra viss osäkerhet och förvirring vid befälsutövningen. Det torde vara lämpligast att man i krigsorganisationen efter behov konstituerar rustmätare och överfurirer till underofficerare. Respekten för statbefällets större tekniska kunskaper och rutin i tjänsten bör liksom hittills kunna tillgodoses genom att man inom samma grad har placeringen: statbefäl, reservbefäl och värnpliktigt befäl. Att ge värnpliktigt befäl en särskild grad skulle, utöver de olägenheter jag redan pekat på, vara psykologiskt ur andra synpunkter. För den värnpliktige soldaten får det inte finnas »bättre» och »sämre» befäl, utan det skall rätt och slätt finnas befäl.

Tjänsteställningsförhållandena skall ju bestämmas av Kungl. Maj:t i kommandoväg, och departementschefen har därför i propositionen endast framfört sin uppfattning i frågan. Det är att hoppas att han i berörda stycken kommer att känna sig påverkad av remissinstanserna, när dessa spörsmål skall bli föremål för fortsatt bearbetning inom departementet.

Förslaget innebär vidare, att för det värnpliktiga befälets del skall det ske

Befälsordningen vid armén m. m.

en kvalitativ höjning av grundutbildningen och att underofficersutbildningen även skall omfatta utbildning av kvartermästare och stabsunderofficerare. Det är i högsta grad angeläget att utbildningen utvidgas på detta sätt. För närvarande finns det inte inom den obligatoriska utbildningens ram medtagen någon sådan utbildning, utan den har helt skötts av Centralförbundet för befälsutbildning. Jag har erfarenheter av vad det här rör sig om. Jag har sett, hur många värnpliktiga underofficerare vid överföring till lokalförbandsförband plötsligt funnit sig krigsplacerade såsom kvartermästare utan att ha någon som helst utbildning för uppgiften. Det är fortfarande så i vårt land, att underhållstjänsten ofta kommer i skymundan, trots att det är dess funktionsduglighet som avgör huruvida förbandet skall ha möjlighet att lösa sina uppgifter.

Betydelsen av den frivilliga befälsutbildningen har betonats, och det har framhållits, att den inte har fått den omfattning som förutsatts. Statsutskottet skriver att denna befälsutbildning inte har till sin kvantitativa omfattning uppnått avsett resultat. Utskottet anser tydligen ändå, att *kvaliteten* varit god och i det vill jag instämma.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter föreslår departementschefen att värnpliktiga officerare och underofficerare skall ha skyldighet att fullgöra två särskilda befälsövningar om vardera 15 dagar, förlagda mellan första och andra respektive andra och tredje repetitionsövningarna. För dessa befälsövningar skall, utöver vanliga förmåner, utgå en premie på 250 kronor för varje period.

FBU:s verksamhet skall fortsätta, men man kan då räkna med att den mera kommer att inrikta sig på befodringsutbildning. Beträffande premien på 250 kronor har statskontoret givetvis ansett beloppet vara för högt, medan t. ex. Centralförbundet för befälsutbildning, Värnpliktiga officerares riksförbund, Värnpliktiga underofficerares riksför-

bund och även Socialdemokratiska ungdomsförbundet ansett detsamma vara för lågt.

Jag tycker nog att detta bör omprövas av departementschefen. Införandet av sådana här premier fordrar en ändring i värnpliktsavlöningskungörelsen.

Statsutskottet förklarar sig inte ha något att erinra emot att man inför premien. Detta tolkar jag på det sättet, att tillstyrkan mera avser själva principen om premier än ett direkt ställningstagande till premiens storlek.

Herr talman! Detta var några synpunkter som jag velat anföra. Dessa frågor kommer departementschefen sedermera ta ställning till. Jag anser mig kunna yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag vill i stort sett instämma i herr Ekströms i Iggesund argumentering. Jag vill därtill vid detta tillfälle få infört i kammarens protokoll några ytterligare synpunkter, som jag vore tacksam om försvarsministern ville ta del av, innan han lämnar en proposition om det värnpliktiga befälets framtida ställning.

Den befälsutredning som i höstas presenterats av den ärade ledamoten av första kammaren herr Holmqvist jämte det senare lämnade remissyttrandet av chefen för armén har kommit att mycket starkt oroa det värnpliktiga befälet och de värnpliktiga underofficerarna i synnerhet. Även om det i ett allmänt uttalande säges att det värnpliktiga befälet spelar en odiskutabel och betydande roll i hela vår krigsorganisation, kommer denna uppfattning inte till synes i utredningen och inte heller i chefens för armén remissvar såsom man skulle ha önskat.

Vad är orsaken till detta? Man kan finna den i 1954 års befälsutredning som gjort ett uttalande som står återgivet i proposition nr 109: »Vad beträffar den skolmässiga utbildningen av värn-

Befälsordningen vid armén m. m.

pliktiga underofficerare anser utredningen de resultat, som denna utbildning givit under det sista decenniet, icke tillfredsställande. Orsakerna härtill torde framför allt vara att hänföra till de centrala bestämmelser som utfärdats, vilka i princip bundit utbildarna till en icke lämplig stegringsföljd. Stora delar av utbildningstiden har ägnats åt mekaniskt indrillande eller, då det gällt befälsutbildning, stereotypa mallövningar. Följderna av en sådan utbildningsgång har blivit allvarliga. De värnpliktiga kan icke sägas ha befälsmässigt gjorts redo för sina viktiga funktioner i krigsorganisationen. Vidare torde det tillämpade utbildningssystemet hos ett stort antal värnpliktiga ha skapat en sådan allmäninställning, att rekryteringen till den frivilliga värnpliktiga officersutbildningen allvarligt hämmats och därmed även tillströmningen av kvalificerade aspiranter till reservofficerskåren och den aktiva officerskåren.»

Även om det nu förhåller sig på detta sätt — jag anser detta uttalande i avsevärd mån innebära en överdrift — skall man väl inte straffa denna frivilliga befälskår genom att försämra tjänsteställningen för den därför att den av försvaret icke bibringats lämplig utbildning. Vad man här skall göra är att förbättra utbildningen för denna kategori, vilket försvarsministern nu glädjande nog avsett att göra. Men då är det icke heller rättvist att tjänsteförhållandena försämrats, i synnerhet som de personer, som åtagit sig frivillig befälsutbildning, av 1954 års befälsutredning har betecknats som en elit. Utredningen understryker att inom kategorien underofficersuttagna årligen sammanföres en elit av landets manliga ungdom, utvald med uteslutande hänsynstagande till intellektuella och andra för personlighetens utvecklingsmöjligheter väsentliga faktorer och utan något avseende till socialt ursprung eller ekonomisk bakgrund. Ej minst ur rekryteringsyn-

punkt är dessa förhållanden, framhåller utredningen, att beakta genom de rika tillfällen, som här erbjuds, att nå de ur alla synpunkter bäst lämpade befälsämnen. Med alla dessa superlativ är det egendomligt att utredningen vill rucka på den ställning denna grupp nu har. I stället borde dessa iakttagelser ge anledning till att skapa större frihet för dessa värnpliktiga grupper att vid lägre och lämpligare ålder om de så vill övergå till reservbefäl, exempelvis vid 27 års ålder som sergeanter och vid 35 års ålder som fanjunkare.

Nu har försvarsministern förståndigt nog skjutit både tjänsteställningsfrågan och frågan om slopande av reservunderofficerarna och reservunderbefälet på framtiden. Om dessa kategorier avskaffas, då måste också departementschefen skapa något annat, något som på bättre sätt tar till vara de värnpliktigas ambition och kunskaper och som ger dem trygghet. Detta gäller såväl för de värnpliktiga underofficerarna och underbefälet som för de värnpliktiga officerarna. Även om den tekniska utvecklingen ställer mycket större fordringar på befälet i dag än tidigare, kommer vårt försvar även i fortsättningen att till större delen vara beroende av det värnpliktiga befälet, av unga människor som i sin civila gärning blivit mera tekniskt förfarna än förr var vanligt och som är beredda att om de möts av uppmuntran och förståelse påtaga sig detta ansvar.

Herr talman! Statsutskottets utlåtande innebär i förhållande till propositionen en väsentlig förbättring, men då det finns nyanser i reservationen som jag anser bättre tillgodoser dem som påtager sig ansvaret att utöva befäl, kommer jag att rösta för reservationen. Skall vi få rekrytering av duktigt folk till olika frivilliga befälsbefattningar, måste det skapas sådana förutsättningar att dessa människor kan förena arbetet inom det militära med sin civila verksamhet. Lyckas man inte med detta, får

Befälsordningen vid armén m. m.

vi inte tillräckligt med folk av den rätta kvaliteten som vill åtaga sig denna för vårt land viktiga gärning.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag tar till orda här för att ge uttryck för de synpunkter jag framför i motion nr 770. Samtidigt vill jag understryka vad jag framförde i motionen nr 525 till 1958 års riksdag i anslutning till försvarspropositionen då.

Jag har den uppfattningen, att man när det gäller befälet i största möjliga utsträckning måste försöka få fram lämplig personal, som är tillräckligt kunnig för att fullgöra de uppgifter som man 1960 och framåt måste ställa på ett svenskt försvar. 1958 underströk jag i detta sammanhang att vi skulle försöka få fram en effektiv försvarsorganisation och att vi måste komma bort från sysselsättningsmotivet. Man har en känsla av att det i vårt försvar mera blir sysselsättningsfrågan än de reella uppgifterna som blir huvudsaken, eftersom man icke försökt få fram de tekniska begåvningarna. Man har mera sett på den teoretiska än på den praktiska aktiviteten. Det måste bli en ledande princip att försöka få fram officerare och befäls personer över huvud taget som är både praktiskt och teoretiskt kunniga. Framför allt måste man fordra ansvar och att de visar handlingskraft i den situation som kan uppkomma om olyckan skulle komma över vårt land. Jag har en känsla av att man här lever kvar i någon sorts kastanda eller i ett gradtänkande eller vad man nu vill kalla det.

I den motion jag avlämnat till årets riksdag i anledning av denna proposition har jag tagit upp den reservationsvis framförda tanken från 1948 års utredning om ett enhetsbefäl. När man bygger upp befälsordningen inom vårt försvar gäller det att ta hänsyn till dugligheten över huvud taget och inte bara se på pappersmeriterna.

Jag är förvissad, att kammaren kommer att följa statsutskottet och därmed även den kungl. propositionen. Så går det ju till i riksdagen och man gör det även här med klar insikt om att det gäller andra saker än just att få fram ett effektivt försvar. Jag vill dock, herr talman, understryka att det i framtiden kommer att bli nödvändigt att komma ifrån detta grad- och kasttänkande. I stället bör man försöka få fram en enhetlig uttagning av de lämpligaste personerna för de arbetsuppgifter som en i tekniskt avseende avancerad försvarsorganisation ändå måste ha. Jag yrkar därför bifall till motionen nr 770 som talar för ett enhetsbefäl vid det nuvarande och jämväl det kommande arbetet inom försvaret.

Jag vill också erinra om att man tillsatt en utredning — man kallar den parlamentarisk — som åter skall titta på försvarsfrågorna. Jag vet inte om det skall bli någon sorts regeringstrogen utredning, som redan på förhand har riktlinjerna och besluten klara. Men det är självfallet, att befälsfrågan under alla förhållanden kommer att bli av största betydelse i detta sammanhang. Jag vill också framhålla, att man inte kan bortse från den tekniska utvecklingen och att ett försvar skall vara effektivt och lämpat för den arbetsuppgift, som det får sig förelagd. Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag har velat anföra dessa synpunkter.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Frågan om en ny befälsordning har varit föremål för utredning under lång tid, och de olika förslag, som eventuellt har diskuterats, har utsatts för hård kritik. För någon tid sedan framlade den senaste utredningsmannen ett förslag, kring vilket man emellertid glädjande nog kunde finna en oerhört stor uppslutning från

Befälsordningen vid armén m. m.

de allra flesta håll. Det är på detta utredningsarbete som Kungl. Maj:t har bedagt sin proposition.

Efter vad vi inom utskottet har kunnat utläsa av allt det material vi har haft tillgängligt, har bakom utredningsförslaget — och alltså i stort sett också bakom Kungl. Maj:ts förslag, vilket, som jag förut sade, är byggt på utredningsförslaget — slutit upp olika militära instanser, från överbefälhavare och arméledning och sedan hela vägen neråt. Det förefaller också, som om inte heller de olika organisationerna på befälssidans, vilka har haft tillfälle att ta del av och yttra sig över förslaget, har haft några väsentliga invändningar att göra.

Man måste nog säga att det föreliggande förslaget, som närmast gäller armén, har hälsats med verklig tillfredsställelse och ser ut att kunna leda fram till en lösning. Det är i stort sett ett principbeslut, som i så fall skulle fattas, men ett beslut som förmodligen också kommer att ligga till grund när det i framtiden gäller marinen och flyget.

Vad man från denna talarstol har framfört från olika håll avser, om jag så får säga, vissa detaljfrågor och vissa avsnitt, som man kanske skulle ha velat få utformade på annat sätt. Men det har i huvudsak inte heller här framkommit någon hård kritik. Den enda punkt, som möjligen varit föremål för mera markerade meningsmotsättningar, gäller frågan, om reservofficerarna har tillerkänts den ersättning för sin insats, som de borde vara berättigade till. Man har framhållit den längre och bättre utbildning som nu krävs. Det är väl, som någon här också har yttrat, nödvändigt att allt befäl får en förstärkt utbildning. De ökade fordringarna på befälsföringen i krig har gjort, att man också på den punkten har tillstyrkt vad som har föreslagits. Reservofficerarna flyter ju in i denna bild och utgör inget undantag. De har en oerhört viktig uppgift

och bör också få en förbättrad utbildning.

När det gäller reservofficerarna har deras utbildning enligt förslaget tidigare lagts med hänsyn till att de inte skulle betungas med för mycken tjänstgöringsskyldighet under sina produktiva år. Enligt det föreliggande förslaget skall dock möjligheter ges att sprida utbildningen på flera år.

Sedan kommer jag till en fråga, som har berörts såväl i motioner som här i debatten, nämligen frågan om reservofficerutbildnings speciella meritvärde. Även vi inom utskottet har ansett, att denna utbildning bör kunna tillmätas ett meritvärde. Men denna sak är föremål för utredning och kan knappast föranleda något speciellt uttalande, förrän utredningsarbetet blir klart.

Vad som har skett i övrigt är att utskottet i ett par olika sammanhang kraftigt understrukit nödvändigheten av att Kungl. Maj:t, därest det uppstår rekryteringssvårigheter, bör överväga vilka förbättringar som kan behöva komma till stånd för att säkerställa rekryteringen. Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t också kommer att fästa avseende vid detta utskottets uttalande.

Vad slutligen gäller förpliktelser och förmåner erhåller reservofficerarna för närvarande ett engångsblopp på 9 100 kronor. Det föreslås höjt till 17 376 kronor, varav 5 000 kronor skulle vara skattefria och resten, d. v. s. 12 376 kronor, skulle göras standardbeständig. Jag tror inte att man i dagens situation kan komma mycket längre. Det vore synnerligen beklagansvärt, om man skulle bryta ut detta avsnitt beträffande reservofficerarna och låta det bli vilande till längre fram i tiden, jag tror det är riktigare att låta reservofficerarna följa med i samma beslut som gäller befälsordningen i övrigt.

Det är därför, herr talman, som jag å majoritetens inom utskottet vägnar — vi är inte eniga inom utskottet, men majoriteten för dess förslag är mycket

Befälsordningen vid armén m. m.

stor — vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! I anslutning till proposition 109 har jag och några kamrater i denna kammare väckt motion 767, som bl. a. föreslår bibehållande av reservpensioneringen i stället för övergång till premiesystem samt vidare tillgodoräkning av den militära utbildningen som merit för tillträde till civila högre utbildningsanstalter. Rekryteringen skulle härigenom enligt vår mening underlättas. Beträffande det sistnämnda säger också utskottet, att ett sådant meritvärde säkert är av väsentlig betydelse, såväl för försvaret som för den enskilde. Utskottet menar emellertid att detta är en fråga som 1954 års värnpliktsavlöningsutredning bl. a. skall ta under sin behandling. Därmed får väl också vi ge oss till tåls.

Utskottet har emellertid på mitten av sidan 45 i sitt utlåtande ett yttrande som ger till känna att man inte själv känner sig så helt säker. Det heter: »Utskottet vill dock framhålla, att, därest utvecklingen skulle besanna de farhågor beträffande rekryteringsfallet, som yppats i de föreliggande motionerna, utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger de förslag till ändringar i tjänstgöringsförhållanden och förmåner, som i så fall kunna befinnas erforderliga.»

Jag låter mig nöja med dessa uttalanden från utskottet beträffande vår motion och kommer inte att ställa något särskilt yrkande i anledning av densamma.

Däremot biträder jag herr Svenssons i Stenkyrka yrkande om bifall till reservationen nr 1), vilken bl. a. beträffande reservofficerarnas utbildning, tjänstgöring och ekonomiska förmåner föreslår fortsatta överväganden.

I detta sammanhang skulle jag emellertid, herr talman, vilja anföra några synpunkter i fråga om ett detaljför-

mål som inte berörts vare sig i motioner eller i utskottsutlåtandet. Det rör förvaltarna.

På ett infanteriregemente finns f. n. två förvaltartjänster, lönegradsplacerade i Ao 15 och med pensionsålder vid 60 år. Fanjunkarna pensioneras som beaktat vid 50 år. Härutöver finns vid varje regemente tre uppboordsförvaltare, placerade i Ao 17 och med 60 år som pensionsålder.

I propositionen föreslås nu ytterligare fyra förvaltartjänster vid varje regemente, varav två placerade i Ao 17 och två i Ao 15, pensionsålder 50 år. Det är alltså 10 år lägre än nuvarande förvaltartjänster. Sänkningen av pensionsåldern beror naturligtvis på den ändrade disposition av underofficerskåren, som befälsreformen innebär. De nya befattningarna skall tillsättas med underofficerare, som de tre senaste åren kan uppvisa väl vitsordad trupptjänst och befinner sig i åldern 38—45 år.

En viss olustkänsla har tydligen nu spritt sig bland de kårens medlemmar som trots meriter inte kan komma i fråga. Särskilt kännbart blir detta givetvis under övergångstiden. De som redan tjänstgör som förvaltare kan inte söka de nya tjänsterna på grund av den ändrade pensionsåldern. De kanske blir förbigångna av yngre kolleger som har 10 à 15 tjänsteår mindre. De får vidare gå kvar till 60 år, medan de andra med högre lön får avgå vid 50 år. De underofficerare, som nu sitter på regementsstabens olika avdelningar som förvaltare i 15:e eller som fanjunkare i 13:e lönegraden och som en gång utsågs till dessa befattningar på grund av lämplighet, känner sig självfallet klart distanserade. De har blivit offer för den numera inte ovanliga punktvisa löneflyftningen.

Antagligen säger försvarsministern att detta inte har påtalats vare sig av militärledningen eller av Underofficersförbundet. Och det må vara riktigt,

Befälsordningen vid armén m. m.

underligt nog tycks det vara så. Jag vet inte hur en någorlunda rättvis ordning skulle kunna skapas i detta speciella fall. Men jag skulle vilja vädja till försvarsministern att söka få fram en acceptabel lösning på problemet, så att inte misstämning skapas inom den militära tjänstemannakår det här rör sig om.

Jag har i detta avseende intet yrkande men har velat föra fram dessa synpunkter, om möjligen därigenom rättelse kan ske vid tillsättande av de ifrågasvarande befattningarna.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! På grund av den starka opinionen mot höga militärutgifter och tendensen till att de skall bli ännu högre har regeringen tillsatt en militär besparingsutredning. Man skulle kanske också kunna tänka sig att de dispositioner som regeringen föreslår skulle gå i besparingens tecken. Det ärende som vi nu behandlar avser någonting i alldeles motsatt riktning. Det går ut på att inte bara konservera de mycket höga militärutgifterna, utan låsa fast dem vid en ännu högre nivå än tidigare.

Förslaget syftar till att öka armébefälet med 450 befattningar från 2 888 till 3 338, d. v. s. med 16 procent. Det syftar vidare till att man skall öka befälet vid infanteriregementena med 2 officerare, 1 underofficer och 20 underbefäl. Vid ett vanligt infanteriregemente skall det efter det här förslaget alltså finnas 66 officerare, 43 underofficerare och 108 underbefäl, d. v. s. 217 man. Dessa 217 man skall alltså ha till uppgift att utbilda i genomsnitt 500 värnpliktiga, d. v. s. styvt två värnpliktiga för varje lärare. Och detta gäller fredsorganisationen! För dessa läraruppgifter anser man sig enligt förslaget behöva en sådan oerhörd massa befäl. För regementena utgör ökningen av det fast anställda befälet 12 procent.

I den utredning, som bildar grundvalen till regeringens proposition, kon-

stateras att det är en mycket beklaglig tendens till en oavbruten sänkning av kvaliteten hos officersbeståndet. Man uttrycker det så, att det egentligen är studenterna med de lägsta betygen som går in på officersbanan. Detta är ingen antimilitaristisk vulgärpropaganda, efter vad jag förstår, utan det är ett konstaterande av en officiell utredning, och en medlem av regeringspartiet är ju ansvarig för uttalandet. Skulle man formulera detta brutalt, skulle det väl innebära, att med den nuvarande beföringsgången kommer vi att inom kort tid ha ännu dummare generaler än vad vi har för närvarande. Inför denna situation, att kvaliteten sänks hos dem som skall svara för krigsmakten, har utredningsmannen alltså dragit den slutsatsen, att vi får öka dem kvantitativt, precis som om intelligensnivån stiger genom att man får flera dumbommar inom ett område.

Vi kan för vår del inte förstå att detta är rationellt, att det innebär en förstärkning av försvaret, att det är på det sättet man skulle använda pengarna. När det gäller armébefälet innebär ju detta en kostnadsstegring med sex miljoner plus 250 000 kronor. Smärre besparingar har gjorts på andra områden, men det är på det hela taget en ganska betydande kostnadsökning som man här låser fast, samtidigt som man har tillsatt en utredning för att undersöka det militära slöseriet och en parlamentarisk utredning för att undersöka hur den svenska försvarsmakten skall utformas.

Är inte detta att gå utredningarna i förväg? Är det verkligen så bråttom med en dylik reform att man inte skulle kunna avvakta det arbete som här möjligen utföres? Är det inte skäl att fråga om det inte finns några rationaliseringsmöjligheter inom den militära organisationen? Skall rationaliseringen bara innebära att man bygger ut de fasta kadrarna mer och mer, att det för två värnpliktiga skall vara en lärare? Det

Befälsordningen vid armén m. m.

kan inte vara förnuftigt. Jag är ganska övertygad, att om här finnes en militär, som försökte se rationellt på dessa frågor, skulle han finna många möjligheter att genomföra drastiska besparingar i stället för denna oavbrutna utbyggnad av de fasta kadrarna.

Nu sägs det i försvarsministrarnas kommentar att man äntligen har funnit en formel för att ena de stridiga viljorna. Tidigare har detta varit omöjligt. Ja, vad är denna formel? Det gäller ju inte något enhetsbefäl, som exempelvis herr Lundberg föreslagit och som det tidigare varit en mycket stark opinion i riksdagen för. Formeln innebär att man skulle ha tre olika kategorier precis som tidigare. Den reella förändringen är bara den, att det blir flera officerare, underofficerare och underbefäl. Det är väl inte så svårt att ena de stridiga viljorna, när alla får som de önskar, ty detta måste ju vara innebörden.

Jag vill inte förneka betydelsen, herr talman, av att exempelvis underofficerare kan bli kompaniofficerare i krigsorganisationen; jag tror att det är en välbehövlig reform. Men jag måste verkligen ifrågasätta klokheten i att underbefäl, när det blir allvar av, skall flyttas från den militära tjänsten och placeras vid skrivborden. Det är ju meningen att de då skall gå in i förvaltningstjänst, och i stället skall mer eller mindre erfarna människor, som i alla fall tidigare mera tillfälligt har sysslat med uppgifterna, sättas som gruppchefer och också i vissa fall som officerare. Kan det vara en rationell ordning, kan det stärka försvarsorganisationen? Jag har oerhört svårt att förstå detta.

I följd utgjorde lönekostnaderna för armén på de poster, som behandlas i detta och nästa utlåtande, 239 miljoner kronor. I huvudtiteln, som framlades i januari, skriver försvarsministern upp detta till 253 miljoner kronor, d. v. s. plus 14 miljoner kronor. I propositionen nr 110, som därefter framlades, har han prutat ned miljonerna till 246. Till-

skottet på dessa poster skulle alltså vara 7 miljoner. I den motion, som vi tidigare har väckt och som kommer att behandlas under nästa punkt, har vi föreslagit att man skulle begränsa utgiften till samma belopp som föregående år, d. v. s. 239 miljoner kronor. Även från den utgångspunkten har jag ansett att det är motiverat att reagera mot att man läser fast ännu högre utgifter på detta område.

Herr talman! Jag har inte väckt någon motion, men jag skulle i alla fall vilja föreslå, att riksdagen med den motivering, som jag här angivit, avslår punkten c) i utlåtandet nr 113.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag vill först på det kraftigaste reagera mot herr Hagbergs obehöriga betygsättning av den svenska officerskåren. Den bör inte stå opåtalad i kammarens protokoll.

Sedan är det ganska naturligt, om man efter de många årens utredning av befälsfrågan nu känner lättnad över att ha nått fram till en lösning. Det är särskilt angenämt att man fått Underofficersförbundet och andra organisationer att acceptera det förslag som nu framlagts rörande underofficerarnas ställning i den framtida försvarsorganisationen. Jag uttrycker min tillfredsställelse över att man nu kommit så långt att man tycks till fullo uppskatta den kårens arbetsinsatser — utan att därmed på något sätt reducera de andra befälkårernas betydelse.

Den stora frågan här — och det är väl närmast den som tvisten rör sig om — är givetvis reservofficersinstitutionens utformning samt kårens utbildning och förmåner. Där tycker jag att man måste ta hänsyn till att reservofficersorganisationerna för sin del inte är tillfredsställda med den lösning som föreslagits i propositionen. Man gjorde från det hållet i våras en del uttalanden, som klart visar att man icke kunde nå

Befälsordningen vid armén m. m.

den uppslutning kring den föreslagna lösningen som hade varit önskvärd. Vi får i sammanhanget komma ihåg, att vi här har att göra med frivilliga åtaganden av personer, som är inriktade på ett civilt yrke men som vid sidan därav vill göra en omfattande försvarsinsats som reservofficerare.

Vidare bör vi ha klart för oss att 85 procent av alla befälstjänster i den framtida krigsorganisationen kommer att besättas med reservofficerare. Det är då mycket angeläget att här nå fram till en lösning, som hela reservofficerskåren kan ställa sig bakom.

Nu har utskottsmajoriteten — och det är vi reservanter klart medvetna om — visat ett ganska stort tillmötesgående när det gäller sådana synpunkter, som innebär att man ställer sig skeptisk till utvecklingen för framtiden. Utskottet säger, att om de farhågor som yppats i motionerna skulle besannas, så skall frågan naturligtvis tagas upp på nytt — men det är så dags då! Då har man redan skapat en mindre god stämning och kanske närmast uppammat en tendens att undandraga sig den tjänstgöring, som leder fram till reservofficer. Det är inte så lätt att då kasta fram nya och bättre förslag till lösning. Det dröjer alltid åtskilliga år innan en annan uppfattning tränger igenom om vad ett nytt system betyder för dem som underkastar sig reservofficersutbildningen.

Jag tror därför det är bäst att göra som reservanterna föreslagit, nämligen att skjuta på den definitiva lösningen av denna fråga. Ett sådant uppskov har ju gjorts för reservofficerarna inom andra vapenslag än armén, och vad reservunderofficerarna beträffar är ju inte heller ställningstagandet definitivt. Då tycker man att det inte borde vara så farligt att skjuta på hela denna sak och ta upp nya diskussioner om de kontroversiella frågorna. Då kan man kanske nå fram till enighet och träffa något slags förhandlingsöverenskommelse

med de organisationer som företräder reservofficerskårerna.

Herr Skoglund i Doverstorp nämnde i sitt anförande tidigare i dag att han var fullt medveten om de problem som föreligger, när det gäller frågan hur man i det civila livet skall mäta meritvärdet av den militära reservofficersutbildningen, vilken ju fördröjer vederbörandes möjligheter att komma fram i det civila arbetslivet. Den utredning som pågår och som utskottet hänvisar till spärrar givetvis riksdagens möjligheter att i det fallet göra några uttalanden. Men jag tror det är nödvändigt att understryka, att om vi nu ökar på utbildningstiden med fem månader, vilket man tydligen har för avsikt, och fastställer ersättningar som av de berörda själva icke uppfattas som förbättringar, så måste vi ta oss en allvarlig funderare på om systemet verkligen kan komma att ge ett tillfredsställande resultat i praktiken, detta så mycket mer som man ännu inte har klart för sig hur man skall bedöma det civila meritvärdet av reservofficersutbildningen.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter vill jag yrka bifall till reservation nr 1) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nihlfors behov av att dra en lans för officerskårens intellektuella kvalifikationer får stå för hans egen räkning. Jag har endast refererat ett omdöme om dessa kvalifikationer från den tillsatta utredningen, ett omdöme, vilket också departementschefen, såvitt jag kan förstå, lagt till underlag för sina bedömningar av hur befälsfrågan skall lösas. Rätt adress för protester är sålunda i verkligheten denna utredning och försvarsministern.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Beträffande herr Hagbergs synpunkter på antalet befäl per värnpliktiga skulle jag vilja påminna om

Befälsordningen vid armén m. m.

att befälsstatens utseende ju bygger på krigsorganisationens krav. Har man detta klart för sig, faller väl dessa funderingar till marken.

Vapenutvecklingen liksom den tekniska utvecklingen i övrigt kommer, som framhålles i propositionen, att ställa nya och ökade krav på befäl i olika befattningar. Krigstekniken fordrar mindre enheter, med självständiga uppgifter, i långt större utsträckning än tidigare. Det är mot den bakgrunden som kravet på bättre utbildning för praktiskt taget alla befälskategorier har rests med sådan styrka.

Det är tidigare omvittnat att en stor del av dem som har att uppehålla dessa befälsposter rekryteras frivilligt. Det är nödvändigt att de som fyller dessa kadrer är de för uppgiften mest lämpade. I det sammanhanget skulle jag parentetiskt vilka skjuta in att jag tror att den ordning som hittills tillämpats när det gäller att fylla reservofficerskadrenna, där den som haft en god teoretisk allmän underbyggnad har haft ett klart försprång framför den som inte haft det, inte alltid bör få vara vägledande. Jag är alldeles övertygad om att det när det gäller trupptjänst i fredsorganisationen är direkt nödvändigt att officerare och underofficerare har en utbildning som så långt som möjligt är jämbördig med de bäst utbildade soldaternas, men jag tror inte att det kravet är lika starkt i krigsorganisationen under fältförhållanden. Där har den naturliga ledarbegåvningen de största förutsättningarna att klara uppgiften. Både den som har en god teoretisk underbyggnad och den som kommer från det praktiska livet har ju i princip samma militära utbildning. I den situationen är det ledaregenskaperna som avgör. Soldaternas tillit till den praktiske mannen kan många gånger vara av ofantligt värde. Den ändring som nu signaleras hälsar jag därför med tillfredsställelse.

När det gäller att fylla dessa poster, vilket måste ske på frivillighetens väg,

är det emellertid angeläget att det blir en riktig och bra avvägning mellan förpliktelser och förmåner. Jag kan inte se att vad departementschefen och utskottet föreslår utgör en tillfredsställande lösning. Det är framför allt reservofficersproblemet jag tänker på. En omläggning föreslås av förmånerna från pension till engångsbelopp. Utskottet nämner som jämförelse mot vad som nu föreslås att engångsbeloppet utgör 9 100 kronor. Detta jämför man med det engångsbelopp man vill erbjuda dem som i fortsättningen tar på sig reservofficersutbildningen, som blir längre än tidigare, d. v. s. 12 000 kronor plus de 5 000 kronor som är skattefria, alltså tillsammans 17 000 kronor. Låt mig påminna om att utskottet valt premiebeloppet för den som avgår vid 47 års ålder. Den premie vederbörande har att räkna med om han kvarstår i tjänst till 55 års ålder utgör emellertid i dag omkring 17 000 kronor. Jag har litet svårt att förstå varför utskottet har gjort sin jämförelse utifrån dessa utgångspunkter. Är det möjligen därför att man i fortsättningen inte räknar med att reservbefälet skall kvarstå längre än till 47 år, eller vad är orsaken till att utskottet gör en sådan jämförelse?

Beträffande meritvärderingen vill utskottet inte göra något uttalande eftersom 1954 års värnpliktsavlöningsutredning sysslar med dessa frågor. Jag tror inte heller att det är lämpligt att riksdagen gör något uttalande så länge kommittén arbetar. Jag har däremot den uppfattningen att när man hållit på med detta sedan 1951 eller 1952 eller när det var man först började titta på meritvärderingen och när vi snart har ett förslag i ärendet så borde vi kunna vänta med hela problemet rörande reservofficerarnas ställning. Med de ökade krav på utbildning vi har att räkna med för framtiden i de flesta sammanhang tror jag att värderingen av den militära tjänstgöringen kommer att få en allt större betydelse. De som eventuellt kom-

Befälsordningen vid armén m. m.

mer att vara beredda att ställa sig till förfogande kommer att fästa mycket stort avseende vid om de får räkna den tid de går förlustiga till godo i andra sammanhang. Det finns skäl som talar för att vi inte nu bör ta slutlig ställning till hur reservofficersproblemen skall lösas i framtiden, i synnerhet som intresseorganisationerna har rekommenderat en bättre avvägning i vissa avseenden. Man har ju också velat diskutera hur den föreslagna förlängda utbildningen, som säkerligen har fog för sig, skall uppdelas i tiden, och också velat få en annan avvägning av de förmåner som erbjuds. Jag tror inte att vi bör se dessa intresseorganisationernas synpunkter som uttryck för någon mer eller mindre egoistisk inställning, ty enligt förslaget har de ju rätt att stå kvar vid nuvarande förmåner. Det måste vara uteslutande rekryteringssynpunkten, tanken på behovet och nödvändigheten av att få de mest lämpade att söka sig till dessa uppgifter, som ligger bakom uttalandet.

När departementschefen och utskottet och uppenbarligen också riksdagen med de motiv som anförts har ansett det nödvändigt att bryta ut frågan om reservunderofficerarna och deras ställning i framtiden, så kan jag inte se annat än att minst lika starka skäl — kanske ännu starkare, eftersom det är fråga om en större kader — talar för att man borde bryta ut och skjuta upp ett slutligt avgörande också när det gäller reservofficerarna. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har antecknat en blank reservation till detta utskottsutlåtande, och bakom den ligger, som jag kort deklarerade i statsutskottet, delvis andra uppfattningar om hur vår armé skall vara utformad och uppbyggd i framtiden.

I den proposition som ligger till grund för utskottsutlåtandet tycker jag man har tillåtit sig en del utsvävningar i resonemangen, vilka inte varit nödvändiga som bakgrund till propositionens slutliga förslag. Jag får också intryck av att man i det mesta accepterat att den organisation vi nu har skall finnas kvar i fortsättningen. Det är ännu ett skäl till att jag inte gör mig medansvarig för vad som föreslås i utskottsutlåtandet. Jag tror att det för framtiden är ett behov att officerarna över huvud taget skall ha en i långa stycken annan utbildning.

Om man å andra sidan skulle utforma försvaret som jag vill, skulle man få ett försvar som inte vore så »tekniserat» och till följd därav inte krävde fullt så mycket av dessa officerare. Därmed skulle deras utbildningstid bli kortare och med åtföljande lägre kostnader för samhället.

Jag skulle kunna anföra flera synpunkter i denna fråga, men jag har redan betonat att jag inte vill göra mig medansvarig för vad som föreslås i utskottsutlåtandet. Jag skulle lättare kunna ta ställning för det uppskov som ligger i reservanternas yrkande, men utan att godta deras motivering. Jag kommer således att avstå från att rösta vid voteringen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Debatten har hittills huvudsakligen rört sig om en detalj i förslaget, nämligen frågan om reservofficerarnas ökade utbildningstid och den ändring av ersättningen, som kommer att utgå till dem enligt detta förslag. Detta är emellertid, såsom herr förste vice talmannen sade, endast en del av ett brett upplagt försök att — bl. a. i enlighet med ett uttalande av 1955 års besparingsutredning, som framlades 1958 — höja kvaliteten inom vår försvarsmakt dels på den materiella, dels på den personella sidan och att söka eliminera kostnaderna härför ge-

Befälsordningen vid armén m. m.

nom motsvarande besparingar inom organisationen.

Det är för att på personalsidan, närmast befälssidan, i någon mån effektivisera denna tanke, som detta förslag har framlagts. Det innebär bl. a. att reservofficerarna sannolikt kommer att få en ännu mer betydelsefull ställning i det svenska försvaret än de hittills haft. Man måste räkna med att de skall ha en sådan utbildning, att de i varje fall vid åtskilliga förband kommer att tjänstgöra inte bara som kompanichefer utan också som bataljonchefer med därtill hörande ansvar.

Detta är bakgrunden till det krav på ökad utbildningstid som reses framför allt i fråga om reservofficerare. Man frågar då — och det är på den punkten jag skulle vilja göra en invändning: Varför bryter man ut reservofficerarna i armén och beslutar om dem nu, medan man lämnar åtskilliga andra befälsgrupper åt sidan? Man fattar ju icke något beslut rörande reservofficerarna inom marinen och inte heller inom flygvapnet. Jo, det är helt enkelt av praktiska skäl. Det går inte att genomföra en så betydande förändring av utbildningstiden m. m. som det här är fråga om över hela linjen, utan man måste liksom tidigare pröva sig fram. Man får ta det ena steget efter det andra. Hittills har man alltid vid en omläggning av denna typ börjat inom armén och sedan har den nya ordningen där blivit normgivande för de andra och mindre vapenslagen. Detta är ingalunda någon tillfällighet. Vad som ansetts vara ett fel i det föreliggande förslaget är snarare det enda möjliga tillvägagångssättet.

Om man från denna utgångspunkt frågar sig: Hur kommer det nu att bli för reservofficerarna, kommer deras situation att försämrats på det sätt som man har uppgivit? så kan denna fråga vara befogad. Jag är angelägen om att betona att deras utbildningstid kommer att avsevärt ökas. Vi har ingen anledning

dölja att det från vissa reservofficerares sida vid de förarbeten som föregått detta utskottsförslag gjorts invändningar emot den rätt väsentligt ökade utbildningstiden. Å andra sidan står bakom kravet på en kvalitetsförbättring — det är inte bara departementschefen som framfört den meningen — även arméledningen och övriga ansvariga myndigheter.

När man inför ett missnöje från reservofficerarnas sida har ställt frågan: Vad anser då ni vara en skäligen ökning av utbildningstiden? har något svar icke kunnat lämnas. Det finns inte — detta är inte heller att begära — en så i detalj utarbetad och genomtänkt utbildningsplan, vari man kunnat presentera ett konkret förslag att ställa upp emot det som departementschefen framlagt. Därför har också resultatet — om man vill fatta ett beslut nu — måst bli att man bör gå den väg departementschefen föreslagit.

Man kan då fråga sig: Varför har inte avdelningen och utskottsmajoriteten velat gå på uppskovslinjen, som här rekommenderas av reservanterna? Om jag får tala för mig själv — men jag tror att vi inom avdelningen har haft samma uppfattning — kan jag säga att vi under alla de år som utredningsarbetet pågått hyst det önskemålet, vid åtskilliga tillfällen framfört även från denna plats, att arbetet i fråga skulle påskyndas. Vi måste komma till ett resultat, vi måste få en sådan utbildning av reservofficerare att den svarar mot tidens krav. När då detta förslag äntligen ligger på bordet har det, utifrån den grunduppfattning vi har, varit omöjligt att ta på sitt ansvar att säga: Det är inte så bråttom, vi gör ingenting åt saken nu. Vi begär nytt förslag! Reservanterna gör detta men utan att på någon punkt, såvitt jag kan finna, antyda i vilken riktning en annan lösning skulle gå. Därför hänger reservationen på denna punkt enligt min uppfattning i luften.

Det har som sagt under diskussionen

Befälsordningen vid armén m. m.

här framhållits, jag minns inte av vem, att reservofficerarna icke är nöjda. Detta är, skulle jag vilja säga, en sanning med sannolikt ganska stor modifikation. Det finns reservofficerare, även ledamöter av denna kammare, som anser att det utskottsutlåtande som här föreligger är tillfredsställande och att man bör använda det som en utgångspunkt vid bedömningen av de erfarenheter som kommer att göras. Det är alltså inte riktigt att reservofficerarna som kår är missbelåtna. Snarast förhåller det sig väl så att missnöjesyttringar kommit till uttryck mera sporadiskt.

Reservanterna säger, att vi måste få en sådan lösning att vi kan vara övertygade om att rekryteringen inte avstannar. Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet på att frågan om rekryteringen nu får ses från en något annan utgångspunkt än tidigare. Detta har tydligen förbigått herr Åkerström. Meningen är ju nu att man skall försöka rekrytera reservofficerskadern ur framför allt den grupp av värnpliktiga officerare som visar sig besitta den största lämpligheten. De nya bestämmelserna kan ju, detta gäller både förpliktelser och förmåner, inte komma att drabba dem som redan är reservofficerare. Dessa är så att säga ställda utanför, och vad de har för farhågor beträffande rekryteringen efter genomförandet av detta beslut torde inte kunna tillmätas större vikt än departementschefens, armeledningens och utskottets bedömningar. Vi för vår del hysar inte dessa farhågor. Jag tror inte man kan säga, att den lilla gruppen av mindre belåtna reservofficerare bedömer saken riktigare än vad man gjort på andra håll.

Är vi överens om att en förbättring av utbildningen behövs — och det är ju detta som är huvudsaken; jag noterar med tillfredsställelse herr Fälldins uttalande på den punkten — och så ser litet på förmånerna, vill jag först och främst fästa uppmärksamheten på att alla jämförelser som gjorts och som an-

vänds som bevis för att det blir en försämring, utgår från de förmåner reservofficerarna hittills haft, med tjänstgöring upp till 55 års ålder. Nu görs emellertid en begränsning, så att tjänstgöringstiden skall sträcka sig endast till 47 års ålder. Vid jämförelser måste man därför se till vad reservofficerarna enligt nuvarande ordning får fram till 47 års ålder och vad de kommer att få fram till samma ålder enligt den nya ordningen. Detta sätt att mäta framstår för mig inte blott som det enda riktiga utan också som det enda möjliga. Siffrorna i tabellen på s. 50 i utlåtandet är tillförlitliga — slutbeloppet utöver vad värnpliktig officer får blir enligt nuvarande ordning 9 100 kronor och enligt den nya ordningen 17 376 kronor.

Sedan kan man naturligtvis räkna ihop de hittills utgående pensionerna för tjänstgöring upp till 55 års ålder och kapitalisera dem. Jag skall inte försöka ange vilket belopp man då kommer fram till, men en jämförelse med denna utgångspunkt blir missvisande. Så länge samordningen med ATP inte är ordnad är det ju omöjligt att säga, om en pensionsförmån i framtiden kommer att bli av samma betydelse som den hittills varit. Säkert är däremot att beloppet 17 376 kronor, av vilket en summa på 12 376 kronor är både värde- och standardbeständig, är en betydande förmån. Därtill kommer vad utskottet föreslagit utöver propositionen, nämligen att de som inte vill lyfta beloppet som engångspremie skall kunna få ta ut det i rater under en följd av år, vilket gör att beskattningen kommer att drabba betydligt lindrigare.

Över huvud taget är utskottsutlåtandet att se som ett försök till en kompromiss — därför har man sträckt sig så långt i tillmötesgående som skett — jag påminner om vad jag sade nyss att beloppet får uttagas i rater. Huruvida de farhågor som framförts kommer att besannas kan varken reservofficerare eller armeledning eller Kungl. Maj:t el-

Befälsordningen vid armén m. m.

ler riksdagen avgöra i denna stund — det är någonting vi får veta först när vi sett hur det blir med rekryteringen. Jag tror som sagt inte att det finns anledning hysa några allvarliga farhågor, ty förmånerna är betydande.

Jag vill till sist säga, att reservationen lider av den svagheten, att den inte ger minsta antydning om åt vilket håll en ny utredning skall gå. Reservanternas säger bara att de vill ha en utredning av en hel rad frågor, där bara erfarenheten kan visa, om bedömningen är riktig eller inte — det kan ingen utredning klargöra. Så grundligt som befälsfrågan är utredd av olika utredningsmän såväl militära som civila, så skulle jag vilja se hur den utredningsman är skapad som på förhand exakt skulle kunna säga, hur en omläggning kommer att verka i den ena eller andra detaljen. Den utredning som föreslås i reservationen är enligt min uppfattning omöjlig. Kravet innebär att man spänner förhoppningarna på en utredning till det orimliga.

Vad vi här har försökt att göra är att på grundval av Kungl. Maj:ts förslag åstadkomma ett resonligt utlåtande, som skulle bilda grundvalen för någon tids experimenterande, varvid vi håller dörarna öppna. Skulle det inträda komplikationer i det ena eller andra avseendet, som man inte nu kan förutse, uppmanas redan nu Kungl. Maj:t att ta initiativ till de förändringar och förbättringar, som då kan befinnas erforderliga.

Av de skäl jag här anfört måste jag, herr talman, vidhålla, att utskottsutlåtandet både ur försvarets och personalkårens synpunkt är att föredra framför reservationen, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! När jag inledningsvis berörde reservationen, gjorde jag det i all korthet, därför att jag ansåg att debatten borde begränsas med hänsyn till den långa föredragningslista vi har i dag.

Jag hänvisade också till de skäl som reservanternas anfört, närmast bekymret för att man med den nu föreslagna ordningen kommer att äventyra rekryteringen. Jag har med avsikt undvikit att gå in på detaljer, men när herr Ståhl nu närmast tar upp de ekonomiska förmånerna — och det är ju dem det gäller i samband med den utökade tjänstgöringen — vill jag i ett avseende ge herr Ståhl rätt, och det är när han säger, att vederbörande reservofficerskår självfallet inte kan ha något intresse av dessa s. k. förmåner, utan att det måste vara ett allmänt försvarsintresse som ligger till grund för deras synpunkter.

Beträffande de påstådda förmånerna vill jag emellertid påpeka att befälsutredningen föreslagit en förlängning av utbildningstiden med cirka fem månader. Herr Ståhl hänvisade till att slutpremien är 17 376 kronor. Det är ungefär samma belopp som utgår för närvarande, eller närmare bestämt 16 800 kronor — visserligen vid 55 år. Men tjänstgöringen mellan 47 och 55 år utgöres endast av två 30-dagars perioder. I verkligheten blir det en klar försämring. Dessutom är i den tabell som herr Ståhl åberopat upptaget ett belopp på 5 000 kronor, men då bör man komma ihåg att då utgår heller inte nu tidigare utgående löneförmåner.

Det är alltså en klar försämring jämfört med nuvarande ordning. Dessutom vill jag tillägga att om man går på pensionslinjen är det, med det procenttillägg som finnes, en ytterligare försämring.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 770; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Stenkyrka begär-

Befälsordningen vid armén m. m.

de emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 770.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. b och c

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande delar; samt 3:o) bifall till det yrkande som under överläggningen framställt av herr Hagberg; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Stenkyrka begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. b) och c) i utskottets utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen

1) av herr Axel Johannes Andersson m. fl. i motsvarande delar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgävos 146 ja och 55 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att tavlan markerar att jag avstod från att rösta, men jag röstade nej.

Mom. d

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1) i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. e

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i motsvarande del till reservationen 1); och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. f

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. g

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten

Förändringar beträffande försvarets musikorganisation

fogade reservationen 1) i denna del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. h och i

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 13

Vissa anslag under riksstatens fjärde huvudtitel m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1960/61 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2**Förändringar beträffande försvarets musikorganisation**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 110 föreslagit riksdagen (punkt 2, s. 7—18 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960) att dels besluta, att försvarets musikorganisation skulle utformas i enlighet med vad departementschefen föreslagit, dels fastställa av departementschefen förordad personalförteckning för militärmusiken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för militärmusiken, att tillämpas tills vidare från och med nämnda budgetår, dels ock till Militärmusiken: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 9 800 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Aman* och *Söderquist*

(I: 618) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.* (II: 771), hemställt, att riksdagen måtte i avvaktan på ytterligare undersökningar avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande försvarets musikorganisation, i vad det avsåge indragning av flygvapnets musikkår vid F 8, samt besluta att i enlighet härmed fastställa personalförteckning och avlöningsstat för militärmusiken för budgetåret 1960/61.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 618 och II: 771,

a) besluta, att försvarets musikorganisation skulle utformas i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;

b) fastställa av utskottet framlagd personalförteckning för militärmusiken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för militärmusiken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

d) till Militärmusiken: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 9 800 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Nihlfors*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Denna punkt avser organisation av försvarets musikorganisation. I den frågan har jag och en del andra ledamöter av denna kammare samt herrar *Aman* och *Söderquist* i första kammaren väckt en motion, som går ut på att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag att nu ändra försvarets musikorganisation. Förslaget avser att flygvapnets musikkår vid F 8 skulle dras in.

Jag har avgivit en blank reservation

Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

till utskottsutlåtandet och vill med några få ord motivera varför jag yrkar bifall till min motion trots vad som sagts från utskottets sida.

En väsentlig sak, som bör påpekas i detta sammanhang, är att frågan om försvarets musikorganisation har varit aktuell så länge. Det pågick en utredning under tio års tid, då personalen alltså befann sig i stor ovisshet om var man skulle hamna och hur det hela skulle ordnas. När sedan riksdagen år 1956 fattade beslut om den nya organisationen medförde detta många omflyttningar av personal. Inte minst var personalen vid flygvapnets musikkår i Stockholm utsatt för de besvär som är förbundna med förflyttning. Ett par år senare skall nu denna personal åter komma i samma situation.

Som ett exempel på de problem, som dyker upp vid sådana här förflyttningar, kan jag nämna att flygvapnets chef särskilt påpekat, att av tolv underofficerare och furirer, som för två, tre år sedan förflyttades till flygvapnets musikkår i F 8, har inte mindre än sex stycken eller hälften betalat insatser på 3 000—17 000 kronor för att klara sin bostadsfråga. Nu kommer de uppenbarligen i den situationen, att de måste försöka bli av med dessa bostäder och få tillbaka sina insatser. Vi får hoppas att det skall lyckas, men det är inte säkert.

Jag vill också understryka att Tjänstemännens centralorganisation i sitt remissyttrande framhåller att frågan om en ändring av musikorganisationen borde kunna uppskjutas. Av allt att döma står försvaret inför en ny period av omdaning, och då vore det väl bättre att i detta större sammanhang ta upp även frågan om musikorganisationen i stället för att bryta ut den och kanske fatta ett delbeslut relativt i onödan.

Även om det skulle finnas många andra saker att anföra i denna fråga, vill jag, herr talman, begränsa mig till att med det anförda yrka bifall till motionen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Herr Nihlfors har givetvis rätt däri, att dessa organisationsförändringar innebär påfrestningar för personalen. Det kan också bli kännbara följder för de orter, där de indragna musikkårerna har varit placerade. Om man ser på hela utvecklingen, måste man emellertid säga att det finns orter som drabbats hårdare än Stockholm, eftersom Stockholm ändå kommer att få behålla sin beskärda del av de militära musikkårerna. Med hänsyn härtill och till nödvändigheten av att göra allt starkare rationaliseringar och bringa ned kostnaderna för det som inte är absolut oundgängligt har vi inom utskottet ansett det riktigt att följa Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna; och biföll kamraren utskottets hemställan.

Punkterna 3—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7**Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln (punkt 35) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1960/61 beräkna ett förslagsanslag av 253 000 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 110 (punkt 7, s. 42—71) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vederbörliga personalförteckningar för armén samt de övriga åtgärder, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit, dels bemyndiga Kungl. Maj:t

Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

att med avseende på personalförteckningarna meddela särskilda föreskrifter av i tillämpliga delar samma innehåll som innefattades i de särskilda bestämmelser som genom Kungl. Maj:ts brev den 5 juni 1959 fastställts att lända till efterrättelse för tillämpningen av arméns personalförteckningar för budgetåret 1959/60, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arméns anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1960/61, dels ock till Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 246 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I:156) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II:222), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 239 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:156 och II:222, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vederbörliga personalförteckningar för armén samt de övriga åtgärder, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att med avseende på personalförteckningarna meddela särskilda föreskrifter av i tillämpliga delar samma innehåll som innefattades i de särskilda bestämmelser som genom Kungl. Maj:ts brev den 5 juni 1959 fastställts att lända till efterrättelse för tillämpningen av arméns personalförteckningar för budgetåret 1959/60;

c) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för arméns anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1960/61;

d) till Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 246 000 000 kronor.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Det ärende som vi nu behandlar gäller bl. a. vissa delar av en motion som den kommunistiska gruppen avgav vid riksdagens början. Denna motion utgjorde i sin tur ett viktigt avsnitt av vårt alternativ till regeringens budgetförslag och skatteprinciper. Enligt vår mening är det nämligen omöjligt att genomföra en rättvisare skattepolitik utan att också ta itu med de orimliga rustningskostnaderna. Vårt förslag innehöll två huvudpunkter. För det första ville vi att man skulle ersätta omsättningsskatten med ett system som lade större kostnader på bolagen och andra objekt inom de högre inkomstklasserna. För det andra önskade vi — det är detta som det här handlar om — att man skulle genomföra en sänkning av statsskatten för de mindre inkomsttagarna med i runt tal 617 miljoner kronor genom att pruta ned rustningskostnaderna med motsvarande summa.

Efter alla de debatter, som förekommit i riksdagen sedan vi väckte vår motion, anser jag för min del ytterligare styrkt att det inte finns någon annan, i varje fall inte *demokratisk*, väg att lösa skattefrågan. Dess bättre har ju synpunkter av detta slag numera frammanat en mycket omfattande folkopinion, som också sätter spår i utskottsförslag och motioner och som t. o. m. förmått försvarsministern att åtminstone i viss mån rucka på sin tidigare inställning. I det sistnämnda fallet tänker jag särskilt på det förhållandet att vi äntligen har fått en särskild kommission som skall ingripa mot slöseriet på militärt håll och en utredning som skall ompröva 1958 års försvarsöverenskommelse. Även många av försvarsminis-

Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

terns partivänner uppträder numera öppet, även i riksdagen, på samma sida som vi när det gäller spörsmål som har avgörande betydelse för bedömningen av försvarsfrågan. Jag erinrar om den reservation som socialdemokrater i statsutskottet för en tid sedan avgav rörande försvarets inriktning och organisation, och det finns flera liknande exempel. De borgerliga tidningarna har försökt trösta sig med att vid riksdagsvoteringarna om dessa saker har det bara varit ett par tiotal socialdemokrater som motsatt sig regeringens linje, men det är nog en klen tröst för de borgerliga propagandisterna. Faktum är nämligen att utanför riksdagen finns det en tilltagande opinion mot de odrägliga skatterna, som ju främst beror på slöseriet och överdimensioneringen då det gäller militärapparaten. Ett steg i rätt riktning tar också regeringen i fråga om en del anslagsfrågor, som vi nu behandlar. Jämfört med den situation, som förelåg när vi väckte vår motion i början av riksdagen, har nu avlöningskontot för armén prutats ned med i runt tal 7 miljoner kronor. Det är mer än halva vägen i den riktning, som kommunisterna har föreslagit. Vi anser, att riksdagen borde gå också den andra hälften av vägen.

En av de stora poster, som det nu står strid om, är en direkt följd av de nya principerna i 1958 års försvarsöverenskommelse, nämligen de 60 miljoner kronor som försvarsmakten skall ha som kompensation för prishöjningar, tydligen oavsett om det blir sådana eller inte. För att karakterisera denna del av miljonrullningen till militären är det tillräckligt att erinra om vad försvarsministern själv sagt, nämligen att det kanske räcker med 40 miljoner kronor men att han ändå föreslår 60 miljoner! Över huvud taget är motiveringarna på åtskilliga av de punkter, som vi behandlar, av liknande typ. Det kanske blir så eller så, resonerar man, men för säkerhets skull hugger man till

mycket kraftigt utan att kunna ge några exakta besked om det verkliga läget.

I stor utsträckning återfaller man på de bemyndiganden, som regeringen har fått. Man menar, att den eller den saken kan ordnas av regeringen själv och av de militära myndigheterna i kraft av de bemyndiganden som regeringen har. Det är vår mening, att dessa bemyndiganden ger regeringen tillräckliga möjligheter att i stället ordna försvaret inom den begränsade ram, som vi har föreslagit, om bara viljan finns och man inte i alltför hög grad låter militärledningen bestämma.

Herr talman! Jag vill i första hand yrka bifall till motionen nr 222 på den punkt vi nu behandlar. Jag kommer sedan att på andra punkter med samma motivering som jag nu angivit yrka bifall till andra delar av den kommunistiska motionen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag skall inte alls ta upp något yvigt resonemang med herr Holmberg och kommunisterna på denna punkt. Jag vill bara konstatera, att det för dem är en hopplös uppgift att här runda till och klumpa ihop vissa summor, som de anser vara rimliga eller som de behöver för sitt s. k. alternativ, och så säga: »Detta vill vi göra.» Om riksdagen skulle följa kommunisternas linje, skulle det gå ut över personalen och ingenting annat. Jag vet inte, om kommunisterna har tänkt sig in i det; det är personalen som drabbas.

Jag vill ge herr Holmberg ett erkännande på en punkt, nämligen att han inte räknade kommunisterna till godo den sänkning som faktiskt har inträtt beträffande denna post. Den är ett resultat av 1958 års försvarsbeslut, som kommunisterna i stället energiskt har bekämpat.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Är det något som är summariskt och »hopklumpat» — som herr

Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

Ståhl säger — är det åtskilliga av punkterna i detta betänkande. Jag upp-
repar det exempel som jag redan har
anfört med de 60 miljoner kronorna,
som skall anvisas för att möta *eventu-
ella* kostnadsstegringar. Förslaget har
varit så uppseendeväckande orimligt, att
även ledaren för ett borgerligt parti,
herr Hedlund, i fjol yrkade avslag på
hela detta belopp. Det är ingen tvekan
om att det är precis så orimligt, som
försvarsministern själv har påvisat ge-
nom att säga: Det kanske räcker med
40 miljoner kronor, men vi vill i alla
fall ha 60 miljoner.

Vad sedan gäller nedprutningen av det
anslag, som nu är aktuellt, finns det väl
många samverkande orsaker därtill. Jag
tror, att den allra främsta är den starkt
tilltagande opinionen för att begränsa
rustningskostnaderna över huvud taget.
Som jag tidigare nämnt, har man i var-
je fall prutat 7 miljoner kronor. Jag tyc-
ker, att man också borde ta de övriga
6 å 7 miljonerna, som vi har föreslagit.
Det är ingen orimlighet.

Herr Ståhl hävdar, att denna bespa-
ring kommer att gå ut över personalen.
Om man skall begränsa rustningskost-
naderna på det sätt som vi föreslagit,
måste det självfallet krävas mindre per-
sonal, men det är väl ingenting främman-
de för dem, som föreslår besparingsåtgär-
der av olika slag, att det måste bli en så-
dan begränsning. Vi har redan tidigare
från kommunistiskt håll kritiserat de åtgär-
der, som nu föreslås i fråga om den
nya befälsordningen, som tydligen kom-
mer att innebära en kraftig utökning av
försvarsmakten utan att denna motsvaras
av en förbättring av effektiviteten.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Herr Holmberg vill inte
diskutera denna punkt nr 7. Han börjar
helt plötsligt tala om det belopp som
skall användas som kompensation för
prisstegringar, och sedan går han över
till att resonera om kostnader i allmän-
het. Punkt 7, som vi här har uppe till

behandling, handlar om avlöningar till
aktiv personal m. fl., d. v. s. till fast
anställd personal. Det är väl inte men-
ningen, att man godtyckligt skall kunna
behandla den hur som helst. Den är an-
ställd med samma rättigheter som alla
andra statstjänare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till ut-
skottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.
Herr andre vice talmannen gav pro-
positioner dels på bifall till utskottets
hemställan, dels ock på bifall till ut-
skottets berörda hemställan med den
ändring däri, som föranleddes av bi-
fall i motsvarande del till de i ämnet
väckta motionerna; och biföll kamma-
ren utskottets hemställan.

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9**Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen
nr 1 under fjärde huvudtiteln (punkt
69) föreslagit riksdagen att, i avbidan
på särskild proposition i ämnet, till
Marinen: Avlöningar till aktiv personal
m. fl. för budgetåret 1960/61 beräkna
ett förslagsanslag av 93 500 000 kronor,
hade Kungl. Maj:t i förberörda proposi-
tion nr 110 (punkt 9, s. 72—102) före-
slagit riksdagen att dels bemyndiga
Kungl. Maj:t att vidtaga av departe-
mentschefen förordade ändringar i
vederbörliga personalförteckningar för
marinen, dels bemyndiga Kungl.
Maj:t att med avseende på personal-
förteckningarna meddela särskilda fö-
reskrifter av i tillämpliga delar sama-
ma innehåll som innefattades i de sär-
skilda bestämmelser som genom Kungl.
Maj:ts brev den 5 juni 1959 fastställdes
att lända till efterrättelse för tillämp-
ningen av marinens personalförteck-
ningar för budgetåret 1959/60, dels be-
myndiga Kungl. Maj:t att i avseende å

Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

staterna för militära och civilmilitära kårer vid marinen vidtagna av departementschefen förordade provisoriska åtgärder, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för marinens anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1960/61, dels ock till Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 93 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 90 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vederbörliga personalförteckningar för marinen som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att med avseende på personalförteckningarna meddela särskilda föreskrifter av i tillämpliga delar samma innehåll som innefattades i de särskilda bestämmelser som genom Kungl. Maj:ts brev den 5 juni 1959 faststälts att lända till efterrättelse för tillämpningen av marinens personalförteckningar för budgetåret 1959/60;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i avseende å staterna för militära och civilmilitära kårer vid marinen vidtagna provisoriska åtgärder i enlighet med vad departementschefen i förberörda statsrådsprotokoll förordat;

d) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för marinens anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1960/61;

e) till Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1960/61

anvisa ett förslagsanslag av 93 000 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Under hänvisning till vad jag tidigare har sagt hemställer jag om bifall till motion nr 222 i denna kammare.

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 10**Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln (punkt 95) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1960/61 beräkna ett förslagsanslag av 122 000 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 110 (punkt 10, s. 102—137) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade ändringar i vederbörliga personalförteckningar för flygvapnet, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med avseende på personalförteckningarna meddela särskilda föreskrifter av i tillämpliga delar samma innehåll som innefattades i de särskilda bestämmelser som genom Kungl. Maj:ts brev den 5 juni 1959 faststälts att lända till efterrättelse för tillämpningen av flygvapnets personalförteckningar för budgetåret 1959/60, dels godkänna av departementschefen förordad avlönings-

Flygvapnet: Luftförsvarsrobot — Reglering av prisstegringar

stat för flygvapnets anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1960/61, dels ock till Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 121 800 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 110 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vederbörliga personalförteckningar för flygvapnet som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att med avseende på personalförteckningarna meddela särskilda föreskrifter av i tillämpliga delar samma innehåll som innefattades i de särskilda bestämmelser som genom Kungl. Maj:ts brev den 5 juni 1959 fastställdes att lända till efter rättelse för tillämpningen av flygvapnets personalförteckningar för budgetåret 1959/60;

c) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för flygvapnets anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl., att tillämpas under budgetåret 1960/61;

d) till Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 121 800 000 kronor.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion nr 222 i denna kammare.

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall i motsvarande del till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 11**Flygvapnet: Luftförsvarsrobot**

Efter punktens föredragning anförde

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Den blanka reservation jag har fogat till denna punkt har ingalunda sin grund i att jag har något att invända emot den förbättring av familjebidragen som de två miljonerna kronor är avsedda för, inte heller att jag ogillar den förkortade tjänstgöringstid varigenom man inbesparat en miljon kronor. Min reservation har sin grund i att jag icke anser det rimligt att ett belopp som hänför sig till familjebidragen skall kompenseras med en prutning på anslaget till anskaffning av luftförsvarsrobot. Eftersom ändringen av familjebidragsbeloppen sammanhänger med kostnadsfördyringar och prisstegringar borde detta belopp ha reglerats under punkt 12 som just gäller prisstegringar. Jag hoppas det önskemålet skall bli tillgodosett ett kommande år.

Jag har för närvarande inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12**Reglering av prisstegringar**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln (punkt 194) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Reglering av prisstegringar för budget-

Vidgning av direktiven för 1959 års besparingsutredning för försvaret

året 1960/61 beräkna ett anslag av 60 000 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 110 (punkt 12, s. 140—145) föreslagit riksdagen att dels godkänna att av departementschefen angivna riktlinjer finge ligga till grund för prisreglering av anslagen under fjärde huvudtiteln under nämnda budgetår, dels ock till Reglering av prisstegringar för samma budgetår anvisa ett anslag av 60 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på 60 000 000 kronor till reglering av prisstegringar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna att av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 angivna riktlinjer finge ligga till grund för prisreglering av anslagen under fjärde huvudtiteln under budgetåret 1960/61;

b) till Reglering av prisstegringar för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 60 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *HOLMBERG* (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 222 i denna kammare.

Herr *STÅHL* (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser om värnpliktslån m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15

Vidgning av direktiven för 1959 års besparingsutredning för försvaret

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av väckta motioner om viss vidgning av direktiven för 1959 års besparingsutredning för försvaret.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr *NILSSON* i Gävle (k):

Herr talman! Vi har i en motion föreslagit att man skulle organisera förslagsverksamhet inom försvaret och även införa ett premiesystem för att uppmuntra manskap och befäl att finna rationaliseringsmetoder och besparingsobjekt inom försvaret. Jag har utgått ifrån att försvarsministern är intresserad av saken, och när nu utskottets utlåtande faktiskt har samma andemening som i vår motion har jag ingen anledning att framföra något speciellt yrkande. Utskottet förklarar att huruvida önskvärd intensifiering kan åstadkommas genom att införa ett sådant premiesystem är en fråga som 1959 års besparingsutredning för försvaret bör bedöma inom ramen för sina direktiv. Detta är ju allt vad vi önskar nu skall ske. Att utskottet sedan hemställer att vår motion inte skall föranleda någon åtgärd är egentligen en inkonsekvens av utskottet.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts fram-

Stiftskansliernas organisation m. m.

ställningar angående riktlinjer för ordnande av utbildningen av lärare i vissa yrkesämnen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17

Stiftskansliernas organisation m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stiftskansliernas organisation m. m., i vad propositionen avser förenkling av stiftsmyndigheternas arbetsformer m. m., jämte väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Vår motion nr 737 i denna kammare, som väckts i anslutning till proposition nr 101 av ett stort antal medlemmar av riksdagens kristna grupp och ledamöter från samtliga fyra partier, avser att ge den vid Sköndalsinstitutet bedrivna utbildningsverksamheten ett stöd. Det är så riktigt vad statsutskottet skriver i sitt synnerligen välvilliga utlåtande nr 118 s. 26, att den vid Sköndalsinstitutet bedrivna utbildningsverksamheten är till stort gagn för det kyrkliga arbetet liksom för olika grenar av socialvården. Utskottet uttalar som sin mening, att institutet är värt allt det stöd, som kan ges. Trots detta vågar utskottet sig inte på att tillstyrka något direkt anslag ur kyrkofonden men förutsätter — och detta vill jag gärna understryka — att departementschefen vid kommande avvägning mellan framställningar om bidrag ur denna fond också uppmärksammar utbildningen vid Sköndalsinstitutet.

Det kan här nämnas att institutet i år har 157 elever, vilka kommer att efter avlagd examen arbeta dels inom det kyrkliga församlingsarbetet och dels inom den borgerligt-kommunala socialvården. Sköndalsinstitutet, som är en

fri stiftelse med cirka 3 000 medlemmar landet runt, är angeläget i behov av ekonomiskt stöd, då verksamheten under de senaste åren gått med stort underskott. Under 1959 var underskottet 129 000 kronor. För att institutet skall kunna fortsätta sin samhällsgagneliga verksamhet är ett ekonomiskt stöd i någon form oundgängligen nödvändigt.

Några direkta anslag erhåller inte institutet utan endast kollektmedel och frivilliga gåvor från enskilda och församlingar. Eleverna har emellertid numera rätt till statliga lån — de uppgick föregående år till cirka 200 000 kronor — samt till stipendier. Dessa medel tillfaller eleverna för deras kostnader för inackorderingen på institutet.

Det synes mig som om statsbidrag till lärarlönerna vid detta institut vore en naturlig sak, och detta skulle vara en synnerligen god hjälp. Statsutskottet har i sitt utlåtande sammankopplat detta med frågan om diakoniens ställning och inorganisering i svenska kyrkan, vilken fråga varit föremål för upprepade motioner i kyrkomötet. Vid 1951 års kyrkomöte väckte nuvarande ärkebiskopen motion i ärendet. Denna remitterades till kyrkomötets utredningsnämnd, vars betänkande behandlades vid 1953 års kyrkomöte. Detta beslöt då i enlighet med utskottets förslag att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels att diakonianstalterna skulle erhålla anslag ur kyrkofonden till avlöning och pensionering av vid anstalterna anställda präster — det skulle här röra sig om rektor och studierektor — dels att frågan om diakoniens infogande i kyrkan skulle bli föremål för snar utredning.

Till detta är att säga, att denna utredning inte ens är tillsatt. Frågan ligger hos Kungl. Maj:t. Att sammankoppla frågan om statsbidrag till lärarlöner med en stor utredning, som kanske inte ger något resultat på ett tiotal år ännu, är enligt min mening ogörligt. Medan gräset gror dör kon, heter det i ett gam-

Stiftskansliernas organisation m. m.

malt ordspråk. Och om institutet inte får snar ekonomisk hjälp, måste utbildningen inskränkas och andra samhällens institutioner överta en del av densamma.

För mig synes det som om följande väg skulle vara framkomlig:

1. Enligt kyrkomötets hemställan skulle Kungl. Maj:t kunna föreslå anslag ur kyrkofonden till de två anställda prästernas avlöning.

2. Enligt statsutskottets förslag skulle kyrkofondsmedel kunna utgå åtminstone till en av utbildningslinjerna, nämligen den kyrkomusikaliska, vid vilken kyrkokantorer utbildas.

3. För lärarlönerna vid de tre övriga fyraåriga linjerna — det rör sig om en summa av 200 000 kronor — borde statsbidrag utgå.

Den sociala linjen exempelvis har en utbildning, jämförlig med socialpolitiska institutets. Församlingslinjen utbildar ungdomsledare och andra församlingsarbetare. Den kyrkokamerala linjen slutligen utbildar kyrkligt administrativ personal. Beträffande den sistnämnda bör framhållas, att av kyrkokameralt personal finns det f. n. ett stort behov, och detta växer när den nya pastoratsindelningen genomförs. Sköndalsinstitutet är också ensamt om denna utbildning, och arbetsmarknadsstyrelsen har framhållit, att någon ytterligare utbildning utöver denna inte är påkallad.

Mig synes det alltså vara möjligt att på angivna vägar och med stöd av kyrkomötets respektive statsutskottets uttalanden kunna bisträcka Sköndalsinstitutet med ekonomisk hjälp. Jag har således f. n. intet annat yrkande än bifall till statsutskottets utlåtande men vill därjämte varmt vädja till eklestiastikministern att försöka på angivet sätt finna vägar till stöd åt Sköndalsinstitutets behjärtansvärda och samhällsgagneliga verksamhet.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp), *Nilsson* i Lönsboda

(fp), *Gustafsson* i Borås (fp) och *Antby* (fp), fru *Wallerius-Gunne* (h) och fru *Boman* (h) samt herrar *Gustafsson* i Bogla (s) och *Hallén* (s).

Herr **EDLUND** (h):

Herr talman! Som medmotionär i motion nr 742 ber jag att få ta kammararens tid i anspråk några minuter. Vi har i denna motion föreslagit att stiftsnotarietjänsterna i Västerås och Strängnäs i likhet med alla övriga, tidigare i Ao 21 placerade dylika tjänster, måtte uppflyttas till lönegrad 23.

Vi har försökt att göra en objektiv och rättvisande bedömning av arbetsbelastningen för juristpersonalen inom samtliga stiftskanslier och därvid kommit fram till att befattningarna i Västerås och Strängnäs troligen hör till dem som har den tyngsta arbetsbördan. I detta sammanhang vill jag nämna, att den tabell, belysande omfattningen av vissa arbetsuppgifter, som redovisats i stiftskansliutredningens betänkande på s. 74, tyvärr blivit felaktig vad Västerås beträffar, på grund av att ärendena redovisats på olika sätt, beroende på ett missförstånd från en befattningshavare i Västerås. Så har t. ex. siffrorna för stiftsnämndens inkomstposter upptagits till 80 i stället för rätteligen 303. Beträffande utgiftsposterna kan nämnas att dessa upptagits till 491 i stället för den riktiga siffran 806. Ser vi vidare på stiftsnämndens inkomstverifikation, skall dessa vara 53 i stället för 38 och utgiftsverifikationerna 919 i stället för 350 o. s. v.

Självfallet måste dessa alldeles för låga siffror ha givit stiftskansliutredningen en felaktig uppfattning om arbetsbelastningen. Utredningen har i alla fall föreslagit att stiftskanslierna i Strängnäs, Västerås, Karlstad, Härnösand och Luleå skall hänföras till samma grupp vad arbetsbelastning beträffar. I Luleå är notarietjänsten redan tidigare placerad i 23 lönegraden, och för Karlstad och Härnösand föreslås nu

Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m.

i propositionen en uppflyttning, liksom för Skara som tillhör en annan grupp, men däremot inte för Västerås och Strängnäs.

Att döma av utskottsutlåtandet har utskottet inte närmare tagit upp motionen till saklig prövning utan säger endast, att utskottet finner det framlagda förslaget bygga på ingående beräkningar av arbetsbördan hos de olika stiftskanslierna samt vidare att departementschefens förslag ur personalsynpunkt ställer sig förmånligare än utredningens förslag.

Detta kan vara riktigt beträffande övriga stiftskanslier men absolut inte vad beträffar Västerås och Strängnäs. Den ökning av arbetsbördan för juristpersonalen som blir följden av indragningarna och som föranlett uppflyttning i lönegradsplacering på annat håll, är lika stor i Västerås och Strängnäs och bör precis lika mycket vara värd beaktande där.

I utlåtandet sågs att vederbörande personalorganisationer inte har haft någon erinran mot föreslagen lönegradsplacering. Till detta vill jag säga att de båda befattningshavare, som här är aktuella, icke tillhör någon fackorganisation och alltså inte haft någon som vid förhandlingarna har bevakat deras intressen.

Inom de båda domkapitlen är förväningen och besvikelsen mycket stor. Man anser förslaget innebära en allvarlig och helt oberättigad och orättvis nedvärdering av deras stiftskansliers arbetsuppgifter och ansvar.

Jag delar deras uppfattning att en orättvisa blivit begången och förstår att vederbörande befattningshavare är upprörda. Jag vill dock samtidigt understryka att jag anser, att orsaken till denna orättvisa främst bör sökas i en del samverkande olyckliga omständigheter, där man på intet sätt kan rikta någon kritik mot departementschefen.

Herr talman! Det lönar sig inte att här ställa något yrkande, men jag vill

i stället till ecklesiastikministern rikta en vädjan att uppmärksamma och snart ompröva denna fråga.

Häri instämde herr *Hammar* (fp).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 18

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blinda, och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till nomadskolor jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. samt statens försökskola i Linköping jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 164, s. 389—399 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1960) föreslagit riksdagen att till Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m. för budgetåret

Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m.

1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser, Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort föreslå oförändrad anslagstilldelning under förevarande punkt samt förty hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Från högerpartiet har till årets riksdag avlämnats en motion i skolfrågor, vari de principiella riktlinjerna för de närmaste årens skolpolitik dragits upp. I denna motion, som inte kommer att behandlas förrän vid höstrikdagen, hänvisas till att försöksverksamhet numera har införts i allt flera skoldistrikt, något som skett i ett hastigt tempo, samt att, då tidpunkten nu är inne för ett bedömande efter hittills

vunna erfarenheter av resultatet av verksamheten, man mera allmänt tycks vilja rekommendera att, där så är möjligt, enhetsskolan införes i landet i dess helhet från och med år 1962. Med hänsyn till att det inte går att för närvarande utvinna nya resultat från hittills befintliga försöksområden har man ansett att en uppräknig av anslaget till försöksverksamhet inte bör ske utan att här skulle kunna sparas en slant på 600 000 kronor för nästa budgetår.

Jag är väl medveten om att det eventuellt kan sägas, att det inte går att komma så mycket längre just nu med en försöksverksamhet av det slag och med den utformning som har förekommit under tidigare år. Men det finns andra områden där det behöver ske en försöksverksamhet, och då bör man för denna ta i anspråk de medel, som tidigare har ställts till skolöverstyrelsens förfogande för försöksverksamhet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid punkt 1 av statsutskottets utlåtande nr 121 fogade reservationen av herr Kaijser m. fl.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Den föreliggande högerreservationen innebär en anslutning till den famösa motionen nr 259 i första kammaren, som innehåller en lång rad schablonartade krav på minskning av anslag och inte ger någon verklig analys eller saklig motivering för sänkningarna. Den begränsning av försöksanslaget, som de fakto relativt sett skedde förra året, har vållat skolöverstyrelsen mycket stora svårigheter, vilket framgår av redogörelsen i statsverkspropositionen på denna punkt. Det finns väl anledning att inte upprepa vad som hände i det fallet.

Nu har högern nyss genom herr Nilsson i Göingegården förklarat att det är meningslöst med en fortsatt utvidgning av försöksverksamheten med nioårig enhetsskola. Det står i motionen, att

Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m.

denna försöksverksamhet inte har givit något underlag för en bedömning av skolans framtida organisation. Detta torde vara ett överord. I själva verket har den tioåriga försöksverksamheten givit en rad fasta hållpunkter för den definitiva utformningen av den obligatoriska skolan.

Nu påpekar herr Nilsson i Göingegården, att det skulle vara önskvärt med en viss omläggning av försöksverksamheten. Något sådant förefaller i varje fall mig vara rätt meningslöst så här i försöksverksamhetens slutskede. Redan under det läsår som kommer skall 1957 års skolberedning vara färdig med sitt ståndpunktstagande. Det kan därför inte, som jag sade, vara påkallat med någon omläggning av försöksverksamheten i sista ögonblicket.

Det är i själva verket här fråga om en helt annan sak. Vad som pågår är ett successivt genomförande av enhetsskolan. Allt fler kommuner går över till enhetsskolesystem. Det kan man göra utan att förslaget om den kommande omorganisationen behöver komma i ett sämre läge vid 1962 års riksdag. Den pågående utredningen befattar sig med tim- och kursplaner och med differentieringsproblemet på enhetsskolans högstadium. Men det är inte på något sätt avsett, att detta utredningsarbete skall rubba grundvalarna för själva enhetsskoleorganisationen. Under sådana förhållanden finns det ingen anledning att förhindra en successiv övergång till enhetsskolesystemet. En sådan övergång motsvarar i själva verket kommunernas behov av att få sitt skolväsende rationellt ordnat. Det behovet har varit så starkt, att den s. k. försöksverksamheten därigenom har utvecklats explosionsartat. Vi behöver därför inte på 60-talet få den stockning, som skulle ha kunnat befaras, om alla distrikten på en gång ginge över till enhetsskolesystem.

Under dessa förhållanden finner jag, att högerförslaget om en minskning av anslaget är opåkallat. Jag ber därför,

herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förre propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 121, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 166 ja och 44 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av väckta motioner angående anslag till en musikskola i Härnösand m. m.,

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.,

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en barn- och ungdomspsykiatrisk klinik vid lasarettet i Lund, och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1960/61.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 120 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 25 mars 1960, föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för en utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området som i statsrådsprotokollet förordats.

Om propositionens huvudsakliga innehåll anfördes:

I propositionen redovisas vissa förslag som lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet avgivit angående utflyttning av statliga institutioner från Stockholm. I anslutning härtill hemställs om riksdagens godkännande av riktlinjer för utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området, innebärande bl. a. — utöver i särskild proposition föreslagen utflyttning av fjärde militärbefälsstaben till Strängnäs — förflyttning av arméns intendenturföråd i Stockholm till Filipstad, av ledningsorganen vid Marinkommando Ost till Västerhaninge, av Stockholms tygstations signalverkstad i Sundbyberg till Borås, Jönköping eller

Växjö samt av statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt till ort i Mellansverige. Däremot anses Österbygdens vattendomstol inte böra förflyttas. Inte heller föreslås tills vidare någon ändrad lokalisering av sparbanksinspektionen. Det anses vidare böra ankomma på Aktiebolaget Tips-tjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag att efter ytterligare utredning besluta om lokaliseringen av dessa båda företag. Vid en utflyttning även av dessa skulle genom förslagen i propositionen i runt tal 1 200 arbetstillfällen tillföras orter utanför Stockholms-området.

En särskild personaldelegation föreslås för handläggning av vissa i samband med omlokaliseringarna uppkommande personalproblem.

I anledning av propositionen hade väckts följande motioner, nämligen

dels en motion i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Gävle och *Holmberg* (II: 792), i vilken motion hemställts att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 120 för sin del måtte besluta, dels att utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området även måtte gälla Österbygdens vattendomstol, varvid Gävle borde anses som lämplig lokaliseringsort, dels att riksdagen som sin mening uttalade att Svenska penninglotteriet aktiebolag borde utflytta från Stockholms-området till Gävle, som varande den lämpligaste lokaliseringsorten;

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Arvidson* (I: 647) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Nilsson* i Svalöv (II: 798), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att statens växtskyddsanstalt borde förläggas till ort i södra Sverige;

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 646) och den andra inom andra kammaren av

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

herr *Gustafsson* i Borås m. fl. (II: 799), i vilka motioner hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 120 måtte dels uttala sig för en utflyttning från Stockholms-området enligt lokaliseringsutredningens förslag av försvarets fabriksstyrelse till Eskilstuna och Österbygdens vattendomstol till Gävle, dels ock såsom sin mening ge till känna att Aktiebolaget Tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag, enligt vad som visats genom lokaliseringsutredningens undersökningar och de avgivna remissutlåtandena, borde kunna utflyttas från Stockholms-området och att de fortsatta undersökningarna av teknisk natur borde bedrivas med största skyndsamhet;

dels ock en motion i andra kammaren av herr *Nihlfors* (II: 800), i vilken motion hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 120 måtte besluta att avslå förslaget att nu ta ställning till frågan om en bortflyttning från Stockholms-området av statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt.

Utskottet hemställde

I. att motionerna I: 646 och II: 799 samt motionen II: 792, samtliga motioner såvitt de avsåge frågan om en utflyttning av Österbygdens vattendomstol, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionen II: 792, såvitt densamma avsåge utflyttning av Svenska penninglotteriet aktiebolag till Gävle, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 646 och II: 799, såvitt de avsåge utflyttning av försvarets fabriksstyrelse, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 647 och II: 798 samt motionen II: 800 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 646 och II: 799, såvitt de avsåge uttalanden om att Aktiebolaget Tipstjänst och Svenska penninglotteriet

aktiebolag borde kunna utflyttas från Stockholms-området och att de fortsatta undersökningarna av teknisk natur borde bedrivas med största skyndsamhet, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet härom anfört;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna de riktlinjer för en utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området, som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 25 mars 1960 förordats.

I motiveringen anförde utskottet bland annat:

I fråga om ny lokaliseringsort förutsätter departementschefen — under framhållande att statsmakterna i avvaktan på vissa undersökningar rörande bl. a. eventuell omorganisation av den regionala verksamheten inte bör binda sig för någon viss lokaliseringsort — att anstalterna kommer att förläggas till ort i Mellansverige. Undersökningar i nyss angivet hänseende — innefattande uppdrag att avge förslag rörande ny förläggningssort för anstalterna — har numera igångsatts genom en av chefen för jordbruksdepartementet den 13 april 1960 tillsatt utredning. I frågans nuvarande läge är utskottet — som på förevarande punkt samrätt med jordbruksutskottet — inte berett att tillstyrka det i motionerna I: 647 och II: 798 framställda yrkandet, vilket avser att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att växtskyddsanstalten bör förläggas till ort i södra Sverige.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande utflyttning av Österbygdens vattendomstol av herrar *Påls-son*, *Sundin*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 646 och II: 799 samt motionen II: 792, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, uttala sig för en utflyttning från Stockholmsområdet av Österbygdens vattendomstol till Gävle;

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

2) beträffande utflyttning av försvarets fabriksstyrelse av herrar *Pålsson*, *Sundin*, *Åkerström*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort under III. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 646 och II: 799, såvitt nu vore i fråga, uttala sig för en utflyttning från Stockholms-området av försvarets fabriksstyrelse;

3) beträffande utflyttning av statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt av herrar *Nihlfors* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort under IV. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 800 samt med avslag å motionerna I: 647 och II: 798, besluta att icke nu taga ställning till frågan om en utflyttning från Stockholms-området av statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt;

4) beträffande riktlinjerna för en utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området

a) av herrar *Pålsson*, *Sundin*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka under förutsättning av bifall till den med 1) betecknade reservationen ansett att utskottet under VI. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, godkänna de riktlinjer för en utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området, som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 25 mars 1960 förordats, dock med den modifikation som följde av vad reservanterna under I. hemställt;

b) av herrar *Pålsson*, *Sundin*, *Åkerström*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka under förutsättning av bifall till den med 2) betecknade reservationen ansett att utskottet under VI. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, godkänna de riktlinjer för en utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området, som i statsrådsprotokollet över finansärenden för

den 25 mars 1960 förordats, dock med den modifikation som följde av vad reservanterna under III. hemställt;

c) av herrar *Nihlfors* och *Bohman*, vilka under förutsättning av bifall till den med 3) betecknade reservationen ansett att utskottet under VI. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, godkänna de riktlinjer för en utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholms-området, som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 25 mars 1960 förordats, dock med den modifikation som följde av vad reservanterna under IV. hemställt;

5) av herr *Birger Andersson*,

6) av fru *Wallentheim*,

7) av herr *Staxäng* och

8) av herr *Johansson* i Norrköping, de fyra sistnämnda reservationerna utan angivna yrkanden.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är som motionär jag i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 127 vill säga några ord.

Lokaliseringsutredningens av många värderade och kanske av ännu fler föraktade och begäbbade arbete börjar nu komma under riksdagens ögon och dom. I Kungl. Maj:ts proposition nr 120 redogöres för utredningens direktiv och den allmänna uppläggningsen av arbetet, och en redovisning sker av hittillsvarande arbetsresultat så långt de har nått offentligheten.

I vår motion nr 799 tar vi bl. a. fasta på möjligheten att flytta försvarets fabriksstyrelse från Stockholms-området. Kungl. Maj:t hävdar i propositionen, att med hänsyn till fabriksverkets karaktär och verksamhet bör något positivt ställningstagande nu inte ske. Ståndpunkt i frågan bör man ta först, heter det, i samband med framtida överväganden om utflyttning av större statliga förvalt-

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

ningsenheter, som möjligen kan tänkas i samband med tillskapandet av ett centralt förvaltningscentrum utanför Stockholm. Utredningen arbetar enligt direktiven med att undersöka möjligheten av ett eller flera sådana centra och därmed sammanhängande ekonomiska spörsmål. Statsutskottet ansluter sig till detta synsätt och avstyrker på dessa grunder motion nr 799 i den del som berör denna fråga.

Jag vill helt kort nämna, att lokaliseringsutredningens förslag om att flytta försvarets fabriksstyrelse från Stockholmsområdet till exempelvis Eskilstuna har tvättats i en hel del instanser, d. v. s. 32 stycken. Av dessa tillstyrker 24, tre avstyrker och fyra är tveksamma. Man kan nog säga, att de som avstyrker synes göra det efter en viss princip, ty de avstyrker nära nog alla förslag till utflyttning.

Herr talman! Alla militära myndigheter, som hörts över betänkandet, har förklarat att de inte har någon erinran emot utflyttningsförslaget. Tidigare har man inom försvarsstaben bedömt saken så, att fabriksstyrelsen tillhör den kategori av myndigheter, som borde behandlas i ett sammanhang med andra militära staber och förvaltningar. De undersökningar som gjorts och de militära förvaltningsorganens uttalanden i denna fråga visar dock att fabriksstyrelsen mycket väl kan flyttas oberoende av om övriga statliga, civila och militära myndigheter flyttar eller inte. Överbefälhavaren, som haft frågan på remiss, har heller ingenting att erinra mot en förflyttning. Alla försvarsgrensheferna och de militära förvaltningsorganen biträder också förslaget.

Visst kan man här ha delade meningar, och skäl kan vägas mot skäl, men oss synes att den verkställda undersökningen ger ganska starka belägg för en utflyttning utan att avvakta ställningstagandet till andra civila eller militära myndigheters lokalisering. Vi anser att det ur beredskapssynpunkt vore klokt

att ett uttalande redan nu gjordes till förmån för en utflyttning.

Svårigheterna när en institution skall flyttas från en plats till en annan — och det gäller inte minst när den skall flytta från Stockholm, denna syndiga och brottsliga men så vackra stad — anmäler sig genast och kan trädas upp som smultron på strå. Remissinstanserna har, som jag refererat, noga redovisat dessa svårigheter i fråga om försvarets fabriksstyrelse, men de har ändå bifallit flyttningsförslaget. Man har visat på den kontaktkrävande verksamheten, på personalavgång — människor vill inte flytta — samt på rekryteringssvårigheter m. m., men ingen av dessa svårigheter synes vara av den relevans att betydelse för avslag bör tillmätas dem. Jag vill därför yrka bifall till både reservation 1) och reservation 2).

Innan jag slutar vill jag passa på att säga några ord till förmån för att Stockholms tygstations signalverkstad i Sundbyberg flyttas till Borås, som utredningen av lokaliseringspolitiska skäl i första hand förordar. Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett Borås vara lämpligaste platsen och att den är att föredraga, bl. a. därför att arbetsmarknaden på orten därigenom i någon mån differentieras, vilket är högst önskvärt. Länsstyrelsen i Älvsborgs län understryker också med kraft detta behov av en differentiering av näringslivet i Borås med omnejd, och Borås stad är beredd att på allt sätt medverka till en god lösning av denna fråga.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Frågan om näringslivets lokalisering har diskuterats i många instanser och vid många tillfällen. Det är att hälsa med tillfredsställelse att Kungl. Maj:t tillsatt en utredning som skall syssla med frågan om lokaliseringen av ämbetsverk och annan statlig verksamhet till orter utanför Stockholm och tagit upp denna utrednings förslag på en del punkter. I direktiven till ut-

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

redningen citerade statsrådet 1955 års långtidsutrednings betänkande som avgavs 1956. Därur bör anföras några rader: »Utredningen ställer frågan om det inte vore önskvärt att dämpa takten i de största städernas och speciellt Stor-Stockholms tillväxt. Bland de problem som enligt utredningens uppfattning i detta sammanhang bör klarläggas genom ingående utredningar återfinnes en decentralisering av vissa delar av den centrala civila och militära verksamheten till orter utanför Stockholm. Erfarenheter från andra länder och från de svenska storföretagen tyder på att man har överskattat de organisatoriska olägenheterna av en viss lokal decentralisering av de förvaltande, utredande och affärsdrivande organen. Enligt utredningen bör utvecklingen av kommunikationerna och särskilt telekommunikationerna underlätta en utveckling i denna riktning.»

Lokaliseringsutredningen har kommit med en hel del förslag som Kungl. Maj:t, som sagt, har tagit upp. Som motiv för att föreslå utflyttning från Stockholmsområdet har både utredningen och propositionen pekat dels på befolkningspolitiska och dels på samhällsekonomiska skäl. Dessa skäl behöver inte ytterligare utvecklas. Dem känner vi väl till. I vissa yttranden som avgivits med anledning av utredningsförslaget och som återgivits i propositionen har man emellertid framhållit, att dessa skäl skulle behöva utvecklas mera för att få den styrka som man vill tillmäta dem. Jag tror dock att riksdagen väl känner både de samhällsekonomiska och de befolkningspolitiska skälen. Vi känner också lokalbristen i Stockholms stad, svårigheterna att få lokaler för kontor och bostäder; och vi känner till andra stora problem som uppstår i storstadsjaktet. Jag har i annat sammanhang haft anledning att göra den observationen i detta senare avseende. Det sägs exempelvis i en utredning att var fjärde stockholmare skulle vara i behov av psykiatrisk

rådgivning. Det innebär ju — om det nu kan vara sant, vilket jag betvivlar — att den miljö som storstaden erbjuder inte är särskilt nyttig.

Även beredskapsskäl talar väl för en lokalisering till andra orter än Stockholmsområdet. Detta framgår också av de militära myndigheternas i propositionen återgivna remissvar. De militära myndigheterna har i detta hänseende klart insett sitt ansvar. Det är att hälsa med mycket stor tillfredsställelse att de så aktivt stöder de förslag som avser lokalisering av militära verksamheter till annan ort än Stockholm. De har också stött de förslag som gäller civila myndigheters flyttning. På det militära området är det inte så få ting som sker. Kungl. Maj:t föreslår att man skall flytta fjärde militärbefälsstaben, arméns intendenturförråd, ledningsorganen vid Marinkommando Ost och signalverkstaden i Sundbyberg. Här går man åt rätt håll, och vi hoppas att man skall fortsätta på den vägen i den mån det anses vara lämpligt, rationellt och praktiskt.

Ett par motioner har väckts i anledning av propositionen. De är framburna i bägge kamrarna av representanter för socialdemokraterna, folkpartiet, högern och centerpartiet. Till utskottets utlåtande är fogade reservationer som i stort sett stöder dessa motioner. De går ut på att riksdagen också bör uttala sig för utflyttning av Österbygdens vattendomstol, som Kungl. Maj:t inte lagt fram förslag om. Reservanterna och motionärerna anser att det finns anledning följa utredningen också på denna punkt. Utskottet åberopar som ett skäl för att inte göra det, att det är en så liten myndighet och att så få människor arbetar vid Österbygdens vattendomstol. Detta skäl tillbakavisas i reservationen. Det kan nämligen inte anses bärande. Vidare anser reservanterna att riksdagen bör uttala sig för utflyttning av försvarets fabriksstyrelse. Till detta förslag har redan tidigare yrkats bifall. Reservanterna vill också göra ett ännu mera

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

bestämt uttalande vad gäller den utflyttning av Penninglotteriet och Tiptjänst som utredningen föreslår. Utskottet har härvidlag skärpt Kungl. Maj:ts uttalande i propositionen, vilket är att hälsa med tillfredsställelse.

Jag har under mina forskningar i ärendet funnit att riksdagen inte kan göra mera. Vi kan ju ändå skicka med hälsningar till dem som kan ha inflytande på saken, att utflyttningen av Penninglotteriet och Tiptjänst bör påskyndas, när den utredning är verkställd som anmäls i propositionen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 2.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation och skall med anledning därav säga några ord.

Låt mig först uttala min tillfredsställelse över att riksdagen fått ta del av lokaliseringsutredningens förslag och nu även går att fatta beslut i anledning därav.

Hittills har frågan om näringslivets lokalisering huvudsakligen gällt det privata näringslivet. Det råder emellertid ingen tvekan om att även en del av den statliga verksamheten kan förflyttas från Stockholms-området till övriga delar av landet. Jag är medveten om att det inte är möjligt på en del områden, t. ex. när det gäller den centrala statsförvaltningen, men på en hel del områden, som utredningen kommit fram till, finns det stora möjligheter till förflyttningar.

Lokaliseringsutredningen har bl. a. föreslagit en utflyttning av Penninglotteriet och Tiptjänst. Till den frågan har departementschefen inte tagit ställning; han anser att vissa kompletterande undersökningar bör göras av bolagen, innan man kan fatta beslut om en förflyttning. Både departementschefen och utskottet är positivt inställda till utredningens förslag på denna punkt. Utskot-

tet skriver: »Utskottet, som i likhet med departementschefen föreställer sig att en utflyttning av de båda bolagen från Stockholms-området är praktiskt genomförbar, vill för sin del understryka önskvärdheten av att dessa undersökningar snarast fullföljs.»

Till detta vill jag säga, att Norrköpings stad har ställt sig helt positivt till frågan om Tiptjänsts förläggning till Norrköping. Staden har också klart sagt ifrån, att man skall göra allt för att Tiptjänsts organisation skall fungera i Norrköping, om företaget nu skulle flyttas dit. Därför hoppas jag att de undersökningar som bolagen skall göra och ställningstagandena med anledning därav kommer att bli färdiga inom rimlig tid och att man inte gör undersökningarna med den förhandsuppfattningen, att bolagens verksamhet endast kan bedrivas i Stockholm, utan att man i likhet med lokaliseringsutredningen försöker göra en objektiv bedömning. Jag hoppas också att undersökningarna skall resultera i att något av de alternativ som utredningen föreslagit blir förverkligat.

Jag vill utöver detta endast tillägga, att jag helhjärtat kommer att stödja reservation nr 2, som gäller utflyttning av försvarets fabriksstyrelse.

Herr LUNDKVIST i Eskilstuna (s):

Herr talman! När man läser lokaliseringsutredningens betänkande, får man utan tvekan en stark känsla av att utredningen gått synnerligen försiktigt till väga och verkligen sökt sälla fram de statliga verksamheter som utan större olägenhet skulle kunna förflyttas från Stockholm. Så mycket angelägnare förefaller det då vara, att man verkligen ingående prövar möjligheten att realisera de förslag till utflyttning som kommittén kommit fram till.

Försvarets fabriksstyrelse har av utredningen hänförs till de verksamheter, som betraktats som relativt fristående och för vilka behovet av samarbete med andra centrala myndigheter och organ

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

inte bedömts vara av den omfattningen, att hinder för en utflyttning skulle föreligga eller att en lokalisering borde ske tillsammans med andra statliga organ.

Som herr Gustafsson i Borås anför, har det övervägande antalet remissmyndigheter, inte mindre än 24 av 32, ansett sig helt kunna acceptera utredningens ställningstagande. Mot den bakgrunden förefaller den motivering, som i propositionen anförts mot ett beslut nu om utflyttning av fabriksstyrelsen, inte bara knapphändig utan också stridande mot lokaliseringsutredningens och remissmyndigheternas bedömning av företagets karaktär. I propositionen sägs nämligen, att man med hänsyn till karaktären av fabriksstyrelsens verksamhet bör ta ställning till utredningens förslag först i samband med framtida överväganden om utflyttning av större statliga förvaltningsenheter, eventuellt i samband med tillskapandet av ett statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm.

Utskottets majoritet har konstaterat, att den verkställda undersökningen och avgivna remissyttranden pekar i riktning mot att en utflyttning vore möjlig utan avvaktan på ställningstaganden i större sammanhang, men man har böjt sig för den bedömning som gjorts i propositionen.

Det finns väl grundad anledning att förmoda, att det nya förvaltningscentrum, som man i olika sammanhang hänvisar till, låter vänta på sig. Man kan också, sedan man läst utredningens betänkande, med goda skäl fråga sig, vilken samtidig utflyttning av andra förvaltningsenheter av betydelse för fabriksstyrelsens verksamhet som skulle kunna ske och som skulle göra ett avvaktande fördelaktigare än den lokalisering som utredningen föreslagit, d. v. s. till en plats där man har en av fabriksverkets största industrier, där styrelsen i övrigt blir centralt välbälggen i förhållande till större delen av sina verksamheter och där den kommer

att få nära till de centrala myndigheterna i Stockholm.

När inga andra motiveringar än de som anförts i propositionen föreligger, har jag i likhet med motionärerna svårt att inse vad man skulle kunna vinna på att uppskjuta ett beslut i denna fråga.

Jag kommer därför att rösta för den i anslutning till utskottets utlåtande avgivna reservationen 2.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Gävle stad har haft otur med vissa industrier. Det är inte länge sedan Tobaksmonopolets fabrik flyttades till Malmö. Vi har också haft andra industrinedläggelser, exempelvis Strömsbro textilfabrik med cirka 300 anställda. Därför är vi mycket intresserade av att få nya företag till staden. I dag gäller det närmast möjligheterna att få Svenska penninglotteriet och kanske även Österbygdens vattendomstol till Gävle.

För att börja med Österbygdens vattendomstol vill jag, till ledning för de ledamöter som inte haft tillfälle att läsa vattendomstolens yttrande i saken, citera ett kort stycke. I sina försök att få stanna i Stockholm skriver man:

»Emot de anställdas personliga svårigheter rekommenderar utredningen sådana kraftåtgärder som 'omplacering av arbetskraft' och förtidspensionering. Av dessa metoder stämmer den förstnämnda väl överens med vad som praktiseras i diktaturstater, där de anställda betraktas som brickor, 'arbetskraft', som av staten 'placeras' utan hänsyn till hur de enskilda människorna själva önskar inrätta sitt liv. Vid beslut om 'omplacering' skulle staten direkt eller indirekt omgestalta de anställdas hela tillvaro, bostadsförhållanden, ekonomi och familjeliv. Det är med förvåning man finner, att en statlig utredning i vårt land är beredd att 'av samhälleliga skäl' rekommendera en sådan behandling av medborgarna.»

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

Detta, herr talman, är ju en gruvlig salva. Yttrandet är faktiskt skrivet av tjänstemän, anställda av svenska staten. Det riktar sig direkt mot den aktiva arbetsmarknadspolitik som såväl riksdag som regering har godkänt. På mig gör aktstycket inget intryck, men på finansministern tycks det ha haft inverkan, ty han har ju faktiskt gått med på att Österbygdens vattendomstol skulle få stanna i Stockholm. Motivet är, som det sagts tidigare, att domstolen har så få anställda. Jag anser dock liksom tidigare talare att det inte är storleken som skall vara avgörande, utan andra synpunkter får läggas på problemet.

Varje flyttning av företag för självfallet med sig personliga problem, och jag vill vara den förste att förstå de anställda. Men jag anser mig kunna säga att t. o. m. vattenrättsdomare, vattenrättsingenjör och gifta kontorsbiträden skall kunna trivas utmärkt i Gävle, och framför allt verkar det, tycker jag, som om den som skrivit det aktstycke, ur vilket jag citerade, skulle ha blivit på något sätt miljöskadad och vara i behov av lantluft. Vi skall i Gävle försöka ordna det så trevligt som möjligt — myndigheterna där har sagt, att de skall söka lösa alla problem på bästa sätt. Jag anser därför att det inte funnits anledning för finansministern att gå med på de krav som Österbygdens vattendomstol har framställt, nämligen att få stanna i Stockholm. Jag har också i motion II: 792 föreslagit att Österbygdens vattendomstol skall flyttas till Gävle.

Vad Svenska penninglotteriet aktiebolag beträffar är vi överens om att en förflyttning till Gävle bör ske. Men att Penninglotteriet självt skall få bestämma i saken gör mig litet tveksam. På sin tid fick ju även Tobaksmonopolet självt bestämma hur det skulle förfaras med fabriken i Gävle, och man bestämde då raka motsatsen till vad vi tyckte var klokt. Jag är inte så säker på att beslutet går i den riktning som både fi-

nansministern och utskottet uttalat sig för, om Penninglotteriets ledning får bestämma. Av den debatt som förts bl. a. i tidningspressen har ju framgått, att Penninglotteriets styrelse inte är särskilt intresserad av att flytta från Stockholm.

Dessa frågor måste såvitt jag förstår ses i ett större sammanhang. Jag hälsar därför med tillfredsställelse att utskottet rekommenderar att den utredning, som Penninglotteriet nu söker gömma sig bakom — jag kan inte finna någon annan formulering — skall genomföras så snabbt som möjligt. Vi behöver som sagt nya arbetstillfällen i Gävle. Det rör sig här om små företag — Österbygdens vattendomstol har bara tio ordinarie befattningshavare och fem extra, medan Svenska penninglotteriet har ett femtiotal anställda — men principen är riktig.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till motion II: 792.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Tillsammans med herr Bohman har jag avgivit en reservation till detta utskottsutlåtande, den enda reservation som, tycker jag, är återhållsam. Den går ut på att man inte nu skall ta ställning till frågan om en av de utflyttningar som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen utflyttningen av statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt för Stockholmsområdet till en ännu icke angiven ort.

Motiveringen till reservationen har kortfattat angivits i en motion, som väcktes i anslutning till propositionen och vari det påpekas, att många remissinstanser i själva verket är synnerligen tveksamma inför denna utflyttning. Innan jag går in på detta spörsmål vill jag deklarerera, att jag inte vill principiellt uttala mig i förvaltningsorganens lokaliseringsfråga. Detta framgår även av att jag accepterat regeringens förslag i övriga delar men däremot inte ansett mig kunna gå med på förslaget beträf-

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

fande frökontrollanstalten och växtskyddsanstalten. Jag kommer därför endast att uppehålla mig vid dessa senares lokalisering.

Låt mig då till en början erinra om att det förekommit en mycket kraftig kritik i vida kretsar mot lokaliseringsutredningens uppläggning av arbetet. I direktiven till utredningen finns en anmaning att denna först skulle lägga fram de principiella synpunkterna på lokaliseringen av statliga myndigheter och institutioner, varefter man skulle kunna förvänta sig vissa förslag. Något sådant principiellt övervägande från utredningens sida tycks inte ha ägt rum eller åtminstone inte ha offentliggjorts, och detta har en hel del remissinstanser funnit mycket egendomligt. Jag vill närmast uppehålla mig vid Landsorganisationens yttrande. På sid. 14 i propositionen finns detta sammanfattat i följande mening, som jag citerar: »I avsaknad av en närmare utredning av bl. a. de skäl som talar för och emot en omlokalisering samt de allmänna principer som bör ligga till grund för den statliga lokaliseringspolitikens bör man inte planlöst flytta om olika statliga organ.»

TCO har gjort samma allmänna bedömning och har funnit att de principiella övervägandena saknas — i varje fall är de inte redovisade — och att man därför inte bör skynda på mer eller mindre planlöst utan ta det något försiktigare. Därtill kommer de personella problem som alltid dyker upp vid sådana här omflyttningar och som man självfallet måste ta mycket stor hänsyn till.

Det är många remissinstanser i övrigt som ställt sig avvisande till förslaget och som ansett att man inte nu bör fatta beslut. Jag kan nämna Sveriges lantbruksförbund, som beträffande frökontrollanstalten anser, att man bör uppskjuta ett slutligt ställningstagande. Förbundet uttalar, »att servicen inom frökontrollens nuvarande plomberings-

område efter en utflyttning inte blir tillnärmelsevis likvärdig med den nuvarande. Olägenheterna i övrigt av en utflyttning är inte av den omfattningen, att de omintetgör en omlokalisering, men förbundet kan inte godtaga, att statens centrala frökontrollanstalts nuvarande lokala område lämnas utan en kontrollanstalt.»

Det är klart att det finns en viss variation i uttryckssätten när det gäller uppskovsyrkanden från remissinstansernas sida, men frågan är tydligen inte så ordentligt utredd som den borde vara.

Inom Stockholms-området har man inte fört en sådan lokaliseringspolitik, att situationen blivit så, att en utflyttning från detta område av statliga myndigheter — som det ibland har sagts för att skapa arbetstillfällen på andra orter — skulle innebära att arbetstillfällena i Stockholms-området definitivt minskade. De kommuner, som omger det egentliga Stockholm, för ju en mycket aktiv egen lokaliseringspolitik, som gått ut på att dra till sig företag för att därigenom öka arbetstillfällena. Denna koncentration till Stockholms-området är av den omfattningen, att sådana här separata aktioner för bortflyttning av ett eller annat statligt verk eller en statlig institution är ganska meningslösa, i varje fall om man motiverar dem med samhällliga lokaliseringsskäl. I så fall bör man försöka att få alla de problem, som är förknippade med lokaliseringspolitikens, i ett samlat grepp.

Utöver vad jag i detta anförande har sagt om frökontrollanstalten och växtskyddsanstalten finns det naturligtvis specialproblem beträffande just dessa anstalter som man också bör beakta. I fråga om växtskyddsanstalten, som placerades där den nu ligger för snart 30 år sedan, var skälen för denna placering precis desamma, skulle jag vilja säga, som man nu anför för att flytta bort den från området. Detta visar att

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

det inte kan vara möjligt att bedöma sådana här frågor från de förutsättningar som nu står till buds. Om man exempelvis tror att växtskyddsanstalten skulle vara ett entydigt och lättfattligt begrepp vill jag påpeka, att en mycket stor del av denna anstalts verksamhet är av rent administrativ karaktär. Det föreligger stora behov av kontakt med Stockholms-området av olika skäl. Som jag nämnde förut var förläggningsen till Stockholm för 30 år sedan just beroende på att man ansåg det rationellt att växtskyddsanstalten skulle få kontakt med myndigheter, institutioner och organisationer inom Stockholms-området. Man tycker att detta inte gärna kunde ha blivit förändrat till sin motsats på dessa 30 år.

När man ser på problemet med lokaliseringen är det intressant att se, hur oerhört koncentrerade till Stockholms-området jordbrukets organisationer är. Jag skulle vilja säga att det är skrattretande att se denna koncentration och centralisering av jordbrukets olika institutioner till Stockholm och till själva centrum av Stockholm. Jag har, herr talman, framför mig en namnlista på bortåt 70 sådana institutioner och organisationer, och jag skall faktiskt läsa upp valda delar av den.

Låt mig först nämna Sveriges lantbruksförbund med 12 olika avdelningar. Denna organisation har 700 tjänstemän, varav majoriteten befinner sig i Stockholm och skall placeras i förbundets nya fastighet, som man kallar för Böndernas hus och som är — som någon sagt — decentraliserad 300 meter från Centralstationen i Stockholm. Längre har man inte kommit i den decentraliseringsverksamheten på jordbrukarhåll. Vidare har vi Lantbruksförbundets bokförlag som smyger sig fram här i centrum av Stockholm, Lantbruksförbundets byggnadsförening lika så, ävensom Bygdegårdarnas riksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Jordbrukare-ungdomens förbund, Cen-

tralförbundet Lin och Hampa, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Svensk fruktkontroll, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, Sveriges pomologiska förening, Avelsföreningen för svenska ardennerhästen, Svenska fullblodsavelsföreningen, Riksorganisationen Sveriges avelsföreningar för nötboskap, Sveriges ayrshireförening, Svenska svinavelsföreningen, Sveriges fjäderfäavelsförening, Sveriges kaninavelsföreningars riksförbund — den har alltså hoppat in här i Stockholm — Sveriges biodlares riksförbund, Sveriges pälsdjursuppfödarens riksförbund — den tycker tydligen att det är tillräckligt kallt här — Svenska mejeriernas riksförening, Riksst, Mjölcentralen inte att förglömma, Svenska insjöfiskares centralförbund, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska lantmännens riksförbund, Mälardalens lantmannaförbund, Sveriges slakteriförbund, Svenska ägghandelsförbundet, Sveriges ägggrossisters förening, Sveriges potatisodlares riksförbund. Sedan har vi en hel del andra institutioner, exempelvis Svenska lantarbetsgivareföreningen, och Svenska lantarbetareförbundet måste då också vara här, Svensk spannmålshandel, Riksförbundet för elektrifiering på landsbygden — detta tycker det är upplyst att vara i Stockholm — Svenska lantbrukares olycksfallsförsäkringsbolag, Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget, Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation och Svenska skogsvårdsföreningen. Sveriges häradsallmänningsförbund har egendomligt nog också tyckt att den bör vara placerad på den allmänning Stockholm utgör. Jordbrukets skyddspropaganda, Stiftelsen Svenska lantbruksveckan och Stiftelsen Skogsveckan måste till varje pris hålla till i Stockholm.

Det är väl ganska naturligt att, så länge vi har alla dessa organisationer här, folk åtminstone i de anstalter jag förut nämnt, växtskyddsanstalten och

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

frökontrollanstalten, tycker att de för att ha hyfsad kontakt med organisationerna på sitt område måste hålla sig i närheten av dem, som tydligen på frivillighetens väg har valt Stockholm som centrum.

Herr talman! Jag skall inte nu fördjupa mig vidare i detta ämne utan yrkar bifall till de reservationer av herr Bohman och mig, som finns fogade vid utskottsutlåtandet. Jag vill emellertid utbe mig möjlighet att återkomma sedan jag hört vad utskottets talesman om en stund kommer att andraga.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en mycket lång lista herr Nihlfors läste upp. Jag vet inte om han fick med alla på listan. Han läste upp den för att därmed motivera, att växtskyddsanstalten och frökontrollanstalten behövde ligga i Stockholm med hänsyn till de nödiga kontakterna med alla dessa organisationer. Jag vill därför upplysa herr Nihlfors om att de allra flesta av dessa organisationer är tillkomna efter det att växtskyddsanstalten — enligt herr Nihlfors — för 30 år sedan förlades hit. Det skulle innebära att dessa också skulle kunna följa med vid flyttningen. Jag skulle hälsa det med stor tillfredsställelse, om många av dem också kunde försvinna från Stockholm. Det är ingen kontroversiell fråga oss emellan. Men vi diskuterar nu statliga institutioner och inte privata. Jag vill därför fråga, om herr Nihlfors kan förklara för mig, hur vi här i riksdagen skall kunna påverka dessa privata institutioner att flytta från staden.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka för herr Gustafsson i Kårby, att åtskilliga av hans partikamrater innehar sådana ledande poster i dessa organisationer, att de för länge sedan borde ha kunnat påverka organisationerna och institu-

tionerna att flytta från Stockholm — eller att i alla händelser inte lägga sig 300 meter från Centralstationen.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Den partipolitiska tillhörigheten har visat sig vara en dålig utgångspunkt när lokaliseringen skall bedömas, oavsett om man sitter i statliga eller privata företags ledning.

Herr PETTERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Jag har fullt klart för mig, att vid behandlingen av ett sådant ärende kommer lokalintressena fram. Så har skett även i detta fall. Det finns de som kräver att all statlig verksamhet skall flyttas från Stockholm. Motsatsen har vi i herr Nihlfors. Det jämnar alltså ut sig, som gubben sade som var låghalt, det ena benet är kortare men det andra är i stället så mycket längre.

Vad vi nu diskuterar är endast början till en ganska omfattande omorganisations- och utflyttningsprocess för de statliga verken och inrättningarna. Utredningen har inhämtat material från inte mindre än omkring 170 olika myndigheter och inrättningar och har där efter delat upp dessa i tre grupper. Den första gruppen är den, där mycket starka skäl talar för att verksamheten bör vara kvar i Stockholm. Man måste där ha dagliga kontakter dels med varandra och dels med andra myndigheter. Den andra gruppen omfattar de verk och inrättningar, där olägenheterna vid en utflyttning från Stockholm skulle vara av mindre omfattning. Denna grupp, som till antalet är relativt stor, behöver ha täta kommunikationer med andra verk. För denna grupp pågår nu en utredning om att förlägga den till en gemensam region, så att samarbetet skall kunna pågå ostört — man vill alltså få ett helt nytt förvaltningscentrum.

Den tredje gruppen, vars verksamhet är specialbetonad och vars behov av

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

samarbete med andra är mindre omfattande, har brutits ur det stora sammanhanget. Anledningen härtill är, kan man säga, trångboddheten här i staden. Man vill bereda plats för tillväxten av andra verk, som inte har tillräckligt utrymme, och kanske även för vissa nya verk. De verk det här gäller finns angivna på s. 4 i propositionen. Jag skall i motsats till herr Nihlfors inte räkna upp dem alla, utan för att rationalisera arbetet i kammaren hänvisar jag till s. 4 i propositionen. Det är ju ganska överflödigt att beröra alla dessa verk, varför jag inskränker mig till att göra några påpekanden i sådana fall, där departementschefen frångått utredningen och där det finns motioner och reservationer.

Låt mig då börja med Österbygdens vattendomstol, som av utredningen föreslagits bli flyttad till Gävle men som finansministern anser bör vara kvar i Stockholm. Utskottsmajoriteten anser också, att det finns starka skäl för att den får vara kvar här. Skälet är inte bara, som herr Gustafsson i Kårby sade, att detta verk är så litet, att dess utflyttning har mindre betydelse, utan det finns också andra skäl. Vattendomstolens område sträcker sig som bekant från Ljusnan i norr till Gotland och Nyköpingsån i söder. På s. 53 i propositionen redovisas, att ca 15 procent — noga räknat 14,8 procent — av alla målen berör den norra delen av arbetsområdet, ca 42 procent den mellersta delen eller Mälardalsdelen och inte mindre än ca 53 procent den södra delen. Och det är arbetsuppgifterna inom den södra delen som oavbrutet ökar. De flesta arbetsuppgifterna har alltså berört den södra delen, och det förvånar mig därför litet att herr Svensson i Stenkyrka, som bor på Gotland, varit så angelägen om att Österbygdens vattendomstol skall flyttas till Gävle. Men han har kanske andra utgångspunkter.

Ett ytterligare skäl för att vi inte velat flytta denna vattendomstol har varit tveksamhet om huruvida vi kan flytta

vattenrättsdomarna. Enligt vad jag förspott har vattenrättsdomarna ingen förflyttningsskyldighet. Vi kunde alltså komma i den situationen, att vi flyttar Österbygdens vattendomstol till Gävle, medan vattenrättsdomarna är kvar i Stockholm. Dessa omständigheter är anledningen till att utskottet på denna punkt följt departementschefen.

Då det gäller försvarets fabriksstyrelse är det säkert klokt, att den får vara kvar i Stockholm tills utredningen om ett nytt förvaltningscentrum blir klar; annars skulle det kunna hända, herr Lundkvist i Eskilstuna, att om den nu flyttades till låt oss säga Eskilstuna, måste den om några år åter flyttas, därför att vi då fått ett nytt förvaltningscentrum. Det skulle inte vara så lyckligt. På den punkten kan jag dela herr Nihlfors' uppfattning, att det nog är bäst att vara litet försiktig med utflyttningen.

Då det gäller växtskyddsanstalten och frökontrollanstalten behöver jag bara hänvisa till att det efter vad vi förstär är nödvändigt att frigöra området ute vid Bergshamra för annan bebyggelse. Jag tycker att detta är ett rätt starkt skäl för att man nu fattar principbeslut om att förlägga växtskyddsanstalten till Mellansverige. Det är möjligt att förläggningsorten då blir Uppsala, men det är inte säkert.

Vad Tipstjänst och Penninglotteriet beträffar anser vi att de argument, som anförts för att styrelserna skall efter prövning få avgöra frågan om lokaliseringssort, är i svagaste laget. Det är därför som utskottet i moment V sagt, att dessa institutioner bör kunna flyttas och att undersökningen därom bör bedrivas så snabbt som möjligt.

Jag har härmed berört de punkter, som det varit tvist om, och jag vill sedan bara yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDKVIST i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Petterson i Deger-

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

fors talade här om risken för att man efter några år skulle bli tvungen att flytta fabriksstyrelsen på nytt och då till det förvaltningscentrum som skulle skapas. Enligt vad jag förstår har det ansetts vara en angelägenhet av betydelse att genomföra de lokaliseringar som utan större svårigheter kan ske. Man har ju företagit, såsom det tidigare sagts, en verkligt ordentlig sällning i syfte att klargöra, vilka statliga organ som utan mer betydande olägenheter bör kunna flyttas bort från Stockholmsområdet redan nu. Man bör väl då också begagna de möjligheter till utflyttningar som finns och inte uppskjuta allt tills det är klart med ett eventuellt förvaltningscentrum. Annars kan det under tiden bli mycket besvärligt för olika institutioner här i Stockholm.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts här föreliggande proposition, som huvudsakligen bygger på lokaliseringsutredningens betänkande, föreslås bl. a. att statens växtskyddsanstalt skall flyttas från Stockholm och förläggas till ort i Mellansverige. Lokaliseringsutredningen har för sin del förordat, att anstalten flyttas till Uppsala eller det omedelbara grannskapet av denna stad. Något definitivt förslag till ny förläggningssort för växtskyddsanstalten har dock inte framförts i propositionen. Kungl. Maj:t har velat avvakta ytterligare utredningar, innan statsmakterna definitivt binder sig i fråga om förläggningen av växtskyddsanstalten.

Tillsammans med herr Nilsson i Bäste-kille har jag tillåtit mig att i motion nr 798 framlägga en del synpunkter på frågan om växtskyddsanstaltens förläggning. Vi har sagt oss, att frökontrollanstalten och växtskyddsanstalten bör vara placerade så nära varandra som möjligt. Lokaliseringsutredningen har tänkt sig, att frökontrollanstalten skulle förläggas till någon ort i södra Sverige, förslagsvis Lund, och vi ifrågasätter om

inte växtskyddsanstalten även bör förläggas till södra Sverige. Det är mycket som talar för detta. Både jordmån och klimatförhållanden i Sydsverige gör att jordbruk och trädgårdsnäring dominera i denna del av landet. Vidare skulle växtskyddsanstalten kunna få bättre kontakt med våra växtförädlingsanstalter både när det gäller vetenskapliga undersökningar och arbeten av praktisk natur. Dessa senare anstalter är ju dels Sveriges utsädesförening i Svalöv och dels Weibullsholms växtförädlingsanstalt i Landskrona. Växtförädlingen i våra dagar är i mycket hög grad inriktad på resistensförädling, alltså förädling i syfte att göra växterna motståndskraftiga mot olika slag av sjukdomar och även mot angrepp av parasiter o. dyl. Därför menar vi motionärer att det skulle vara till fördel om det geografiska avståndet mellan växtförädlingsanstalterna och växtskyddsanstalten blev så kort som möjligt.

När man studerar detta utlåtande finner man, att utskottet har gått in för att i enlighet med propositionen förorda en plats i mellersta Sverige för växtskyddsanstaltens placering. Utskottet har emellertid understrukit, att en undersökning är i gång beträffande var anstalten skall förläggas. Under sådana förhållanden tycker jag, att man inte direkt skulle binda riksdagen vid ett uttalande om att växtskyddsanstalten ovillkorligen skall förläggas till Mellansverige. Vid denna undersökning kan det komma fram sådana omständigheter, att man finner, att en plats i södra Sverige även skulle kunna komma i fråga och kanske t. o. m. vara bättre än en plats i Mellansverige.

I utlåtandet säger sig statsutskottet ha kommit till sitt resultat efter att ha tagit kontakt med jordbruksutskottet. Hade jordbruksutskottets ordförande varit närvarande här i kammaren, skulle jag till honom ha velat rikta en fråga om hur nära denna kontakt har varit. Har jordbruksutskottet verkligen haft en föredragning i detta ärende och har

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

det gjorts en sakprövning av frågan, eller har det bara fått sig förelagt ett förslag, som det har sagt ja till?

Herr talman! Jag lovade att inte bli långrandig. Därför ber jag att med hänvisning till vad jag här anfört få föreslå, att statsutskottets utlåtande nr 127 måtte få en ändrad lydelse så till vida, att å s. 5 raderna 21—32 utbytes mot följande:

»Vad åter beträffar frågan om valet av ny lokaliseringsort finner utskottet — som sympatiserar med tanken att de båda anstalterna bl. a. med hänsyn till de inbördes kontakterna bör förläggas till en och samma plats — det knappast vara lämpligt att binda sig för en förläggning till ort i Mellansverige. Goda skäl talar otvivelaktigt även för en förläggning till ort i södra Sverige på sätt framhålls i motionerna I: 647 och II: 798. Det torde få förutsättas att fortsatta undersökningar kan bringa klarhet i fråga om lämpligaste förläggningsort. Utskottet vill föreslå att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet nu anfört.»

Herr talman! Om utlåtandet får denna lydelse kommer det enligt utskottets skrivning att stå utredningen fritt att föreslå en plats antingen i mellersta eller i södra Sverige. Enligt min mening skulle utredningen då få arbeta betydligt friare än den kommer att göra, om vi här i dag fastslår placeringen till ort i mellersta Sverige.

Herr talman! I anslutning till vad jag här sagt yrkar jag under mom. IV, att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 647 och II: 798, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet sålunda anfört.

Häri instämde herr *Staväng* (h).

Herr *NIHLFORS* (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag hörde herr Nilsson i Svalöv tyckte jag, att man fick ett alltför starkt intryck — men det kanske var fel — av att han ville lokalisera växtskyddsanstalten och frökontrollan-

stalten till de stora jordbruksområdena i södra Sverige, därför att det liksom ligger ganska naturligt till, om man ser saken litet ytligt.

Om vi håller oss till växtskyddsanstalten finner vi, att den har karaktären av både forsknings- och försöksinstitution. Samtidigt har den en lokal förankring i Mellansverige. Den är i själva verket också en lokal institution, låt vara att den är placerad i den till synes så förhatliga storstaden Stockholm — dock icke i centrum. Det verkar som om man mycket lätt i sådana här diskussioner associerar växtskydd med sådana saker som de stora forskningsinstitutionerna i Skåne och menar, att det borde vara ganska naturligt att också växtskyddsanstalten skulle vara placerad där.

Herr talman! Jag har bara velat i korthet bemöta herr Nilssons i Svalöv allmänt uttryckta uppfattning om behovet av att knyta växtskyddsanstalten till södra jordbruksområdet.

Herr *NILSSON* i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Mitt främsta argument för en placering av växtskyddsanstalten i södra Sverige är, att den vetenskapliga delen av dess verksamhet bör bedrivas vid huvudanstalten och att den vetenskapliga forskningen på växtskyddsanstalten bör stå i intim kontakt med växtförädlingsanstalterna. Den del av verksamheten, som har med försök att göra, kommer naturligtvis liksom hittills i stor utsträckning att bedrivas vid de filialer som finns inom de olika jordbruksområdena.

Herr *PETTERSON* i Degerfors (s):

Herr talman! För någon vecka sedan sades det att kontakterna mellan statsutskottets femte avdelning och jordbruksutskottet var för intima. Jag kan nämna att kontakten fortfarande är ganska intim. Att döma av de uppgifter vi fått från jordbruksutskottet önskar inte

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

jordbruksutskottet att södra Sverige bör komma med i bilden.

En annan omständighet att beakta är, att om man skall fullfölja det beslut som vi har fattat om att bygga ut frökontrollanstalten, måste man följa utskottets linje.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag kan inte alls dela herr Nilssons i Svalöv uppfattning, att det skulle vara lämpligt att förlägga statens växtskyddsanstalt till södra Sverige. Den har ju en filial i Åkarp och åtminstone vad mig är bekant fungerar den alldeles utomordentligt väl. Den kontakt som behövs med växtförädlingsanstalterna i Weibullsholm och Svalöv kan mycket väl upprätthållas genom denna filial. Dessutom har jordbrukarna i Skåne organiserat växtskyddsringar. Verksamheten är alltså ganska väl ordnad i Skåne, tycker jag. Det är sämre ställt i övriga delar av landet.

Nu är det rätt knepigt av herr Nilsson att säga, att riksdagen skall göra ett uttalande om att det är lämpligt att förlägga statens växtskyddsanstalt i nära anslutning till frökontrollanstalten, ty om frökontrollanstalten skulle förläggas till Skåne, skulle det ju i så fall inte tjäna någonting till att pröva andra möjligheter till lokalisering av växtskyddsanstalten.

Att det skulle ha någon större betydelse att knyta dessa bägge anstalter till varandra, tror jag inte. Jag kan inte förstå att samarbetet mellan dessa institutioner är av den avgörande art, att det skulle spela någon roll om institutionerna ligger nära varandra eller inte.

Jag kan hålla med om att statens växtskyddsanstalt och frökontrollanstalten inte bör ligga i Stor-Stockholm, men däremot vore det säkert riktigt att förlägga växtskyddsanstalten till Stockholmsområdet. Vi har ju här omfattande

odling av köksväxter och övriga handelsträdgårdsprodukter. Mycket viktigt är för övrigt också den kontroll som vid import ur växtskyddssynpunkt måste utövas i hamnarna. Många skäl talar för att statens växtskyddsanstalt blir kvar i mälardistriktet. Vi skall väl i alla fall tro, att det skall förekomma växtodling norr om Skåne även i fortsättningen. Att koncentrera allt på jordbrukets område till Skåne är nog litet förhastat än så länge.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag vill gärna vitsorda, att samarbetet mellan växtskyddsanstalten och våra växtförädlingsanstalter redan nu är mycket gott. Men det torde vara självklart att man kunde ha ännu intimare samarbete om institutionerna rent geografiskt låg närmare varandra.

Att det är ganska illa ställt med växtskyddsarbetet i mellersta Sverige torde inte motivera att själva växtskyddsanstalten förläggs dit, ty växtskyddsfrågorna för det praktiska jordbruket ordnas såsom herr Grebäck själv vidrörde, till stor del genom lokala filialer, växtskyddsringar o. dyl., just såsom de skånska lantbrukarna har ordnat det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. I) i utskottets utlåtande nr 127, röstar

Ja;

Lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Pålsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 69 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kärby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 127, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herr Pålsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 99 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 2) av herr Pålsson m. fl.

Mom. IV

Herr andre vice talmannen framställde propositioner på bifall till 1:o utskottets hemställan; 2:o) den av herrar Nihlfors och Bohman avgivna, med 3) betecknade reservationen; samt 3:o) det av herr Nilsson i Svalöv under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. V

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. VI

Kammaren biföll den med 4 b) betecknade reservationen av herr Pålsson m. fl.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr andre vice talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.46.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 20 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Granskning av statsverket m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5, 7 och 11—18

Lades till handlingarna.

Punkterna 6 och 8—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19

Det statliga buss- och biltrafikväsendets organisation

Under kommunikationsdepartementet, § 19, hade revisorerna föreslagit en närmare undersökning av möjligheterna att sammanföra de under statens järnvägars ledning drivna buss- och biltrafikrörelserna (Del I, s. 133—141).

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Schött* (I: 60) och den andra inom andra kammaren av herr *Darlin m. fl.* (II: 74), i vilka hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte dels att, för åstadkommande av en rationellare organisation och drift, sammanföra de under statens järnvägars led-

ning drivna buss- och biltrafikrörelserna, dels ock att i samband därmed undersöka möjligheterna att i enskild ägo överföra av staten ägda trafikföretag.

Utskottet hemställde, att revisorernas förevarande uttalande samt motionerna I: 60 och II: 74 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Staxång* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av riksdagens revisorers ifrågavarande uttalande och med bifall till motionerna I: 60 och II: 74 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte dels att, för åstadkommande av en rationellare organisation och drift, sammanföra de under statens järnvägars ledning drivna buss- och biltrafikrörelserna, dels ock att i samband därmed undersöka möjligheterna att i enskild ägo överföra av staten ägda trafikföretag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag vill endast säga några få ord i anslutning till den reservation, som är anmäld vid denna punkt.

Frågan om en enhetligare organisation av statens järnvägars buss- och lastbilstrafik har aktualiserats i olika sammanhang. Någon lösning av problemet har dock ännu icke nåtts, och riksdagens revisorer har i sitt förevarande uttalande på nytt tagit upp frågan. Enligt revisorerna synes ekonomiska fördelar kunna nås därest biltrafiken drives under mera enhetliga former, och en ut-

Citadellet i Landskrona

redning föreslås också rörande möjligheterna att sammanföra de under SJ:s ledning drivna buss- och biltrafikföretagen.

I anslutning till denna punkt har också väckts tvenne motioner, där man förordar den utredning, som revisorerna här har begärt. Men i dessa motioner begär man vidare, att utredningens direktiv utvidgas till att omfatta även uppgiften att pröva, huruvida icke ett återförande i privat ägo i viss utsträckning är att föredraga framför en fortsatt statlig drift. Detta är alltså det yrkande som reservanterna här framför.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen nr 1).

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Med den motivering, som utskottet anför i sin skrivning, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 20 och 21, 24—26, 28 samt 31—35

Lades till handlingarna.

Punkterna 22, 23, 27, 29 och 30

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning av *punkten 22,*

Citadellet i Landskrona

yttrade

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Beträffande denna punkt har riksdagens revisorer gjort ett uttalande. De har varit nere och sett på citadellet i Landskrona. I samma ärende har jag också väckt en motion,

som i allt väsentligt sammanfaller med de synpunkter, som riksdagens revisorer har lagt på denna fråga.

Det gäller ju en anläggning som ägs av svenska staten. Citadellet, som uppfördes under mitten av 1500-talet, alltså på den s. k. dansktiden, då Skåne ännu tillhörde Danmark, är faktiskt ett kulturhistoriskt minnesmärke av stora mått, inte endast sett ur svensk synpunkt. Jag tror jag vågar påstå, att vi inte ens i hela Norden har en motsvarighet till denna gamla befästningsanläggning.

Sedan mitten av 1500-talet, då man på den centrala slottsholmen uppförde de första byggnaderna, har citadellet blivit påbyggt i olika etapper. Det är givet att denna fästning så småningom förlorade sitt värde som försvarsanläggning. Redan i början på 1800-talet började man använda byggnaderna som fängelse, sedermera också som tvångsarbetsanstalt. Ännu in på 1900-talet användes de som kvinnofängelse. Men därefter har citadellet endast disponerats under mycket korta perioder. Under det senaste världskriget användes det som förläggning åt vissa militära beredskapsförband, och efter kriget var det under några år förläggning åt flyktingar, som kom från olika länder ute i Europa.

Sedan 1953 har byggnaderna på den centrala slottsholmen stått tomma och oanvända med undantag för en byggnad som disponeras som militärförråd. Jag måste säga, att åtskilliga av byggnaderna, för att inte säga praktiskt taget alla, befinner sig i ett miserabelt skick. Detta har ju också understrukits i revisorernas utlåtande. Om inte snabba åtgärder vidtages, är det risk för att stora kulturhistoriska värden kan gå till spillo. Man hade också väntat att de statliga myndigheterna skulle ingripa och restaurera byggnaderna och rädda dem från förstörelse.

Kungl. byggnadsstyrelsen har förvaltat området sedan 1947, men under den tiden har ingenting gjorts åt byggnaderna.

derna. Man har träffat avtal med Landskrona stad, som har fått dispositionsrätt över vissa ytterområden. De användes nu för fritidsändamål. Men byggnaderna på den centrala slottsholmen samt markområdet därinne disponeras och förvaltas av byggnadsstyrelsen. Dit åger allmänheten inte tillträde — och nu ser det också ut på sådant sätt där att jag förstår att man inte vill visa området för allmänheten. Det är ingen uppbygglig syn.

Riksdagens revisorers utlåtande har varit ute på remiss, och alla remissinstanser har understrukit att man bör ingripa snart, om inte stora kulturhistoriska värden skall gå förlorade. Det är givet att Landskrona stad har intresse av att någonting blir gjort. Jag har i min motion pekat på vissa saker, bl. a. att om byggnaderna restaureras, så bör man ta sikte på att de skall kunna användas för vissa praktiska ändamål. Jag skall emellertid inte trötta kammarens ledamöter med att redogöra för dessa.

Jag skall inte här ställa något yrkande om bifall till motionen. Jag har i densamma hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en utredning om hur citadellet skall användas i framtiden. Utskottet har skrivit mycket välvilligt på den punkten och tycks ha utgått från att kungl. byggnadsstyrelsen kommer att med det snaraste ta itu med denna sak, så att inte några värden förfäres. Enligt min och många andras mening skulle det vara mycket ledsamt om dessa kulturhistoriska värden skulle gå förlorade, speciellt som det inte finns någon motsvarighet till denna anläggning i hela landet och inte heller i det övriga Norden.

Jag hoppas sålunda att kungl. byggnadsstyrelsen med det snaraste griper sig verket an och ser till att inte dessa byggnader skattas åt förgängelsen.

Vidare yttrades ej rörande denna punkt.

Punkten 36

Kommerskollegiets organisation

Under handelsdepartementet, § 36, hade revisorerna förordat en utredning av möjligheterna att till kommerskollegium överflytta statens handelslicensnämnds göromål (Del I, s. 351—359).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning i det av revisorerna angivna syftet.

Reservation hade avgivits av herrar *Edström, Källqvist, Malmborg och Ståhl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagens revisorers ifrågavarande uttalande icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! I denna punkt behandlas ett förslag från statsrevisorerna, vilket har tillstyrkts av statsutskottet, att statens handelslicensnämnd skall gå upp i och sammanlösas med kommerskollegium.

Vi är några reservanter, som inte har kunnat finna detta förslag lyckligt eller välbetänkt. Vi har därför yrkat att handelslicensnämnden skall som hittills vara en fristående institution. Orsaken härtill är att man 1956 beslöt att överföra den dåvarande handels- och industrikommissionens utredande och statistiska verksamhet till kommerskollegium, medan de rent krisbetonade uppgifter som ålegat kommissionen borde kvarstå. I samband med den omorganisationen fick kommissionen den ändrade benämningen statens handelslicensnämnd. Detta skedde för att utmärka nämndens verksamhet. Och som utskottet mycket riktigt skriver i sitt utlåtande har antalet sådana licensärenden av kriskaraktär hastigt minskat. I takt därmed har också personalen kunnat skäras ned.

Nu kommer helt plötsligt ett förslag

Kommerskollegiets organisation

att denna verksamhet och den därtill hörande personalen skall flyttas in i ett ordinarie ämbetsverk med risk för permanentning både av krisuppgifterna och av den till dessa knutna personalen. Vi reserverar oss inte kunnat förstå att det nu sent omsider, femton, sexton år efter krigets slut, finns någon anledning att permanenta denna verksamhet eller den personal som sysslat med den. Därför har vi inte heller kunnat förstå varför verksamheten skall flyttas till kommerskollegium.

Detta är den väsentliga synpunkten på denna fråga, men därtill kommer att det nog torde vara smidigare och riktigare att handlägga de ärenden, som till äventyrs uppkommer i fortsättningen, inom den institution som har rutinen inne och som alltsedan krigets slut haft denna uppgift. Det torde ändå bara vara en tämligen kort tid som dessa ärenden kommer att kvarstå. Vår strävan är och måste vara att normalisera förhållandena även på detta område.

Herr talman! Med vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till den vid punkt 36 fogade reservationen av herr Edström m. fl.

Herr JONSSON i Haverö (s):

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten. Jag vill bara fråga herr Ståhl om statens organisationsnämnds närvaroförteckning eventuellt var felaktig när denna fråga behandlades. Organisationsnämnden har ju avgivit yttrande i ärendet, och av närvaroförteckningen att döma var herr Ståhl med om att tillstyrka förslaget. Detta förvånar oss som varit med i revisionen och föreslagit detta. Men om det skulle vara så att närvaroförteckningen var oriktig, så har herr Ståhl nu möjlighet att meddela det.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Statsutskottet har under denna punkt förordat en utredning angående överföring av ett tillfälligt, krisbetonat organ, handelslicensnämnden,

till ett permanent ämbetsverk. Vi måste ha klart för oss att det alltid innebär en viss risk för permanentning av arbetsuppgifterna när dessa överföres till ett ämbetsverk, även om man har aldrig så goda föresatser att försöka undvika det. De myndigheter som berörs av denna fråga — kommerskollegium och handelslicensnämnden — har var för sig avgivit negativa utlåtanden över statsrevisorernas förslag. Inom parentes kan jag med anledning av vad den föregående talaren sade nämna, att dessa utlåtanden inte var tillgängliga när organisationsnämnden behandlade ärendet. Det är anmärkningsvärt att statsutskottet i sitt utlåtande inte berört de av dessa myndigheter framförda negativa synpunkterna. Även om utskottet inte delar dessa synpunkter, borde utskottet i sitt utlåtande ha refererat de skäl, som myndigheterna anfört i denna fråga, och med några ord motiverat varför utskottet inte biträder myndigheternas uppfattning.

Handelslicensnämndens ledamöter, som representerar olika grenar av svenskt näringsliv, har avgivit ett enhälligt utlåtande, vari framförs skäl som talar mot förslaget att överföra en krisbetonat, i avveckling stadd nämnd till ett permanent ämbetsverk. Om förslaget bifölles, riskerade man bl. a. att sambandet mellan näringslivet och licensarbetet av organisatoriska skäl försvåras genom nämndens avskaffande. I handelslicensnämnden ingår representanter för industrien, importhandeln, exporthandeln, Kooperativa förbundet och LO, den senare organisationen företrädd av sin ordförande Arne Geijer. Samtliga dessa ledamöter har — det vill jag än en gång understryka — varit eniga om sitt utlåtande, vilket som jag nyss sagt inte fanns tillgängligt när organisationsnämnden diskuterade frågan. Genom att handelslicensnämnden och dess föregångare, handels- och industrikommisionen, varit sammansatt av representanter för näringslivet har ett förtroen-

Kommerskollegiets organisation

defullt samarbete kunnat upprättas mellan de av handelsregleringen berörda parterna. Det har både för nämnden och för det svenska näringslivet varit av betydelse.

Jag kan i övrigt hänvisa till den vid punkten fogade reservationen. Den torde i huvudsak redovisa de synpunkter, som man inom näringslivet har på denna fråga. Jag vill bara tillägga att nämnden strävar efter att ytterligare begränsa handelshindrens omfattning och hoppas att inom en nära framtid ha möjlighet att avveckla sitt arbete.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Herr Kollberg har just konstaterat att dessa utlåtanden icke förelåg när ärendet var före i organisationsnämnden. Jag skall villigt erkänna att jag med det material som då fanns inte hade någon anledning att göra någon särskild undersökning efter den förredragning som gjordes. När sedan frågan utskottsbehandlades och dessa andra utlåtanden förelåg fick jag givetvis anledning att något mer fördjupa mig i ämnet. Det stod då klart för mig att ett misstag höll på att begås, när man utan någon orsak tänkte permanenta denna institution.

Jag är tacksam för att herr Jonsson i Haverö fört detta på tal så att jag fått deklarerat min ståndpunkt. Jag har ingen anledning att dölja att jag anser att om man vid utskottsbehandlingen funnit att man tidigare avgivit ett utlåtande, som man icke kan stå för, så bör det vara angeläget att rätta till det. Men det förefaller mig ganska märkligt och symptomatiskt att herr Jonsson i Haverö till försvar för sin ståndpunkt inte har det ringaste att säga i själva sakfrågan utan nöjer sig med en rent formell filippik mot mig personligen. Frågan är ju: Har reservanterna eller utskottsmajoriteten rätt? Det är väl ändå

det som är det väsentliga inför avgörandet i denna punkt.

Herr JONSSON i Haverö (s):

Herr talman! Det har faktiskt inte inträffat någonting som ger vare sig mig eller revisorererna anledning att ändra uppfattning i fråga om den arbetsbörda som åvilar denna institution. Det är det som gör att jag velat avkräva herr Ståhl en förklaring om anledningen till att han ändrat uppfattning från den ena instansen till den andra.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 36:o) i utskottets utlåtande nr 128, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 3) av herr Edström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 37—40 och 42

Lades till handlingarna.

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.*Punkten 41*

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2

Föredrogs, men bordlades åter sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets vid kammarens nästföregående sammanträde första gången bordlagda utlåtande nr 1.

§ 3

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 81, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll samt med hänvisning till vid propositionen fogade författningsförslag

dels föreslagit riksdagen att godkänna förslaget till

1) förordning om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen;

dels föreslagit riksdagen att antaga förslaget till

2) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar;

dels inhämtat riksdagens yttrande över förslaget till

3) kungörelse om ändring i stadgan den 30 juni 1943 (nr 437) angående behandlingen av vissa vägfrågor (vägstadgan);

dels ock föreslagit riksdagen att med avseende å anslagsanvisning för bidrag till byggande av vägar och gator bifalla

det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade, såvitt anginge de vid densamma fogade författningsförslagen, hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet. Efter överenskommelse mellan statsutskottet och tredje lagutskottet hade propositionen hänskjutits till sammansatt stats- och tredje lagutskott.

I samband med propositionen hade det sammansatta utskottet behandlat sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 594 och 595 av herrar *Per-Olof Hanson* och *Sunne* och nr 596 av herr *Hedblom m. fl.* samt i andra kammaren nr 728 av herr *Nelander m. fl.*, nr 729 av herrar *Löfgren* och *Nihlfors* samt nr 730 av herr *Nihlfors m. fl.*

Motionerna I: 594 och II: 728, vilka voro likalydande, utmynnade i hemställan att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 81 måtte besluta

1. att statsbidrag med 50 % av underhållskostnaderna skulle kunna utgå till samtliga vägföreningsvägar, samt

2. att den nuvarande efterhandskontrollen vid vägbyggnadsföretag upphörde och att den nuvarande kontrollen under arbetets gång gjordes mer effektiv.

I de likalydande motionerna I: 595 och II: 730 hemställdes, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 81 måtte besluta, att de gator och vägar i städer, för vilka ej nu utginge något statsbidrag, komme i åtnjutande av bidrag å 50 % av de belopp, vartill stadens kostnader för underhållet beräknades skäligen böra uppgå, och att vederbörande utskott utarbetade erforderlig författningstext härför.

I de likalydande motionerna I: 596 och II: 729 hemställdes, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.

proposition nr 81 med bifall till däri gjorda yrkanden måtte uttala, att statsbidrag skulle kunna utgå även för andra lösningar av för den allmänna samfärdseln viktiga trafikleder än sådana, som avsåges i det nu aktuella förslaget till regler för statsbidrag till gator och vägar — t. ex. tunnelbanor — i den mån sådana andra lösningar från samhälls-ekonomisk synpunkt vore fördelaktigare, varvid bidragsgivningen i varje särskilt fall borde bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning samt underställd riksdagen för beslut.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte godkänna det vid förevarande proposition, nr 81, fogade förslaget till förordning om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen;

B. att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar;

C. att riksdagen i anledning av det vid propositionen fogade förslaget till kungörelse om ändring i stadgan den 30 juni 1943 (nr 437) angående behandlingen av vissa vägfrågor (vägstadgan) samt motionerna I: 594 och II: 728 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i denna del anfört;

D. att riksdagen till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1960/61 måtte anvisa ett reservationslag av 115 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

E. att förevarande motioner,

1. I: 594 och II: 728,

2. I: 595 och II: 730 samt

3. I: 596 och II: 729,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Nihlfors*, som ansett att utskottets under

E. gjorda hemställan bort i punkterna 2 och 3 ha följande lydelse:

»2. att riksdagen i anledning av motionerna I: 595 och II: 730 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört och anhålla att Kungl. Maj:t måtte för 1961 års riksdag framlägga förslag innebärande att statsbidrag skall utgå till icke-statsbidragsberättigade gators underhåll med 50 procent av såsom skäligen beräknad underhållskostnad;

3. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 596 och II: 729, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening uttala, att statsbidrag skall kunna utgå även för andra lösningar av för den allmänna samfärdseln viktiga trafikleder än sådana, som avses i det nu aktuella förslaget till regler för statsbidrag till gator och vägar — t. ex. tunnelbanor — i den mån sådana andra lösningar från samhälls-ekonomisk synpunkt är fördelaktigare, varvid bidragsgivningen i varje särskilt fall bör bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning samt underställd riksdagen för beslut.»

Vad utskottet hemställt föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande avgivit en reservation, som berör dels frågan om möjligheterna att erhålla statsbidrag till byggande av tunnelbaneanläggningar, dels frågan om särskilt bidrag av statsmedel, närmast av bilskattemedel, främst till underhåll av gator och vägar i städer och stadsliknande samhällen.

Innan jag närmare går in på de spörsmål som berörts i reservationen, vill jag göra den allmänna deklARATIONEN att jag tycker — liksom Stadsförbundet, som ägnat frågan om jämställdhet mellan städerna och landsbygden i fråga om statsbidrag till vägar och gator särskild uppmärksamhet — att det tyvärr alltjämt måste konstateras, att någon mer djupgående förändring i fråga om

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.

bidragsgivningen icke ägt rum och inte heller tycks kunna åstadkommas inom den närmaste framtiden, trots att en sådan översyn av grunderna för praxis borde betraktas som synnerligen nödvändig.

Det är otvivelaktigt så att städerna i allmänhet, kanske särskilt de större, anser sig med rätta vara mycket orättvist behandlade när det gäller bidrag av bilskattemedel. Den utjämning i detta hänseende som städerna kräver tycks låta vänta på sig. Även om det i detta sammanhang närmast gäller en teknisk revision i fråga om statsbidragsbestämmelserna tycker jag dock det kan finnas anledning att stryka under behovet av en bättre likställighet mellan landsbygd och stad.

Nu kan man säga att denna tekniska revision av statsbidragsreglerna har betydtt någonting som med en välvillig tolkning skulle kunna anses vara balsam på såren ur städernas synvinkel. Jag syftar på det förhållandet, att den tidigare definitionen, som innefattades i uttrycket »för biltrafiken viktiga gator», vilka skulle vara bidragsberättigade, nu har bytts ut mot uttrycket »för den allmänna samfärdseln nödiga gator». Även om det uppgivits att det huvudsakligen skulle vara fråga om en formell ändring har departementschefen dock gjort vissa uttalanden, som gör att jag kunnat ansluta mig till utskottets formuleringar. Utskottet tolkar departementschefens uttalanden såsom mycket klarläggande i de punkter, där det rått stor tvekan om hur man skulle tillämpa de förutvarande bestämmelserna. Om detta klarläggande innebär en välvilligare behandling av städerna ur bidragssynpunkt när det gäller dessa »för den allmänna samfärdseln nödiga gator», är man nog en liten bit på väg mot den likställighet som städerna strävar efter.

Låt mig, herr talman, härmed gå över till den reservation jag har avgivit. Den gäller alltså möjligheten att få statsbidrag till byggande av tunnelbanean-

läggningar. Därvidlag har utskottet inte, liksom ej heller statsrådet, tagit ställning vare sig för eller emot. Detta problem är ej nytt utan föreligger sedan minst ett årtionde, och det är hittills ett stockholmsproblem. Jag tror emellertid inte framtiden kommer att utvisa att det förblir ett huvudstadsproblem. Tunnelbaneanläggningar för kollektiva transporter i syfte att därmed ge möjlighet att använda gatorna i de större städerna för framför allt biltrafiken är säkerligen en utveckling, som endast är påbörjad och förmodligen kommer att accelereras.

Det finns många remissinstanser utöver stadsfullmäktige i Stockholm och överståthållarämbetet som anser, att det borde tagas en positiv ställning i frågan om statsbidrag till byggande av tunnelbaneanläggningar. Även i Göteborg har man ansett att detta är något som man måste ta upp till diskussion. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län och stadsfullmäktige i Malmö är inne på liknande tongångar. Det är därför beklagligt att vi tydligen här — eftersom jag är ensam reservant i utskottet — inte kan räkna på att vinna gehör för de synpunkter, som framförts i den motion som är väckt i denna fråga.

Vi motionärer hade nämligen tänkt oss att man från riksdagens sida skulle kunna uttala sig för en sådan lösning att man, när andra lösningar av trafikfrågorna inte visar sig samhällsekonomiskt så fördelaktiga som en tunnelbaneanläggning, från fall till fall borde kunna ge riksdagen tillfälle att pröva frågan om statsbidrag. Men inte ens ett sådant modest förslag har utskottsmajoriteten velat vara med om. Jag tycker detta är mycket beklagligt, eftersom vi i alla fall måste räkna med att dessa frågor poc- kar på sin lösning.

Departementschefen har hänskjutit problemet till 1953 års trafikutredning. Med all respekt för denna utredning måste jag säga att det verkar som om

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.

den hade svårt att komma fram till något resultat — den har arbetat länge utan att något slutbetänkande kan påräknas.

Vidare har jag i min reservation uppehållit mig vid behovet av bidrag av bilskattemedel till gatuunderhållet i städerna. Det är också en rättvisefråga, där städerna kommer i underläge i förhållande till landsbygden. Härvidlag föreligger ett nytt förslag från utredningen om städernas väghållning, och detta förslag har under remissbehandlingen stötts av ett mycket stort antal remissinstanser. Bland dessa återfinns väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt 1953 års trafikutredning, vilkas stöd jag naturligtvis inkasserar med särskild tillfredsställelse, eftersom denna utredning av departementschefen i andra sammanhang uppskattats. När det gäller detta spörsmål har trafikutredningen tydligen ansett, att det föreligger klara möjligheter till en bidragsordning som den av mig angivna. Ett flertal länsstyrelser, från Norrbotten till långt ner i söder, har också tillstyrkt denna anordning med 50 procent bidrag till underhållskostnaderna för städernas gator. Ändå har departementschefen avvisat förslaget och ansett, att staten av finansiella och vissa andra skäl inte skall ta på sig en sådan utvidgning av bidragsramen.

Utredningen har beräknat den ifrågasatta utvidgningen av bidragsgivningen innebära en kostnad på cirka 16 miljoner kronor. Detta är naturligtvis ett stort belopp, men det kommer ju från de alltmer ökande bilskattemedlen, som är väldiga, och därför har jag — och tydligen även det stora flertalet remissinstanser — ansett att utvidgningen skulle kunna rymmas inom ramen för tillgängliga medel, utan att det skulle behöva bli någon prutning av bidragsgivningen till vägar ute på landsbygden, som också erfordras för den ökande biltrafiken. Jag har alltså menat, att det inte borde vara en så förfärligt hård konkurrens om bilskattepengarna för dessa

ändamål i nuläget. För fem eller tio år sedan hade situationen varit en annan, men på landsbygdens vägar och på de stora riksvägarna har under senare år lagts ned så mycket pengar, att det vore rimligt att man nu riktade blickarna även mot städerna för att, som jag sade i början av mitt anförande, åstadkomma likställighet och därmed rättvisa åt städerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! I föreliggande utlåtande har det endast på ett par punkter redovisats delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanten.

För det första gäller meningsskiljaktigheterna bidragen till tunnelbanebyggen. Jag vill slå fast, att ett realiserande av reservantens förslag skulle innebära, att man ginge ifrån nuvarande normer för fördelning av automobilskattemedlen. Jag har en bestämd känsla av att vi måste undersöka frågan ytterligare. I dag kommer kraven härvidlag från huvudstaden men, säger herr Nihlfors, det kan så småningom komma krav även från andra städer. Jag tror, att under lång tid kommer kraven när det gäller tunnelbanor att vara huvudstadskrav. Men även när det gäller vanliga förortstrafikanläggningar kan där också komma krav, och att göra en uppdelning nu vore därför för närvarande enligt min mening inte riktigt.

Utskottet har också anslutit sig till departementschefens uppfattning. I den utredning som arbetat fanns endast ett par reserverter på denna punkt, och båda hade anknytning till Stockholm.

För det andra gäller meningsskiljaktigheterna det femtioprocentiga bidrag för underhållskostnader till nu icke statsbidragsberättigade gator och vägar som utredningen föreslagit. Även här har utskottet delat departementschefens uppfattning, och jag tror det är befogat att göra så med hänsyn till det behov av

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.

nyanläggningar som finns. Vi får inte överträda nuvarande bidragsgränser utan försöka sätta in resurserna där dessa bäst behövs. Jag är den förste att erkänna att det kan vara besvärligt för städer som har ett stort gatunät och att det för dem är angeläget att få mer bidrag därför att kommunalskattbördan tynger. Men jag tror ändå att pengarna i första hand bör gå till de trafikleder som städerna måste bygga ut.

Därför skall man inte tumma på regeln, utan man får väl säga som utskottet, att man får se vad man har råd med i framtiden. Det är enligt min mening nödvändigt med hänsyn till det statsfinansiella läget. Det är de två frågor som det råder delade meningar om.

Hur frestande det än vore att göra det skall jag inte gå in på det resonemang som herr Nihlfors fört om jämställdhet mellan stad och landsbygd. Vi skulle nog i så fall kunna föra en ganska lång diskussion om det. Låt mig bara säga att det finns städer med mycket stor landsbygd med tillfartsleder och vägar, av vilka nu kanske endast en del är bidragsberättigade, och å andra sidan städer som inte har någon större landsbygd inom stadsgränsen. Det är mycket svårt att säga vad som är rätt och vad som är fel. Jag tror att vi från städernas sida skall akta oss för att bara klanka. Vi är tacksamma, om vi får mera pengar, men jag tror, att vi skall vara rättvisa och säga, att vi inte kan bygga mer än de samhällsekonomiska resurserna tillåter. Departementschefen har ju samtidigt med denna nya översyn av lagstiftningen kunnat öka anslaget från 90 till 115 miljoner kronor eller med 25 miljoner kronor, och det är ändå en god bit på vägen.

Herr talman! Med hänsyn till kammarens tidsnöd skall jag inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag finner det symptomatiskt att den ende stockholmare i ut-

skottet också är den ende reservanten. Det är åter fråga om en sammangaddning av landsbygden mot enhälliga krav från storstadens kommunala instanser. Utskottets talesman sade nyss att detta krav i fråga om tunnelbanan framför allt är ett huvudstadskrav. Men riket har väl ändå ett visst ansvar för sin huvudstad. De riksdagsmän som vistas en stor del av året i huvudstaden borde vara på det klara med att tunnelbanan inte är något extremt stockholmsintresse, att den inte bara tillgodoser stockholmstrafiken, ty vi kan lätt tänka oss vilket olidligt kaos det skulle ha varit i trafiken till och genom Stockholm, om inte Stockholms stad i tid hade börjat bygga tunnelbanan. I denna stad måste ju all trafik gå över två och snart tre broar.

Jag skall också fatta mig mycket kort, eftersom tiden är långt framskriden. Jag ville bara påvisa att det här verkligen gäller ett rättvisekrav, eftersom det också är för rikstrafiken och allmänintressets skull som dessa stora anläggningar har byggts. Man borde väl ha åtminstone lika mycket intresse för dessa centrala anläggningar som för byvägarna.

Beträffande finansieringen delar jag helt de synpunkter som reservanten anfört. Jag skall helt kort be att få deklarera att den grupp jag tillhör kommer att rösta för reservationen.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt, men några yttranden som fällts har varit sådana, att man möjligen skulle kunna tro, att frågan om statsbidrag till tunnelbanebyggnader och liknande är enbart ett stockholmsintresse. Jag vill därför nämna att jag är huvudmotionär till motionen nr 729. Jag har bidragit till att denna fråga ställts inför riksdagen just av den anledningen att jag har funnit det angeläget, att man inte på grund av den höga statsbidragsgivningen till huvudvägar över mark frestas att gå in för sådana lösningar som på längre sikt inte kan vara ända-

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.

målsenliga och kloka, så att man förr eller senare när allt kommer omkring får lägga ned ännu mera pengar på att göra de definitiva lösningarna. Jag har i olika sammanhang gjort mig till talesman för att man hellre skall ta radikala grepp på ett tidigt stadium vad beträffar trafikproblemen än först välja lösningar som kostar mycket pengar och därefter tvingas till lösningar som kostar ännu mera men som skulle ha kunnat undvikas, om man planlagt efter riktiga utgångspunkter redan från början.

Det är av den anledningen jag velat särskilt stryka under att bidrag bör ges också till andra lösningar, exempelvis till tunnelbanebyggen, även om det hittills inte har ansetts normalt att ta pengar av bilskattemedel för sådana ändamål. Om statsbidrag erhålles med 95 procent för vägar och gator över mark, kanske man just på grund av statsbidraget frestas att bygga sådana och därmed använda pengarna på ett sätt som i längden inte kan vara klokt och riktigt. Det är därför ett allmänt ekonomiskt intresse för hela landet, att dessa frågor mäts efter en annan måttstock än som hittills skett.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Vi kan naturligtvis diskutera rättvisesynpunkter, men jag undrar om vi kommer så långt med en sådan diskussion, därför att beträffande rättvisa har det alltid rått och kommer alltid att råda olika uppfattningar.

Låt mig sedan tillägga att en bidragsgivning till tunnelbaneanläggningar skulle dra med sig en hel del andra problem. Vi har t. ex de förortslinjer som statens järnvägar driver. Skall bidrag ges även till dem? Vi har spåraneläggningarna, där spårvagnarna på vissa gator går på egen banvall. Skall bidra ges även till dem? Jag tror att frågan om bidrag till tunnelbanor är för tidigt väckt och att vi får återkomma härtill längre fram. När lagstiftningen om 10—

15 år skall ändras, kanske frågan är mera aktuell än i dag.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Endast en kort replik till herr Johansson i Norrköping, som med brösttoner talade om rättvisesynpunkterna. Jag vill erinra herr Johansson om att, när det gäller det 50-procentiga bidraget till underhåll av städernas gator, är länsstyrelsen i Östergötlands län en livlig tillskyndare därav — alltså herr Johanssons »egen» länsstyrelse.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Även gatunämnden i Norrköping har tillstyrkt den 50-procentiga bidragsregeln och det har praktiskt taget varenda stad gjort. Den remissinstans hade väl varit dum, som inte hade tillstyrkt utredningens förslag, när man då skulle få ett bättre utgångsläge rent ekonomiskt.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Eftersom herr Johansson i Norrköping sade att den remissinstans skulle varit dum som inte tackat ja till ett sådant här bidrag, vill jag bara säga, att jag vågar inte tänka den tanken ut, vad dessa remissinstanser kommer att tycka om departementschefens och riksdagens bedömning av denna fråga, därest det blir ett avslag på reservationen.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Jag tror också att frågan om statsbidrag till tunnelbanebyggena är för tidigt väckt. Är det meningen att man skall ge statsbidrag, även om tunnelbanetrafiken genom avgifterna blir lönsam? Och på längre sikt kan man kanske räkna med att den blir lönsam.

I första hand gäller det väl dessutom att ge statsbidrag till trafiklederna för den motortrafik som betalar bilskatterna. Utredningen föreslog statsbidrag till underhållet av vissa gator som nu inte får statsbidrag. Men den föreslog sam-

Statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen m. m.

tidigt att viss väghållning ute på landsbygden, framför allt i landsbygdens mindre tätorter, också skulle bli statsbidragsberättigad. Om man nu på grund av sparsamhetskraven inte kunnat ge dessa bidrag, går detta ut över inte bara städerna utan också landsbygdens väg- och gatuhållning. Vi måste räkna med att behoven är mycket stora, även om vi begränsar oss till vägväsendet och gatuväsendet på landsbygden och i landsbygdens tätorter.

Jag vill ha sagt detta, därför att debatten har blivit ganska ensidigt inriktad på Stockholms tunnelbana.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A—E 1

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. E 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och tredje lagutskottets hemställan i mom. E 2) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Nihlfors i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen till-

kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 31 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. E 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen i nu förevarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och tredje lagutskottets hemställan i mom. E 3) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Nihlfors i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 161 ja och 29 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av väckta motioner om undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 36 av herrar *Sundin* och *Eric Carlsson* samt II: 87 av herr *Larsson* i Hedenäset, vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande undantag från realisationsvinstbeskattningen vid egnahemsförsäljning i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 296 av herrar *Ringaby* och *Schött* samt II: 365 av herr *Björkman m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående sådan ändring i skatteförfattningarna, att vinst, som enbart beror på penningvärdets fall, i möjligaste mån kan undantagas från beskattning»; samt

3) de likalydande motionerna I: 416 av herr *Lundström m. fl.* och II: 441 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn och förslag om reformering av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem i syfte att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden».

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 36 av herrar *Sundin* och *Eric Carlsson* samt II: 87 av herr *Larsson* i Hedenäset även-

som de likalydande motionerna I: 416 av herr *Lundström m. fl.* och II: 441 av herr *Ohlin m. fl.* samt i anledning av de likalydande motionerna I: 296 av herrar *Ringaby* och *Schött* samt II: 365 av herr *Björkman m. fl.* — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att från beskattning för realisationsvinst undanta vinst vid egnahemsförsäljning; samt

2) att de likalydande motionerna I: 296 av herrar *Ringaby* och *Schött* samt II: 365 av herr *Björkman m. fl.* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson*, *Einar Eriksson*, *Snygg*, *Jansson*, *Oscar Carlsson*, *Sundström*, *Allard*, *Kärrlander*, *Wiklund* och *Andersson* i Essvik, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 36 av herrar *Sundin* och *Eric Carlsson* samt II: 87 av herr *Larsson* i Hedenäset,

2) de likalydande motionerna I: 296 av herrar *Ringaby* och *Schött* samt II: 365 av herr *Björkman m. fl.*, även-

3) de likalydande motionerna I: 416 av herr *Lundström m. fl.* och II: 441 av herr *Ohlin m. fl.*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! På grund av det nyckfulla V 2-spel, som numera ofta bedrives i utskott och kammare, befinner jag mig för ovanlighetens skull i den situationen, att jag här skall tala för reservationen och inte för utskottsbetänkandet. Denna reservation är emellertid detsamma som andra avdelningens förslag till utskottsbetänkande, vil-

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

ket förslag hade framgång inom avdelningen men som vid lottningen inom utskottet förvandlades till en reservation.

Den fråga som här behandlas är ju inte ny. Den var föremål för prövning vid föregående års riksdag och avvisades då av båda kamrarna. År 1954 var den föremål för en utförlig behandling, varvid fastslogs att det innebar så utomordentliga svårigheter att genomföra en beskattning med hänsyn till penningvärdetsförändringen, att det inte var möjligt att tillmötesgå önskemål därom.

Reservanterna anser att det inte har framkommit några som helst nya skäl som motiverar ett frångående av tidigare beslut. I utskottsbetänkandet påpekas visserligen att det har skett en viss förändring genom att fastigheter, som försäljes på grund av nödvändigheten att företa vissa yttre jordbruksrationaliseringar, är fritagna från skatt, men man måste nog erkänna att detta inte alls är jämförbart med en sådan befrielse från beskattning som det i utskotts- betänkandet propageras för.

Man gör gällande att i första hand bör försäljning av egna hem befrias från skatt. Det kan också i förstona tyckas rättvist att en person, som genom en industris nedläggande eller av annan anledning mister sin anställning och nödgas realisera sitt egna hem, skall drabbas av en realisationsbeskattning. Denna synpunkt kan ha ett visst fog för sig, men dess värde bör inte överskattas. De egna hem som det skulle bli fråga om när det gäller ett sådant nedläggande av en industri eller dylikt har i regel tillkommit med hjälp av statliga lån, och för överlåtandet av dessa egna hem gäller alldeles särskilda regler. Jag känner inte till något fall där en person, som haft ett statligt belånat egna hem, har drabbats av någon realisationsbeskattning, detta av det enkla skälet att för överlåtelse av ett sådant eget hem gäller att köpeskillingen icke får innefatta någon som helst vinst, utan att säl-

jaren endast skall få full ersättning för sina utlägg för förvärvandet av fastigheten och vad han senare kostat på denna. Önskar han försälja fastigheten på annat sätt, har han att inlösa samtliga statliga lån och i vissa fall t. o. m. att återbetala vad han har fått i form av bidrag till sänkande av hyreskostnaderna. Jag tror sålunda, att det bara i ytterst få fall förekommer fastighetsförsäljningar, som skulle kunna drabbas av realisationsvinstbeskattning. Under de sju sista åren torde ett synnerligen litet antal egna hem vara byggda i detta land utan statliga lån.

I motionerna går man mycket långt i sina krav på skattebefrielse på grund av penningvärdetsförändringen. Man menar, att i fråga om avverkningsrätter, lager, inventarier, virkesupplag, o. d. skall skattebefrielse åtnjutas av denna orsak. Det är väl ett ganska vittgående och oöverskådligt krav man här framställer. Inte heller skulle det vara så lätt att åstadkomma en indexmässig sänkning, vilket motionärerna också begär. Det vore ganska egendomligt om vi skulle reflektera på en utredning för att möjliggöra skattelindring i dylika fall, då vi vet att det är alldeles uteslutet att vi skulle mäktat att hålla t. ex. småsparare och obligationsinnehavare eller — det kanske närmast jämförbara fallet — dem som i sin ungdom har tagit en livförsäkring och får ut den ett tjugotal år senare efter en penningvärdetsförändring, som gjort realvärdet tämligen blygsamt i jämförelse med de förhoppningar som knöts till försäkringen, när den togs, skadeslösa för denna penningvärdeförändring.

Herr talman! Jag tror att med den tidigare grundliga behandling som kammar och utskott ägnat detta problem finns det — såsom reservanterna skriver — inte anledning att nu förorda en ny utredning i detta ärende. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär avslag på samtliga motioner i ärendet.

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I detta bevillningsutskottsbetänkande behandlas tre olika motioner. En av dessa är av ganska omfattande natur och går ut på att man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning, som skulle syfta till att från beskattning frita all vinst, som enbart beror på penningvärdets fall. Det är en mycket intressant frågeställning, men utskottsmajoriteten har i sin skrivning sagt ifrån, att den anser frågan komplicerad och att man i detta sammanhang bör begränsa sig till att tillstyrka en utredning av de mera begränsade spörsmål, som behandlas i de två övriga motionerna. När därför herr Sundström nu polemiserar mot tanken på att göra en utredning över hela fältet är det en polemik mot motionärerna och inte mot utskottsmajoriteten, som inte i detta sammanhang tagit upp den frågan.

Jag delar inte herr Sundströms synpunkter, men med hänsyn till den knappt tillmätta tiden skall jag i detta sammanhang inte gå in på frågan, eftersom utskottet för närvarande inte tillstyrker någon utredning på den punkten.

I de andra motionerna behandlas ett yrkande på att man från realisationsvinstbeskattning skall undanta försäljning av eget hem i vissa fall. Innan man går in på denna fråga bör man göra klart för sig vilket syfte realisationsvinstbeskattningen har. Här kan vi få ett ganska auktoritativt uttalande, därför att herr Sundström förra året var med om att skriva under följande uttalande: »Utskottet vill erinra om att bestämmelserna om beskattning av realisationsvinst syftar till att träffa de rena spekulationsaffärerna.» Utskottet fortsatte sedan i samma andedrag att beskattningen med hänsyn till bevisvärigheterna utformats på ett generellt sätt. Kvar står i alla fall ett uttalande som jag tror att vi alla är överens om, nämligen att realisationsvinstbeskattningen är avsedd att träffa de rena spekulationsaffärerna.

Låt oss ta ett exempel som är åberopat i båda de motioner, vilka ligger till grund för utskottsmajoritetens utlåtande. En anställd i ett företag blir arbetslös. Han har ett eget hem, kan inte få något arbete på den ort han bor och blir erbjuden en anställning på annan ort. Han måste då försälja sitt egna hem. På grund av inflationen kan han få mera betalt för detta egna hem än den summa det kostade honom att uppföra det. Han känner sig därför inte rikare på något sätt, ty realvärdet på fastigheten har inte ökat. På den nya platsen måste han också lösa sin bostadsfråga. Om han där köper ett eget hem har priset på det också påverkats av inflationen. Antag, att han köper ett precis lika stort hus med samma utrymme och för samma pris på den andra orten. Mannen har inte genom detta erhållit någon som helst vinst, ty han har inte fått någon reell förmögenhetsökning. Om han haft fastigheten kortare tid än tio år måste han emellertid enligt realisationsvinstbeskattningsreglerna betala skatt för en del av den summa han fick vid försäljningen av sitt egna hem.

Är detta en spekulationsaffär? Vi är alla överens om att det inte är det. Därför borde mannen, enligt det uttalande som herr Sundström och vi alla varit med om att skriva under, icke heller betala skatt på denna affär som icke är en spekulationsaffär, såvida man verkligen klart kan avgränsa den. Vi menar att det går i detta fall, och utskottsmajoriteten har därför velat ha en utredning på denna punkt.

Nu vill herr Sundström göra gällande att det här inte är något egentligt problem. Vi är emellertid alla intresserade av att få en rörlighet på arbetsmarknaden. Statsmakterna lägger ner ganska stora belopp för att befärja denna rörlighet, vilken måste vara ett allmänt intresse.

Att det är ett hinder för rörligheten på arbetsmarknaden, om den som blir arbetslös har ett eget hem, är vitsordat,

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

och arbetsmarknadsstyrelsen har fäst uppmärksamhet på den saken. Den har emellertid velat gå en annan väg, nämligen att bevilja statsmedel till ägare av egnahem för att de lättare skall kunna flytta, om de inte kan få anställning på den ort där de bor. Vi menar emellertid att i det fall när det är givet att det inte är fråga om någon spekulationsaffär och skatt för realisationsvinst följaktligen inte borde utgå, det vore rimligt att statsmakterna här gjorde någonting för att undanröja det hinder som finns för rörligheten på arbetsmarknaden. Det finns ingen anledning att ta ut skatt i samband med försäljning där någon reell vinst aldrig uppstått.

Man kan givetvis lösa denna fråga på olika sätt. Man skulle kunna använda den utväg man har i USA och som herr Sundström väl känner till. Där har man regeln att när ett en- eller tvåfamiljshus försäljs och säljaren inom viss tid skaffar ett nytt egnahem, slipper han betala skatt för den summa som eljest skulle vara skattepliktig.

Det finns som sagt många vägar att gå. Problemet är inte alls olösligt. Ett bifall till motionen och utskottets förslag skulle innebära ett bidrag till att uppnå det vi alla eftersträvar, nämligen en större rörlighet på arbetsmarknaden och större möjlighet för de som blir arbetslösa att få ett nytt arbete. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **SUNDSTRÖM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att förslaget nu bara gäller egnahem, men den omständigheten att de övriga borgerliga här slagit följe med högern, och högermotionen har mera vittgående krav ger anledning att förmoda, att har vi bara öppnat slussarna så kommer man snart att späda på med en hel del andra krav av det slag jag här har skildrat.

Det är också riktigt att realisationsvinstbeskattningen är tänkt som en beskattning av spekulationsaffärer, men bevillningsutskottet har vid upprepade

tillfällen konstaterat att de gränsproblem som yppar sig blir så svåra, att det måste vara generella regler om man skall komma till rätta med problemen.

Sedan kom man återigen in på frågor som uppkommer vid flyttning från en ort till en annan. Jag har gjort gällande att under de senaste tio åren eller i varje fall de senaste sju åren har det byggts utomordentligt få egnahem i detta land utan statslån. Statsbelånade hus får som jag påpekat inte säljas till annat pris än vad de verkliga kostnaderna uppgår till med visst tillägg för penningvärdeförsämringen. Kommer den som sålt sitt egnahem till annan ort och skall köpa ett egnahem där, finns det sannolikt inga möjligheter att köpa något annat än ett sådant som är statsbelånat, och då åtnjuter han som köpare precis samma förmåner som den gjorde som köpte hans hus på hans tidigare hemort.

Vidare kan man ju resonera så, att den här egnahemsägaren måhända gör en förlust men att den som t. ex. har lånat honom goda pengar till att uppföra huset och får igen pengarna efter tio år också gör en mycket stor förlust utan att det kan vara tal om att han skall få kompensation. Jag har tidigare påpekat vilket öde som drabbat småsparare, obligationsinnehavare och försäkringstagare.

Det finns sålunda enligt vad vi kan finna inte anledning att här vidtaga särskilda åtgärder. Jag vidhåller sålunda yrkandet om bifall till reservationen.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström säger att det finns fastigheter för vilka realisationsvinstbeskattningen inte är något problem, men detta är ju i alla fall inte något skäl att inte vilja lösa frågan för de fastigheter där problemet verkligen finns.

Sedan säger herr Sundström att det blir så svåra gränsproblem att det inte

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

tekniskt går att ordna med undantag från realisationsvinstbeskattningen för egna hem. Men man har ju gått ett steg på vägen i ett annat sammanhang: som framgår av utskottsutlåtandet beslöt riksdagen så sent som förra året att vid försäljning av fastighet i samband med jordbrukets rationalisering skall realisationsvinstskatt inte utgå av det skälet att det i sådana fall inte är fråga om spekulationsaffärer. Det möter inte ööverstigligen tekniska hinder att göra en avgränsning också på detta område.

Herr Sundström menar också att därför att man inte kan kompensera småspararna för de förluster de lider på grund av inflationen så vill han inte vara med om att undanröja de hinder som för närvarande finns för att uppnå den effektivitet vi alla eftersträvar med vår arbetsmarknadspolitik. Det är en logik jag har väldigt svårt att begripa.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Gränsproblemen här är inte någon uppfinning av mig. Dem har bevillningsutskottet påpekat vid flera tillfällen och riksdagen har accepterat den uppfattningen.

De vinster som kan uppkomma i samband med jordbruksrationaliseringen är det däremot inte minsta konst att göra en undantagsregel för av det enkla skälet att det är fråga om ett begränsat område, som omfattar med avseende på storlek och värde likartade objekt. Det är därför omöjligt att göra jämförelser med den åtgärd vi vidtog i det avseendet vid föregående års riksdag.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Herr Sundström inledde sitt första anförande med att nämna den ovanliga position han hade, då han för en gångs skull talade för reservanternas och inte för utskottet. Den jämna styrkefördelningen i kammaren och utskottet mellan regeringspartiet och oppositionspartierna medför förvisso under stundom en del överraskningar. Då

bevillningsutskottets utlåtande nr 43 först kom under mina ögon, spärrade jag upp dem i glad förvåning. Var det verkligen möjligt, frågade jag mig, att bevillningsutskottet sedan förra året kommit till en riktig och förnuftig uppfattning i denna fråga! Utskottets motivering var så positiv och utlåtandet var tillstyrkande. Men säg mig den glädje som varar beständigt! Då jag vände på sidan återkallades jag snabbt till den bistra och kalla verkligheten. Det var ju de borgerliga som med lottens hjälp blivit majoritet och dikterat utskottets utlåtande. Den socialdemokratiska reservationen och herr Kärrlanders anförande här i dag präglas alljämt av samma oförstående inställning till dessa problem som förut. Deras motivering för avslag är ganska kortfattad och korthuggen, åtminstone i sin tidigare del, men det skall jag inte klandra dem för. De åberopar ju förra årets betänkande som rätt ingående diskuterat problemen, även den gången med negativt resultat.

Helt negativt blev nu resultatet inte i år. De borgerliga enades om en utredning av det mera begränsade problemet, om från realisationsvinstbeskattning kunde undantas vinst från försäljning av egna hem. Det är dock en partiell framgång som kan ge anledning till någon glädje för oss högermotionärer. Från högerhåll togs denna fråga upp redan 1951 utan att röna någon större förståelse vare sig hos socialdemokraterna eller några andra, men denna gång har vi dock kommit en liten bit på väg.

Jag är ganska förvånad över att utskottets socialdemokratiska ledamöter inte har velat gå med på ens denna begränsade utredning. Jag tror uppriktigt sagt, herr Sundström, att ni tar litet för lätt på denna fråga. Att enbart åberopa de svårigheter, som man tror är förknippade med att åstadkomma en rättvis beskattning på detta område, är icke ett tillräckligt skäl. Förra året

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

hade vi i motionen ett exempel för att belysa hur orimligt realisationsvinstbeskattningen kan drabba i vissa fall. I år skall jag bidra med ett konkret exempel ur verkligheten för att försöka få herr Sundström att förstå, vad det rör sig om.

En av mina vänner köpte 1953 en lägenhet för 50 000 kronor. På grund av familjens tillväxt köpte han 1959 en liten villa. För lägenheten erhöll han 60 000 kronor i köpeskillning. Det motsvarar ganska väl penningvärdeförsämringen under dessa år. Han hade inte innehaft lägenheten tillräckligt länge, 7 år, för att ens få reducerad beskattning av realisationsvinsten. Mellanskillnaden, 10 000 kronor, drabbas nu av beskattning som om det vore fråga om inkomst och läggs på toppen av hans övriga inkomster. Med en marginalbeskattning på 40 procent måste han betala 4 000 kronor i skatt. Här var det alltså fråga om rent byte till större bostad av familjeskäl utan något inslag av spekulation. Han behövde den erhållna köpeskillningen — och väl det — för att betala villan. Anser ni det då riktigt, herr Sundström, att han skall avstå 4 000 kronor av köpeskillningen till skatt för en vinst som inte är någon verklig vinst utan en ren fiktion? Jag vill inte tro, herr Sundström, att ni anser det. Men varför kan ni då inte gå med på en utredning av frågan? Det är väl inget, som ni behöver vara rädd för, att låta experterna utreda denna sak. Herr Gustafson i Göteborg har redan framhållit att dessa problem har gått att lösa i andra länder. Då borde det gå att lösa dem också här.

Jag vill också erinra herr Sundström om att i 1941 års förordning om krigskonjunkturskatt togs hänsyn till penningvärdeförsämringen. Där stod i anvisningarna att »därest uppkommen realisationsvinst vid avyttring av tillgång för stadigvarande bruk under beskattningsåret använts för inköp av tillgång liknande den avyttrade under så-

dana förhållanden att avyttringen och inköpet helt eller delvis skäligen borde betraktas som ett utbyte av en befintlig tillgång mot en annan, realisationsvinsten i motsvarande mån ej medräknas vid taxering till krigskonjunkturskatt».

Vad som gick för sig 1941, borde väl gå att åstadkomma även 1960.

I vår motion i år har — liksom i de motioner som väckts från folkparti- och centerpartihåll — som ytterligare skäl för en ändring åberopats rörligheten på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsstyrelsen har, som herr Gustafson redan nämnt, i två omgångar begärt att få disponera arbetslöshetsmedel för stöd åt vissa egnahemsägare, som vid förflyttning gör förluster vid försäljning av egna fastigheter. Framställningarna har inte bifallits av Kungl. Maj:t. Jag skall belysa detta med ett par uppgifter.

Arbetsmarknadsstyrelsen gjorde i juni 1959 en specialundersökning om långvarigt arbetslösa, d. v. s. sådana som varit utan arbete mer än två månader. En av grupperna karakteriserades som »lokalt bundna». De utgjorde 1 290 personer. För dessa angavs som skäl till bundenheten innehav av fastighet för drygt 30 procent eller 395 personer. Av dessa skulle självfallet inte alla behöva drabbas av realisationsvinstbeskattning — det vill jag ingalunda påstå. Jag vill inte heller förneka att det kan ligga något i vad herr Sundström säger. Men det är sannolikt att man i en del av dessa fall var i den situationen, att vederbörande skulle ha drabbats av realisationsvinstbeskattning. Vore det då inte skäl att undersöka frågan litet grundligare än vad utskottet har gjort?

Förra året åberopade utskottet 1955 års stabiliseringsutredning. Det har man inte gjort i år. Vi får avvakta och se, om vi får något betänkande från denna utredning under årets lopp, såsom förutskickats i riksdagsberättelsen. Jag tror

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

nu inte att utredningens förslag för att åstadkomma ett stabilt penningvärde blir så mycket att stödja sig på i den här frågan.

Vår motion syftade längre än vad utskottets yrkande nu gäller. Den avsåg utredning angående sådan ändring i skatteförfattningarna, att vinst som enbart beror på penningvärdets fall i möjligaste mån kan undantas från beskattning. Vid debatten i följd med utskottets ordförande, herr Ericsson i Kinna, var jag vänlig nog att säga att detta var ett mera komplicerat problem. Men det hade jag tydligen inte mycket för, ty i år är utskottets reservanter med herr Ericsson i täten helt negativa och bryr sig knappast ens om att beröra det.

Vi har inte från vårt håll uppgivit detta krav. Det är ett väsentligt problem, som det är angeläget att få löst. Men för att ändå komma en bit på väg — det är i alla fall ett steg framåt — har högerledamöterna förenat sig med övriga borgerliga utskottsledamöter och begränsat utredningskravet om realisationsvinstbeskattning till egnahemsförsäljning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad som är riktigt och förnuftigt i utskottets betänkande eller i reservationen är naturligtvis en smaksak och därom kan vi tvista hur länge som helst.

Herr Björkman framförde emellertid ett exempel. Om jag hörde rätt, jämförde han ett lägenhetsköp med ett villaköp. Med kännedom om vad som sker vid lägenhetsköp tror jag att vi skall akta oss för att göra jämförelser med regelrätta fastighetsaffärer.

Vi fick återigen belyst hur orimligt det är att göra vissa jämförelser. Jag har redan påpekat att en jämförelse med jordbruksrationaliseringen inte är relevant i detta sammanhang. Ännu

orimligare är att börja att gräva upp den osaliga krigskonjunkturskatten från 1941 och göra jämförelser med köp och försäljning av egna hem.

Jag har naturligtvis inget emot att arbetsmarknadsstyrelsen försöker att genom direkta penningstöd möjliggöra avyttring och inköp av egna hem i avflyttnings- respektive inflyttningsorterna. Det finner jag vara en riktig utväg. Alla sådana stödåtgärder skall redovisas direkt, men man skall inte öppna möjligheter för skattelindringar av skäl, som inte är motiverade. Jag tror därför det är klokare att gå fram på arbetsmarknadsstyrelsens väg än på motionärernas.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber herr Sundström ödmjukast om ursäkt för att jag råkade kalla honom Kärrlander. Jag är litet mera van att träta med honom om andra beskattningsfrågor, och detta var första gången som jag hade ett meningsutbyte med herr Sundström, men jag hoppas att vi i alla fall skall kunna resonera om denna sak.

Det var ingen felsägning av mig beträffande lägenhetsköpet, ty min gode vän hade en lägenhet och han hade fått lagfart på sin del i fastigheten. Han blev beskattad för 10 000 kronor i realisationsvinst. Med en marginalsatt på 40 procent fick han betala 4 000 kronor i skatt, och jag väntar fortfarande att herr Sundström skall tycka att detta inte är riktigt rimligt.

Det förvånar mig att man inte i år åberopat att penningvärdet i alla fall är ganska stabilt. Det var det under rätt lång tid 1958—1959. När denna fråga om realisationsvinstbeskattningen började diskuteras i riksdagen — det var 1951 — var konsumentprisindex 117. Nästa gång saken diskuterades år 1954 hade konsumentprisindex stigit till 129. Förra året hade det gått upp till 152 och nu har det klättrat upp ytterligare sex enheter till 158. Jag är sä-

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

ker på, herr Sundström, att om det fortsätter i denna takt kommer det att bli allt flera som drabbas av denna orimliga realisationsvinstbeskattning.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Den föreliggande frågan gäller egnahemsfastigheterna och deras realisationsvinstbeskattning. Det finns redan nu vissa undantag från realisationsvinstbeskattning. Det gäller tvångsvisa försäljningar, expropriationer, och det gäller sedan ett år också som redan nämnts sådana försäljningar som sker då det är fråga om rationaliseringsverksamhet på jordbrukets område.

När det gäller egnahem är det oftast så att det föreligger en viss tvångssituation, så att vederbörande nödgas sälja sitt egnahem och flytta från orten. Vederbörande måste då skaffa sig en ny bostad på den nya orten, varvid han får betala ett högre pris. Då skulle han behöva hela den köpeskillning som han fått för det försålda egnahemmet. Det får han inte ifall han måste betala realisationsvinstskatt.

Nu säger herr Sundström att den stora massan av egnahem är statsbelånade, och därvidlag kan det inte medges att vederbörande får någon vinst. Ja, det är riktigt, men det är ju så att man får ta ut vad som motsvarar penningvärdets fall och sina utlägg för de förbättringar som man har gjort på fastigheten, varför det även på dessa fastigheter kan bli fråga om en viss realisationsvinstbeskattning.

Att man här har tagit upp egnahemmen särskilt har ju samband med att det skapar vissa problem då man genom uppförandet av ett eget hem så att säga bygger sig fast på viss ort och viss arbetsplats. Blir det fråga om nedläggning av industrien eller permittering av arbetskraft eller om vederbörande av andra anledningar måste lämna sin fastighet, då föreligger självfallet starka skäl för att man inte skall försvåra för vederbörande att försälja fastighe-

ten och anskaffa en motsvarande bostad på den nya bostadsorten. Det är alltså främst sociala synpunkter som bidragit till att vi motionerat i frågan, och jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan redovisat vad som ingår i köpeskillingen vid försäljning av statsbelånade hus, nämligen kostnaderna för uppförande, de utlägg som man har haft för förbättringar av olika slag, uppsättande av staket o. s. v. jämte skäligt tillägg för penningvärdeförändringen.

Nu säger herr Larsson i Luttra att realisationsvinst likväl kan uppstå i dylika fall. Jag betvivlar detta. Jag har inte hört talas om och känner inte till något sådant fall, åtminstone inte inom det område där jag har varit verksam. Alltsedan dessa låneformer kom till har jag aldrig hört talas om att någon fått betala realisationsvinstskatt, när köpeskillingen har varit godkänd av länsbostadsnämnden. Jag skulle vilja höra exempel på att detta verkligen har inträffat.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns inte någonting som säger att den som av länsbostadsnämnden fått en köpeskillning godkänd, som ligger högre än det belopp han givit för fastigheten, skall undantas från realisationsvinstbeskattning. Även om det självfallet måste bli relativt begränsade höjningar, blir det ändå realisationsvinstskatt på den vinst, som uppkommer.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! I denna diskussion har ju frågan om penningvärdeförsämringen eller inflationen spelat en viss roll, och det är litet överraskande att man uppträder och menar att de som lagt ned sina pengar i realvärden skulle ha

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

förlorat på den utveckling av penningvärdet som vi bevittnat.

Jag läste en liten broschyr av professor Svennilson, där han talade om att han sysslade med frågan vem som vunnit eller förlorat på inflationen. Han slutade sin inledning med att säga, att detta berör så många olika faktorer att han inte kunnat komma till botten av problemet. Han trodde därför att man knappast skulle lyckas klara ut vem som förlorat eller vunnit på inflationen på ett sådant sätt, att man kunde ta fasta på det.

Antag att det är någon som byggt sig ett eget hem för några år sedan och fått bottenlånet i sparbanken, som ju har hand om småspararnas pengar, och nu säljer sitt egna hem och får tillbaka det han lagt ner och betalar tillbaka pengarna. Är det någon som förlorat på detta är det väl den som lånat ut pengarna, eftersom de pengar han får tillbaka är mindre värda än de han lämnat ut. Jag kan faktiskt inte komma till något annat resultat.

När det gäller egna hem som byggs under de sista sju åren — de är ju närmast aktuella i detta sammanhang — har det alldeles övervägande flertalet byggs med statliga lån. Det finns någon procent som byggs utan statliga lån, och vad är det för hus? Jo, det är de som varit så stora och dyra att staten icke har velat belåna dem. Det är de enda som kan komma i fråga förutom de statsbelånade. När ett statsbelånat egna hem skall försäljas, kan lånet överlåtas på köparen. Då har man inom bostadsstyrelsen tillämpat i korthet följande ordning. Först har vederbörande fått ta ut det pris, som han redovisade som kostnad när han fick det slutliga lånet. Det han kan redovisa att han därefter lagt ned på fastigheten, har han fått lägga till. Om han anlitat mäklare vid försäljningen, har han fått lägga till mäklararvodet. Dessutom har han fått ta ut viss procent för penningvärdeförsämringen på den egna insatsen.

Huruvida man i de fall, då man har sålt ett hus efter dessa normer, har fått någon realisationsvinstbeskattning undandrar sig mitt bedömande. Men beträffande de hus som byggts under de senaste sju åren, kan den beskattningen inte ha haft någon större betydelse.

Nu har man i utlåtandet sagt: »Särskilt framträder det oskäliga i beskattningen i sådana fall då fastigheten använts såsom bostad för ägaren, och anledningen till avyttringen är att fastighetsägaren fått anställning på annan ort, där han för att erhålla bostad för sig och sin familj måst inköpa eller bygga en likvärdig fastighet eller på annat sätt lösa sitt bostadsproblem.» Det kan man säga. Men den som inte skaffat eget hem utan haft pengarna på sparbanken och blir arbetslös och måste flytta till annan ort, får ju ingen »förtjänst» på att sälja hus. Och det är inte bara de som har egna hem som blir arbetslösa.

Det är den ena sidan av saken. En annan är, att vederbörande kan få överta ett egna hem på precis samma villkor, som gällde när han överlät sitt egna hem. Detta har herr Sundström redan nämnt.

Han har också det alternativet att med statligt lån bygga ett nytt egna hem på den plats där han får det nya arbetet. Det är klart att detta egna hem kan bli dyrare än det gamla men de pengar han lägger ned är väl också mindre värda än de han lade ner för sju å åtta år sedan, eftersom penningvärdet försämrats.

Herr Gustafson i Göteborg säger att man väl ändå skall rätta till det som är vrånget, och även om det är en del som inte drabbas, skall man väl rätta till för de andra. Vilka är de? Det är väl det fåtal som byggt så dyrt och stort att bara vissa människor kan ha råd att köpa sådana egna hem. Men då är det folk som gott kan betala och som också kan erlägga skatt för realisationsvinsten.

Här står det i utskottsutlåtandets

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

kläm: »... anhålla om utredning rörande möjligheterna att från beskattning för realisationsvinst undanta vinst vid egnahemsförsäljning;...» Men om det är någon som fått egnahemslån och byggt tvåfamiljshus och försäljer det, skall han då realisationsvinstbeskattas? Om någon fått statliga lån och byggt hus med fyra lägenheter, av vilka han haft tre uthyrda med hyra som varit kontrollerad av både bostadsstyrelsen och hyresnämnden, och själv bott i den fjärde, skall han också slippa realisationsvinstbeskattning om han säljer sitt hus? Eller skall han betala denna skatt, eftersom man inte skall utreda den frågan utan det här bara gäller dem som bor i egnahem?

Jag begriper inte hur man kan rekommendera ett förslag som går ut på att man skall undanta en sådan liten del av detta område, när det finns angränsande delar där det är precis samma problem. Det kan inte vara rimligt att bifalla ett utskottsutlåtande med denna utformning, och därför yrkar jag bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! En hel del av de argument som reservanterna nu i slutet av debatten kommer med, tycker jag är mycket egendomliga. Herr Sundström säger att man inte skall öppna möjligheter för skattelindringar i denna utsträckning. Men herr Sundström har ju själv skrivit under ett utlåtande, som säger att realisationsvinstbeskattningen är avsedd att träffa endast rena spekulationsaffärer. Kan man kalla det för ren spekulationsaffär, om en egnahemsägare blir arbetslös och därför måste flytta till annan ort och i samband därmed sälja sin fastighet? Nej, det kan man inte. Därför borde herr Sundström och jag vara ense om att det bör finnas möjligheter att undanta sådan försäljning från beskattning. Och då skall man inte kalla det för en skattelindring. Om

man lägger på en skatt som på grund av de generella skattebestämmelserna drabbas på ett sätt som inte avsetts och man sedan rättar till detta misstag, så kan man väl inte, herr Sundström, säga att man därmed öppnar möjligheter till skattelindring.

Sedan sade herr Persson i Växjö att det har gjorts utredningar om vilka grupper som förlorat och vilka som vunnit på inflationen, men att man inte kommit till någon riktig klarhet på den punkten. Men jag är säker på att den egnahemsägare som jag här talar om vet om han förlorar på affären eller inte, och det är det som är det viktiga i sammanhanget.

Herr Persson i Växjö frågar vad det kan vara för fastighetsägare som drabbas av realisationsvinstbeskattningen, när alla ju har statliga lån, om de har byggt under de senaste åren. Då kan skatten endast drabba dem som byggt mycket stort och dyrt, och de kan ha råd att betala realisationsvinstskatten, säger han. Men herr Persson tycks helt förbise det faktum att det finns äldre egnahemsfastigheter här i landet, nämligen en- och tvåfamiljshus, som inte är uppförda med statliga lån, och som försäljes. Om de säljes inom en tioårsperiod, så drabbas de av realisationsvinstbeskattningen.

Vad sedan gäller nyare egnahem som uppförts med statliga lån, har herr Larsson i Luttra upplyst om att fastighetsägaren när han säljer sitt egnahem har rätt att ta ut ett visst belopp som kompensation för penningvärdets fall. Och herr Sundström lär ut, att om vederbörande har haft fastigheten mindre än tio år, så drabbas han inte av realisationsvinstbeskattningen. Jag måste emellertid bestämt varna egnahemsägarna här i landet för att lita på herr Sundströms ord i det fallet. Det finns nämligen ingenting i våra nuvarande skatteförfattningar som undantar en sådan vinst från realisationsvinstbeskattningen. Herr Sundström kan fråga den skat-

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

teexpertis som nu finns i denna kam-
mare, så får han detta bekräftat.

Till sist vill jag säga, att om man verkligen vill en sak, så kan man också genomföra den. Vi har tidigare här talat om de regler som genomfördes förra året när det gäller försäljning av fastigheter i samband med jordbrukets rationalisering. I det fallet motiverade utskottet tydligt sitt ställningstagande, och man kan därför dra ganska intressanta paralleller mellan det beslut som då fattades och det förslag som vi behandlar här i dag. Bevillningsutskottet sade förra året, när det gällde undantag från realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av fastigheter i samband med jordbrukets rationalisering »att de föreslagna skattelättnaderna kan motiveras från samma utgångspunkter som den sedan länge gällande lagstiftningen om skattefrihet för realisationsvinst vid expropriation eller liknande tvångsförsäljning. Det bör också ihågkommas att det allmänna gör stora insatser för att direkt främja jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. — — —»

Det allmänna gör också stora insatser för att främja rörligheten på arbetsmarknaden och den fulla sysselsättningen.

Sedan fortsätter utskottet och säger att »det således får anses vara ett betydande allmänt intresse att undanröja de hinder för denna verksamhet, som kan föreligga i förhållanden utanför själva verksamheten. Att reglerna för beskattning av realisationsvinst ofta förhindrar eller fördröjer en frivillig medverkan från fastighetsägarnas sida i rationaliseringsföretag kan inte bestridas. Utskottet, som anser det angeläget att rationaliseringssträvanden i möjligaste mån befrämjas» — utskottet måste finna det lika angeläget att främja den arbetsmarknadspolitik vi nu för — »tillstyrker med hänvisning till det anförda de föreslagna ändringarna i bestämmelserna rörande beskattning av realisationsvinst.»

Herr talman! Jag vill inte säga att förhållandena är analoga, men det slog mig att man med samma utgångspunkter som utskottet och herr Sundström förra året använde när det gällde undantag från realisationsvinstbeskattning vid fastighetsförsäljning i samband med jordbruksrationaliseringen kan tillstyrka utskottets hemställan i dag.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var herr Persson i Växjö som uppkallade mig till en kort replik.

Det förefaller som om herr Persson sätter alltför stor lit till länsbostadsnämnderna och de statliga egnahemslånen. Man fick nästan uppfattningen att det inte finns några andra egnahem än sådana som är statligt belånade och som om han menade att allting skulle ordna sig, om man bara satte sin lit till länsbostadsnämnderna. Men alla bor ju inte i statsbelånade egnahem, herr Persson! Och alla egnahem håller sig heller inte inom den kvadratmetersgräns som är uppdragen för statliga egnahemslån. Inte kan vi hoppas på att länsbostadsnämnderna skall kunna lösa problemet med en rättvis beskattning av realisationsvinster.

Ni försöker föra debatten långt ut i periferien och in på områden som ligger långt från den fråga vi nu diskuterar.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid att herr Gustafson i Göteborg argumenterar som om frågan gällde enbart de försäljningar, som föranletts av att nedlagda industrier flyttat till annan ort. Så är inte fallet. Yrkandet gäller egnahem över huvud taget, vare sig de är statsbelånade eller icke.

Vad beträffar beskattningen av egnahem som är statsbelånade, så gäller den frågan — märk väl — endast den räntefria stående delen, vilket herr Persson i

Undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.

Växjö redan påmint om. Om lägenheterna innehafts i mindre än 10 år, skulle man få undantagande med 10 procent från beskattning av vinst på grund av värdeminskning. Det blir så pass blygsamma belopp att det inte bör föranleda att man ruckar på lagstiftningen endast för att därmed kunna tillgodose några ömmande fall. Det kan inte vara riktigt att man på detta sätt öppnar slussarna även i de fall då en frihet från beskattning inte är befogad.

Herr PERSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag frågade ju herr Gustafson i Göteborg vad han menade med det här. Man vill alltså ha en utredning rörande befrielse från realisationsvinstbeskattning på egnahem. Men hur skall man då göra med dem som har tvåfamiljshus eller med en löntagare som byggt ett hus med tre eller fyra lägenheter? Hur skall man bära sig åt för att ge honom rättvisa? Detta utredningskrav begränsas ju till egnahem.

Herr Gustafson säger nu att egnahemsägarna själva skall avgöra om de vunnit eller icke på inflationen. Jag har ingenting emot att överlåta åt alla människor att göra det, men då finns det ju inte heller någon anledning att ta upp den saken här.

Det är riktigt som herr Gustafson säger, att det finns personer som byggt enfamiljshus och tvåfamiljshus utan statliga lån. Men hur många av denna kategori finns det som skulle komma att drabbas av en realisationsvinstbeskattning vid försäljning och hur många skulle drabbas av hela beskattningen? Under de senaste åren är det ett fåtal egnahem som byggts utan statliga lån. Den saken är fullständigt klar. De som har byggt utan statliga lån har gjort det därför att de haft råd att avstå dels från den räntefria stående delen på 4 000 kronor, dels från den garanterade räntan på bottenlånet och den låga räntan på statslånet, något som påverkat bo-

stadskostnaderna årligen med kanske 500—600 kronor. Att de skulle komma i en besvärlig situation, om de skulle behöva sälja fastigheten för att flytta till annan plats, och därvid drabbas av realisationsvinstbeskattning är knappast troligt.

Här har talats mycket om att det oskäliga i beskattningen särskilt framträder »i sådana fall då fastigheten används såsom bostad för ägaren och anledningen till avyttringen är att fastighetsägaren fått anställning på annan ort» o. s. v. För min del är jag mycket intresserad av att man ordnar det så, att en egnahemsägare som måste flytta till annan ort kan klara sin bostadsfråga, dels avyttra sitt egnahem och dels få en hygglig bostad till hyggligt pris på den nya orten. För många år sedan framlades en statlig utredning angående åtgärder för att ge egnahemsägare ett visst stöd i sådana fall. Men det är ju en annan sak; det är ju inte den saken som skall utredas här.

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i det här ärendet, men herr Perssons i Växjö yttrande föranledde mig att begära ordet. Nu har den fråga jag tänkt ta upp redan belysts av herr Gustafson i Göteborg och av herr Björkman, varför jag inte har så mycket att tillägga.

När detta ärende behandlades i utskottet, frånföll vi på högerhåll vårt mera vittgående utredningskrav för att uppnå enighet på den borgerliga sidan. Av den sista delen av debatten har emellertid framgått att här faktiskt finns så pass många problem, att det tydligen hade varit värdefullt om man kunnat göra den utredning som högermotionärerna yrkat på. I det avseendet har jag nu intet yrkande, utan jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Persson i Växjö har fortfarande inte kommit underfund

Åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.

med att det finns många egnahem här i landet som byggts tidigare och icke har statslån och som säljes inom en tioårsperiod och alltså kan drabbas av realisationsvinstbeskattning.

Sedan frågade herr Persson i Växjö mig vilka egnahem jag avsåg. Jag anser att om man bygger hus för att få ett eget hem och man gör ytterligare en lägenhet, så är det fullt motiverat att dessa bestämmelser gäller. Vi har också speciella skattebestämmelser för en- och tvåfamiljsfastigheter.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det föreföll av herr Perssons i Växjö anförande som om han menade att om man bara bygger med statliga lån då skall man slippa realisationsvinstbeskattning. Om man däremot sparar själv och bygger ett eget hem som är lika stort eller litet större än de som byggs med statslån, då spelar det inte någon roll om man belastas med en sådan skatt. Det är verkligen en mycket besynnerlig uppfattning, herr Persson i Växjö!

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Al-lard begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 99 ja och 98 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr HENNINGSSON i Hälsingborg (s):

Herr talman! Det är ett ganska rikhaltigt sortiment av motioner som redovisas i detta utlåtande. Även om motionerna har delvis olika innehåll framgår det ändå klart att det är en utbredd mening, att vårt nuvarande skattesystem vidlådes av åtskilliga brister. Det gäller kanske i särskilt hög grad de detaljer däri som benämns taxeringsförfarande och självdeklarationer. Man har i motionerna angripit skattefusk, skatteflykt och avdragsregler och det uppmärksammade förhållandet att straffen för deklarationsbrott ofta blir förhållandevis milda.

Det är inte enbart i riksdagen uppmärksamhet ägnats dessa frågor utan även i dagspressen, veckopressen, radion och televisionen. Vid en debatt i radions program 2 en sen lördagskväll gjordes för övrigt en del uttalanden beträffande deklarationsmoralen som jag fann så anmärkningsvärda att jag gärna vill åter-

Åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.

ge dem. En i debatten deltagande stadsfiskal anförde att man i en kommun, som hade 203 s. k. egna företagare inom sitt område, hade funnit att 154 av dessa hade avgivit felaktiga deklARATIONER. I mer än 50 procent av fallen var felaktigheterna sådana att åtal borde följa. Men när man inom fögderiet fann att så många var hemfallna åt brottet, ansåg man att detta skulle verka så nedbrytande på den allmänna känslan och respekten för lagen att man avstod från åtal. Ett sådant tänkande beträffande användandet av lagens bestämmelser är oroväckande. Det kan finnas skäl ställa frågan, hur det hela skulle avlöpa om denna tankegång omsattes i praktiken även i fråga om annan kriminell verksamhet. Låt oss anta att polisen vid en rutinkontroll av trafiken kom till att mer än 50 procent av de stoppade bilförarna inte var nyktra i vägtrafikförordningens mening utan hade för hög promillehalt av sprit i kroppen. Skulle man då kunna tänka sig att vederbörande myndighet avskrev samtliga ärenden därför att brottslingarnas antal var så stort? En betänklig konsekvens i så fall.

När man sedan kom in på frågan om de låga straffen för falskdeklarationer meddelade stadsfiskalen i debatten, att det endast vore en eller två personer årligen som ådömdes frihetsstraff för falskdeklaration. Han sade sig ha fått det beskedet av de dömande myndigheterna, att de hade den inställningen, att när man ansåg sig veta att den som råkat fast endast var en av de tusentals personer som gjort sig skyldiga till samma slag av brott, så bjöd det rätten emot att ta till de hårdare straffen. Den som råkat fast ansågs helt enkelt ha haft en förfärlig otur. Även den tolkningen anser jag, herr talman, minst sagt betänklig.

Jag vill däremot inte i något avseende kritisera utskottet för dess behandling av dessa motioner med tanke på att så mycket i utredningsväg är på gång i samma syfte. Jag noterar tacksamt den an-

märkningsvärt klara skrivningen, när utskottet säger: »Utskottet vill inledningsvis uttala sin fulla anslutning till det syfte som ligger bakom motionsyrkandena.» Men, herr talman, det är ändå en sak i det enhälliga utskottets motivering som jag vill rikta kammarens uppmärksamhet på. Utskottet säger: »För att få ett tillfredsställande resultat av taxeringen fordras först och främst en ändrad inställning till skattefusk hos många skattskyldiga, präglad av större solidaritet mot samhället. Detta torde knappast kunna nås utan upplysning i olika former. Sådan upplysningsverksamhet bör självfallet äga rum genom det allmännas försorg, men sannolikt skulle ett bättre resultat nås, om även olika politiska, ideella och andra organisationer ville medverka till spridande av upplysning om den rätta karaktären av brott mot skattelagarna. Även om sådan propaganda inte omedelbart får så stor verkan torde den på lång sikt och i förening med andra åtgärder kunna ge ett värdefullt resultat.»

Har nu denna skrivning de borgerliga ledamöternas verkliga stöd, kan man väl också förvänta, när man är medveten om propagandans betydelse i dessa frågor, att samma ledamöter är beredda att i sina framträdanden i talarstolar och i press ändra sin nuvarande taktik. Ty otvivelaktigt är det så att den form av propaganda mot regeringen och socialdemokratien, som nu ofta kommer till användning från oppositionens sida, riktar sig mot våra skattefrågor. Om detta vore inte mycket att säga, om inte propagandan i många fall finge en sådan utformning, att den indirekt verkar nedbrytande på skattemoralen. Sker en ändring härvidlag, kan man kanske slippa att i pressen läsa sådana uttalanden som det följande, vilket stått att läsa i en sydsvensk tidning:

»Skattebördan är ingen ljuvlig börda ens för herr Strängs egna trogna, men när man ser den i dagens sammanhang, är den helt enkelt vanvettig och man för-

Åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.

står så väl dem som söka undfly de Strängska polyfarmarna. Det är rena rama självbevarelseinstinkten.»

Herr talman! Det är lätt att förstå vilken nedbrytande inverkan sådan propaganda kan ha på skattemoralen. Sker ingen ändring härvidlag måste jag säga mig, att utskottets välvilliga skrivning endast är en läpparnas bekännelse.

Jag har intet yrkande.

Under detta anförande tog herr talman ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Visst kan man rita kors i taket när motionärer från skilda meningsriktningar finner ett utskottsutlåtande, som i allt stämmer med deras synpunkter och anser deras framställning riktig. Men jag tar ändå till orda för att visa, hur trögt det gått framåt på detta område under alla dessa år, eftersom man fortfarande tillåter skattesmitarna att breda ut sig nästan hur mycket som helst.

Jag skall liksom herr Henningsson i Hälsingborg fatta mig kort beträffande exemplifieringen, då jag anført en mycket rikhaltig exempelsamling ett par gånger tidigare; jag behöver endast komplettera på ett par punkter.

Det kan vara av ett visst kuriositetsintresse att notera, att när jag vid förra årets remissdebatt anförde en del drastiska exempel, hämtade ur en fem, sex år gammal utredning om metoderna för skattesmiteriet och skattefusket, råkade jag nämna att vi väl ändå inte kommit så långt här i landet som i Förenta staterna. Där får affärsmännen t. o. m. yrka avdrag för sina call-girls, d. v. s. för de lättillgängliga flickebarn som tillkallas per telefon när en motsträvig kund skall bearbetas och som blir riktigt lättillgängliga först när kontraktet är underskrivet.

Jag kan nu notera, även om jag inte har något konkret fall att åberopa, att

det dock från skatteexperter från andra sidan framhållits, att utgifter för sådana damer bör vara avdragsgilla även i Sverige och inte bara detta, utan att det även skall medges avdrag för mutor, något som även förekommit i svensk deklaraionspraxis. Jag hämtar mina uppgifter ur taxeringsnämndernas tidskrift Skatte-Nytt, där en skatteexpert, som till på köpet råkar heta Mutén, docent Leif Mutén, yttrar följande:

»I åter andra fall avser representationen» — det är alltså fråga om representationsavdragen — »personer, som inte är skattskyldiga i Sverige (i det sammanhanget kan man för övrigt erinra om att mutor till ämbetsmän i sådana länder, där mutsystemet verkligen florerar, självklart hör till exportindustriernas avdragsgilla kostnader) ... Emellertid tror jag inte att det främjar vare sig beskattningens effektivitet eller skattemyndigheternas samarbete med de skattskyldiga (och därmed skattemoralen), om skattelagarna används i något slags moraliserande syfte för att vrida till rätta ens vad många uppfattar som missförhållanden — t. ex. just den överdrivna representationen, och varför inte sådan, som även innefattar tillhandahållande av damsällskap för vidmakthållande av gästande exportkunders goda humör.» Där har vi alltså call-girls även i Sverige.

Gentemot detta uppträder en politiskt mycket högersinnad man och taxeringsexpert, nämligen förre stadsfiskal Eugen Glas, som är taxeringschef i ett av våra största bolagsdistrikt. Han tycker att det gått litet för långt med mutorna. Han konstaterar att det har gått dithän att vad som i allmän lag är belagt med straff godtages i taxeringssammanhang och att »den som aktivt medverkat i ett brott, såsom bestickning, alltså skulle tillerkännas avdrag vid taxering med ett lika stort belopp som det brottet avsett». Han konstaterar att »taxeringarna är omgivna av en järnridå».

Nytt ordagrant citat: »Det är för övrigt processuellt obegripligt, att som alle-

Åtgärder för förhindrande av skattefusk, m. m.

gat till bokförda mutbelopp vid taxeringarna kan godtagas intyg, kvitton o. d. av personer som enligt egna medgivanden gjort sig skyldiga till ett så allvarligt brott som det tagande av mutor resp. bestickning innebär... Taxeringsmyndigheternas notoriska avsaknad av möjligheter till en effektiv kontroll annat än i undantagsfall av dylika utgifters rätta karaktär frestar givetvis till ett ökat missbruk av rätten till avdrag vid taxeringen».

Stadsfiskal Glas fortsätter: »Det är hög tid att de ansvariga myndigheterna äntligen effektivt och skyndsamt ingriper mot de allra mest praktiserade och tillika mest stötande metoderna för övervältring av en allt större del av den tunga skattebördan på de anställda... Det går inte längre att blunda för en skattesmitning, som ökar från år till år och nu totalt torde belöpa sig till en eller annan miljard kronor. Kan man icke få bukt — inom ramen för det nuvarande beskattningssystemet — med denna skattesmitning, måste detta anses ha överlevt sig självt.»

I annat sammanhang har samma expert anfört att en rad skatteflyktsknep används utöver dem som tidigare påvisats i riksdagen, särskilt när det gäller de stora bolagen: Vinster trollass bort genom dotterföretag och ombud i utlandet och dubbla fakturor, genom falska intyg som inte skulle gälla vid de allmänna domstolarna men godkännes vid skatteprocesserna, genom manipulationer med löner och skatteflyktsfonder, genom föregivna organisationskostnader och annat som kompletterar de tidigare exemplen, med avdrag för omkostnader, representation, bilar o. s. v.

Vidare konstaterar stadsfiskal Glas att man kan »till en förbluffande låg kostnad, kanske 100 miljoner kronor, driva in hundratals miljoner, kanske en miljard till det allmänna», om man verkligen håller efter skattesmitarna. Beträffande sitt eget bolagsdistrikt kon-

staterar stadsfiskal Glas att det hela är löjligt, eftersom det fåtal experter som finns inte har någon möjlighet att genom bokföringsgranskning och ordentlig kontroll se efter hur mycket som svindlas bort och inte kommer till beskattning.

Jag noterar givetvis tacksamt utskottets välvilliga skrivning. Men jag skulle ändå till regeringen, som inte är närvarande — jag har ju talat med herr Sträng om dessa ting förr — säga, att det ännu efter alla dessa år går så oändligt långsamt att få någonting gjort. Vi hade för en tid sedan en interpellationsdebatt med herr Sträng i denna kammare, där vi kritiserade att han för lång tid tagit bort sekreteraren från en av de viktigaste utredningarna i detta hänseende. Herr Sträng bestred riktigheten av Stockholms-Tidningens uppgifter och sade, att det skulle nog inte dröja så länge i alla fall. Det har gått några månader sedan dess, men ännu har inte hörts så mycket som en susning i löven från denna viktiga utredning, som herr Sträng beröfvade sekreteraren.

Vi kan inte anklaga herr Sträng för att inte vara påhittig när det gäller nya skatter. Vi skulle bara önska att han visade samma energi och uppslagsrikedom när det gäller att driva in skatter som beslutats från de kretsar, som har bäst råd att betala dem men nu smiter.

Vid sidan av sina riktiga erkännanden har utskottet också kommit med de vanliga undanflykterna att det inte går att bygga upp organisationen så fort och att man inte kan få ett tillräckligt antal experter. Vi medger gärna att det behövs experter, framför allt för att granska bolagens räkenskaper, och att det inte är så gott om sådana, särskilt som framför allt de stora trusterna genom att betala högre löner brukar köpa upp en del av statens bästa experter. Men inte desto mindre borde det vara ett statsintresse av första ordningen att här få någonting gjort snabbt. Proble-

met kunde ju lösas genom att de verkligt goda experterna sattes in på de stora skattesmitarna, på bolagen och de stora förmögenhetsägarna. De kunde då granska de metoder som stadsfiskal Glas talar om, och så finge de mindre kvalificerade öva sig på småföretagare i skattesmitarbranschen. Om sedan beståndet av taxeringsexperter byggdes upp i litet snabbare tempo, skulle åtminstone någonting kunna åstadkommas. Det är dock miljarder som finns att hämta, och jag kan inte förstå hur man, när en så stark opinion skapats inte gör mer för att få in dessa summor. Det är framför allt löntagarna som i stället får betala dessa väldiga belopp. Missnöjet med det nuvarande tillståndet stiger mycket snabbt.

Jag slutar med att säga att skatterna skulle bli lägre — stadsfiskal Glas talar om flera hundra kronor lägre för var och en av de lägre löntagarna framför allt — om man toge in dessa summor från bolag och andra som har dessa rika möjligheter. Skatterna skulle inte bara bli lägre; de skulle också, för att travestera ett känt uttalande, bli lättare att fördrå, om de delades mera rättvist också bland dem som har bäst råd att betala dem.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Restitution av energiskatt på bränsle

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 118 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 144 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta medge restitution med 50 % av energiskatten på bränsle till växthusuppvärmning för ti-

den 1/7 1957—31/12 1958 på så sätt att den medgivna nedsättningen av skatten utgår med 100 % under 1 1/2 år framåt från den 1 juli 1960 i stället för med nuvarande 50 %».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 118 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 144 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* om viss restitution av energiskatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Anders Johansson, Torsten Mattsson, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Larsson* i Luttra, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 118 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 144 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, besluta att handelsträdgårdsmästare med yrkesmässig växthusodling skulle erhålla befrielse från energiskatten på bränsle avsedd för växthusuppvärmning under tiden den 1 juli 1960—den 31 december 1961.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! När vi från motionärer- nas sida har kommit tillbaka med denna begäran om retroaktiv nedsättning av energiskatten för trädgårdsodlarna, är det inte bara de ekonomiska synpunkterna som varit avgörande, även om de är rätt betydelsefulla. Det gäller dock en summa på 2 à 3 miljoner kronor, som trädgårdsodlingen egentligen borde ha rätt till restitution för. Det är emellertid även ur principiella synpunkter vi tagit upp detta igen.

Det var nämligen så att man, när energiskatten på sin tid genomfördes, också bestämde, att den industriella produktion, som fördrades med mer än en procent genom denna skatt, skulle kunna få nedsättning av energiskatten.

Restitution av energiskatt på bränsle

Det var också en hel del industriella produktionsgrenar som fick sådan restitution och en del som även fick den retroaktivt.

När trädgårdsodlingen begärde samma förmån för sin förbrukning av bränsle, inträffade det, att man först inte kunde komma till något avgörande av frågan om huruvida denna produktion skulle räknas såsom en industriell produktion. Det tog inte mindre än ett och ett halvt år, då den frågan handlades av den ena myndigheten efter den andra, innan man kom till det resultatet, att trädgårdsodlingen borde i detta avseende jämföras med övrig industriell produktion och följaktligen få samma rätt till nedsättning av skatten som andra industrier hade fått. En sådan nedsättning har också beviljats, dock gällande tidigast från den 1 januari 1959, alltså ungefär ett och ett halvt år efter det att man fick erlægga denna skatt.

Det är här som det enligt min mening principiella i frågan kommer in. När det dock är så att man har erkänt, att trädgårdsodlingen skall jämföras med industriell produktion i detta avseende och därför skall ha samma rätt till restitution, så frågar man sig, varför detta då inte kan få gälla från den dag skatten utgick. Om det var riktigt att ge trädgårdsnäringsrestitution den 1 januari 1959, måste det ha varit lika riktigt att ge den restitution från den första dagen skatten utgick. Ur principiell synpunkt måste man nämligen se det på det sättet. För att slippa göra det retroaktivt har här en lösning presenterats, enligt vilken man skulle kunna befria denna näring från skatt under motsvarande tid framöver och på det sättet i realiteten vinna detsamma.

Herr talman! Det är detta yrkande som framförts i motionerna och även påyrkats i reservationen. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Gustafson* i Göteborg (fp).

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma med herr Hansson i Skegrie. Jag tycker för min del att när man har infört en skatt som har kommit att bli kraftigt fördyrande på produktionskostnaderna för denna näring, är det inte mer än rimligt att man här liksom för vissa områden inom industrien ser till att man ger tillbaka så att näringen i fråga icke belastas för oriktiga kostnader. Det är ju också, som herr Hansson i Skegrie även framhöll, på så sätt att man numera genom beslut av Kungl. Maj:t har fastslagit, att detta just är en sådan näringsgren som skall ha denna restitution. Under sådana förhållanden kan jag inte förstå, varför man inte också skall kunna ge trädgårdsodlarna denna restitution.

Man hänvisar till att det skulle vara så krångligt att genomföra en sådan restitution. Jag reagerar mot ett förfarande som innebär att statsmakterna först genomför en beskattning, som orättmätigt träffar en viss näringsgren i samhället, och sedan inte försöker rätta till detta av den anledningen att det är krångligt. Det är inte så krångligt att svårigheterna inte går att övervinna, och det måste därför bli en uppgift för samhället att rätta till detta missförhållande.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ALLARD** (s):

Herr talman! Riksdagen hade anledning föregående år att ta ställning till denna fråga, och ett sammansatt jordbruks- och bevillningsutskott anförde då bl. a. som skäl mot att denna restitution skulle beviljas, att den erlagda skatten troligen i betydande omfattning hade slagit igenom i priserna och att det fördenskull hade varit konsumenterna som egentligen fått betala skatten. Nu vet jag att herrar motionärer och reservanter gör gällande, att den utländska konkurrensen är så hård för

trädgårdsnäringen, att man inte haft möjlighet att ta ut den kostnad som energiskatten har inneburit för näringen. Men det är ett påstående som motionärerna och reservanterna inte kan leda i bevis. Troligt är att de företagare som har haft möjlighet att i höjda priser ta ut den kostnad, som energiskatten utgjort för dem under 1957 och 1958, också gjort detta. Samma uppfattning som det sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hade föregående år i denna fråga har också bevillningsutskottet i år, när det avstyrker motionen.

Dessutom talar rent praktiska skäl mot ett beslut beträffande individuell restitution på det sätt som reservanterna föreslår i år. När reservanterna föregående år föreslog ett restitutionsförfarande, anslöt de sig till en kollektiv restitution och anförde då bl. a. som skäl för denna, att en individuell restitution skulle bli alltför tungrodd och kostnadskrävande för att kunna genomföras. Ingenting har hänt sedan föregående år, då herrar reservanter hade den uppfattningen i samma fråga, där de nu yrkar på denna individuella restitution, som de för ett år sedan ansåg skulle bli alltför tungrodd och kostnadskrävande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag vill i all korthet säga till herr Allard, att det argument som han har anfört emot en restitution inte väger tungt, tvärtom. Om man tror att trädgårdsodlingen skulle kunnat ta ut denna belastning i höjda priser, kan man resonera på samma sätt även för industrierna. Jag skulle tro att om det finns någon skillnad mellan industriernas och trädgårdsodlingens möjligheter att ta ut en skatt genom höjda varupriser, så har industrien väsentligt lättare att göra detta än trädgårdsodlingen. För min del tror jag inte att det varit möjligt. Allt talar för att den konkurrens

Restitution av energiskatt på bränsle

som råder för trädgårdsodlingens produkter gör, att möjligheterna att ta ut skatten i höjda priser är ytterst små.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Herr Hansson tror inte att dessa näringsidkare haft någon möjlighet att ta ut kostnaderna för energiskatten i form av höjda priser. Utskottet har en annan uppfattning. Ingen av oss kan ge några bevis för sin åsikt, utan här får väl den tro som reservanterna har och den som utskottet har stå som bevis från båda sidor.

För övrigt anser jag att det också finns anledning att erinra om vad denna restitution skulle komma att kosta. Det skulle dock bli fråga om ett totalbelopp på omkring två miljoner kronor. Det kan vara anledning att erinra här om, då vi så sent som för en vecka sedan, när vi behandlade åttonde huvudtiteln, av statsfinansiella skäl inte hade råd att kosta på drygt 64 000 kronor i upprustning för ökning av intagningskapaciteten vid en av våra högstskolor.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! När herr Allard nämner beloppet två miljoner kronor visar det ingenting annat än att detta är en för trädgårdsodlarna mycket betydelsefull fråga.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Det är naturligtvis ett stort belopp för trädgårdsnäringen. Men jag vill fråga herr Magnusson i Borås: Hur anser herr Magnusson att denna individuella restitution skall kunna ordnas på ett rättvist sätt? Restitutionen skall ju bygga på den förbrukning av bränsle som trädgårdsnäringen kommer att ha från den 1 juli i år och ett och ett halvt år framåt i tiden. På den förbrukningen skall restitution ges för en skatt som erlades 1957/58. Ett företag som expanderar kommer alltså att få ett betydligt högre restitutionsbelopp än det erlagt i skatt. Ett företag som

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

går tillbaka kommer inte att få tillräcklig restitution. Och hur skall man göra med nystartade företag? Jag tror att reservanterna inte har tänkt sig in i den situation som skulle uppstå, om riksdagen skulle acceptera det förslag som reservanterna framlagt.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag vill inte göra anspråk på att kunna lösa den frågan, herr Allard. Enligt mitt förmenande måste det åligga dem, som infört den här beskattningsformen, att även se till att den drabbar alla rättvist.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Jag vill erinra herr Magnusson om att de verkligt sakkunniga på detta område, nämligen energiskattenämnden och kontrollstyrelsen, har avstyrkt en individuell restitution just på grund av de svårigheter som jag nämnt. Det är väl då, herr Magnusson, att kräva litet för mycket, om man säger att de myndigheter, som alltså avstyrkt en restitution, skall klara de svår bemästrade problem det här gäller.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Men just de myndigheter som herr Allard omnämner jämte — om jag minns rätt — lantbruksstyrelsen har rekommenderat den linje som nu är reservanternas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad, Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 95 ja och 96 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr BJÖRKÄNGE (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel.

§ 7

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 65, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 40 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

Föredrogs bankoutsittets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 4 mars 1960 dagtecknad pro-

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

position, nr 102, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

a) godkänna i propositionen tillstyrkta grunder för Aktiebolaget Industrikredits organisation och verksamhet;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om överlåtelse av aktier i bolaget i överensstämmelse med vad föredragande departementschefen anfört;

c) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att — i stället för tidigare utfästelse att till bolagets förfogande ställa statens fyra procent obligationer på nominellt tolv miljoner kronor — utfärda garantiförbindelse på samma belopp att ingå i bolagets garantifond.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

I propositionen föreslås vissa ändringar av Aktiebolaget Industrikredits organisation och verksamhet i syfte att öka bolagets utlåningskapacitet. Förslaget innebär bl. a., att staten skulle överlåta ett antal aktier i bolaget till vissa bankaktiebolag.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 605 av herrar *Torsten Andersson* och *Mattsson* samt II: 748 av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

I. att i till propositionen nr 102/1960 fogat förslag till avtal mellan staten och affärsbankerna angående Aktiebolaget Industrikredits organisation och verksamhet tredje paragrafen måtte utgå; samt

II. att Kungl. Maj:t vid valet av ledamöter i bolagets styrelse måtte tillse att minst två av de ledamöter, som skulle utses av Kungl. Maj:t, hade särskilda in-

sikter i och kvalifikationer i fråga om de mindre företagens kreditproblem;

2) de likalydande motionerna I: 621 av herrar *Stefanson* och *Sveningsson* samt II: 763 av herr *Nordgren m. fl.*;

3) de likalydande motionerna I: 622 av herr *Svärd* och II: 764 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, i vilka föreslagits att riksdagen måtte, med ändring av förslaget i propositionen nr 102, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad i motionerna anförts, till landets affärsbanker utbjuda statens samtliga aktier i Aktiebolaget Industrikredit.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

A. — med bifall till föreliggande proposition —

I. godkänna i propositionen tillstyrkta grunder för Aktiebolaget Industrikredits organisation och verksamhet;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om överlåtelse av aktier i bolaget i överensstämmelse med vad i propositionen anförts;

III. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att — i stället för tidigare utfästelse att till bolagets förfogande ställa statens fyra procent obligationer på nominellt tolv miljoner kronor — utfärda garantiförbindelse på samma belopp att ingå i bolagets garantifond;

B. besluta att motionerna I: 622 och II: 764 icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. besluta att motionerna I: 605 och II: 748 samt I: 621 och II: 763 — i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört — icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ewerlöf*, *Yngve Nilsson*, *Hamilton* och *Nordgren*, som ansett att utskottet bort under B. hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 622 och II: 764 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt till berörda af-

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

färsbanker utbjuda och försälja jämväl resterande aktieinnehav i AB Industrikredit och med bankerna träffa därav föranledda avtal;

2) av herrar *Danmans* och *Boija*, utan angivet yrkande;

3) av herrar *Mattsson* och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett att viss del av utskottets utlåtande bort ha i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort under C. hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 605 och II: 748 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet sålunda anfört, samt besluta att motionerna I: 621 och II: 763 icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Jag lovar att fatta mig kort. Högerreservanterna i bankoutskottet är nämligen helt överens med majoriteten om lämpligheten av att omorganisera AB Industrikredit och sälja en del av aktierna till affärsbankerna. Vi godtar alltså propositionen, som innebär att den mindre och medelstora företagsamheten får lättare att ta upp långa lån. Men vi tycker inte, att man skall stanna vid det. Man bör enligt vår mening gå längre och sälja ut även resten av aktierna till affärsbankerna. Det är inte någon statlig uppgift att bedriva sådan här verksamhet. Staten har tillräckligt mycket att göra ändå. En begränsning av statsverksamheten framstår för varje dag som alltmer önskvärd. Om AB Industrikredit görs till ett helt enskilt företag, kan det med säkerhet fungera smidigare och mindre tungrott. För de kreditsökande kommer detta säkerligen att medföra fördelar. Det påstående som har gjorts av majoriteten i utskottet, att situationen skulle bli sämre för låntagarna, är helt obestyrkt. Det vore intressant att få det närmare preciserat här i kammaren.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen nr 1, av herr Ewerlöf m. fl.

Herr **BOIJA** (fp):

Herr talman! I en till Kungl. Maj:t ingiven framställning av januari 1959 har 14 affärsbanker hemställt att få förvärva aktier i ett särskilt bolag med firma AB Företagsfinans, som bankerna har för avsikt att bilda. Det nya bolaget skulle i första hand tillhandahålla mindre och medelstora näringsföretag krediter för investering i fasta anläggningar, maskiner, rationaliseringsåtgärder etc. Krediterna beräknas få längre bundenhet och komma att avse större belopp än vad bankerna med hänsyn till arten av sin rörelse och gällande regler kan medge. Åt säkerhetskravet skulle även i viss utsträckning kunna ges ett annat innehåll än enligt banklagen. För att hålla bolagets kostnader nere skulle det nya företaget så långt som möjligt utnyttja bankernas organisatoriska resurser — detta är ett faktum av största betydelse i detta fall.

AB Industrikredit konstaterar i sitt remissvar, att det nya bolagets verksamhet i stor utsträckning skulle komma att sammanfalla med Industrikredits egen verksamhet. Skillnaden skulle väsentligen ligga däri, att det nya företaget skulle kunna ställa mindre krav på säkerhet.

Med anledning av denna framställning från affärsbankernas sida har som bekant förhandlingar förts mellan representanter för statens intressen och dem som stått bakom affärsbankernas framställning. Dessa förhandlingar har lett till den överenskommelse, som här föreligger och som innebär ett ökat samarbete mellan staten och affärsbankerna, vilket har sammanfattats i avtalet och i den nya bolagsordningen.

Från vår sida har i motion nr 621 i första kammaren av herrar Stefanson och Svenningsson samt motion nr 763 i denna kammare av herr Nordgren

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

m. fl. föreslagits att lånebeloppet icke, såsom i avtalet förutsättes, skulle begränsas till 50 procent av säkerheten utan att det skulle kunna utvidgas till 70 procent, enligt vad som föreslagits från affärsbankernas sida i fråga om det tilltänkta AB Företagsfinans.

Under utskottsbehandlingen har vi emellertid fått upplysningar, av vilka framgår att såväl bank- som försäkringinspektionen motsätter sig en utvidgning av 50-procentregeln med hänsyn till att dessa säkerheter måste vara fondgilla. Av denna anledning har vi från vårt håll kunnat acceptera den skrivning, som föreligger i utskottsutlåtandet.

Som av utlåtandet också framgår kan AB Industrikredit utan hinder av den angivna 50-procentgränsen mot betryggande säkerhet utlämna lån till ett sammanlagt belopp, som motsvarar summan av bolagets egen kapital- och garantifond eller tillsammans cirka 37 miljoner kronor. Denna garantifond kan, om det visar sig nödvändigt, utökas genom höjda insatser från såväl staten som bankerna. Här föreligger alltså en möjlighet för AB Industrikredits styrelse att med hjälp av dessa 37 miljoner kronor, som i detta avseende utgör ett fritt disponibelt belopp, gå utöver de 50 procenten. Detta torde vara en mycket god tillgång och ge AB Industrikredit relativt goda möjligheter att tillmötesgå de lånesökande i den utsträckning, som vi har föreslagit.

I nämnda motioner framhålls också önskvärdheten av att någon minimigräns för storleken av de lån, som bolaget äger rätt att meddela, inte bör ifrågakomma. Denna gräns har här satts till 150 000 kronor. Man har sagt, att med hänsyn till AB Industrikredits uppgifter och låneverksamhetens inriktning har i avtalet intagits en bestämmelse, som innebär att bolaget som regel — jag vill understryka detta — icke skall lämna sådan kredit, som affärsbankerna äger att lämna enligt nu-

varande stadganden, d. v. s. en kredit på tio år upp till 150 000 kronor. Denna kan efter en tioårsperiod förlängas efter förnyad överenskommelse. Den uppgiften har vi fått vid föredragningar från bankmannahåll i utskottet.

Med hänsyn till den allmänna formulering denna fråga fått bör emellertid, som framgår av utskottets utlåtande, styrelsen även i framtiden ha frihet att när den så finner lämpligt bevilja lån som understiger 150 000 kronor. Jag vill särskilt understryka denna sista mening, att styrelsen även i framtiden skall ha möjlighet att bevilja lån av mindre omfattning. Härmed bör enligt vår uppfattning de synpunkter och önskemål som framförts i reservation nr 3 vara tillgodosedda.

Utskottet menar att en generell ändring av bestämmelserna inte skulle vara lämplig med hänsyn till huvudinriktningen av företagets verksamhet. Som Industrikredits organisation är uppbyggd saknar den i varje fall för närvarande möjlighet att tillhandahålla lån på alltför små belopp. Skulle en sådan inriktning av verksamheten komma till stånd, skulle naturligtvis en helt annan organisation krävas och därmed skulle också administrationskostnaderna stiga och givetvis också räntesatsen. Den räntedifferens man arbetar med är mycket liten, och marginalerna skulle krympa samman ytterligare. Utskottet menar därför, att det är bättre att acceptera förslaget som det här föreligger.

Till utskottets utlåtande har under-tecknad fogat en blank reservation. Den hänför sig närmast till den mening som återfinnes i utskottets yttrande i fjärde stycket: »Samtidigt medför statens medverkan fördelar för låntagarna genom de lägre räntesatser som kan tillämpas. Skulle samtliga aktier i Aktiebolaget Industrikredit övertagas av affärsbankerna kan denna förmån för låntagarna bortfalla.»

Vi har för vår del inte kunnat dela

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

denna uppfattning och vi tror inte att någon som helst skillnad härvidlag skulle behöva uppstå. Tvärtom, på grund av den organisation och de kontakter bankerna har ut över hela landet skulle kostnaderna måhända kunna bli lägre. Något bevis för påståendet i den mening jag citerade har icke presterats.

I form av statliga kreditgarantier förfogar företagarföreningarna för närvarande över cirka 35 miljoner kronor. Man kan i dag få låna upp till 40 000 kronor. Denna summa kommer så småningom att höjas till 50 000 kronor och i speciella fall skall man kunna sträcka sig upp till 75 000 kronor. Vi tror att det alltfört skulle vara synnerligen lämpligt, om företagarföreningarna tog dessa smålån på 20 000—50 000 kronor. Det skulle även vara värdefullt ur den synpunkten, att företagarföreningarna har en mycket god person- och lokal-kännedom och mycket väl skulle kunna bedöma de låntagare som det kan bli fråga om. Man skulle alltså kunna tänka sig att företagarföreningarna, Industrikredit och bankerna skulle kunna samarbeta på ett effektivt sätt genom att de var och en svarar för lån av viss storleksordning och på så sätt kompletterar varandra.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Den omorganisation som föreslagits i fråga om AB Industrikredit innebär främst att staten och ett antal affärsbanker skall samverka för att utvidga bolagets möjligheter att lämna de mindre och medelstora industri-företagen medellånga och långfristiga krediter. Aktiekapitalet skall lika fördelas mellan staten och bankerna, vardera parten skall utse fyra ledamöter i bolagsstyrelsen men ordförande utses av Kungl. Maj:t. Tills vidare skall aktiekapitalet bibehållas vid 8 miljoner

kronor, men möjlighet till framtida ökning föreligger. De föreslagna bestämmelserna för bolagets upplåning medger en ökning av Industrikredits utlåning från f. n. 78 miljoner kronor till drygt 300 miljoner kronor. Av särskild betydelse är att lånetiden kan utökas från högst 10 till högst 20 år.

Från högerhåll har i motioner föreslagits, att staten skulle utbjuda statens samtliga aktier i AB Industrikredit till affärsbankerna. I utskottet har också högerledamöterna reserverat sig till förmån för detta förslag.

För egen del kan jag inte finna, att detta förslag skulle innebära några fördelar med hänsyn till syftet med bolagets utlåningsverksamhet. Statens medverkan bör vara ägnad att förbättra möjligheterna för företagen att få långfristig kredit på rimliga villkor. Jag syftar här bl. a. på att staten bidrar till att ställa säkerhet för bolagets förbindelser. Staten har hittills varit huvudintressent i AB Industrikredit och jag tror att det av flera skäl är av värde, att man har möjlighet att följa denna verksamhet från statsmakternas sida. För min del anser jag att det innebär åtskilliga fördelar, att staten och de privata bankerna samverkar på detta område.

De mindre företagen har ju speciella kreditproblem. De har i regel mindre möjlighet till självfinansiering än de större företagen. Därtill kommer att de mindre företagen i regel saknar möjlighet att via aktie- och obligationsmarknaden skaffa sig långfristigt kapital. De mindre företagen är alltså mer beroende av bankkrediter och eftersom det är fråga om kortfristiga krediter blir det relativt höga räntekostnader.

Med hänsyn till detta är det ytterst angeläget att de mindre och medelstora företagen kan få långfristig kredit i större utsträckning än för närvarande. Omorganisationen av AB Industrikredit innebär ett framsteg men som påpekats både i motionen och reserva-

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

tionen från centerpartihåll har man inte nått en tillfredsställande lösning. Enligt det föreliggande förslaget till avtal skall Industrikredit i regel inte utlämna lån under 150 000 kronor, eftersom affärsbankerna har möjlighet att lämna 10-åriga lån upp till detta belopp enligt nuvarande bestämmelser. Den regel som här införts i avtalet — och den ändras ej nämnvärt enligt utskottets skrivning — innebär att ett företag, som erbjuder säkerhet i form av inteckning i fastighet liggande inom 50 procent av fastighetens uppskattade värde i allmänhet vägras lån, om ej fastighetens uppskattade värde uppgår till minst 300 000 kronor. Vi anser att denna regel om att belopp under 150 000 kronor inte lånas ut är olycklig, eftersom de mindre företagen därigenom i så hög grad ställs utanför möjlighet att få långfristig kredit. Jag måste konstatera, att frågan om de mindre företagens möjlighet att få långfristig kredit fortfarande blir olöst även om propositionen bifalles.

Utskottets majoritet har inte velat vara med om att denna gränsdragning vid beloppet 150 000 kronor skulle slopas. Majoriteten anser det mindre välbetänkt och pekar främst på att en ökad utlåning till mindre företag skulle kunna föranleda högre förvaltningskostnader och därmed högre räntesats. Det är klart att förvaltningskostnaderna kan bli något större, om Industrikredit lämnar ut flera lån på exempelvis 40 000—50 000 kronor vardera än om bolaget t. ex. skulle utlämna ett färre antal lån om minst 150 000 kronor vardera. Men i så fall löser man inte heller de mindre företagens behov av långfristig kredit. Och därtill kommer att man enligt vår uppfattning överdriver ökningen av förvaltningskostnaderna, om beloppet 150 000 kronor slopas och lån till lägre belopp utlämnas i större utsträckning. För det första är ju de säkerheter som skall ställas av företagaren eller av staten, kommun eller bank så betryg-

gande, att behovet av kreditövervakning inte kan vara så arbetskrävande. För det andra ingår ju 14 affärsbanker som aktieägare i AB Industrikredit och genom samverkan med dessa och kontakter med deras lokala bankkontor bör det vara lätt att skaffa de upplysningar som kan behövas. Vi kan alltså finna att utlåning i form av lån under 150 000 kronor behöver medföra dyra förvaltningskostnader och därmed ökade räntesatser. För övrigt, även om någon extra tiondels procent skulle behöva uttagas, så får ju ändå företagaren lånet billigare än i form av vanlig bankkredit.

Jag skall här inte närmare ingå på kraven på säkerhet för lånen. Det vore naturligtvis värdefullt, om man kunde höja lånegränsen från 50 till 70 procent av ställd säkerhet. Med hänsyn till de krav som bank- och fondinspektionen och försäkringsinspektionen uppställt för att bolagets obligationer skall vara fondgilla lär det inte vara möjligt att nu göra någon ändring på denna punkt. Som utskottet framhållit har ju Industrikredit möjlighet att mot annan betryggande säkerhet utlämna lån till ett belopp som motsvarar bolagets egna kapital och garantifond, för närvarande 37 miljoner kronor. I reservationen har vi från centerpartiets sida framhållit, att denna fråga bör följas med uppmärksamhet och att man bör kunna vidga denna lånemöjlighet om behov skulle visa sig föreligga.

Slutligen har vi i anledning av de motioner som väckts ansett oss böra göra ett uttalande om representationen från statens sida i bolagets styrelse. Vi har ansett att långfristig kredit skall kunna ges utan någon särskild undre gräns och att detta i sin tur motiverar att minst två av de ledamöter, som Kungl. Maj:t utser i styrelsen för bolaget, bör ha särskilda insikter och praktisk erfarenhet i fråga om de mindre företagens skötsel och kreditfrågor.

Med dessa ord ber jag att få yrka bi-

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

fall till reservation nr 3 av herr Mattson och mig.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga vill jag framföra några synpunkter, men på grund av den sena timmen lovar jag, herr talman, att fatta mig kort.

Vi inom centerpartiet har ingen anledning att invända något mot ändringarna i AB Industrikredits status. Den ökning av utlåningskapaciteten och förlängning av utlåningstiden som blir följden därav är välkommen och välmotiverad. Det är emellertid ett par punkter i bolagsordningen som vi anser nödvändigt att ändra. Att den nedre utlåningsgränsen inte annat än i undantagsfall får understiga 150 000 kronor kan med våra utgångspunkter inte vara tillfredsställande. En sådan gränsdragning utestänger i stor utsträckning småföretagarna ifrån långa lån. Deras lånebehov är i många fall lägre än 150 000 kronor, men behovet av långfristiga lån kan fördenskull vara lika angeläget som för större företagare med större lånebehov. Småföretagarnas mera framträdande problem är just att erhålla långfristiga lån.

Den möjlighet som bankerna har att under särskilda omständigheter förlänga kredittiden utöver 10 år för lån under 150 000 kronor är inte tillfredsställande och är inte en trygg ordning för de mindre företagen. Den utvägen måste många gånger tillgripas när rena nödsituationer uppstår och en återbetalning av lånen inom föreskrivna tioårsperiod inte är möjlig. Med den gräns för utlåningen som utskottet föreslår måste småföretagarnas lånemöjligheter begränsas. Detta kan för dem i vissa lägen påverka räntekostnaderna i ogynnsam riktning, och det kan inte vara meningen med AB Industrikredits verksamhet. Jag kan inte tro, att administrationskostnader för lån under 150 000 kronor skall behöva stiga så kraftigt, att de i någon

avgörande grad påverkar utlåningsräntan. Jag tror att utskottets farhåga härför är överdriven.

Vad sedan beträffar valet av styrelse anser vi att det vore önskvärt att i bolagsordningen ha utsagt, att minst två av ledamöterna skall ha särskilda insikter och kvalifikationer i fråga om småföretagens skötsel, ekonomi och därmed sammanhängande problem. Med de påfrestningar i olika avseenden, som den mindre företagsamheten sannolikt står inför med tanke på den pågående strukturomvandlingen av samhället och i anledning av det kommande handelssamarbetet i Europa, är det inte bara ett företagarintresse utan också ett samhällsintresse att småföretagarnas möjligheter på bästa sätt tillvaratages.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3 av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag är något överraskad av att denna överenskommelse mellan staten och affärsbankerna i och för sig har förorsakat tre reservationer. Man får väl ta detta som ett uttryck för det allmänna politiska läget inom de borgerliga grupperna, att man kommit på så olika linjer. Vi får här inte bortse ifrån, att när vi nu håller på att göra om AB Industrikredit innebär det, att vi får ett företag som på helt annat sätt kommer att kunna tillgodose den mindre företagsamhetens behov av långfristigt kapital.

Det är en väsentlig ökning av företags kapitaltillgångar som nu skall ske. Det är nu ett tak på 65 miljoner. Om överenskommelsen slutföres kommer ca 310 miljoner att ställas till disposition för småföretagarnas räkning. Det är alltså en mycket betydande uppgång. Det innebär också en smidigare ordning för korta respektive långa lån. Bankerna kommer på ett naturligt sätt att kunna övergå mellan dessa former, vilket framför allt kommer att ha sin betydelse vid

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

den gräns som centerpartireservanterna talar om. 150 000 kronors-gränsen är inte utsatt. Vi förutsätter att hittillsvarande praxis alltjämt tillämpas, och enligt denna har lånegränsen varit betydligt lägre.

Det är också felaktigt att såsom herr Eliasson i Sundborn gjorde uppförstora kravet på ställande av säkerhet. Industrikredit skall vara underkastat bank- och fondinspektionen. Denna kräver denna säkerhet, men i realiteten är det på det sättet, att vi har en fri sektor, som kommer att uppgå till 37 miljoner kronor. Man kan alltså låna ur denna utan att dessa säkerhetsbestämmelser behöver iakttagas. Man kan också använda sig av förslagsinteckning. Det är alltså en betydande vidgning och ett stort stöd, som här ges småföretagsamheten och som jag tycker att det är oklokt att undervärdera. Det är möjligt att man har intresse av att framställa saken på det sättet, men jag anser det vara fel att söka undanskymma de verkliga framsteg som här göres.

Herr Bohman ställde några frågor till mig. Jag skall försöka fatta mig mycket kort med hänsyn till den föredragningslista som vi har framför oss. Herr Bohman sade — och han talade här för högerreservationen — att det finns anledning att försöka begränsa statens verksamhet så långt som möjligt. Jag skulle vilja säga, att det är alldeles uppenbart att högern här har insatt sin allmänna offensiv mot staten i förgrunden och låtit småföretagarna komma i kläm. Om det är någon som inte tror på vad jag säger i detta sammanhang, går det att få upplysningar genom att tala med småindustriens företrädare. Jag undrar om det är någon bland dem, som skulle ha velat ändra på AB Industrikredit så, att staten skulle ställas helt utan inflytande.

Det är uppenbart att när vi tillskapade detta institut år 1934 gjorde vi det därför, att småföretagens läge jämfört med storföretagens in fråga om kapitalanskaff-

ning var mycket ogynnsamt. Fortfarande råder samma förhållande. Vi anser det i och för sig inte vara någon speciell statlig uppgift att tillhandahålla pengar, men vi anser att staten bör medverka i detta fall, därför att det är nödvändigt för småföretagarna att få detta stöd. Här går en vattendelare mellan högerpartiet och oss, och anmärkningsvärt nog tycks den också gå mellan folkpartiet och centerpartiet. Det är det avgörande i detta sammanhang. Jag tror att om herr Bohman ger sig ut för att försöka övertyga småföretagarna om något annat, så kommer han att få ett vad vi brukar kalla mycket styvt jobb.

Vi har sagt att statens medverkan kan innebära, att småföretagen får lägre räntor. Det är alldeles uppenbart, att när staten har insyn i långivningen och AB Industrikredit inte lämnar lån till alltför låga belopp, så kan man hålla administrationskostnaderna nere. Insyn är i och för sig i detta hänseende mycket värdefull, och vi kan också säga att det kan vara värdefullt med den konkurrens som här kan råda mellan de ordinarie kreditinstituten, vilka är utan insyn, och detta företag, som äges av staten och bankföretag och där staten har insyn. Det finns alltså, herr talman, i detta sammanhang många skäl att återopa.

För att förkorta debatten ber jag, herr talman, helt enkelt att få yrka bifall till utskottets förslag med hänvisning till den utförliga motivering som givits i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! När AB Industrikredit bildades 1934 berodde det på att man då gjorde om banklagen och tog bort den långa utlåning, som bankerna tidigare bedrivit. Att AB Industrikredit då till övervägande delen blev statligt berodde på att affärsbankerna inte var intresserade av att medverka. Det förelåg nämligen på den tiden inga svårigheter att få lån av detta slag ute på marknaden utan sådan medverkan.

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

När vi nu har intagit den ståndpunkten, att vi accepterar Kungl. Maj:ts förslag men anser att man skall fortsätta och sälja ut alla bolagets aktier, är det ett fullständigt konsekvent handlande. Det står i överensstämmelse med den grundinställning vi har, nämligen att staten inte skall engagera sig i företagsamhet, som lika bra eller bättre kan skötas av enskilda.

Jag frågade nyss vilka konkreta olägenheter som skulle uppkomma för kredittagarna, om man gjorde AB Industrikredit till ett enskilt företag. Jag har ännu inte fått något svar, vare sig ifrån herr Eliasson i Sundborn eller av bankoutskottets vice ordförande. Herr vice ordföranden i bankoutskottet säger att småföretagarna skulle »komma i kläm» genom de olägenheter som i så fall skulle uppstå; vilka dessa vore skulle jag kunna fråga småföretagarna om. Men nu frågar jag herr Andersson i Ronneby, vari dessa olägenheter består. Han borde kunna svara mig; i varje fall borde han kunna göra det bättre nu än de småföretagare, som jag eventuellt kan fråga efteråt.

Herr Eliasson sade sig »tro» på statsmaktens medverkan och att denna medverkan skulle göra långivningen förmånligare. Han »tror», säger han, att »åtskilliga fördelar» skulle uppkomma, om staten bedrev denna verksamhet. Jag frågar på nytt vilka fördelar, och jag vill gärna ha ett besked. Jag utgår ifrån att det inte är fråga om att skapa något slags subventionsverksamhet i detta sammanhang.

För herr Eliasson, som har ett sådant förtroende för staten, vill jag bara påpeka, att AB Företagsfinans — det företag som affärsbankerna själva ville men inte fick bilda — erbjöd bättre förmåner än Industrikredit efter dess ombildning. I AB Företagsfinans skulle man få låna upp till 70 procent, och där fanns ingen minimigräns vid 150 000 kronor. Staten har för övrigt ett annat bankföretag, AB Sveriges kreditbank,

som tillämpar precis samma villkor som affärsbankerna. Det blir alltså inte på något sätt förmånligare för låntagarna, trots att det är helt statsägt.

Jag väntar fortfarande, herr talman, på konkreta besked och inte på allmänna uttalanden.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Till herr Bohman vill jag säga, att jag lämnade ett svar i mitt anförande. Jag pekade på den omständigheten, att staten här ställer säkerhet för bolagens förbindelser och att detta bör vara ägnat att möjliggöra fördelaktigare lånevillkor från företaget Industrikredit.

Jag vill vidare till herr Bohman säga, att jag kan inte förstå annat än att om staten här medverkar, finns det större möjligheter att räkna med att Industrikredit inte bara så att säga skjuter sina egna kommersiella intressen i förgrunden utan ser till den uppgift, för vilken bolaget har skapats.

Sedan vill jag gärna medge, herr talman, att AB Företagsfinans, om jag är riktigt underrättad, på en punkt var bättre utformat än AB Industrikredit. AB Företagsfinans hade nämligen inte någon undre gräns vid 150 000 kronor. Men om herr Bohman anser detta vara bättre, har han möjlighet att här i kamraren ansluta sig till centerpartiets reservation, innebärande att man slopar denna gräns. Gör han det, kan vi komma på samma linje.

När herr Andersson i Ronneby talar om småföretagen, vill jag påpeka att det vore rimligare att han talade om de medelstora företagen. Som förslaget nu är utformat kommer småföretagen praktiskt taget inte att beröras av förbättringarna.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! För att först anknyta till vad herr Eliasson i Sundborn sade tror jag inte alls att det är på det sättet, att den mindre företagsamheten här

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

kommer att få minskade lånemöjligheter i förhållande till tidigare. Det sker ju en vidgning av låneramarna och det står 37 miljoner kronor till förfogande. Gränsen vid 150 000 kronor utgör inte heller något fastslaget tak i detta sammanhang — det skall vi hålla i minnet och det vet herr Eliasson redan tidigare.

Till herr Bohman vill jag säga, att om herr Bohman lyssnat till mitt anförande, skulle han, även om det är möjligt att jag uttryckte mig dåligt, ha kunnat finna skälen till vårt ståndpunktstagande. Det är uppenbart att staten här inte har några andra intressen än att med den säkerhet som statspapper utgör se till att det skapas bästa möjliga villkor på lånemarknaden. Staten vill stödja denna verksamhet och staten har intresse av att detta instituts arbetsformer skiljer sig från dem, som bankerna i vanliga fall har.

Jag tror att alla dessa faktorer medverkar på det sättet, att vi jämnar ut den skillnad som finns mellan småföretagens och storföretagens finansieringsmöjligheter. Småföretagen har ju inte den chansen att kunna gå ut på obligationsmarknaden. Det är alldeles uppenbart, att de inte har samma möjligheter att låna hos försäkringsbolagen, eftersom de är för små. Försäkringsbolagens lån ges i hög grad mot andra tjänster, mot att de får skriva försäkringar, och där har storföretagen uppenbarligen övertaget.

Det är ingen tillfällighet att Industrikredit bildades 1934, och det är ingen tillfällighet i och för sig att bankerna kommer tillbaka med Företagsfinans och försöker bli ensamma på området. Men om de skulle bli ensamma där, skulle småföretagen inte få det stöd vi här i riksdagen anser att de skall få. Detta är vår innersta mening i sammanhanget.

Herr BOIJA (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson nämnde,

att företagen måste ställa säkerhet upp till 300 000 kronor. Det är ju riktigt om man håller sig till lån på 150 000 kronor, som här antytts. Men om man följer den praxis Industrikredit tidigare tillämpat, skulle man kanske komma ned till lån på 100 000 kronor, och då blir säkerheten så mycket mindre.

I mitt första anförande nämnde jag, att i botten — eller i toppen om man så vill — har man företagarföreningar, där man kan låna upp till 50 000 kronor, möjligen 75 000 kronor. Därtill kan eventuellt statsgarantien utnyttjas som säkerhet när det gäller lån från Industrikredit. Det kommer ju att underlätta väsentligt för låntagarna.

Herr Nilsson i Tvärälund talade om att det var mycket viktigt att småföretagen skulle få långfristiga lån, och det är i och för sig alldeles riktigt. Jag nämnde också tidigare, att bankerna här har en möjlighet att tillmötesgå låntagarna. Det är ju i första hand fråga om en tioårsperiod. Denna period kan i regel förlängas, om man så önskar, med ytterligare tio år. Bankerna säger i realiteten inte nej. Om man lägger upp en plan för amorteringar och förnyelse av dessa lån, tror jag att det finns sådana möjligheter. Detta har antytts i utskottet vid de föredragningar vi haft.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Till säkerhet för AB Industrikredits utlåningsverksamhet skall läggas garantiförbindelser från staten och reverser från affärsbankerna. Det har ingen som helst betydelse för företagets verksamhet om det är reverser eller garantiförbindelser. Det påverkar alltså inte ett dugg kostnadsläget för AB Industrikredit. AB Industrikredit är till formen ett privaträttsligt företag, som skall bedriva sin verksamhet affärsmässigt och bankmässigt. Jag vidhåller, att det inte spelar någon roll, om det är staten eller enskilda som satt in pengarna. Ännu är alltså inte det påstående styrkt som gjorts här, att låntag-

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

na skulle få större fördelar om företaget vore statligt än om det vore helt enskilt. Oavsett om staten är delägare i företaget eller det ägs helt av enskilda står det för övrigt liksom andra liknande företag under kontroll av bank- och fondinspektionen.

Till herr Eliasson i Sundborn vill jag till sist säga, att den yttersta konsekvensen av herr Eliassons resonemang väl egentligen skulle vara, att staten borde träda in även i andra kreditinstitut, t. ex. i affärsbankerna, eftersom man därmed skulle ha möjlighet att ge större förmåner till företagarna.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Det är ingen mening med att längre diskutera dessa frågor med herr Bohman, och jag skall inte ens diskutera skillnaden mellan ut- och inlåning. Herr Bohman växlar gärna mellan de båda begreppen, men det är som sagt ingen mening med att fortsätta debatten på den punkten. Påståendet att låntagarna skulle få större fördelar om Industrikredit var statligt är inte styrkt, säger herr Bohman. Han är inte mottaglig för sakskalet i det avseendet, ty han är inte ute i sådana ärenden.

De erfarenheter som framför allt småföretagarna här i landet fått ger vid handen, att Industrikredit med statlig medverkan är ett högst värdefullt institut när det gäller deras möjligheter att göra sig gällande på kapitalmarknaden. Detta är för oss ganska väsentligt.

Herr Bohman har här presenterat sin allmänna målsättning, som är minskning av statens verksamhet. Om småföretagarna därigenom kommer i kläm, så kan ingen hjälpa det. De stora principiella riktlinjerna är viktigare.

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag skall inte betunga debatten i onödan. Jag sitter dock själv med i en företagarförening och vet hur stort värde man där sätter på des-

sa lån. Detta framgår av att det av 600 ansökningar om lån bara är en handfull som ligger över 150 000 kronor. Alla de övriga ligger under denna gräns, de allra flesta på 40 000 à 50 000 kronor.

Många företagare har frågat mig varför de inte kan få längre löptid på dessa lån, 20 år eller så. Det har jordbrukarna, hypoteksbankerna, de som köper bostäder, ja, t. o. m. de som studerar. Det är ett stort företagarintresse att få lån med lång löptid. Jag glädde mig när propositionen kom, men när jag läste att gränsen var satt till 150 000 kronor blev jag litet besviken.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! När herr Boija talar om kreditgarantierna, vill jag bara säga att de ju inte är någon form av långfristig kreditgivning i egentlig mening. Om herr Boija är nöjd med dem, så får han vara det, men jag tror inte att de mindre företagarna är lika nöjda.

Så några ord till herr Bohman. Det är här inte fråga om subventioner. Av vissa mötesreferat att döma förefaller det som om en del andra högermän gjort vissa uttalanden, som tyder på att de betraktar en ränta på låt oss säga 6 à 6,5 procent som något slags subvention. Det är ett betraktelsesätt, som jag har svårt att dela.

Sedan har jag ingen anledning påstå att affärsbankerna skulle ha misskött denna verksamhet, om de haft hand om den själva. Det har jag heller inte gjort gällande. Men affärsbankerna är ju inga ideella inrättningar, och om de själva skulle haft hand om denna verksamhet, så hade de självfallet varit tvungna att anlägga kommersiella synpunkter, och då hade kanske verksamhetens omfattning och inriktning inte blivit sådan, att man vunnit de fördelar som här åsyftas.

Sedan menade herr Bohman, att staten så att säga skulle gå in i alla kreditinstitut, närmast då affärsbankerna, men det är väl ändå att föra en diskus-

Ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit

sion på sidan om. Jag vill påpeka för herr Bohman, att mig veterligt har ingen, inte ens från högerhåll, påstått att statens medverkan vid uppbyggnaden av ett långfristigt kreditinstitut för jordbruket har varit till nackdel för jordbrukarna. Det har jag svårt att tro. Om herr Bohman har den uppfattningen, så tror i varje fall inte jag att man har den på jordbrukarhåll.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Ewerlöf m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Ewerlöf m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 39 nej, varjämte 10 av

kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 142 ja och 26 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner angående ökad frihet för kapitalrörelser från och till Sverige, m. m.,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, och

nr 24, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående omorganisation av riksgäldskontoret;

första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 kap. 16 § strafflagen, m. m.; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner om utredning angående avgiftsbelagda trafikaneläggningar m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräkna dels (p. 5 och 6) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 2 878 700 kronor respektive 414 500 kronor, dels (p. 7 och 8) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 12 309 500 kronor respektive

2 972 100 kronor, dels ock (p. 9 och 10) till Lantbruksnämnderna: Utrustning och Utbildningskurser för viss personal reservationsanslag av 70 000 kronor respektive 25 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln vidare föreslagit riksdagen, att för budgetåret 1960/61 dels (p. 11 och 12) till Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar och Omkostnader anvisa förslagsanslag av 7 688 800 kronor respektive reservationsanslag av 5 085 000 kronor, dels (p. 14) till Bidrag till jordbrukets rationalisering anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor, dels (p. 15) till Bidrag till trädgårdsnäringsens rationalisering anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor, dels (p. 16) till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor även som medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahems-lånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, finge för år 1961 nedsättas till 3,6 procent, att i avseende å köpeskillning för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan måtte, i den mån köpeskillningen förräntades enligt enahanda grunder som gällt eller gällde för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahems-lån för jordbrukslägenheter, under år 1961 utgå efter 3,6 procent, att under budgetåret 1960/61 statlig kreditgaranti finge beviljas dels för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 14 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegnahemslån m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels för lån avseende uppförande av lagerhus

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor samt dels för lån till vissa särskilt angivna slag av driftsrationalisering inom jordbruket intill ett belopp av 1 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 11 mars 1960 avlåten proposition, nr 96, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden samma dag föreslagit riksdagen att dels godkänna de framlagda förslagen till vissa organisationsändringar inom lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, m. m.; dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, vilka angivits i propositionen; dels fastställa viss angiven avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61; dels fastställa viss angiven avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61; dels för budgetåret 1960/61 anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 3 429 000 kronor respektive 514 500 kronor, till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 11 702 500 kronor respektive 2 772 100 kronor samt till Lantbruksnämnderna: Utrustning och Utbildningskurser för viss personal reservationsanslag av 70 000 kronor respektive 25 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat härefter angivna till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 139 av fröken *Ranmark m. fl.* och II: 166 av herr *Wahrendorff m. fl.*;

2) I: 480 av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.* och II: 407 av herr *Hæggblom m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte för budgetåret 1960/61 anvisa ett oförändrat an-

slag av 235 000 kronor till 1960 års verksamhet inom hushållningssällskapens veterinäravdelningar;

3) I: 474 av herrar *Eskilsson* och *Ringaby*, likalydande med II: 607 av herr *Östlund m. fl.*, i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

4) II: 606 av herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor, innebärande en besparing i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 2 000 000 kronor;

5) I: 484 av herr *Olsson, Ernst, m. fl.* och II: 589 av herr *Börjesson m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t dels anhålla om att vid försäljning för skogskomplettering av fastigheter tillhörande kronan måtte tillämpas prissättning i överensstämmelse med gällande marknadsvärde i enlighet med vad i motionen anförts, dels anhålla om prövning och förslag rörande avveckling av domänverkets markfond i enlighet med riksräkenskapsverkets i motionen refererade rekommendationer, dels ock anhålla att en allsidig utredning måtte företagas beträffande vilka principer som i framtiden skulle gälla för statens innehav av skogsmark och att därvid beaktades de skäl som förelåge för avveckling av statens innehav av skogsmark genom försäljning till enskilda i stora delar av vårt land i enlighet med de i motionerna framförda synpunkterna;

6) I: 481 av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.* och II: 595 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställdes att åtgärder för genomförande av jordbruks komplettering med skog måtte vidtagas i enlighet med vad som i motionerna angivits, att därvid beaktades behovet av att sta-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

tens tillgångar av skogsmark finge medverka dels direkt för att genomföra lämpliga förstärkningar av jordbruk, dels även vid byten för genomförande av förstärkningar och bättre arrondering av bondeskogsbruk liksom av förbättrad arrondering av storskogsbruk, att vid försäljning av staten tillhörig skogsmark till komplettering av jordbruk en bättre överensstämmelse åvägabringades mellan den ränta som jordbrukarna finge betala å för kompletterings genomförande erforderliga statliga garantilån och den kapitaliseringsprocent å årlig genomsnittsavkastning som lades till grund för prissättningen, ävensom att lånevillkoren för garantilån för underlättande av skogskomplettering anpassades till att bättre svara mot skogsskiftets bestånd, uttagsmöjligheter och erforderliga skogsvårdsåtgärder i enlighet med vad i motionerna sades;

7) I: 134 av herr *Hermansson m. fl.*, likalydande med II: 164 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen beslutade att lånegarantier avseende statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering finge beviljas företag oavsett storleksordning samt att hos Kungl. Maj:t hemställa om härför erforderlig ändring i gällande kungörelse;

8) I: 483 av herr *Nord m. fl.* och II: 601 av herr *Rimås m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att av Kungl. Maj:t föreslagen ändring av 5 § kungörelsen 1955: 354 måtte utvidgas till att avse även 17 § i kungörelsen, så att trädgårdsföretag med flera än en årsanställd arbetare skulle kunna erhålla både lånegaranti och statsbidrag eller endera som stöd till rationaliseringsåtgärder enligt kungörelsens regler;

9) I: 320 av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Svanström* samt II: 400 av herrar *Grebäck* och *Brandt* i Sätilla;

10) I: 482 av herr *Nord m. fl.*, lika-

lydande med II: 602 av herrar *Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, i vilka motionärerna hemställt att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t förorda, att kungörelsen 1954: 311 om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål ändrades så, att det bleve möjligt att bevilja lånegaranti även för byggnad, avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker;

11) I: 223 av herr *Nord m. fl.* och II: 272 av herr *Åhman m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att den övre belåningsgränsen för lånegaranti vid inköp av egnahemsjordbruk sänktes från nuvarande 100 procent till tidigare gällande 90 procent;

12) II: 591 av herrar *Elmwall* och *Svensson* i Vä;

13) II: 736 av herr *Börjesson*, vari hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om sammanslagning av de båda lantbruksnämnderna i Kalmar län samt av de båda hushållningssällskapen i samma län, dels ock anhålla hos Kungl. Maj:t — med sikte på en omorganisation framdeles av lantbruksnämnds- och hushållningssällskapsorganisationerna i motionens syfte — om åtgärder i syfte att låta lantbruksnämnden och hushållningssällskapet i södra delen av Kalmar län, så ock lantbruksnämnden och hushållningssällskapet i norra delen av Kalmar län, inom båda länsdelarna var för sig, gemensamt hålla de befattningshavare, som kunde anses lämpligt för åstadkommande av besparingar i enlighet med vad i motionen anförts;

14) I: 624 av herr *Svanström*, likalydande med II: 760 av herr *Johansson* i Gränö;

15) I: 625 av herr *Helleblad* *m. fl.*, likalydande med II: 761 av herr *Svensson* i Krokstorp *m. fl.*;

16) I: 488 av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*, likalydande med II: 598 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*;

17) I: 606 av herr *Eskilsson m. fl.*,

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

likalydande med II: 747 av herr *Hæggblom m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag att assistenter i Ao 15 inrättades för uppgifter med yttre rationalisering, dels å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 11 202 500 kronor och till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 172 100 kronor, dels hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att snarast överföra lantbruksnämndernas arbetsuppgifter till andra organ;

18) I: 602 av herr *Osvald* och II: 741 av herr *von Seth m. fl.* i vilka likalydande motioner hemställts att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad gällde lantbruksingenjörerna, dels tills vidare fastställa lantbruksstyrelsens förslag till lantbruksingenjörorganisation, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning angående lantbruksingenjörorganisationen;

19) I: 623 av herr *Jonasson m. fl.* och II: 762 av herr *Wahrendorff m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta dels att antalet lantbruksingenjörbefattningar å ordinarie stat inom lantbruksorganisationen finge utgöra tolv i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att i propositionen föreslagna 23 assistenttjänster i Ao 15 finge besättas med personal, som hade lägre agrar, skoglig eller teknisk utbildning, dels att län i fråga om lantbruksnämndernas verksamhet för jordbrukets yttre rationalisering efter medgivande av lantbruksstyrelsen finge indelas i distrikt, dels att lantbruksnämnd skulle äga fastställa stationeringsort för sina befattningshavare, dels att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till författningsändring, som föranleddes av förenämnda yrkanden; samt

20) II: 746 av herr *Ekström* i Björkvik *m. fl.*

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 602 och II: 741 samt I: 623 och II: 762, sistnämnda motionspar såvitt nu vore i fråga, besluta de i utlåtandet föreslagna ändringarna i fråga om lantbruksingenjörernas organisation och verksamhet;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 746 besluta de i utlåtandet föreslagna ändringarna i fråga om byggnadskonsulternas organisation och verksamhet;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att sammanslagning skulle ske per den 1 juli 1960 av de två lantbruksnämnderna i Kalmar län;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 606 och II: 747 samt I: 623 och II: 762, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de övriga förslag till organisationsändringar beträffande lantbruksnämnderna som framlagts i utlåtandet;

E. avslå de i motionerna I: 488 och II: 598 samt I: 606 och II: 747 framförda yrkandena berörande lantbruksnämndernas framtida verksamhet och organisation;

F. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna de övriga förslag till omorganisation beträffande lantbruksstyrelsen som framlagts i utlåtandet;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 606 och II: 747, I: 602 och II: 741 samt I: 623 och II: 762, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna som angivits i utlåtandet;

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

H. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 602 och II: 741 samt I: 623 och II: 762, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 606 och II: 747 ävensom motionerna II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, fastställa i momentet intagen avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

J. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 602 och II: 741 samt I: 623 och II: 762, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 429 000 kronor;

K. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 602 och II: 741 samt I: 623 och II: 762, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 514 500 kronor;

L. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 606 och II: 747, II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 11 702 500 kronor;

M. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 606 och II: 747, II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lant-

bruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 772 100 kronor;

N. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Utrustning ett reservationsanslag av 70 000 kronor;

O. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal ett reservationsanslag av 25 000 kronor;

P. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att efter i utlåtan det åsyftad tidpunkt statsbidrag endast skulle utgå till ett för Kalmar län gemensamt hushållningssällskap;

Q. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar ett förslagsanslag av 7 688 800 kronor;

R. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 480 och II: 407 å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader ett reservationsanslag av 5 320 000 kronor;

S. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 139 och II: 166 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande undersökning av möjligheterna att till hushållningssällskapet i Göteborgs och Bohus län överföra en fiskerikonsulentbefattning;

T. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 474 och II: 607 samt II: 606, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bi-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

drag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor;

U. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till trädgårdsnäringsens rationalisering ett reservationsanslag av 100 kronor;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti ett förslagsanslag av 400 000 kronor;

X. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 134 och II: 164 samt I: 483 och II: 601, sistnämnda motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna det i utlåtandet framlagda förslaget till ändring av grunderna beträffande statlig kreditgaranti för lån till trädgårdsnäringsens rationalisering;

Y. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 320 och II: 400, såvitt nu vore i fråga, godkänna det i utlåtandet framlagda förslaget rörande införande av statlig kreditgaranti för lån till sådan driftsrationalisering inom jordbruket som avsåge övergång till viss del eller helt till specialproduktion;

Z. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att under budgetåret 1960/61 statlig kreditgaranti finge beviljas dels för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 14 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegnahemslån m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av

2 000 000 kronor samt dels för lån till i det föregående särskilt angivna slag av driftsrationalisering inom jordbruket intill ett belopp av 1 000 000 kronor;

Å. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, finge för år 1961 nedsättas till 3,6 procent;

Ä. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan finge i den mån köpeskillingen förräntades enligt enahanda grunder, som gällt eller gällde för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under år 1961 utgå efter 3,6 procent;

II. att motionerna I: 320 och II: 400, såvitt däri yrkats att handläggningen av ärenden angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering skulle överflyttas från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att det i motionerna I: 482 och II: 602 framförda yrkandet, att bestämmelserna angående statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål ändrades så, att det bleve möjligt att bevilja garanti även för byggnad avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker, icke måtte någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 483 och II: 601 såvitt avsåge yrkandet att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att av Kungl. Maj:t föreslagen ändring av 5 § kungörelsen 1955:354 måtte utvidgas så att trädgårdsföretag med flera än en årsanställd arbetare skulle kunna erhålla statsbidrag som stöd till rationaliseringsåtgärder;

V. att i motionen II: 591 framförda yrkanden rörande ändring av vissa be-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

stämmelser angående statligt kreditgarantistöd för jordbrukets rationalisering samt i samband med jordbruksegnahemsverksamheten måtte av riksdagen avslås;

VI. att motionerna I: 223 och II: 272 rörande viss sänkning av belåningsgränsen i fråga om jordbruksegnahemslån ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 481 och II: 595;

VIII. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 484 och II: 589.

I motiveringen anförde utskottet i sitt tryckta utlåtande

dels på sidan 53, andra stycket:

»På samma skäl som i fråga om sammanslagningen av lantbruksnämnderna i Kalmar län förordar utskottet att såsom förutsättning för vederbörliga statsbidrag skall bestämmas att också de båda hushållningssällskapen i länet sammanföres samt att det nya sällskapet stationeras i Kalmar med en arbetsgrupp förlagd till Västervik. Enligt utskottets uppfattning bör vissa överläggningar ske mellan de två nuvarande sällskapen samt mellan dessa och företrädare för staten innan sammanslagningen genomföres i syfte att avklara spörsmål av organisatorisk-teknisk natur som uppkommer vid och hör samman med omorganisationen. Överläggningarna torde bära igångsättas snarast och bedrivas så skyndsamt som möjligt. Med hänsyn till det sagda vill utskottet ej förorda, att nu fastställs att hushållningssällskapens sammanförande skall ske per den 1 januari 1961, utan föreslår att detsamma skall äga rum snarast möjligt efter det nysberörda överläggningar avslutats. Departementschefens förslag i fråga om personaluppsättningen i det nya hushållningssällskapet föranleder ingen invändning från utskottets sida.»;

dels ock på sidan 55, sista meningen i första stycket, i anslutning till sitt uttalande att det bland annat torde kunna övervägas att låta fiskerikonsulenternas

hos Älvsborgs läns hushållningssällskap arbetsuppgifter ändras så, att även Väneren inrymdes i dem och att därigenom en konsulenttjänst friställdes för placering i Göteborgs och Bohus län: »I det sammanhanget torde möjligen även kunna undersökas om ej fiskerikonsulentfrågan för hushållningssällskapet i sistnämnda län skulle kunna lösas gemensamt för detta sällskap och för hushållningssällskapet i Hallands län.»

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Lage Svedberg* (såvitt avsåge lantbruksingenjörernas organisation och verksamhet), utan angivet yrkande;

2) av herrar *Sigfrid Larsson, Harald Pettersson* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett att utskottet under I: D bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 623 och II: 762 ävensom med avslag å motionerna I: 606 och II: 747, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de övriga förslag till organisationsändringar beträffande lantbruksnämnderna som framlagts i utskottets utlåtande med av reservanterna förordad ändring;

3) av herrar *Eskilsson, Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett att utskottet under I: I, I: L och I: M bort hemställa, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 606 och II: 747 ävensom med avslag å motionerna II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, fastställa i denna reservation intagen avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

L. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 606 och II: 747 ävensom med avslag å motionerna II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 11 202 500 kronor;

M. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 606 och II: 747 ävensom med avslag å motionerna II: 736, I: 624 och II: 760 samt I: 625 och II: 761, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 672 100 kronor;

4) av herrar *Sigfrid Larsson, Eskilsson, Uno Olofsson, Harald Pettersson, Hæggbloom, Antby, Östlund och Rimås*, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets utlåtande å sid. 53 bort lyda sålunda:

»På samma — — — (lika med utskottet) — — — med omorganisationen. Med hänsyn till det sagda vill utskottet ej förorda, att nu fastställes att hushållningssällskapens sammanförande skall ske per den 1 januari 1961, utan föreslår att detsamma skall äga rum snarast möjligt efter det nyssberörda överläggningar avslutats. Ej heller anser utskottet att riksdagen bör taga ställning till personaluppsättningen i det nya hushållningssällskapet förrän de av utskottet förordade överläggningarna rörande spörsmål av organisatorisk-teknisk natur slutförts.»;

5) av herrar *Lage Svedberg, Jon Jonsson, Mossberger, Gunnar Berg, Hedström, Andersson* i Hyssna, *Jonsson* i Strömsund, *Sköld, Lindström* och *Jönsson*, vilka ansett att utskottet under I: R bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 480 och II: 407, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader ett reservationsanslag av 5 085 000 kronor;

6) av herr *Pettersson* i Dahl, vilken ansett att ovan anförda mening å sid.

55 i utskottsutlåtandet bort ersättas med text av följande lydelse:

»Diskussionsvis har framförts tanken att låta hushållningssällskapen i Hallands samt Göteborgs och Bohus län ha en gemensam fiskerikonstulent. Med hänsyn till den omfattning och betydelse som fisket har i angivna båda län kan utskottet inte förorda att detta alternativ upptages till övervägande vid den undersökning som fiskeristyrelsen skall utföra i samråd med lantbruksstyrelsen.»;

7) av herrar *Nord, Eskilsson, Uno Olofsson, Hæggbloom, Antby, Östlund och Rimås*, vilka ansett att utskottet under I: T bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 474 och II: 607 ävensom i anledning av motionen II: 606, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

8) av herrar *Nord, Sigfrid Larsson, Eskilsson, Uno Olofsson, Harald Pettersson, Hæggbloom, Antby, Östlund och Rimås*, vilka ansett att utskottet under I: X, III och IV bort hemställa

I: X. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 483 och II: 601, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 134 och II: 164, godkänna det av utskottet framlagda förslaget till ändring av grunderna beträffande statlig kreditgaranti för lån till trädgårdsnäringsens rationalisering;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 482 och II: 602, besluta att sådan statsgaranti som för närvarande kan utgå jämlikt kungörelsen 1954: 311 om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål finge beviljas även för byggnad, avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

motionerna I: 483 och II: 601, såvitt nu vore i fråga, godkänna det av reservanterna framlagda förslaget att jämväl trädgårdsföretag med flera än en årsanställd arbetare skulle kunna erhålla statsbidrag som stöd till rationaliseringsåtgärder;

9) av herr *Pettersson* i Dahl (såvitt avsåge grunderna för statlig kreditgaranti till trädgårdsnäringsens rationalisering samt möjlighet till statlig lånegaranti för byggnad, avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker), utan angivet yrkande;

10) av herrar *Nord*, *Uno Olofsson*, *Antby* och *Rimås*, vilka ansett att utskottet under VI bort hemställa, att motionerna I: 223 och II: 272 rörande viss sänkning av belåningsgränsen i fråga om jordbruksegnahefslån måtte av riksdagen bifallas;

11) av herrar *Sigfrid Larsson* och *Harald Pettersson*, vilka ansett att utskottet under VII och VIII bort hemställa

VII. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 481 och II: 595, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anfört i frågan om komplettering av jordbruksfastigheter med skog, m. m.;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 484 och II: 589, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts rörande utredning angående avveckling av domänverkets markfond samt angående principerna för det statliga skogsinnehavet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HÆGGBLUM** (h):

Herr talman! I den proposition, som ligger till grund för detta utlåtande, finns i varje fall ett förslag, som beredde mig och medmotionärer från 1958 en betydande tillfredsställelse. Jag vill inte påstå att vår tillfredsställelse grundar sig bara på skadeglädje, men jag skulle

kunna säga: skrattar bäst som skrattar sist!

I motionen 1958 föreslog vi nämligen, att lantbruksnämndernas avlöningar och omkostnader skulle minskas med ungefär en miljon kronor. Förslaget avvisades av det utskott, som nu har tillstyrkt propositionens förslag att avlöningar och omkostnader i lantbruksnämnderna skall minskas med ungefär en miljon kronor. Skillnaden mellan motionsyrkandet 1958 och propositionens förslag inskränker sig till ett belopp av 9 300 kronor. Jag tror att det för dem som för två år sedan drev linjen, att det var fullkomligt omöjligt att minska på lantbruksnämndernas avlöningar och omkostnader, kan vara upplyftande att läsa vad de yttrade när de argumenterade mot vårt förslag. För oss stod det klart, att utvecklingen beträffande lantbruksnämndernas organisation från ett avlönings- och omkostnadsanslag 1948 på 6,8 miljoner till 15,5 miljoner 1959/60 i betydande grad blivit resultatet av en tillämpning av Parkinson's lag om organisationernas utveckling.

Nu har man alltså kommit fram till att det är möjligt att göra denna besparing, och vi som tidigare intresserat oss för denna fråga är inte på något sätt förvånade.

I propositionen anförs ett strålande exempel på de besparingsmöjligheter som finns. I södra Sverige utrustades 1948 en lantbruksnämnd med en heltidsanställd kamrer i god löneställning. Den lantbruksnämnden har sedan kunnat hyra in sin kamerala verksamhet hos grannlänets lantbruksnämnd för en kostnad av 200 kronor per månad. När man känner till sådant är man övertygad om att departementschefens besparingsförslag ingalunda går tillräckligt långt utan att det finns möjligheter till ytterligare besparingar. Därför har vi i reservation nr 3 yrkat, att anslagen till omkostnader och avlöningar bör nedsättas med ytterligare 600 000 kronor.

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

Vi har därvid haft i blickpunkten, att enligt förra årets riksdagsbeslut bidrag endast kan utgå till rationaliseringsföretag som även utan bidrag skulle ge ekonomisk vinst. Det måste medföra en betydande begränsning av de rationaliseringsföretag som får bidrag även av den anledningen, att ett betydande antal jordbrukare på den vanliga lånevägen bör kunna finansiera de rationaliseringsföretag som här kan komma i fråga. En jordbrukare är nämligen av olika skäl helt enkelt tvungen att ha ett oanvänt kreditvärde, realiserbar skog eller realiserbara förråd för alla de risker som finns i hans yrke. De jordbrukare, som bedriver sin verksamhet i avsikt att fortsätta med det för framtiden, måste räkna med att ha ett sådant kreditvärde, som de kan använda för att skaffa lån på den fria marknaden för att kunna utföra rationaliseringsföretag som ger ekonomisk vinst. Vi har också räknat med att denna begränsning av bidragsgivningen kommer att minska behovet av bidrag, och vi förordar därför samma anslagsanvisning som i fjol, nämligen 9 miljoner kronor, med en begränsning av bidragsramen till 15 miljoner kronor.

Jag ber i detta avseende att få yrka bifall till reservationen nr 3 och 7.

Jordbruksministern har lyckats åstadkomma dessa besparingar i lantbruksnämndernas omkostnader genom att vidta rätt betydande inskränkningar i lantbruksorganisationen i mitt hemlän, Kalmar län, där vi alltsedan lantbruksorganisationens uppbyggande har haft två lantbruksnämnder, en i Kalmar och en i Västervik. Nu föreslås att dessa lantbruksnämnder redan från den 1 juli i år skall sammanföras till en. Departementschefen redovisar, att detta för det första året skall ge en besparing på 73 000 kronor. Hur lokalpatriotiskt inställd jag än är måste jag böja mig för en sådan besparing när det gäller en så klart statlig organisation som det här är fråga om.

Det hade varit lyckligt, om departementschefen för dagen eller för året hade stannat vid den besparingsaktionen. Det har han förresten egentligen också gjort, ty han kan inte redovisa några besparingar genom sammanslagning av institutioner i Kalmar län annat än när det gäller lantbruksnämnderna. Han har emellertid också föreslagit, att de bägge hushållningssällskapen i länet skall sammanföras till en organisation. För framtiden, säger han, kommer detta att ge besparingar på över 100 000 kronor, men för de närmaste åren ingen besparing alls. Vi motionärer från Kalmar län menar, att man i den situationen hade kunnat se tiden an.

Att vi har två hushållningssällskap sammanhänger med att vi har två landsting i Kalmar län. Egendomligt nog är dock landstingens och hushållningssällskapens gränser inte sammanfallande. Ett härad räknas dels till det ena och dels till det andra. Litet rörigt har det alltså varit. Detta har också i sin mån bidragit till att jag principiellt inte kunnat annat än acceptera jordbruksministerns tanke på ett sammanförande.

Jag kan emellertid vitsorda, att förslaget väckt en betydande irritation bland annat därför att den utredningsman, som gjort upp det förslag som propositionen bygger på, inte ansett tiden mogen för en sådan sammanslagning. De remissinstanser, med undantag av en enda här i Stockholm arbetande kommitté, som yttrat sig om sammanslagningsförslaget har också ställt sig på denna ståndpunkt, nämligen att tiden inte nu är den lämpligaste, detta därför att man får räkna med att de tjänstemän som är anställda kommer att bli sysselsatta även om det blir bara en institution.

Huruvida denna sammanslagning i det långa loppet kommer att betyda någon förbättring av hushållningssällskapens verksamhet är jag för min del i mycket hög grad tveksam om. Det blir,

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

som vi konstaterade när vi talade om lantmätarna, längre resor för tjänstemännen. Det är emellertid den skillnaden, att vi i lantmåteriinstitutionen hade högt avlönade och kvalificerade tjänstemän och under dem tekniker. I Kalmar län är vi, om vi undantar jordbruksinstruktörerna, inte utrustade med instruktörer avlönade med statsmedel. Husdjurskonsulenterna och maskinkonsulenterna har inte några sådana instruktörer till hjälp, och resultatet blir att de högt kvalificerade tjänstemännen, när de får ett större arbetsområde, måste fungera som chaufförer åt sig själva, och under den tiden kan de, såvitt jag förstår, inte bedriva någon upplysningsverksamhet.

Det har också verkat irriterande att man föreslog, att omorganisationen skulle ske redan till den 1 januari nästa år — vid en tidpunkt då hushållningssällskapen enligt sina stadgar absolut inte kunde ha saken ordnad. Där har vi från Kalmar län att tacksamt notera, att jordbruksutskottet vidtagit en mycket betydande förbättring och skrivit, att frågan får bli föremål för överläggningar, innan ändring sker.

Jag och några andra ledamöter har reserverat oss mot vad utskottet skriver att omorganisationen måste ske i mycket snabb takt. Vi menar, att där inga besparingar står att vinna under den närmaste tiden — t. ex. innan en tjänsteman skall avgå av åldersskäl — är inte brådskan så stor, och mindre brådska skulle säkert verka avspännande i den irritation som onekligen föreligger.

Vidare har vi yrkat att uttalandet att beslut redan nu skulle fattas om personalorganisationen i de nya hushållningssällskapen skall utgå. Utskottet har inte diskuterat frågan i detalj, men utskottet säger, att de överläggningar som skall ske mellan departementet och organisationerna i Kalmar län skall röra organisatoriska och tekniska problem. Det rör sig alltså inte bara om datum för igångsättandet, utan det gäller avgö-

randen också i fråga om vissa organisatoriska problem. Då tycker vi att det vore en gård av rättvisa att organisationerna där nere finge inför departementschefen framföra sina åsikter om hur den gemensamma organisationen skall utformas. Ur den synpunkten ber jag att få yrka bifall till reservation nr 4).

I varje fall, om man från Kalmar läns utgångspunkt betraktar, hur departementschefen gått till väga vid framförandet av detta förslag, kommer man fram till att han i någon mån genom själva tillvägagångssättet underlåtit att undanröja den irritation som uppstått och som, speciellt i fråga om hushållningssällskapen, kan befaras få långtgående skadeverkningar. När det gäller hushållningssällskapens veterinäravdelningar finns det också anledning att rikta kritik mot det mindre goda handlaget. Det tidigare utgående anslaget på 235 000 kronor har helt enkelt försvunnit, utan att rubriken eller summan nämnts i propositionen. Täckning får, i den mån det är möjligt, sökas inom det omkostnadsanslag som utan någon som helst förändring skall tillföras de olika hushållningssällskapen, vare sig de har veterinäravdelning eller inte. Utskottets majoritet, som tillkommit efter lottning, har här gått emot departementschefen, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Jag vill till detta knyta en erinran om hur olika de propositioner från jordbruksdepartementet varit uppbyggda, som i vår kommit angående jordbruks- och skogsbruksorganisationerna. Jag vill också säga att vi hade hoppats få behandla propositionen om skogsbruket och propositionen om lantbruksorganisationen samtidigt, men så blev inte fallet.

Men när det gäller skogsbruket har departementschefen på ett sätt som enhälligt accepterats av det sammansatta utskottet gått in för den linjen, att för rena servicetjänster åt skogsägarna skall

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

kostnaderna betalas dels genom taxor och dels genom skogsvårdsavgifter. Kostnaden för den rena servicetjänsten skall inte belasta statens anslag, men å andra sidan skall kostnaden för den upplysningsverksamhet som skogsvårdsstyrelserna bedriver inte belasta de enskilda skogsägare, som använder läns-skogsvaktare såsom hjälp i sitt skogsbruk. Hade man resonerat på samma sätt i fråga om veterinäravdelningarna hade resultatet säkerligen blivit ett annat än det man nu kommit fram till. Nu menar man tydligen att hushållningssällskapen skall klara saken genom taxehöjningar i fråga om den del av veterinäravdelningarnas verksamhet som är ren service, genom hjälp åt djurägarna till förebyggande och begränsande av sjukdomar, och till fördel för sådana tjänster som gäller ren upplysningsverksamhet. Man hänvisar således hushållningssällskapen till att genom höjning av exempelvis taxorna i fråga om svinsjukdomar — som hör till de bästa inkomsterna på detta område — bekosta upplysningsverksamheten beträffande sjukdomar bland andra husdjur.

För min egen del har jag inte kunnat komma till någon annan uppfattning än att den upplysningsverksamhet, som bedrivs av veterinäravdelningarna för att skapa förutsättningar för ett bättre hälsotillstånd bland djuren, är minst lika betydelsefull som den som bedrivs av sällskapens konsulenter i fråga om jordbruk, husdjur, maskiner, trädgårds-skötsel, fiske o. d.

Så ytterligare en sak som jag skulle önska att jordbruksministern ville beakta. Om jag får ett djur som är sjukt kallar jag på veterinär, betalar honom ett arvode, men inglunda ett arvode som svarar mot den verkliga kostnaden som till en del bestrides av statsverket; en distriktsveterinär får ju lön av staten. Om jag som jordbrukare vänder mig till hushållningssällskapets veterinäravdelning för att få hjälp med att skydda mina djur mot sjukdomar, som

jag eljest kunde anlita en statsavlönad veterinär för att bota, då skall jag betala vartenda öre av vad detta kostar.

Det är en inkonsekvens i uppläggningsen av dessa problem som jag tycker är beklaglig, när det nu är fråga om en översyn av den verksamhet, som skall bedrivas inom lantbruksorganisationerna, en översyn som departementschefen har förordat och som jag livligt hoppas skall komma till stånd. Men innan denna utredning erhåller besked om hur det hela skall ordnas till jordbrukarnas hjälp, tycker jag det hade varit rimligt att låta de bidrag bestå, som tidigare utgått till veterinäravdelningarna, detta så mycket mer som hushållningssällskapen animerats att skaffa dessa veterinäravdelningar för att därigenom avlasta arbetet vid de centrala organisationerna, bakteriologiska anstalten, veterinärmedicinska anstalten och vad de nu heter.

Jag yrkar alltså, herr talman, på denna punkt bifall till utskottets hemställan. I fråga om trädgårdsnäringen yrkar jag bifall till reservation nr 8 men överlåter åt någon annan att argumentera. Vi borde egentligen ha rätt att utgå ifrån att alla som skall avgöra denna fråga hade läst propositionen, motionerna, utskottsutlåtandet och reservationerna, men det vet vi allesammans att de inte har. För att inte förlänga mitt anförande vågar jag dock utgå ifrån att kammarledamöterna är insatta i de förhållanden som jag inte här har i detalj redovisat.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande rör en mängd viktiga frågor, och vi får väl i viss mån beklaga att det kommit upp i kammaren så sent.

Jag skall i likhet med herr Hægglom inte gå igenom alla frågorna — jag vet att många kommer efter mig. Jag inskränker mig till att yrka bifall till reservationerna 4, 7, 8 och 10 och avstår

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

från argumentering på samtliga dessa punkter utom beträffande reservation 8.

Den fråga vi här möter är en gammal bekant. Den hör hemma under rubriken »Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti», och det är statens stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering det gäller. Det har nu gått några år sedan den statliga stödverksamheten på detta område, med syfte att främja rationalisering av trädgårdsföretag, sattes i gång, och vi kan se hur verkningarna för trädgårdsnäringsen varit. Vi måste konstatera att värdet av rationaliseringen redan från början blev urholkat genom riksdagens beslut att begränsa stödet till sådana företag som sysselsätter högst en helårsanställd arbetare. Helt visst är rationaliserings- och stödbehovet stort inom denna grupp, men det samma är förhållandet för större företag, vilka dessutom just på grund av sin storlek har bättre förutsättningar att tillgodogöra sig rationaliseringens fördelar. Från folkpartiets sida sade vi redan från första dagen ifrån att denna begränsning var olämplig och alltför snäv.

Lantbruksstyrelsen har varje år till departementschefen anmält nödvändigheten av en författningsändring. Lantbruksstyrelsen, som väl känner till dessa frågor, har under årens lopp gång på gång återkommit till ärendet, och i övrigt har allt fler och fler anslutit sig till den uppfattning vi från början hyste. I fjol hade vi kommit så långt att denna kammare beslöt bifalla förslaget om ett utvidgande av bestämmelserna, men eftersom första kammaren gått emot förslaget och en sammanjämkning inte var möjlig föll frågan — och nu är vi där igen.

I år har i propositionen föreslagits en viss ändring. Den var emellertid svår att tolka och det är rätt kuriöst att två motionärer hade tolkat den på rakt motsatt sätt. Man måste erkänna att utskottets majoritet nu gjort ett förtydligande på denna punkt så att man inte

skall behöva sväva i tvivelsmål om vad som egentligen avses. Förtydligandet består däri att det hädanefter skall vara regel, att man skall kunna erhålla kreditgaranti även om man har mer än en helårsanställd, vilket hittills endast beviljats undantagsvis. Men kvar står att det inte är klart och tydligt utsagt att man skall kunna få det oavsett företagets storleksordning. Vi är eniga om att behovsprövningen skall bibehållas. Men just detta uttryckssätt i utskottets utlåtande »medan enligt Kungl. Maj:ts här ifrågakavarende förslag under samma förutsättningar lånegaranti regelmässigt skall kunna beviljas i dylika fall», d. v. s. då det finns mer än en helårsanställd arbetare, är fortfarande otydligt. Det är väl fråga om det i sak är detsamma som motionärerna har påyrkat.

Kvar står också en annan otydlighet. Utskottets majoritet hänvisar även till tionde huvudtiteln och det där framlagda förslaget till nya former för finansiellt bistånd åt trädgårdsnäring av industriell karaktär. Den frågan behandlades av riksdagen den 27 april. Jag ber att få citera ett par rader ur utskottsutlåtandet. Där talas det om det statliga kreditstödet åt hantverk och småindustri och handelsministern hade i det sammanhanget sagt om ett förslag att kreditstödet skulle utökas: »Däremot kan jag inte helt ansluta mig till förslaget att från kreditstödet åt hantverk och småindustri utesluta företag som tillhör jordbrukets binärningar samt trädgårdsodlingen. Jag vill i likhet med bl. a. länsstyrelserna och företagareföreningarna i Kronobergs och Gotlands län erinra om att det i åtskilliga delar av landet allt fortfarande är av betydelse för befolkningens utkomst och sysselsättningen över huvud taget, att verksamheten i möjligaste mån befordras för exempelvis företag tillhörande livsmedelsindustrien, företag inom fjäderfä- och pälsdjursaveln samt företag som bedriver plantodling. Tills vidare bör läneorganen därför äga möjlighet att ut-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

lämna lån till dylika eller liknande företag. En viss försiktighet bör givetvis iakttagas härvidlag, eftersom det är fråga om verksamhetsgrenar, vilka för närvarande i allmänhet icke omfattas av förevarande kreditstöd. Självfallet bör heller icke lån utgå till sådana företag, för vilka någon annan form av statligt kreditstöd finns. Stöd bör sålunda icke utgå till sådan verksamhet, som erhåller ekonomisk hjälp av staten inom ramen för stödet till jordbrukets och trädgårdsnäringsens rationalisering.»

Till detta an knyter sedan utskottet och förklarar: »Härvidlag har i propositionen förordats en utvidgning av tillämpningsområdet för kreditstödet. Detta föreslås sålunda utsträckt till olika slag av anläggningsverksamhet, vidare till jordbrukets binäringar. Såsom exempel anges i sistnämnda fall företag tillhörande livsmedelsindustrin, företag inom fjäderfä- och pälsdjursaveln samt företag, som bedriva plantodling.» Det är detta ord »plantodling», som möjligen skulle kunna anses tillämpligt på trädgårdsodlingen, men jag har frånsakkunnigt håll fått den upplysningen, att när statsutskottet behandlade denna sak, räknade man inte med att detta skulle gälla trädgårdsnäringsen utan att därmed endast avsågs skogsplanter. Det är alltså oklart hur det förhåller sig med detta, och det är fråga om inte trädgårdsnäringsen här satt sig mellan två stolar. Man vet inte riktigt hur det kommer att tillämpas. Man kommer ifrån dessa otydligheter, om man vill gå in för den formulering som motionärerna föreslagit, nämligen att garantistödet skall lämnas oavsett storleksordningen.

Sedan kommer jag till frågan om kreditgarantierna. Därvidlag har också yrkats i motioner, att författningen skulle ändras så, att kreditgaranti kunde utgå oberoende av företagets storlek. Utskottsmajoriteten har avstyrkt detta med den motiveringen, att de regler som för närvarande gäller beträffande bidragsgivningen för rationalisering av träd-

gårdsföretag numera tillämpas även beträffande bidragsstödet till jordbrukets rationalisering. Det skulle alltså bli ungefär samma regler.

Med den saken förhåller det sig så, att när denna stödform infördes 1955, föreslog dåvarande departementschefen, att företag med en helårsanställd skulle jämföras med vad som i jordbrukskungörelsen då förklarades tillämpligt på brukningsdelar med upp till 20 hektar åker. Det är över huvud taget svårt att göra en sådan jämförelse mellan trädgårdsföretag och jordbruk, men om den jämförelsen är riktig, har det nu skett en förändring i det avseendet så att statsbidrag till rationaliseringsåtgärder inom jordbruket numera skall utgå för brukningsdel som ej är större än att två män utan anlåtande av arbetskraft utanför deras familj kan sköta dem. Man har alltså upphävt arealgränsen. Om man utgår ifrån att den parallell som det talades om 1955 var riktig skulle den motsvarande parallellen nu bli ett trädgårdsföretag med 4—5 anställda. Vi har inte i motionen velat spekulera i var den lämpliga gränsen skulle dras för företagens storleksordning för att få en riktig jämförelse med jordbruket utan har föreslagit liknande regler som när det gäller täckande av kreditgarantierna.

Vidare är det en sak som tas upp i denna reservation, nämligen lånegarantibestämmelserna beträffande lagerhus för jordbruksändamål.

Där har det förut några år varit så att i kungörelsen ingått en bestämmelse innebärande möjlighet att få lånegaranti för lagerbyggnad avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker. Denna bestämmelse föll bort i fjol, och nu har vi motionerat om att den på nytt skall komma med i kungörelsen. Inom trädgårdsnäringsen håller man för närvarande på med att ordna en försäljningsorganisation. Ur den synpunkten vore det angeläget om denna möjlighet att få lånegaranti funnes kvar. Från borgerligt håll har vi samfällt reserverat oss här-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

för, och vårt yrkande återfinnes i reservation nr 8, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! I detta utlåtande talar om ändringar i lantbruksstyrelsen och i lantbruksnämnderna. Vidare skall lantbruksingenjörorganisationen helt förändras.

Det finns såvitt jag förstår två förslag utarbetade. Lantbruksstyrelsens förslag innebar en nedskärning av antalet lantbruksingenjörer till elva. Dessa skulle ha regelrätta distrikt. I propositionen har föreslagits en ytterligare nedskärning till sju, vilka skall vara centralt placerade och vilka man skall ha möjlighet att skicka ut på de områden, där de tillfälligtvis behövs. Nu är det möjligt att lantbruksingenjörerna har en ojämn belastning på sitt arbetsfält. Men en sak torde vara säker, nämligen att i de verkliga jordbruksområdena är de mycket hårt belastade. Väntetiden vid en ansökan om torrlägningsföretag är ofta tre år och kan bli fem år och ännu längre. Detta förhållande är naturligtvis inte tillfredsställande. Dels får sökanden inte möjlighet att dra nytta av de förbättringar som en torrläggning för med sig, dels innebär det ännu en nackdel, som visat sig uppenbar de senaste åren. När man lägger in ansökan om torrläggning, frågar man förrättningsmannen vilka möjligheter man har att klara finansieringen. Denne talar om hur förhållandena är just då. Så går två, tre år, kanske fem år. När förslaget då presenteras för honom, har de villkor som varit förutsättningen för att han skulle kunna genomföra torrlägningsföretaget förändrats och möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt få låna minskat, helt enkelt därför att riksdagen ändrat författningarna och inte låtit de ansökningar som låg inne få behandlas enligt de gamla bestämmelserna.

Det kanske finns anledning att erinra om att hela jordbruksavtalet är byggt på

att jordbruket skall vara rationaliserat. Om servicen beträffande lantbruksingenjörerna försämras, innebär det att man tar bort möjligheter för många jordbrukare att skapa ett jordbruk av den kvalitet som fordras för att de skall komma upp i den beräknade inkomstlikstältheten. Det kanske vore bättre att höja taxorna men skapa bättre service. Det jordbruk vi vill åstadkomma med intensiv maskindrift tvingas, för att maskinerna effektivt skall kunna utnyttjas, att torrlägga jorden och få fält av den storleksordningen att det lönar sig att använda de moderna maskinerna. Dessutom kan man räkna med bättre skördar efter en torrläggning.

Jag är medveten om att en omorganisation måste genomföras. Men vad som är förvånande är att en så drastisk nedskärning göres utan att i propositionen på något sätt påvisas, hur problemet under den närmaste tiden skall lösas. Man har sagt att det skall vara sju lantbruksingenjörer och att de skall skickas ut till platser, där de behövs. Det skall alltså genomföras en rationalisering. Jag vet att det finns konsulenter med agronomutbildning som utrustats med s. k. begränsad kompetens, d. v. s. de får handlägga vissa ärenden. Jag är övertygad om att den gruppen med fortsatt utbildning skulle kunna klara mer kvalificerade torrlägningsföretag. Någon väg för att lösa det problemet har dock inte påvisats i propositionen. Tills man fått en utredning i detta hänseende och fått bestämda direktiv hur det skall bli i framtiden hade det varit bättre att gå på lantbruksstyrelsens förslag.

Med hänvisning till vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall till motion nr 602 i första kammaren och 741 i andra kammaren.

Herr SVENSSON i Krokstorp (h):

Herr talman! I proposition 96 har jordbruksministern bl. a. tagit upp frågan om sammanslagning av jordbruksorganisationerna i Kalmar län.

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

Ser man endast till länets totalareal har jordbruksministern starka skäl för en sådan åtgärd. Tre skäl talar dock emot detta steg, för det första länets långsträckta form, för det andra huvudortens placeing i södra ändan av länet och för det tredje de dåliga kommunikationerna. Kalmar län saknar helt vad t. ex. Halland har, en, ja t. o. m. två pulsådror från söder till norr. Vore Kalmar, residensstaden, belägen i mitten av provinsen, skulle också problemet vara mindre. Genom en ifrågasatt nedläggning av järnvägen Västervik—Hultsfred försvinner det enda allmänna samfärdsmedlet i det långsträckta länet. Invånarna längst uppe i norr har kortare väg till huvudorten för fem andra hushållningssällskap än till sitt blivande i Kalmar.

Jordbruksministerns stortvätt i norra länsdelen lämnade skiftesorganisationen orörd och det är vi naturligtvis tacksamma för. Skiftesorganisationen har sitt huvudsakliga arbete inom denna länsdel.

Förutsättningarna för ett gott resultat är emellertid att det finns goda kontakter mellan organisationen, lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen. Vi hoppas nu, att skogsvårdsstyrelsen skall få stanna i Västervik ograverad. Om lantbruksnämnderna skall sammanslås och placeras i Kalmar, måste en arbetsduglig grupp lämnas kvar i Västervik, inte minst med tanke på det nödvändiga samarbetet med skiftesorganisationen. Norra Kalmar län är ju en bygd under omvandling, och där finns mycket att göra för dessa organisationer.

Vi har haft vårt hushållningssällskap i Västervik i över 100 år. I synnerhet före den stora omorganisationen hade det många medlemmar. Sällskapet och dess tjänstemän har utfört ett utomordentligt betydelsefullt arbete för jordbruket och därmed för länsdelens utveckling. Att det har varit fullt upp med arbete och god kontakt med yrkesfolket kan jag försäkra. Jag beklagar, att denna organisation — uppskattad av sina medlemmar — nu skall försvinna.

I motion nr 761 i denna kammare har jag och några kamrater från kalmarlänsbänken tagit upp detta problem och kommit fram till att ett uppskov är lämpligt, tills pågående och bebådade utredningar rörande rådgivnings- och rationaliseringsverksamheten inom jord- och skogsbruket föreligger. Först när de är klara och riksdagen fått en fullständig överblick över hela frågekomplexet anser vi att tiden är mogen för att ta slutlig ställning. Nu har jordbruksministern hastat i väg utan tanke på sammanhang och konsekvenser. Besparingar hägrar på lång sikt, och det är ju vällovligt. Om det sedan blir någon reell besparing må lämnas därefter.

Utskottet har givit Kungl. Maj:ts förslag sitt förord i huvudsak. Vad som nu är nödvändigt att slå fast är att vi måste få arbetsgrupper, som kan stanna kvar i Västervik, och att de erhåller en sådan sammansättning, att jordbrukets berättigade krav på kvalificerad rådgivning inte eftersättes. Det moderna jordbruket blir mer och mer beroende av en god service, och detta måste beaktas vid den uppgörelse som skall ske mellan staten å ena sidan och de båda hushållningssällskapen å den andra.

Det skulle vara frestande att yrka bifall till motionen nr 761, som ju går ut på att vi skall få ett uppskov tills alla dessa problem ligger samlade inför riksdagen. Emellertid har vi i jordbruksutskottet en reservation nr 4), undertecknad av herr Sigfrid Larsson m. fl., som har tagit upp ett av de väsentliga spörsmålen, nämligen frågan om lämpliga arbetsgrupper i Västervik. Jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till reservation nr 4) vid jordbruksutskottets utlåtande nr 22.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen på nytt ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BÖRJESSON (cp):

Herr talman! Jag skall beröra två punkter i detta utskottsutlåtande. Den

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

första, som tidigare har tagits upp av en länskamrat, gäller sammanslagningen av jordbruksorganisationerna i Kalmar län. Jag har en motion nr 736 i denna kammare, i vilken även jag har tagit avstånd från denna sammanslagning, men jag har kanske gjort det från något andra utgångspunkter än den föregående talaren.

För dem som är norrlänningar kan det kanske tyckas, att det inte skulle finnas någon anledning för oss i södra Sverige att tala om försvårad administration på grund av långa avstånd. Kalmar län utgör emellertid en ur kommunikationssynpunkt speciellt besvärlig del av södra Sverige, då det är delat i tre geografiska områden. Dess fastlandsdel är ju långsmal, och därtill kommer det särskilda landskapet Öland, som ligger utanför kusten.

Jag har i min motion gjort gällande, att även om man kan spara pengar genom att sammanslå dessa institutioner, skulle man göra förluster på annat sätt. Dels blir det längre resor för befattningshavarna, och dels får allmänheten, som skall besöka kanslierna, högre kostnader på grund av tidsförluster och dyrare resor.

Det har förut nämnts, att skogsvårdsstyrelsen skall förläggas till Västervik och att man på det sättet får en viss balans inom länet. Vad lantbruksnämnden beträffar vill emellertid ett stort antal av dem, som har ärenden uppe i nämnden, besöka den. Det finns många besvärliga frågor, som det behövs ett personligt samtal med vederbörande om. Särskilt lånefrågor, in-teckningsärenden och dylikt tarvar resonemang tvärsöver skrivbordet på tu man hand med vederbörande tjänsteman.

Genom mitt ledamotskap i länsbostadsnämnden har jag litet erfarenhet av dessa förhållanden och jag vet att det inte är lönt att företa en besiktningresa från Kalmar till de norra delarna av länet, om man inte har två dagar till sitt förfogande.

Enligt både propositionen och utskottsutlåtandet skall det i Västervik finnas en arbetsgrupp för hushållningssällskapet och lantbruksnämnden. Men därmed har man ju också gjort ett medgivande av det riktiga i vår argumentering, när vi säger att det är svårt att sköta det hela från en enda kansliort. Det är nu bara att hoppas att denna arbetsgrupp inte kommer att existera endast under en övergångstid och att den skall bli utbyggd på ett sådant sätt, att allmänheten kan räkna med att få sina ärenden upplärade vid ett besök i Västervik.

För min del har jag framkastat den tanken att man skulle kunnat ha kvar kanslierna men använt vissa tjänstemän gemensamt. Detta skulle ur praktisk synpunkt vara en mycket stor fördel, och samtidigt skulle man kunna göra samma besparingar som enligt Kungl. Maj:ts förslag. Särskilt på den kamerala avdelningen finns det många tjänster som skulle kunna användas gemensamt. Vi har inom hushållningssällskapet i Kalmar delat kamrer med Karlskrona under några år, och det har gått mycket bra. Även lantbruksnämnder och hushållningssällskap skulle sinsemellan kunna dela vissa tjänster. Skulle man inte på lång sikt kunnat tänka sig att även direktörstjänsten vore delad?

Jag kommer så till den andra punkt som jag ville med några ord beröra. Den har behandlats i motionerna nr 589 i denna och 484 i första kammaren och gäller frågor om domänverkets skogsinnehav nu och i framtiden samt värderingsgrunderna vid köp och försäljning av detta skogsinnehav.

Den markfond, med vars medel domänverket förvärvat skog, inrättades av riksdagen år 1874. Utvecklingen har ju blivit den, att domänverket säljer jordbruksjord och gårdar och sedan köper skog för de pengar som sålunda inflyter. Riksräkenskapsverket har redan tidigare framhållit att med nuvarande budgetteknik vore det riktigare att des-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

sa transaktioner i vanlig ordning redovisades över kapitalbudgeten och på det sättet komme under riksdagens prövning. Det har också många gånger tidigare kommit till uttryck en stark opinion för att fördelningen av skogsinnehavet mellan enskilda och det allmänna inte bör förskjutas åt domänverkets sida, utan bibehållas ungefär på samma sätt som förut. I stället har emellertid domänverket ideligen ökat sitt skogsinnehav.

Det har också visat sig nästan ogörligt för lantbruksnämnderna — åtminstone hos oss i Kalmar län; det kanske går bättre på andra håll — att genom köp eller byte få tillgång till vissa delar av domänverkets skogsinnehav för att på det sättet förstärka en del jordbruk. De förhandlingar som inom Kalmar län förts i sådant syfte har varit praktiskt taget resultatlösa.

Nu använder ju inte domänverket samma beräkningsgrunder vid värderingen av skog som vad lantbruksnämnderna gör. Lantbruksnämnderna måste räkna med en kapitaliseringsprocent av 5,5 och domänverket endast med 4,25. Detta gör att domänverket kan gå högre i priserna och att det blir en ojämn dragkamp om de skogar som eventuellt skulle användas för komplettering av jordbruk. Det vore önskvärt med lika värderingsgrunder, så att frågan om dessa skogskompletteringar kunde bedömas på ett realistiskt sätt.

I övrigt skulle jag när det gäller domänverkets skogsinnehav vilja erinra om att det framför allt är de verkliga skogsbygderna som är utsatta för avfolkning. Om människorna skall kunna leva kvar där, måste skogsmarken i större utsträckning ägas av enskilda personer som kan ha skogsbruket som underlag för sin försörjning.

Jag anser det mycket olyckligt om domänverket skall expandera ytterligare i dessa bygder.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till motion 736 i denna kam-

mare, som utskottet hänvisar till under punkten I C och punkten I P i utskottets hemställan samt till reservation nr 11 i vad den avser punkten VIII.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Den proposition, som ligger till grund för det utlåtande vi nu behandlar, innehåller en hel del tänkvärda ting, som man borde haft bättre tid att penetrera än vad som nu är fallet. För min del skall jag försöka fatta mig mycket kort, inte minst med tanke på den sena timmen och att flera skall vittna i denna fråga.

Det har kanske mest varit klagovisor med anledning av det utlåtande som här föreligger. Jag vill emellertid börja med att säga, att jordbruksministern enligt min uppfattning här gjort ett försök till en vällovlig anpassning till utvecklingen. Det är värdefullt och angeläget att vissa uppgifter som hittills handlagts av lantbrukskonsulenter skall kunna övertas av personal som har lägre teknisk eller agrar utbildning, men som därutöver genomgått utbildningskurser. Jag tror att det är bra att man slagit in på denna väg.

Sedan skall jag be att få instämma i de yrkanden som gjorts av herr Hæggblom om bifall till reservation nr 4 angående hushållningssällskapen i Kalmar län, och nr 7 rörande rationaliseringsanslaget samt likaså i herr Rimås' motsvarande yrkande i fråga om reservation nr 8.

Reservation nr 10, vilken jag yrkar bifall till, är en gammal bekant som framförts från vårt håll flera gånger tidigare. Vi menar att det finns gott fog för det yrkande som görs i densamma. Det är fråga om att belåningsgränsen för egnahemslån skall sänkas från nu gällande 100 procent till 90 procent. Jag tror att det är ekonomiskt sunt att en låntagare själv eller genom privatlån skall klara de 10 procenten i toppen.

Herr talman! Med dessa få ord vill jag yrka bifall till reservation nr 10.

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Jag skall försöka redovisa den syn som utskottsmajoriteten haft på några av de kontroversiella ting som berörs i utlåtandet och reservationerna. Det har visserligen hittills inte sagts någonting om reservation nr 2, men jag förmodar att det kommer att bli fallet i den kommande debatten. Jag vill därför redan nu säga att utskottsmajoriteten inte kunnat fatta annat än att ett bifall till denna reservation måste medföra en utökning av antalet assistenttjänster. I reservationen föreslås att man skall kunna låta dem som har skoglig utbildning placeras som assistenter. Det skulle väl i så fall vara i de skogrika länen. Det län jag tillhör är ett skogrikt län, men även om det är mycket som talar för en förstärkning av den skogligen sidan, kan vi inte tänka oss att avstå ifrån den föreslagna anordningen att få en assistent med jordbruksutbildning, då den verksamhet som skall bedrivas inom jordbruket — skogskompletteringen i all ära — ändå är av stor betydelse för skogrika län. Det är av olika skäl svårt för oss att acceptera en utökning av antalet assistenter. En hel del av den besparing man från borgerligt håll nu så tacksamt accepterar försvinner i så fall, och det blir även andra komplikationer, om riksdagen börjar ändra på det föreslagna antalet tjänster i vissa lönegrader.

Reservationerna nr 3 och 7 gäller helt och hållet pengar. Herr Hægblom började med att uttala sin stora tillfredsställelse över att man nu kunnat genomföra minskningar i avlönings- och omkostnadsanslagen, och han ville göra gällande att det överensstämde med tidigare högermotioner. Det kan man kanske säga, skillnaden är bara den att nu är denna besparing också underbyggd med en förändring i organisationen, som gör det möjligt att genomföra besparingar. Tidigare besparingsförslag har bara varit tillyxade mera på en höft och man har inte konkret kunnat

redovisa hur de skulle kunna genomföras genom en förändrad organisation. Samtidigt finner man, när man lyssnar till debatten, att det kanske mera är en läpparnas bekännelse att man är glad över de besparingar som gjorts.

Herr Hægblom själv tvekade litet när det gällde den besparing som kan göras beträffande hushållningssällskapen i Kalmar län — besparingen kan inte ske på nästkommande års budget enligt det förslag utskottet nu presenterar, men det blir i alla fall en besparing som inte är att förakta. Herr Hægbloms partivän, herr Svensson i Krokstorp, var ännu mera tveksam om den saken. Herr Eliasson i Moholm har talat om en ökning av tjänsterna inom lantbruksingenjörorganisationen, vilket väl inte heller kan genomföras utan extra utgifter för staten.

Jag sade att jag skulle tala för utskottsmajoriteten, men jag skall ändå med några få ord tala för reservation nr 5 där utskottets socialdemokratiska ledamöter förlorade i lotteriet i utskottet och därför står som reservanter. Det gäller där en icke föraktlig besparing på 235 000 kronor i förhållande till majoritetens förslag. Samtliga borgerliga ledamöter i utskottet gick in för den ökade utgiften. Såvitt vi har kunnat bedöma — och vi tycker att vi i vår reservation har redovisat ganska starka skäl — är det inte absolut nödvändigt med detta anslag. Det gäller en serviceverksamhet som är till för våra jordbrukare, det är sant, men också för våra kommuner, deras hälsovårdsnämnder och andra myndigheter. Det bör vara möjligt utan alltför stora taxehöjningar att ta in de pengar som fattas. Det går inte för samtliga men för åtskilliga veterinärbakteriologiska laboratorier. Även detta är kanske ett litet blodprov på hur det verkligen är ställt med den sparsamhetsvilja man ofta talar om.

Reservation nr 6 har det inte yrkats bifall till, och ingen kommer antagligen heller att yrka bifall till den. Det gäller

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

en fiskerikonsulent i Vänern. Vi vill praktiskt taget alla i utskottet, utom vår ärade ordförande, ge friare händer åt en undersökning av hur Vänern skulle kunna få sin behövliga tjänsteman.

Vad beträffar reservation nr 8 angående trädgårdsnäringsen och dess behov, som herr Rimås talade ganska utförligt om, konstaterade ju redan herr Rimås att det föreliggande förslaget innefattar en förbättring då det där heter att lånegaranti nu regelmässigt skall kunna beviljas i de här berörda fallen, medan skrivningen tidigare varit mera restriktiv. En del rycker kanske på axlarna åt den invändning vi ofta gör att vi skall avvakta en arbetande utredning. Utredningen om trädgårdsnäringsen är ju inte färdig än. Jag törs inte säga när den skall bli det, det kanske andra kan ge besked om. Men den har arbetat nu så länge att det kanske nu finns förutsättningar att resultatet av arbetet snart skall kunna presenteras. Under sådana förhållanden finns det inte anledning att nu göra så stora förändringar i detta avseende.

Herr Antby drog en lans för ett gammalt folkpartiförslag vars praktiska betydelse jag har svårt att förstå, nämligen att lånegränsen som nu är 100 procent skall sänkas till 90 procent. I verkligheten är det ytterst få fall där fastighet genom lantbruksnämnden belånas upp till 100 procent. Lantbruksnämnden måste ju pröva köparens förutsättningar att ekonomiskt reda sig på sin inköpta fastighet, vilket bjuder lantbruksnämnden att redan av självbevarelsedrift, för att inte råka ut för svåra förluster, kräva att köparen skall ha viss egen penninginsats för att starta rörelsen. Men emellanåt kan en lantbruksnämnd få att göra med en person som vill skaffa sig jordbruk och vars personliga skötsamhet inte finns något att anmärka på och vars förutsättningar att klara sig bedöms som mycket gynnsamma fastän han behöver ta ett lån som uppgår till hela inköpsvärdet. Skall en

lantbruksnämnd då vara nödsakad att säga nej, säga nej kanske till en ung människa som skulle kunna bli en bra jordbrukare, därför att enligt bestämmelserna högst 90 procent får belånas oavsett att lantbruksnämnden i det speciella fallet betraktar riskerna som ytterligt små, när lantbruksnämnden rent praktiskt och med den personkännedom den vanligen besitter gör sin bedömning?

Värderingsgrunderna för skog och domänverkets skogsinnehav som berörs i reservation nr 11 har vi diskuterat i ganska många sammanhang. Jag tycker det går rätt bra numera med lantbruksnämndernas befattning med skogskompletteringar i de län där man sysslar med sådana. De värderingsgrunder som man har kommit överens om måste vi väl acceptera. Det är ju riksdagen själv som har begärt att få vissa rejäla värderingsgrunder. Jag kan inte finna att dessa ting med de bestämmelser som nu finns vållar stora svårigheter.

Detta är naturligtvis en mycket kortfattad redovisning från vår sida, men av den redovisning jag har lämnat framgår att jag vill yrka bifall till utskottets hemställan och skrivning i samtliga punkter utom punkten R, där jag yrkar bifall till den reservation som är avlämnad av herr Lage Svedberg m. fl.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att jag begärde ordet var närmast några reflexioner som herr Jonsson i Strömsund gjorde beträffande de besparingsmöjligheter som motionärerna och departementschefen åberopat. Jag tror att hans iakttagelse är riktig, nämligen att motionärer som skall försöka åstadkomma besparingar i en administrativ apparat befinner sig i det underläget att de inte i detalj kan redovisa hur detta skall ske, utan de måste förtroendefullt överlämna saken åt departementschefen. Det gjorde vi, och min anmärkning var riktad mot dem som då försvarade

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

utskottsmajoriteten och som hävdade att det inte gick att göra besparingar. Men att det gick har departementschefen varit snäll nog att verifiera.

Sedan skulle jag gärna vilja anföra ett yttrande som härom dagen stod infört i Sunt Förnuft beträffande besparingsmöjligheter, nämligen att de möjligheter till besparing som en opposition från sin utgångspunkt kan göra är ofantligt små i förhållande till dem som finansministern kan göra i administrationen. Eftersom nu jordbruksministern inom sitt område har administrationsapparaten om hand, är det självklart att han här har en förutsättning att göra sådana konkreta besparingar som oppositionen inte har lika lätt att göra. Jag säger detta med hänsyn till att det ofta heter att därest det blir ett regimskifte, skulle det inte gå att göra några besparingar. Om sådana skall vara möjliga eller inte beror på om vi får en jordbruksminister som är lika intresserad av att rationalisera som herr Netzen har varit när det gällt lantbruksnämnderna.

Sedan kan jag inte låta bli att till kammarens protokoll återge ett uttalande som en ledamot av första kammaren och partikamrat till herr Jonsson i Strömsund gjort. Han sade, att det finns många administrativa apparater — jag tror att han tänkte på lantbruksnämnderna — som är ungefär som bikupor. De ynglar av sig så att de till sist måste svärma, och när de svärmar sätter man dem på övergångsstat såsom herr Netzen fått göra med en del av den administrativa apparat som utvecklats under de år lantbruksnämnderna har funnits.

Herr ANTBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson i Strömsund var litet betänksam inför den eventualiteten att han i egenskap av ledamot av lantbruksnämnden skulle behöva säga nej till en skötsam person när det gällde att belåna en fastighet upp till 100 procent. Ja, det kanske kan vara svårt att någon gång behöva göra

det, men saken är nog den att en skötsam person i allmänhet har möjligheter att få borgen, varigenom han klarar saken i alla fall. Dessutom har vi i vår reservation anført att för den händelse att det finns fall där det kunde vara motiverat med en högre belåningsgräns än 90 procent, tycker vi att Kungl. Maj:t skulle kunna avgöra den saken.

Sedan vill jag också påpeka att såväl lantbruksstyrelsen som hushållningssällskapens förbund vid tidigare tillfällen i remissuttalanden framhållit sin anslutning till yrkanden från vårt håll.

Herr JONSSON i Strömsund (s) kort genmäle:

Herr talman! Till vad herr Antby anför om möjligheterna för en skötsam person att skaffa sig borgen vill jag säga, att det kan väl hända att sådana möjligheter förefinns. Men när det är fråga om så stor skuldsättning som i dessa fall finns dock inte så god säkerhet för borgensmännen. Ett av motiven för att man genomförde detta system med statlig lånegaranti och statlig borgen var att personer, som man ansåg borde hjälpas till jordbruk, skulle slippa att gå den mången gång rätt svåra vägen till vänner, bekanta och andra för att be om namn på borgensförbindelser. Vi vet att det har varit förenat med ganska stora svårigheter.

Vad beträffar herr Hæggbloms anförande är det bara att konstatera, att han i alla fall tycks vara relativt nöjd med vad som här har åstadkommit. Det hindrar inte att han ändå måste demonstrera och hävda, att det skulle gå för sig att spara ytterligare, i detta fall 600 000 kronor. Men inte heller nu finns det någon som helst redovisning från herr Hæggbloms sida för var man skall spara dessa 600 000 kronor. Han bara tror att det skall vara möjligt.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Så till vida finns det en redovisning som det är redovisat i den

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

avlöningsstat, som är uppgjord, på vilka poster besparingarna kan göras.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Man måste väl säga att det bakom det förslag i fråga om lantbruksnämndsorganisationen, som kamraren nu behandlar, ligger en högst aktningsvärd strävan att hålla förvaltnings- och administrativa kostnader på en rimlig nivå. En sådan strävan bör hälsas med tillfredsställelse. Enligt min mening finns det emellertid erinringar på några punkter, där förslaget skulle ha kunnat få en bättre utformning.

Rent allmänt måste man väl säga att en begränsning av antalet befattningshavare ställer ökade krav på smidighet och anpassningsförmåga, och inte minst på möjligheterna att kunna anpassa organisationen till lokala förhållanden och arbetsuppgifter. Så har också skett i betydande utsträckning, men på ett par punkter borde man ha kunnat finna en lämpligare lösning.

Antalet lantbruksingenjörer nedskäres ju kraftigt — från 23 till 7. Lantbruksstyrelsen har föreslagit 12. Begränsningen utgör inte någon omedelbar besparing av betydenhet. Övertaliga befattningshavare kommer nämligen att finnas kvar, fast på övergångsstat. Nu pågår ju inom jordlagstiftningen och angränsande områden ett betydande utredningsarbete. Det hade därför varit skäl att behålla ett större antal på ordinarie stat. De nämnda utredningarna kan nämligen komma att leda till ett större behov än det som finns just i dag av dessa kvalificerade krafter inom lantbruksorganisationen.

Under senare år har ju lantbruksnämnderna prövat en distriktsindelning inom länen. En sådan indelning är ofta motiverad, inte minst med tanke på avstånd och avståndskostnader och med tanke på angelägenheten av lokalkännedom och god kontakt med den befolkning som beröres av verksamheten.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit att distriktsindelning skall få förekomma efter särskilt medgivande. Departementschefen och utskottet har emellertid inte kunnat biträda det förslaget. Man kan tänka sig att lantbruksstyrelsen skall kunna lämna medgivande till att en befattningshavare får annan stationsort än lantbruksnämndens kansliort, men man förutsätter stor återhållsamhet i fråga om sådana medgivanden.

Som jag framhöll inledningsvis borde en begränsning av organisationen vad det gäller antalet befattningshavare o. dyl. medföra att man särskilt beaktar behovet av smidighet och anpassning. Man bör inte utgå från att länet alltid är det lämpligaste arbetsområdet i rationaliseringsverksamheten. Särskilt i vissa län med stora avstånd kan distriktsindelning vara lämplig. Lantbruksstyrelsens inställning i frågan synes bekräfta detta. Möjligheterna att anpassa organisationen och verksamheten borde också kunna underlättas, om lantbruksnämnderna medges frihet att lägga upp organisation och administration efter eget bedömande i större utsträckning. Jag tror inte att den restriktiva medgivningsmöjlighet, som lantbruksstyrelsen skall få, är en riktig utgångspunkt i fråga om befattningshavares stationeringsort. Man hör i större utsträckning lita till lantbruksnämndernas egen bedömning i det fallet. Jag har, herr talman, inga yrkanden i dessa avseenden, men har ändå velat föra fram synpunkterna. Det får nämligen inte hållas för uteslutet att utvecklingen kommer att medföra omprövning härvidlag.

Behovet av lantbruksnämndernas medverkan när det gäller komplettering och byte av skogsmark har ju påtalats många gånger. Men också i andra avseenden föreligger behov av en förstärkning av den skogligen personalen. I mitt eget län exempelvis, finns många inägor, som under de senaste

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

årtiondena brukats som bete, ofta i förening med skogsbete. Till följd av jordbruksdriftens och skogsvårdens utveckling är de numera överflödiga för det ändamålet — och rätt betydande arealer kommer att besås med skog. Här föreligger också ett behov av skoglig personal, som jag inte tror att mitt län är ensamt om. Lantbruksstyrelsen har föreslagit att antalet skogliga assistenter skall ökas från 20 till 25. Departementschefen har emellertid inte ansett sig kunna biträda det förslaget. Då har vi i motion från vårt håll föreslagit att de 23 assistenttjänster i Ao 15, som departementschefen föreslår och som skall besättas med personal med lägre teknisk eller agrar utbildning, skall kunna komma i fråga även för skoglig personal. Det föreligger ju skiftande behov vid olika lantbruksnämnder av olika kategorier personal. Där det skogliga behovet är stort bör det vara lämpligt att utnyttja befattningen för skoglig befattningshavare. Detta kan åstadkommas inom ramen för det föreslagna antalet tjänster, bara man inte låser tjänsterna till enbart teknisk eller agrar personal. Man skulle vinna större smidighet i organisationen. Utskottet har dock inte biträtt denna uppfattning. Däremot har i en reservation framhållits att ett visst antal av dessa assistenttjänster skall kunna besättas med skoglig personal.

Detta var några kritiska synpunkter. Sedan får jag kanske med tillfredsställelse notera att utskottet tillmötesgått den motion vi hade när det gällde fiskerikonsulent inom vänersborgsområdet. Med understrykande av angelägenheten av att fiskerikonsulentbefattningen i vänersborgsområdet bibehålls vill jag tacka för den välvilliga inställning utskottet har intagit. Därjämte vill jag, herr talman, med hänvisning till vad jag har anfört yrka bifall till reservation nr 2) av herr Sigfrid Larsson m. fl. samt till utskottets förslag i vad gäller punkten R.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Jag, lika litet som jordbruksutskottet, rår väl för att det på nytt hunnit bli nattskift — som vanligt, kanske jag skall tillägga, när jordbruksärenden behandlas. Trots det har jag ändå känt mig uppfordrad till att göra åtminstone ett par kommentarer. Jag kan i det väsentliga nöja mig med att hänvisa till den argumentation, som herr Jonsson i Strömsund har anfört. Därutöver är det ett par saker, som jag vill tillåta mig att nämna.

Jag tycker inte att de invändningar, som här har framförts, fråntar mig rätten att uttala tillfredsställelse över den enhällighet, som kännetecknar jordbruksutskottets behandling av de viktigare principiella delarna i det omorganisationsförslag beträffande lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen, som vi här behandlar. Man skulle kanske till detta också foga, att det vore att hoppas att lantbruksnämnderna nu fick möjligheter att i tämligen godan ro fullfölja sin, som jag är övertygad om, viktiga funktion under de nya och ändrade betingelser, som det ändå blir fråga om för deras tjänst inom svenskt jordbruk.

Herr talman! Jag önskar, som jag förut sade, beröra ett par sakfrågor. Jag tänker då närmast på herr Hæggblom och herr Svensson i Krokstorp samt någon mera — jag tror det var herr Antby — som tog upp frågan om sammanslagningen av hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna i Kalmar län.

I själva verket är vi väl ändå helt överens. Det finns inga delade meningar i jordbruksutskottet i princip om sammanslagningen. Den enda skillnaden gäller själva tidpunkten och framför allt då frågan om hushållningssällskapen. Jag tycker inte att den skillnaden, som är begränsad till tidpunkten, när vi är eniga om principen, riktigt

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

rättfärdigar de stora bokstäver herr Hæggbloom använder.

Kanske skall man inte heller inför den ganska upprörda opinion, som inte jag är okunnig om har förekommit i norra länsdelen, nöja sig med att uppfatta vad som händer här såsom en negativ faktor i utvecklingen. Jag tror det kommer att visa sig ganska snart att med den större enhet, som dessa sammanslutningar åstadkommer, skapar man också en större möjlighet att inom serviceområdet tillgodose de intressen, som betjäna såväl den norra som den södra delen av länet.

Jag menar allvar när jag säger att det skall sörjas för att servicen i den norra delen av länet, i den mån lantbruksnämnd och hushållningssällskap svarar för den, inte skall eftersättas. Detta har inte så mycket samband med kansliortens belägenhet som man kanske varit frestad att tro efter de opinionsyttringar som förekommit.

Den andra frågan gällde hushållningssällskapens veterinäravdelningar. Det föreföll mig som om herr Hæggbloom nästan helt förbisåg de faktorer, som generellt kommer att påverka laboratoriernas ekonomi, och det är ändå detta det gäller. De faktorerna hänför sig just till laboratorieverksamheten. Det verkade som om herr Hæggbloom utgick ifrån att uteblivandet av anslaget på 235 000 kronor också skulle vara liktydigt med att veterinäravdelningarnas upplysning och rådgivning skulle bli lidande. För att inte ta onödigt lång tid i anspråk vill jag bara be herr Hæggbloom se i huvudtiteln, s. 17, för att där finna att under omkostnadsanslaget för veterinär upplysnings- och rådgivningsverksamhet under 1960 utgår 81 500 kronor. Man skall alltså inte tro, att det som här gäller laboratorieavdelningar kommer att inverka på den upplysnings- och informationstjänst som veterinäravdelningarna har att svara för.

Bland de faktorer, som rättfärdigar

frågeställningen om det är rimligt och nödvändigt att fortsätta med dessa anslag, kommer också en fråga, som har behandlats av årets riksdag och som är normgivande för tariffer och taxor även för laboratorierna i övrigt. Jag vill bara hänvisa till taxehöjningen vid SVA, som föreslagits i årets statsverksproposition och som icke föranlett någon erinran från riksdagens sida. Detta betyder ökning av statsbidraget till laboratorierna via anslaget för förekommande och hävande av smittosamma husdjursjukdomar.

Men viktigare i detta sammanhang är att avgifterna vid SVA utgör en norm för laboratoriernas egen taxesättning för bakteriologiska undersökningar, obduktioner o. s. v. Det hör ju till saken, att SVA sköter detta för en stor del av vårt land. Det finns ingen anledning att just dessa elva veterinäravdelningar vid hushållningssällskapen skulle behöva tillämpa en annan taxa. Enbart en justering till samma taxa skulle betyda en inkomstförstärkning med cirka 70 000 kronor, beräknat på 1959 års frekvenssiffror.

Jag vill emellertid till sist återropa, att den allra viktigaste inkomstkällan ändå är själva djurhälsokontrollen i alla dess olika former. Anslutningsavgifterna varierar för närvarande från den högsta och några kronor därunder för juverhälsokontroll, som spelar en mycket stor roll, till avgifterna för svinhälsokontroll och hönshälsokontroll. Om man räknar med att var och en av dessa hushållningssällskapens veterinäravdelningar uttog den högsta — eller med den högsta jämförbar — tariff som för närvarande utgår, skulle det i fråga om juverhälsokontrollen betyda ett inkomstillskott på 40 000 kronor, för svinhälsokontrollen 270 000 och för hönshälsokontrollen 4 000 kronor. Läger man därtill förenings- och andra bidrag av precis den storleksordning som utgick 1959, så förefaller det med dessa beräkningar och dessa siffror som om det

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

endast skulle vara Jönköpings-laboratoriet, vilket inte har några enskilda avgifter, som skulle ha att räkna med en förlust. Jag måste tillägga att det är en mindre förlust — ungefär 3 000 kronor för 1960. Visserligen skulle för 1960 med den justeringen också Kalmar-laboratoriet få vidkännas en förlust — fortfarande enligt dessa förutsättningar — på mellan 4 000 och 5 000 kronor för detta år. Men samtidigt har Kalmar läns mejeriförening och Kalmar läns slakteriförening ställt sig som garant för det underskott som kalmaravdelningen har fått. Jag skulle tro att av det skälet lär väl knappast deras intresse för denna fråga bli svalare — jag kan givetvis inte uttala mig säkert på den punkten.

Herr Hægglom hade vänligheten att ändå tro på att departementschefen försökt prestera konkreta förslag, och han beklagade att oppositionen inte har samma möjligheter att presentera sådana konkreta förslag. Men, käre herr Hægglom, när det nu presenteras ett konkret besparingsförslag är det ändå så förfärligt svårt att få oppositionen att acceptera det.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett mycket underligt slut på jordbruksministerns anförande. Han började med att tala om enigheten inom utskottet och att vi alla ställt oss bakom såväl de principiella förändringarna som de konkreta besparingarna. Jag vill faktiskt uppmana jordbruksministern att i protokollet läsa vad han sade i början av sitt anförande och sedan korrigera den skarpa anmärkningen mot slutet.

Jag är inte okunnig om att det genom veterinäravdelningarna kommer in mycket pengar, som avdelningarna själva drar nytta av. Men vad jag håller på är, att om vi ställer hushållningssällskapen inför nödvändigheten att finansiera sina omkostnader med taxor, så får den förebyggande husdjurshälsovården ett sämre statligt stöd än med den veterinärvård

som försöker bota de sjuka djuren. Och enligt min mening är det av betydande värde för staten att dessa veterinäravdelningar är effektiva. Djurägarna kan t. ex. få veta vilka risker som föreligger för att en juversjukdom skall utbryta vid nästa laktation. Han kan också få veta, om det finns förhårdnader o. d. hos djuren, och han kan erhålla råd med behandlingen under sintider. Därigenom sparar djurägaren en del kostnader för veterinär senare, vilka staten väl får vara med om att betala.

Vad beträffar Kalmar län hoppas jag att herr Netzéns ord här kommer att omsättas i praktiken. Det var emellertid inte bara tidpunkten vi skulle förhandla om. I det utlåtande om vilket full enighet rått i utskottet står, att vi också skall förhandla om vissa organisatoriska och tekniska problem. Vad som kan döljas bakom den skrivningen torde utskottets sekreterare kunna upplysa departementschefen om.

Men klart är att vi i Kalmar län är privilegierade genom att vi har två hushållningssällskap. Men om vi ser på förhållandena här i Sverige och jämför dem med förhållandena i Amerika, ser vi att jordbrukarna i USA genom statens försorg får ungefär tre gånger så mycket upplysning som jordbrukarna här i landet får genom statsunderstödda hushållningssällskap. Och då tycker jag det är en fördel att vi varit litet privilegierade.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hægglom att början och slutet av mitt anförande stämde överens. Jag konstaterade att enighet förelåg om principerna och om behovet av en sammanslagning av lantbruksnämnd och hushållningssällskap i Kalmar län, men att vi var av skilda uppfattningar när det gällde tidpunkten. Men de 235 000 kronorna var vi inte överens om. Och när det då presenteras ett konkret förslag, efterlyste jag

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

därför litet god vilja och räknade åtminstone med herr Hæggbloms medverkan i det avseendet.

Så några ord i själva sakfrågan. Herr Hæggbloms anförande gav kanske det intrycket att det var mycket stora taxehöjningar som erfordrades för att verksamheten skulle bli självbärande. Så är emellertid inte fallet. Redan nu tillämpar man i flera områden de högsta utgående tarifferna, 6 kronor per ko, 10 kronor för svinbesättning och 25 öre för höns. Vad det här gäller är 11 hushållningssällskap av 24. Jag tror inte att dessa belopp kan anses utgöra en för hård belastning inom dessa områden, när man nu i ena fallet har 5 kronor, mindre än 10 kronor i andra och under 25 öre i det tredje fallet. Om man lägger allt till allt, så ligger avgifterna gott och väl inom räckhåll även för de 11 hushållningssällskap till vilka under viss tid statsbidrag har utgått.

Vid sedan jämförelsen med USA angår skall jag inte ta upp den frågan, eftersom den skulle föra alldeles för långt. Vi skulle kanske då också komma in på förhållanden, som skiljer sig så radikalt från våra, att jämförelser är absolut omöjliga.

Herr talmannen återtog nu förhandlingarnas ledning.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:
Herr talman! Vad jag ställer mig tveksam inför är, att utredningen rörande borttagandet av detta anslag till veterinäravdelningarna bär vittnesbörd om att statsrådet enligt min mening inte i tillräcklig grad beaktar skyldigheten att införskaffa nödiga upplysningar innan ett ärende avgöres av Kungl. Maj:ts statsråd. Jordbruksministern har skickat detta ärende till jordbruksanslagsutredningen, men innan denna utredning — som anbefallts ett mycket tidsödande arbete — hunnit överlämna sitt betänkande, var statsrådet på det klara med vad resultatet skulle bli. Det tycker jag nu inte är

alldeles honett gjort mot utredningen, och det gjorde kanske att tonfallet skärptes i någon mån, även om det inte låg någon direkt ilska bakom.

Herr JOHANSSON i Gränö (cp):

Herr talman! Det var med mycket stort intresse och spänd förväntan jag lyssnade till jordbruksministern när han talade om vad sammanslagningen av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen i Kalmar län kan innebära. Jordbruksministern trodde att den nuvarande oron skulle kunna stillas. Han såg ljus på situationen.

Men här föreslås ändå, herr jordbruksminister, en minskning av antalet tjänster med 14. Om jag inte minns fel är därav tre stycken besatta med högskoleutbildad personal. Är det möjligt att med denna starka minskning av personalkadern tänka sig att förhållandena blir lika goda som tidigare? Antingen måste vi nu ha folk i överflöd eller också får vi ställa oändligt höga fordringar på det starkt minskade antal tjänstemän som skall utföra så stora ting.

Det är, herr talman, angående förhållandena i mitt hemlän jag skulle vilja säga några ord. Lantbruksorganisationen är som bekant av relativt sent datum. Hushållningssällskapen är gamla organisationer som åtminstone tidigare byggde på frivilligt medlemskap. Man behöver knappast understryka den stora betydelse sällskapen haft och säkerligen också i framtiden kommer att få. De band som medlemsanslutningen binder mellan de olika näringsutövarna och sällskapen, ofta via mindre underorganisationer omfattande härader och socknar, har haft stor betydelse och har varit ägnade att stärka förtroendet för den skiftande verksamhet som sällskapen utövar.

Hushållningssällskapet i Kalmar läns norra område har funnits i över 100 år. Man har varit beredd att inom kort fira dess hundraårsjubileum. Det är nu fara värt att detta jubileum får utbytas mot gravöl. Det ligger kanske nära till hands

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

för kammarens ärade ledamöter att resonera så att när i övriga län landsting, hushållningssällskap, lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelseområden sammanfaller med länets gränser så borde detta också vara lämpligt i Kalmar län. Herr Svensson i Krokstorp har emellertid redan redogjort för varför detta inte är lämpligt. Många försök har under det sista århundradet gjorts för att i administrativt avseende sammanföra olika organ på frivillighetens väg, men det har nästan alltid misslyckats. Att tvångsvis sammanföra länets statliga organ går givetvis, men detta är ett ytterst allvarligt ingrepp i befolkningens bestämmanderätt, om man nu kan tala om en sådan, ett ingrepp som kan komma att få obehagliga konsekvenser. Jag kan nämna att Kalmar läns norra landsting för innevarande år har anvisat hushållningssällskapet där 43 379 kronor till olika ändamål. Huruvida landstinget kommer att visa samma generositet i framtiden undandrar sig mitt bedömande.

Denna proposition bygger på en utredning som har varit ute på remiss. Men man måste ändå ställa sig mycket frågande inför en hel del saker. I summan av kostnadsbesparingarna ingår ej de merkostnader som åsamkas befolkningen i norra länsdelen vid de konsultationer som efter sammanslagningen måste ske i Kalmar. Dessa kostnadsökningar i form av dyrare resor och förlorad arbetstid är svårberäknade men torde betingta stora belopp. Man kan inte erkänna de angivna besparingssummorna, eftersom stora kostnader övervältras på befolkningen i de delar av länet som ligger längst från kansliorten.

Avståndet mellan den föreslagna kansliorten Kalmar och de norra länsdelarna kommer att bli i särklass stort. Inget annat jordbruksområde i södra och mellersta Sverige har så stora avstånd att arbeta med. En titt på kartan säger ju att länet är ett kustlän som är mycket långt utsträckt. Det är 32 mil långt och ungefär 8 mil brett. Att an-

vända personbil för ett besök i Kalmar ställer sig för många dyrt, då fram- och återresan från olika orter i norra Kalmar län varierar mellan 20 och 50 mil. Det blir endast de företagare som bor i länsdelens sydligaste orter som kan använda denna kommunikationsmöjlighet.

Utredningsmannens och lantbruksstyrelsens beräkningar av de besparingar som skall nås genom sammanslagning av rådgivningsorganen är otillräckligt underbyggda. Ingen utredning är utförd för att visa de fördyringar som följer med större kostnader för resor och traktementen åt personalen och med sämre utnyttjande av rådgivarna, vilka måste vistas på vägarna i bil en stor del av tjänstetiden.

Herr talman! Jag borde väl rätteligen ha yrkat bifall till min motion, men för att spara tid vid propositionens ställande ber jag att få ansluta mig till det yrkande som i detta avseende ställts av herr Börjesson. Dessutom ber jag att få yrka bifall till reservation nr 6 av herr Pettersson i Dahl.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Om svinhälsokontrollen skall bli effektiv tror jag att kostnaderna kommer att bli betydligt större än vad som här antagits. Jag kan vid denna tidpunkt inte redogöra för mina synpunkter i detta avseende, men jag tror att vi måste se på detta arbete på ett helt annat sätt, om det skall bli effektivt och om någonting skall kunna uträttas på detta område. Detsamma gäller nog också juverhälsokontrollen.

Med anledning av min motion nr 591 i denna kammare, som behandlas i detta utlåtande, skall jag be att få säga några få ord.

Lantbruksstyrelsen avser att undersöka i vad mån vissa riktlinjer kan utarbetas till ledning för lantbruksnämnderna i de fall där ändring av säkerheten för garantilån skall prövas. Jag hoppas i så fall att dessa riktlinjer blir förmånliga för låntagarna och att tillämp-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

ningen blir mera obunden än hittills. Det får inte heller bli så, att ökat fastighetsvärde under alla förhållanden skall användas för att stärka säkerheten på redan lämnade krediter. När långivaren har godkänt lämnad säkerhet, bör endast särskilda skäl få motivera en utökning. Det är för en företagare av stor vikt både ur rationaliseringssynpunkt och andra synpunkter, att han kan anlita alla möjligheter till ökad kredit. Av vikt för en låntagare är också att han kan få så stora bundna lån som möjligt för de säkerheter han kan lämna.

Sammanförandet av flera garantilån till ett rekommenderas också av lantbruksstyrelsen. Hänvisning sker till ett uttalande av departementschefen i proposition 147 år 1948. Statsrådet har anslutit sig till uttalandena i förarbetena till garantilånebestämmelserna men vill även beakta låntagarnas egna önskemål. Någon ändring av bestämmelserna är således till synes icke nödvändig för att nå motionärernas syfte.

Utskottet som ingående refererar remissyttrandena avstyrker motionen utan att närmare motivera denna sin ståndpunkt. Det innebär ett accepterande av remissinstansernas synpunkter. I framtiden kan således en mer vidsynt tolkning än hittills medges låntagarna.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag erinrar jordbruksministern om att anslaget till veterinäravdelningarna även enligt utskottsmajoritetens skrivning skall utgå under ett övergångsskede. Vad man tycker är betänkligt är, att anslaget skall dras in under hushållningssällskapens pågående verksamhetsår.

Vad frågan om besparingarna beträffar tror jag att i detta fall oppositionens besparingar står sig gott i jämförelse med jordbruksministerns.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav till en början propositioner i avseende å utskottets hemställan.

Mom. I A

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 602 och II: 741; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahrendorff begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. I A) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna I: 602 och II: 741.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. I B

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 736 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. I D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2);

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. I E—I H

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. I I

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 3) i nu förevarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hægglom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. I I) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Eskilsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hægglom begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 37 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I J—IL

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. I M

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i motsvarande del till den vid utlåtandet fogade reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hægglom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. I M) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Eskilsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. I N och I O

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. I P

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 736 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. I Q

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I R

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Strömsund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. I R) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 5) av herr Lage Svedberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 83 ja och 82 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

Mom. I S

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I T

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

jordbruksutskottets hemställan i mom. I T) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 7) av herr Nord m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha va röstat för ja-propositionen. Herr Antby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 100 ja och 65 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I U och I V

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. I X

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 8) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. I X) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

8) av herr Nord m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rimås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 80 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I Y—I X samt mom. II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 8) i denna del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 8) av herr Nord m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han

funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rimås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 84 ja och 80 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8) i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. V

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. VI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10); och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. VII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Eliasson i Moholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. VII) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

11) av herrar Sigfrid Larsson och Harald Pettersson i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. VIII

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i förevarande del till den vid utlåtandet fogade reservationen 11); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahrendorff begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. VIII) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 11) av herrar Sigfrid Larsson och Harald Pettersson i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wahrendorff begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 35 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

10* — *Andra kammarens protokoll 1960. Nr 18*

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Fröken WETTERSTRÖM (h), som anförde:

Herr talman! Jag är markerad som frånvarande, men jag röstade ja.

Härefter framställde herr talmannen propositioner i avseende å utskottets motivering.

Andra stycket å sid. 53 i det tryckta utlåtandet

Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. avgivna reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den motivering, som anförts i andra stycket å sid. 53 i jordbruksutskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som föreslagits i reservationen 4) av herr Sigfrid Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid röst-

Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.

räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 84 ja och 80 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Sista meningen i första stycket å sid. 55 i utlåtandet

Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Pettersson i Dahl avgivna reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antonsson begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den motivering, som anförts i sista meningen i första stycket å sid. 55 i jordbruksutskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som föreslagits i reservationen 6) av herr Pettersson i Dahl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Königson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 143 ja och 11 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Utskottets motivering i övrigt

Godkändes.

§ 11

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 32, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av jordbruksutskottets utlåtande nr 18 rörande vissa norrlandsfrågor jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets memorial nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m.,

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en för krigsmakten gemensam krigshögskola m. m.,

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till arkiv, bibliotek, museer och akademier m. m. samt till naturastipendier åt studerande vid universitetet m. fl. läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildningen av lärare på det husliga området m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisationsfrågor inom skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 134, i anledning av väckta motioner om anslag till Sveriges elevers centralorganisation,

nr 135, i anledning av väckta motioner angående livstidsager åt förtjänta utövare av konstnärliga yrken,

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 137, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till en estnisk skola i Göteborg;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för varusmuggling, m. m., och

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning för skada i följd av atomreaktor drift m. m. (atomansvarighetslag), dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Understöd åt lant-hushållningsseminariet å Rimforsa, och

nr 33, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden.

§ 13

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 260, i anledning av motionsvis väckta förslag om utredning rörande

ändrad organisation av säkerhetskontrollen på atomområdet;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Byggande av fiskehamnar;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid Chalmers tekniska högskola, m. m.;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Stockholm jämte i ämnet väckta motioner;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarets fastighetsfond gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Vissa byggnadsarbeten för fångvården;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av svenska textilforskningsinstitutet m. m.;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av institutet för optisk forskning m. m.;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till lä-

rarbostäder m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Göteborg jämte i ämnet väckta motioner;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar m. m.; och

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättning med anledning av viss flygolycka.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om visst undantag från stämpelpfikt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.; och

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa;

från första lagutskottet:

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

från tredje lagutskottet:

nr 259, i anledning av väckta motioner angående rätten för jordbrukare i Norrbottens lappmark till vatten och fiske;

nr 264, i anledning av väckta motioner om anteckning i fastighetsbok i vissa fall; och

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, m. m.;

från jordbruksutskottet:

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., såvitt avser stadsägan 1534 i Solna stad jämte i ämnet väckt motion; och

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 256, i anledning av väckta motioner om utredning rörande turismen i Sverige;

nr 257, i anledning av väckta motioner om utredning rörande stöd åt utlandssvenskarna; och

nr 258, i anledning av väckta motioner om utredningar rörande åldringsvården.

§ 14

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren, nämligen

nr 161, med förslag till lag om byggnadsminnen, och

nr 163, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt.

Dessa propositioner bordlades.

§ 15

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion, nr 851, av herrar *Magnusson* i Borås och *Gustafson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 157, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj

1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning.

Denna motion bordlades.

§ 16

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 23—24 maj 1960 för deltagande i sammanträ-

de med Fria Fackföreningsinternationals kvinnokommitté i Bryssel.

Stockholm den 18 maj 1960

Sigrid Ekendahl

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.50 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson

Lördagen den 21 maj

Kl. 13.00

§ 1

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 161, med förslag till lag om byggnadsminnen; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 163, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt.

§ 2

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet den på bordet liggande motionen nr 851.

§ 3

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 24 och statsutskottets utlåtanden nr 129—136.

§ 4

Föredrogos statsutskottets memorial nr 137, i anledning av kamrarnas skiljak-

tiga beslut i fråga om statsbidrag till en estnisk skola i Göteborg.

Kammaren biföll till en början på framställd proposition utskottets hemställda att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning, varefter den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 5

Föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 34 och 35, andra lagutskottets utlåtanden nr 43—45 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 30 och memorial nr 33.

§ 6

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1960/61,

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående underskott å sta-

tens järnvägars fond för budgetåret 1960/61 jämte i ämnet väckta motioner, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande garanti för banklån till Stockholms kapplöpningsällskap,

nr 142, i anledning av motioner, väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till riksstat för budgetåret 1960/61 m. m.,

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1960 och 1961 m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken, och

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet m. m., i vad propositionen avser bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente ävensom att utfärda de övergångsbestämmelser som må bliva erforderliga i anslutning till dessa ändringar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, angående beräkning av beviljningarna för budgetåret 1960/61, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 62, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt,

nr 63, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av skattesystemet, m. m., och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om utjämningskatt å vissa varor, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 25, angående regleringen för budgetåret 1960/61 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.,

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område, och

nr 27, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

första lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, och

nr 37, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial

nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967), dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 47, i anledning av väckta motioner om statsunderstödet till den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen m. m.,

nr 48, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna,

nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, och

nr 50, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgär-

der i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

§ 7

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 285, i anledning av väckta motioner om utredning angående tillägssjukpenning för småföretagare och husmöd-rar; och

nr 286, i anledning av väckt motion om viss ändring av 29 § sjukförsäkringslagen.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.05.

In fidem

Sune K. Johansson
